

**T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**LÜBBÜ'L-LÜBÂB  
(MANZUM MESNEVÎ TERCÜMESİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Yavuz ÖZKUL**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı**

**Enstitü Bilim Dalı: Eski Türk Edebiyatı**

**Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Hüseyin YORULMAZ**

**HAZİRAN – 2009**

T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LÜBBÜ'L-LÜBÂB  
(MANZUM MESNEVÎ TERCÜMESİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yavuz ÖZKUL

Enstitü Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı: Eski Türk Edebiyatı

Bu tez 18 /06/2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ

Kabul  
 Red  
 Düzeltme

Jüri Üyesi

Doç. Dr. B. Ali KAYA

Kabul  
 Red  
 Düzeltme

Jüri Üyesi

Doç.Dr.İsmail GÜLEÇ

Kabul  
 Red  
 Düzeltme

## **BEYAN**

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

**Yavuz ÖZKUL**

## ÖNSÖZ

Mevlânâ ve Mesnevî hakkında geçmişten bugüne kadar, hem kaleme alındığı coğrafyada hem de bu coğrafyanın ötesinde, farklı kesim ve kişilerce pek çok çalışma yapılmıştır. 2007 yılının Mevlânâ yılı olarak kabul edilmesi konuya olan ilginin daha da artmasına sebep olmuştur. Toplamda 25.000 beyitten fazla ve altı defterden oluşan Mesnevî'ye, yazıldığı günden itibaren insanların ilgisi ve Mesnevî'yi anlama arzusu hiç azalmamış, birçok manzum, mensur tercüme ve çeşitli şerhler yapılmıştır.

Türk edebiyatında edebi açıdan değerli olmakla birlikte gün yüzüne çıkarılmamış, tanıtılmamış pek çok eser mevcuttur. 18. yüzyılın sonlarında kaleme alınan, Derviş Ahmed Sâdık'ın Mesnevî tercümesi, edebi açıdan kusurları olmakla birlikte, sade anlatımıyla Mesnevî'nin devrinde daha geniş kitlelerce anlaşılmasını sağlamak amacıyla tercüme edildiği görüntüsünü vermektedir. Edebiyat çevrelerinde daha çok şerhleri yapılan Mesnevî'nin, kısmen veya tamamına yapılan manzum tercüme çalışmaları parmakla gösterilecek kadar azdır. Bu itibarla, Mesnevî'nin birinci cildinin Dibacesine ve yarısından biraz fazlasına yapılan bu manzum Mesnevî tercümesini gün ışığına çıkararak tanıtmayı ümit ederek, konu üzerinde çalışmayı uygun gördük.

Çalışmamızın giriş kısmında, genel olarak tasavvuf cereyanı, Türk edebiyatına etkileri, Mevlânâ, Mevlevîlik üzerine bilgiler verdik. Üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde Türk edebiyatında yapılan manzum Mesnevi tercüme çalışmaları, ikinci bölümünde mütercimim hayatı ve eserin incelenmesi, üçüncü bölümünde ise dibace şerhi ve tercüme edilen Farsça beyitlerin Türkçe tercümesinden oluşan metnin transkripsiyonuna yer verdik. Metnin transkripsiyonundan önce ayrıca metnin hazırlanışında ve imlasında göz önünde bulundurulmuş ilkelere yer verdik.

Bu çalışmayı hazırlamamız esnasında, yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz'a, bu konuyu seçmemde beni yüreklendiren ilk danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nuran Altuner'e ve metnin hazırlanması ve düzenlenmesi esnasında yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Bayram Ali Kaya ile Doç. Dr. İsmail Güleç'e minnet ve şükranlarımı bildiririm.

Yavuz ÖZKUL

Sakarya 2009

## İÇİNDEKİLER

<b>BEYAN</b> .....	i
<b>ÖNSÖZ</b> .....	ii
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	iii
<b>ÇEVİRİYAZI ŞEMASI</b> .....	xi
<b>KISALTMALAR</b> .....	xii
<b>ÖZET</b> .....	xiii
<b>SUMMARY</b> .....	xiv
<b>GİRİŞ</b> .....	1
1. Mevlana ve Mevlevilik .....	5
1.1. Mevlana Celaleddin Rumi.....	5
1.1.1. Hayatı .....	5
1.1.2. Mevlevilik .....	10
<b>1. BÖLÜM: TÜRK EDEBİYATINDA MANZUM MESNEVÎ</b>	
<b>TERCÜMELERİ</b> .....	14
1.1. Tamamına Yapılan Manzum Tercümeler .....	15
1.1.1. Nahîfî Süleyman Efendi .....	15
1.1.2. Mehmet Şâkir .....	18
1.1.3. Ahmet Metin Şahin .....	20
1.2. Kısmen Yapılan Manzum Tercümeler .....	21

## 2. BÖLÜM: DERVİŞ AHMED SÂDİK ve MESNEVÎ

<b>TERCÜMESİ</b> .....	24
2.1. Hayatı .....	24
2.2. Lübbü'l-Lübâb Tanıtım ve İnceleme .....	25
2.3. Şekil Özellikleri .....	27
2.4. Dil ve Üslup Özellikleri .....	34

## 3. BÖLÜM: LÜBBÜ'L-LÜBÂB ÇEVİRİYAZILI METİN

3.1. Çeviriyazılı Metnin Hazırlanışında İzlenen Yol .....	36
3.2. Lübbü'l-Lübâb Çeviriyazı Metin .....	38
3.2.1. Dibace .....	39
3.2.2. Hoca Tacir'in Hikayesinin Kalanıdır.....	79
3.2.3. Halkın Taziminin ve Parmakla Gösterilmenin Zararı.....	84
3.2.4. Allah'ın Dilediği Olur, Dilemediği Olmaz Tefsirinin Beyanı.....	89
3.2.5. Pîr-i Çengi Destânıdır Ki Allah Tealâdan.....	96
3.2.6. “Zamanın Günlerinde Muhakkak Ki Rabbinizin Güzel Kokuları Vardır. Uyanın da O Kokuları Almaya Çalışın” Tefsiri.....	102
3.2.7. Hz. Ayşe (r.a.)'nin Nebi Aleyhi's-selam'a Bugün Yağan Yağmurla İlgili Sorduğu Sorunun Kıssası.....	111
3.2.8. “İlkbahar Mevsiminden Yararlanın, Şüphesiz İlkbahar Ağaçları Canlandırdığı Gibi Bedenlerinizi Canlandırır” Hadisinin Manası.....	116
3.2.9. Hz. Ayišetü's-sıddıka'nın Rasul (s.a.v.)'e “Bugünkü Yağmurun Sırrı Nedir?” Diye Sorması.....	118

3.2.10. Mutribin Beyan Ettiği Mahlasının Kıssasının Kalamı.....	120
3.2.11. Hz Ömer’e Uykudayken Hafif Bir Sesin Kendisine Bütün Malını Bir Ölüye Vermesini İstemesinin Sebebi.....	124
3.2.12. Hannane Direğinin Yeni Bir Minber İnşa Edildiğinde İnlüyip Peygamber (a.s.v)’in Direkle Konuşması.....	125
3.2.13. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Mucizesi, Ebu Cehil’in Elinde Gizlediği Taşların Dile Gelmesi.....	131
3.2.14. Hz. Ömer’in Zannını Ağlama Makamından İstiğrak Makamına Yöneltilmesi.....	138
3.2.15. Her gün İki Meleğin Çarşıda “Ya Rabbi, Cömert Olanın Malını Çoğalt, Her Cimrinin de Malını Telef Et” Duasının Tefsiri.....	142
3.2.16. Keremiyle Hâtem-i Tâyi’nin Şöhretini Geçmiş Olan Halifenin Kıssası.....	145
3.2.17. Bir Arabî Derviş İle Karısının Fakirlik ve Yokluk Sebebiyle Olan Maceralarının Kıssası.....	146
3.2.18. Muhtaç Olan Müritlerin ve Susamışların Hilekâr ve Yalancı İddiacıları Şeyh Zannetmeleri.....	149
3.2.19. Sadık Bir Mürit, Yalancı Dava Sahibine Kamil Mürşit İncancını Besleyip Doğru İtikadı Sebebiyle Öyle Bir Makama Vasıl Olmasının Nadiren Vuku Bulmasının Beyanıdır.....	151
3.2.20. Arabî’nin Karısına Sabretmenin Faziletini ve Sabretme Fikrini Anlatması.....	152
3.2.21. Kadının Kocasına, “Kendi Mevkiinden Fazla Söyleme Ki Bu,	

“Niçin Yapamayacağınız Şeyleri Söylüyorsunuz” Ayet-i Kerimesiyle Tehdit Olunmuştur. Gerçi Sözlerin Kendi Makamından Doğrudur Diye Nasihat Etmesi.....	156
3.2.21. (Bedevinin) Karısına, “Fakirlere Horlukla Bakma, Allah’ın İşlerine Tam Bir İyi Zanla Bak” Demesi.....	160
3.2.22. Herkes Ne Makamda ve Meşrepte İse Herkesi Kendi Gibi Bilmesini Beyan Eder.....	163
3.2.23. Kadının Kocasından Özür Dilemesi ve Söylediklerinden Ötürü İstiğfar Etmesi.....	167
3.2.24. “Kadınlar Akıllıya Galip, Cahile Mağlup Olurlar” Hadis-i Şerifinin Beyanı.....	173
3.2.25. Erkeğin Karısına Teslim Olup Geçim Hususundaki Talebine İtirazını Haktan Kabul Etmesi.....	174
3.2.26. Musa (a.s.) İle Firavun, Her İkisi Zulmet ve Nur Gibi Allah’ın İradesine İtaat Etmeleri.....	175
3.2.27. Şakilerin Dünya ve Ahiretteki Mahrumiyetlerinin ve Her İkisinde de Hüsrana Uğramalarının Sebebi.....	180
3.2.28. Sadece Zahiri Hissedenlerin Salih (a.s.) İle Devesini Hakir Görmeleri. Yüce Allah Bir Orduyu Mahvetmek İsterse Galipse de Onu, Düşmanı Nazarında Az ve Zayıf Gösterir.....	183
3.2.29. “Allah İki Denizi Alıverdi Ki, O Denizler Birbirleriyle Karşılaşmazlar. Aralarında İse Bir Engel Vardır, Birbirine Karışmazlar” Ayetinin Manası.....	192



3.2.30. Kâmil Bir Velinin Hikmet Gereği Yaptığı Şeyi, Taklit Yoluyla Müridin Küstahça Yapması Uygun Değildir.....	198
3.2.31. Arap İle Karısının Macerasının Sonu.....	200
3.2.32. Bedevinin Karısının İltimasını Kabul Etmesinde Bir Hile Maksadının Bulunmadığını Anlatmak İçin Yemin Etmesi.....	203
3.2.33. Hz. Hak Teala'dan Meleklerin Delili.....	207
3.2.34. Kadının Kocasına Rızık Arama Yolunu Göstermesi ve Onun da Bunu Kabul Etmesi.....	209
3.2.35. Bedevinin, Su Kıtlığı Var Zannıyla Bir Testi Yağmur Suyunu Halifeye Hediye Etmesi.....	212
3.2.36. Bu Bahis Yoksulun Kerem Sahibine Âşık Olması Gibi İhsan Sahibinin de Yoksula Âşık Olmasına Dairdir. Sabrı Ona Kemal, Kerimin Sabrı İse Onun İçin Bir Noksanlıktır.....	217
3.2.37. İçten Allah Fakiri ve Allah'a Teşne Olanla, Görünüşü Derviş İçi Hak'tan Teşne Olan Arasındaki Fark.....	218
3.2.38. Halifenin Adamlarının ve Kapıcıların Arabî'yi Karşılayıp Hediyesini Kabul Etmeleri.....	221
3.2.39. Dünyaya Âşık Olan, Duvardaki Güneş Işığının Nerden Geldiğini Düşünmeyip, Duvara Âşık Olan Gibidir. Duvardaki Parlaklık Dördüncü Semadaki Güneştendir, Duvardan Değil. Duvara Gönül Veren Güneşin Işığı Güneşe Kavuşunca Duvar Âşıkı Mahrum Kalır.....	225
3.2.40. Bedevinin, Hediyesini Halifenin Adamlarına Teslim Etmesi.....	227
3.2.41. Bir Nahiv Alimi İle Gemicinin Macerasının Hikâyesi.....	230

3.2.42. Halifenin O Hediye ve Kaftana İhtiyacı Yokken Kabul Etmesi ve ‘Ata ve İhsanda Bulunması.....	232
3.2.43. Pirin Vasfı ve Ona İtaat.....	243
3.2.44. Hz. Resul (s.a.v.) Hz. Ali (r.a.)’ye “Herkes Bir Çeşit İbadet İle Hakka Yaklaşmayı İster. Sen Akıllı ve Makbul Kulların Sohbetinde Bulun Ki Herkesten Daha Çok Hakka Yakın Olasın” Diye Vasiyet Etmesi.....	246
3.2.45. Bir Kazvinli’nin Vücuduna Aslan Resmi Yaptırmak İsteyip İğne Acısıyla İnlemesi ve Pişman Olmasının Kıssası.....	250
3.2.46. Bir Kurt İle Tilkinin Aslanın Hizmetinde Avlanmaları.....	255
3.2.47. Aslanın Kurdu İmtihan İçin “Gel, Bu Avı Sen Üleştir” Demesi.....	259
3.2.48. Bir Kimsenin, Dostunun Kapısını Çalıp “Kimdir?” Denilince, “Benim” Demesinin Kıssası.....	261
3.2.49. O “Benim” Diyen Kişinin Hikâyesinin Kalanı.....	264
3.2.50. Kısmette Edepsizlik Ettiği İçin Aslanın Kurdu Azarlaması.....	267
3.2.51. Nuh Aleyhi’s-selam’ın “Bana Kötü Davranmayın, Benimle Uğraşmayın, Allah İle Uğraşmış Olursunuz” Diye Kavmini Tehdit Etmesi.....	270
3.2.52. Padişahların Âdetince Sûfileri ve Ârifleri Karşlarına Oturtmalarını Beyan Eder.....	274
3.2.53. Hz. Yusuf (a.s.)’un Eski Bir Misafirine “Bize Ne Getirdin” Diye Sorması.....	275
3.2.54. Hz. Yusuf (a.s.)’un Misafirinden Hediye İstemesi.....	277
3.2.55. Hz. Peygamber (s.a.v.)’e İnen Vahyin Nuru, Vahiy Kâtibine Aksettiğinde, Peygamberden Önce Okuyunca Dinden Çıkması.....	284

3.2.56. Mûsa (a.s.) ve Kavminin Şehirden Muratlarına Eremeden Geri Dönmeleri İçin Belâm-ı Bâur'un Dua Etmesi ve Duasının Kabul Olması.....	294
3.2.57. Harut ve Marut Kıssasının Bakiyesi ve Onların Dünyada Cezalandırılması.....	300
3.2.58. Bir Adamın Hasta Komşusunu Ziyarete Gitmesi.....	303
3.2.59. Kelamullah'a Karşı İlk Kıyas Yapan Şeytanın Durumunun Beyanı....	308
3.2.60. İnsanın Kendi Halini ve Sarhoşluğunu Cahillerden Gizli Tutmasının Lüzumlu Olduğunun Beyanı.....	312
3.2.61. Rum ve Çin Ressamlarının Nakkaşlık ve Ressamlıkla İlgili Konuşmaları.....	317
3.2.62. Rasul-i Ekrem (a.s.m.)'in Zeyd'e: Bugün Nasılsın ve Nasıl Kalktın? Diye Sorması.....	322
3.2.63. Kölelerin, Hz. Lokman'ı "Meyveleri Lokman Yedi" Diye Suçlaması.....	333
3.2.64. Zeyd (r.a.)'ın Hikâyesinin Kalanı.....	336
3.2.65. Hz. Ömer (r.a.) Hilafetinde Şehirde Yangın Çıkması.....	352
3.2.66. Emirü'l-müminin Hz. Ali (r.a.)'ın Yüzüne Bir Düşmanın Tükürmesi ve Hz. Ali (r.a.)'ın Elinden Kılıcını Atması.....	353
3.2.67. "Rabbimin Katında Gecelerim, O Beni Yedirir, İçirir" Hadisinin Tefsiri.....	356
3.2.68. Hz. Ali (r.a.)'nin O Vakit Kılıcı Elinden Atmasının Sebebinin Cevabını Vermesi.....	362
3.2.69. Resul-i Ekrem (s.a.v)'in Hz. Ali'nin Seyisinin Kulağına " Ali Senin	

Elinde Şehit Olacaktır” Diye Buyurması.....	370
3.2.70. Hz. Âdem Aleyhi’s-selam’ın Taaccüp Etmesi ve Kendini Beğenmesi .....	376
3.2.71. Hz. Ali (r.a.) Hikâyesine ve Kanına Dönüş.....	381
3.2.72. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Mekke-i Mükەرreme ve Diğer Yerleri Fethetmek İstemesi Dünya Mülkünü Sevdiğinden Değildi.....	384
3.2.73. Hz. Ali (r.a.)’ın “Sen Yüzüme Tükürünce Nefsime İltifat Getirdi” Demesi.....	388
<b>SONUÇ</b> .....	393
<b>KAYNAKÇA</b> .....	395

## ÇEVİRİYAZI ŞEMASI

ء أ	a, e, ’	ش	ş
آ	ā, a	ص	ş
بـ	b	ض	ž, đ
پـ	p	ط	ţ
تـ	t	ظ	z
ثـ	s	ع	‘
جـ	c	غ	ğ, ğ
چـ	ç	فـ	f
حـ	h	قـ	k
خـ	h	كـ	k, g, ñ
دـ	d	لـ	l
ذـ	z	مـ	m
رـ	r	نـ	n
زـ	z	و	v, o, ö, u, ü, ö, ü
ژـ	j	هـ	h, a, e
سـ	s	یـ	y, i, ī

## KISALTMALAR

<b>a.g.e.</b>	: Adı geçen eser
<b>a.s.</b>	: Aleyhi's-selam
<b>Ans.</b>	: Ansiklopedisi
<b>Bkz.</b>	: Bakınız
<b>c.</b>	: Cilt
<b>H.</b>	: Hicri
<b>Haz.</b>	: Hazırlayan
<b>M.</b>	: Miladi
<b>M.E.B.</b>	: Milli Eğitim Bakanlığı
<b>r.a.</b>	: Raziallahu Anh
<b>S.</b>	: Sayı
<b>s.</b>	: Sayfa
<b>s.a.v.</b>	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
<b>T.C.</b>	: Türkiye Cumhuriyeti
<b>Trc.</b>	: Tercüme
<b>yy.</b>	: Yüzyıl

<b>Tezin Başlığı:</b> Lübbü'l-Lübâb (Manzum Mesnevi Tercümesi) Transkripsiyonlu Metin	
<b>Tezin Yazarı:</b> Yavuz Özkul	<b>Danışman:</b> Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ
<b>Kabul Tarihi:</b> 18.06.2009	<b>Sayfa Sayısı:</b> XIV (ön kısım) + 398 (tez)
<b>Anabilim Dalı:</b> Türk Dili ve Edebiyatı	<b>Bilim Dalı:</b> Eski Türk Edebiyatı
<p>Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı, Türkler'in İslamiyet'i kabulüyle birlikte bu sahada daha güçlü eserler vermeye başladı. Bu eserlerin fikir kaynağı ve temel ideolojisi, İslam dini ve tasavvuttur. İslam dininin; itikat, ibadet ve ahlaka ait bütün prensipleriyle, insanın nefis mücadelesi ve tekâmüle eriş yolculuğu bu edebiyatın konusu olmuştur.</p> <p>13. asır Anadolu coğrafyasının ortaya çıkardığı, Türk sufiliğinin temellerini atan büyük düşünürlerden ve mutasavvıflardan biri olan Mevlana Celaleddin Rumi'nin Mesnevi'si yazıldığı dönemden itibaren çekiciliğini ve popülaritesini yitirmemiştir.</p> <p>Derviş Ahmed'in kaleme aldığı tercüme 18. yy.a ait bir eserdir. Eser Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi koleksiyonu 360 numarada kayıtlıdır.</p> <p>Edebiyat tarihimizde, üzerine tercüme ve şerhler yapılan eserlerden biri olan Mesnevi, taşıdığı edebi mahiyet ve içerdiği dini-tasavvufi umdelerle her zaman göz önünde olmuştur. Buradaki amacımız, edebiyat dünyasında çok fazla örnekleri olmayan Mesnevi tercümelerinin bir örneğini daha gün ışığına çıkarmak olmuştur. Bunu yaparken, metnin günümüzde de daha rahat anlaşılabilmesi için transkripsiyonuna yer verdik. Mütercimin hazırlamış olduğu tercüme, edebi açıdan pek kuvvetli olmamasına rağmen, kullandığı dil oldukça sade ve anlaşılır haldedir.</p> <p>Eserin bitiş tarihini h.1198 olarak veren Derviş Ahmed hakkında yaptığımız araştırmalarda, şairin nasıl bir ömür sürdüğü konusunda kaynaklarda bir veri bulamadık.</p> <p>Eserin başında 20 varak yekûnunda Mesnevi'nin dibace şerhi ile başladıktan sonra, manzum tercümeyle başlanmış. Eserin belki en orijinal özelliği tercüme edilen her kelimenin Farsça ve Türkçe karşılıklarını belirtmek için kullanılan numaralandırmadır.</p> <p>Sonuç olarak Derviş Ahmed'in manzum Mesnevi tercümesi, her ne kadar Nahifi'nin sanatını yakalayamamışsa da, sade ve anlaşılır Türkçesiyle karşımıza çıkıyor. Bütün bu halleriyle çalışmamızın eksiksiz ve hatasız olduğunu iddia etmiyoruz. Temennimiz odur ki bu çalışma, edebiyat ve Mesnevi sahasına katkı sağlayabilsin.</p>	
<b>Anahtar kelimeler:</b> 18. yüzyıl, Derviş Ahmed, Mesnevi, tasavvuf, Mesnevi tercümesi.	

<b>Title of the Thesis:</b> Lübbü'l-Lübâb (Manzum Mesnevi Tercümesi) Transkripsiyonlu Metin	
<b>Author:</b> Yavuz ÖZKUL	<b>Supervisor:</b> Asist. Prof.Dr. Hüseyin YORULMAZ
<b>Date:</b> 15.05.2009	<b>Nu. of pages:</b> XIV (ön kısım) + 398 (tez)
<b>Department:</b> Türk Dili ve Edebiyatı	<b>Subfield:</b> Eski Türk Edebiyatı
<p>The Turkish literature which has been given strong studies after a while acceptance of the İslam by the Turks. The origin of thoughts and basic ideologies of these studies is İslam and sufism.</p> <p>With all principles of İslam what is belief, worship and morals, self-struggle of human and the journey to reach the evolution has been a subject of literature.</p> <p>Mevlana Celaleddin Rumi who was exposed in the 13th century was one of the famous sufi who established main thoughts of Turkish sufism and the Mathnawi written by him has never lost its attraction and popularity.</p> <p>The poetic translation of Mathnawi which was written by Dervish Ahmed Sâdık is an 18th century work. The text is recorded which its collection is Reşit Efendi 360 in Süleymaniye Library.</p> <p>With its literary assential character and religious feautres, Mathnawi has always been popular in history of literature.</p> <p>The purpose of this study is to bring it to light which is translations of Mathnawi doesn't have sufficent samples in the world of literature.</p> <p>The translation of the script has been written in verse which was prepared by the translator, despite, it doesn't have quality of literary, but the language its used is pure and comprehensible.</p> <p>The date of ending of the script was given as 1198. the researches which we did about Dervsh Ahmed, no clue found in any source about how he lived.</p> <p>İn the beginning of the script, it starts with 20 pages of statement of dibace than it continued with poetic translation.</p> <p>As a result, the translation of Mathnawi however much couldn't reach to the succes of Nahifi but it shows itself with its pure and understandable language and expression.</p> <p>Therefore, we hope that this study could have a chance of being useful to the field of Mathnawi and literature.</p>	
<b>Key words:</b> 18. century, Dervish Ahmed, Mathnawi, sufism, translation of Mathnawi	



## GİRİŞ

**Tezin Konusu:** Yüksek lisans tezimize kaynak teşkil eden “Lübbü’l-Lübâb” isimli manzum Mesnevi tercümesi, 18. asrın son çeyreğinde kaleme alınmıştır. Çalışmamızda Derviş Ahmed Sâdık’ın tercümesinin transkripsiyonlu metnini, şekil, dil ve üslup özellikleri açısından değerlendirdik. Farsça beyitleri aynen bırakarak, Osmanlı alfabesiyle yazılan eserin transkripsiyon alfabesiyle çevirisini yaptık. Böylelikle günümüz harfleriyle okunacak şekilde çevirisini yaptık.

Mesnevî’nin dini-tasavvufî bir eser olması hasebiyle ve yine tasavvufun umdelerinden sayılan Mesnevi’nin tercüme metninden evvel, tasavvuf hakkında genel bir değerlendirme yoluna gittik. Bununla beraber tasavvufun Türk Edebiyatındaki akislerini ve hangi dönemlerde kimlerin bu düşünce sistemi üzerine eserler verdiğinden kısaca bahsettik. Yine Türk edebiyatında yapılmış olan manzum Mesnevi tercümelerine de ayrıca yer verdik. Eserin genel olarak anlaşılması ve tanınması açısından elimizden geleni yaparak, metinle ilgili unsurları ve genel yapı ve içerik özelliklerini vermeye çalıştık.

**Tezin Önemi ve Amacı:** Tercüme faaliyeti çok uzun bir süreç içinde gelişmiştir. Çok eski dönemlerden bu yana bir dilden başka bir dile, hangi konu olursa olsun insanların merakını celbeden konular tercüme yoluyla aktarılmıştır.

Türk dilinin ve kültürünün umumi seyri içinde tercüme önemli bir yere sahiptir. Gülşehri, Nahifi vb. birçok isim Türk edebiyatına tercüme eserler kazandırmışlardır. Türk edebiyatında da az araştırılan ve kullanılan bir yöntem olan metinlerin manzum tercümeleri, karşımıza çıkan bu eserle bir kez daha önemini hatırlatıyor.

Edebiyat tarihimiz açısından baktığımızda, edebi özellikleri açısından yüzyıllar içinde Türk edebiyatının nasıl gelişme gösterdiğini teşkil edebilir. Her tercüme, mütercimnin kendine has bir tercüme anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıkardığı bir çalışmadır. Bu çalışmada da mütercimnin, tercümede daha ziyade anlaşılır olmayı tercih ettiğini görüyoruz. Bu meyanda yapmış olduğumuz çalışmanın, hem Mesnevi alanında hem de edebi tercüme alanında, başka çalışma konularının doğmasına yardımcı olmasını umuyoruz.

İslamiyet, daha hicri II. Asırdan itibaren, eski haline göre mühim farklar gösteriyordu; filhakika, dünyanın muhtelif yerlerinde, asırlardan beri kendi harsları ve aneleri ile yaşayan çeşitli milletler İslamiyet dairesine girince (Köprülü, 1981:14-15), İslam medeniyeti kaçınılmaz olarak bu bölgelerde ilerleme ve gelişme göstermiştir. Hicri III. yüzyılda (M. IX. yy) sufi olarak adlandırılmaya başlayan gönül erlerinin ortaya çıkmasından itibaren, onlar İslami geleneğin öz ve esasını kastettikleri iddiasında olmuşlardır (Chittick, 2003:39). Ancak, aynı kişiler kendilerine, arifler, zahitler, salıklar ve fakara gibi başka isimler de verdiler (Chittick, 2003:66). Hicret'in V. ve VI. asırlarında, İslam memleketlerinin her tarafında çeşitli mezhepler ve meslekler hüküm sürüyor, hükümdarların şahsi ve siyasi ihtirasları bunların gelişmesine büyük bir saha bırakıyordu. Bu esnada İslam âleminin muhtelif yerlerinde en çok göze çarpan şeylerden biri, tasavvufun umumileşmesi ve mutasavvıfların çokluğu idi (Köprülü, 1981:15). Bu mutasavvıflar zaman içinde manevi nüfuz kazanarak kitleleri etkilemişlerdir. Yeni şeyh ve müritlerin yetişmesiyle adeta yeni bir zümre ortaya çıkmıştır.

Geçmişten günümüze tasavvuf, İslam ümmetini derinden etkileyen dini ve içtimai bir faktör olmuştur. Bu özellik ve etkinliği günümüzde de hala devam etmektedir. Bu bakımdan tasavvuf varlığı inkâr edilemez yaşanan bir hayattır. Tasavvufun İslam inancına etkileri oldukça kuvvetli olmuştur. Tasavvuf insanı nesnel ortamından uzaklaştırıp iç âlemine çeken bir akımdır. İnsan yaratılışı gereği hayra meyilli olduğu gibi şerre de meyillidir. Şerleri yaparken de lezzet alır, almasa yapmaz, terk eder. O zaman nefis güzele de çirkine de tutkundur. O halde insan, kul olarak ibadetle nefisini ıslah edip, Hakk'a itaat ve ibadetle mükelleftir.

O insan ki, bu koskoca kâinatın bir yelpaze misali, içinde dürülüp meknuz bulunduğu minyatür bir âlemdir. Bu sebeple kendisinden aynı zamanda "âlem-i sağır" diye de bahsedilir. O, tohum içinde gizli koca bir çınar, zerrede gizli büyük bir küre, fert içinde bir cemiyet mevcut olması kabilinden, bünyesinde külli ve cüzi oluşların hülasasını taşıyan zübde bir varlıktır (Topbaş, 2002:19). Tasavvuf bu düşüncesiyle insana büyük değer vermiştir ve onu âlemin merkezinde tutmuştur.

Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen

Merdum-i dide-i âlem olan âdemsin sen

diyen Şeyh Galip, bir tasavvuf ehli olarak insanın her şeyin merkezinde olduğunu ve eşref-i mahlukat olduğunu beyan etmiştir. Nitekim Hz Ali şöyle buyurmaktadır:

“İlaç sende görmüyorsun, hastalık senden fark etmiyorsun. Sen açıklayan kitapsın, harflerdeki sırrı ortaya çıkaransın. Kendini küçük bir cisim zannedersin, oysa sendedir büyük âlem.(Ankaravi, 2008:67)” İnsanın yaratılış itibariyle ne kadar büyük bir mucize olduğunu, Allah’ın (c.c) zati ve subuti sıfatlarının insanda tecellisini Sultan Veled hazretlerinin şu sözleri ifade eder:

Tasavvufi hayatın en büyük hedefi, sufilerin fena dediği hal aracılığıyla Allah’a ulaşmaktır (Afifi, 1999:173). Beka için yaratılan ve bekaya âşık olan insan ruhu, Cenab-ı Hakk’a karşı hakiki vazifesini bilmekle, hem dünyada hem de ebedi hayatında huzur ve saadetini kazanmak ister. İnsan, mahiyet-i camiiyeti itibariyle, mevcudatın hemen ekserisiyle alakadardır. Hem insanın mahiyet-i camiasında hadsiz bir istidat-ı muhabbet derc edilmiştir. Onun için, insan da umum mevcudata bir muhabbet besliyor. Koca dünyayı bir hanesi gibi seviyor. Ebedi cennete bahçesi gibi muhabbet ediyor. Hâlbuki muhabbet ettiği mevcudat durmuyorlar, gidiyorlar. Madem insan bekaya âşıktır, elbette bütün kemalatı, lezzetleri, bekaya tabidir. Madem beka Baki-i Zülcelal’e mahsustur. İnsan çendan fanidir, fakat beka için halk edilmiş ve baki bir zatın ayinesi olarak yaratılmış ve baki meyveleri verecek işleri görmekle tazif edilmiş ve baki bir zatın baki esmasının cilvelerine ve nakışlarına medar olacak bir suret verilmiştir. Öyle ise, böyle bir insanın hakiki vazifesi ve saadeti, bütün cihazatı ve bütün istidadatıyla o Baki-i Sermediye’nin daire-i marziyatında esmasında yapışıp, ebed yolunda o bakiye müteveccih olup gitmektir(Nursi, 2005:20-24). İnsan bu fani dünyada, geçici olmakla beraber yaratılan her şeyin Allah’ın bir tecellisi olduğunu ve bunların faniliğini

Tasavvuf; İslam dünyasında sosyal hayatla geniş ölçüde birleşerek inanmış halk kitleleri arasında büyük alaka ve heyecan uyandıran bir iman, bir fikir ve irfan cereyanı ve bir aşk hadisesidir (Banarlı, 1971:115). Tasavvufun sistemli hale gelmesi ve tarikatlar halinde yaygınlaşması, tekkelerin ve dergâhların açılmasını beraberinde getirmiştir. Tekkeler, manevi ilimlerde ilerlemeyi sağlayan merkezler olmuştur. Bunun yanında edeb, ahlak, musiki ve edebiyat mekânları olmuştur. Aynı zamanda, sosyal yardımlaşmanın yapıldığı, açların doyurulduğu, misafirlerin konaklandığı vb. aktivitelerin yer aldığı merkezler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda,

düşünce ve görüş sınırlarını genişletmiş, bu yüzden taassup biraz azalmış, rintçe görüş, hoşgörülük, müzik, dini raks, tasavvuf tesiriyle gelişmiş, bilhassa Mevlevi dergâhları birer tasavvuf, edebiyat ve müzik enstitüleri haline gelmiştir(Gölpınarlı, 2004:213).

İslam tasavvufu, İslam kültürünün kendine mahsus bir ruh hali, hakkıyla yaşanan bir dinin deruni tecrübesidir. Kaynak itibariyle güvenilir, mana yönüyle doğru olan nakli bilgilerle, akılla elde edilen faydalı bilgileri kabul eden tasavvuf, bunları keşif ve marifetin temeli saymıştır. Tasavvufi hayat ne derece müstesna ve gayr-i tabii olursa olsun bir Müslüman tarafından tabii ve beşeri yaşayışın diğer safhaları gibi bir hayat tecrübesi telakki edilmelidir (İkbal, 1964:145). Çünkü tasavvuf İslam düşüncesine öylesine etki ve nüfuz etmiştir ki yüzyıllar boyu devam etmiştir. Tasavvuf, İslam'ın yaşanmasında, canlı tutulmasında ve gönüllerde yaşamasında büyük rol oynamıştır. Sadece dini anlamda değil, sosyal, politik, edebi alanda da etkisini göstermiştir. Bunun neticesi olarak, Türk edebiyatında bir dini-tasavvufi tekke edebiyatının oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Türk edebiyatının en zengin ve güzel örneklerinin verildiği kaynaklardan biridir tekke şiiri. Tasavvuf, sadece tekke şiirine önemli bir kaynak olmakla kalmayıp, hem divan hem de halk şiirini doğrudan etkilemiştir. Böylece tasavvuf her kesime etki etmiş ve insanların düşünce dünyasında yer almıştır. Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı, Türkler'in İslamiyet'i kabulüyle birlikte bu sahada daha güçlü eserler vermeye başladı. Bu eserlerin fikir kaynağı ve temel ideolojisi, İslam dini ve tasavvuftur. İslam dininin; itikat, ibadet ve ahlaka ait bütün prensipleriyle (Güzel, Ankara:17), insanın nefis mücadelesi ve tekâmüle eriş yolculuğu bu edebiyatın konusu olmuştur.

Türk Tasavvuf Edebiyatı, birden fazla toplumun sosyal, siyasi ve edebi unsurlarının etkisinde gelişmiştir. Fakat bu edebiyatın özünde Türk örf, adet ve din anlayışının etkisi kendini göstermiş ve Türkler'in kendine has bir edebiyatı haline gelmiştir. İşlenen imani ve İslami konular Türk harsının kalıpları içinde gelişmiştir. Gölpınarlı, Türk Tasavvuf Edebiyatı'nı şöyle değerlendirir:

“Bir yandan Hint-İran, Roma, Bizans efsaneleri, bir yandan Kuran ve hadislerden alınan sözler bir yandan peygamberlerin ve erenlerin hayatlarına ait menkıbeler, bir yandan tasavvufi umdeler, Türk Divan Edebiyatını yoğurmuş, bu edebiyata insani ve fikri bir yön vermiştir.(Gölpınarlı, 2004:236)” Gölpınarlı'nın bu yaklaşımı, Türkler'in Orta

Asya'dan Anadolu'ya gelişleri sürecinde etkileşim içinde bulunduğu toplumlar, harslar ve inançlar bütünü'nün bir sonucu olabilir. Çünkü içinde bulunduğu coğrafya itibariyle bütün bu toplumlarla etkileşim içinde olmuştur. Türkler, coğrafi yerleri icabınca pek eski zamanlardan beri Çin ve İran ile daima münasebette bulunmuşlardır (Köprülü, 1981:20).

Gölpınarlı, “divan şairlerinin divanlarından, tasavvuf umdelerine tam uyan yahut tasavvufi esaslara temas eden şiirler toplanacak olursa mükemmel bir tasavvufi edebiyat örneği meydana getirdiğine ve Şeyh Galib ile Esrar Dede'nin, bu hususta en ileri gelen iki şair (Gölpınarlı, 2004:239) olduğuna değiniyor.

Türk kültür ve edebiyatı tarihinde 13. yüzyıl, Hacı Bektaş Veli, Mevlana Celalettin Rumi ve Yunus Emre'nin manevi mühürlerini taşıyan ayrıcalıklı bir dönemdir. 13. asır esnasında, eski milli-dini kahramanlık menkıbeleri yanında, dünyanın faniliğinden, vahdet-i vücud felsefesinden söz eden birtakım tasavvufi şiirler de çoğalmaya başlamıştı. (Köprülü, 1981:255).

Bu asırda anılması gereken önemli isimlerden biri Mevlânâ'dır. İslam tasavvuf edebiyatının en kuvvetli temsilcisi sayılabilecek olan Mevlânâ, İslam tasavvufunun en değerli eserlerinden biri olan ve bütün dünyayı etkisi altına alan, içerdiği evrensel unsurlarla dünyanın gözünden kaçmamış olan *Mesnevî*'yi edebiyat ve insanlık âlemine kavuşturmuştur. Doğu'da ve Batı'da, Mevlânâ ve *Mesnevî* hakkında sayısız akademik çalışmalar ve kitaplar hazırlanmıştır.

Mesnevî, yıllar boyu insanlar tarafından okunmuş ve ilgi görmüştür. Özellikle Mevlevîler açısından bir yol gösterici olmuş, İslam tasavvuf adabını öğretici bir vasıf taşımıştır. Mevlevîlik, Mevlânâ'nın düşünce dünyasıyla beslenmiş, gelişmiş, şaheserler vermiştir. Mevlevîlerce esas olan edeptir ve bu edep dini merasimlerin özünü oluşturmuştur.

### 1.3. Mevlânâ ve Mevlevîlik

#### 1.3.1 Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

**1.3.1.1. Hayatı:** 13. asır Anadolu coğrafyasının ortaya çıkardığı, Türk sufiliğinin temellerini atan büyük düşünürlerden ve mutasavvıflardan biri olan Mevlânâ Celâleddîn Rûmî H. 604 (M.1207) tarihinde Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. Mevlânâ'nın isim ve sıfatları, ebcet hesabına göre değerlendirilince, onun hicri doğum tarihi olan 604 rakamı elde edilmektedir.<sup>1</sup> Devrinin en ünlü mutasavvıflarından ve Sultanü'l-ulema olarak tanınan Muhammed Bahaeddin Veled b. Hüseyin el-Bekri'nin oğludur. Fuad Köprülü Mevlana'nın Belh'ten Konya'ya kadar olan serüvenini şöyle anlatır:

Bir rivayete göre, aralarında rekabet ve çekememezlik bulunan Fahreddin Râzî'nin ifsadıyla, diğer bir rivayete göre de manevi nüfuzundan korkularak Muhammed Kutbu'd-din Harizmşah tarafından Belh'i terke mecbur edilince, ailesini de beraber alarak Nişabur'a çekildi. O esnada henüz sağ olan Şeyh Ferîdüddin Attar, küçük Celaleddin hakkında hayır dualarda bulunarak, ona Esrar-name'sinden bir nüsha hediye etmişti. Bahaeddin Veled oradan Bağdat'a, Mekke'ye, Şam'a, Malatya'ya, Erzincan'a, Akşehir'ne gelerek burada Melik Fahreddin'in hatunu tarafından yaptırılan tekkede bir müddet oturduktan sonra, Larende'ye geldi ve orada yedi sene kaldı. Celaleddin, Larende'de bulunduğu sırada Lala Şerefeddin Semerkandi'nin Gevher adlı kızıyla evlenmişti (H.622\ M.1225–26). Nihayet Alaaddin Keykubat'ın mükerrer ve hararetli davetleri neticesinde Konya'ya gelerek yerleştiler (Köprülü, 1981:217). Konya'ya gelen Bahaeddin Veled, burada büyük bir sevgi, saygı ve takdir görmüş ve kuvvetli bir âlim olarak bilinmiştir. Fakat Konya'ya geldikten iki yıl sonra vefat etmiştir.

Mevlânâ, Fîhi Mâ Fîh'de babasından: “Bilginlerin sultanı, âlemin kutbu olan Mevlânâ Bahâ-ul Hak Ve'd-dîn hakkında bu hikâye rivayet edilir(Mevlânâ, 1974:20)” diyerek övgüyle bahsetmektedir.

Babasının ölümünden sonra, Seyyid Burhaneddin Mevlânâ'nın eğitim ve terbiyesini üstlendi. Daha sonraki yıllarda Mevlânâ, gönül kapılarını açmasında ve onun

---

<sup>1</sup> Daha geniş bilgi için bkz. Amil Çelebioğlu, Eski Türk Edebiyatı araştırmaları, M.E. B. Yayınları, İstanbul 1998, s.25. Çelebioğlu, Türk Kültürü dergisinin Şubat 1979 tarihli sayısında bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Bu kitap M.E.B. yayınları tarafından Çelebioğlu'nun Basılmış ve basılmamış makalelerinin bir araya getirilmesiyle hazırlanmıştır.

maneviyatı üzerinde şiddetli ve değiştirici bir tesirin(Köprülü, 1981:219) görülmesinde en büyük yardımı olan Şems-i Tebrîzî ile tanıştı. Mevlânâ'nın Tebrîzî'ye olan muhabbeti, onu tarifi mümkün olmayan bir iman ve heyecan âlemine taşıdı. Köprülü, Tebrîzî'yi, çok kuvvetli bir sufiyane cezbeyle malik rind ve kalender-meşrep bir adam, en geniş tasavvufî telakkileri samimi ihtiyaçları neticesinde duymuş kuvvetli bir şahsiyet(Köprülü, 1981:221) olarak tahlil etmiştir.

Yine Köprülü, Prof. Nicholson'ın Tebrîzî'nin şahsiyetini şu şekilde tasvir ettiğini söylüyor:

“O âlim olmamakla beraber şiddetli bir ruhani cezbenin tesiri altında bulunuyordu ve kendinin rabbani sırları nakil ve fuyuz-i ilahiyeyi neşrettiğine mutlak bir surette kani idi. İşte bu sebeple, manevi dairesine dâhil olanlar üzerinde pek muazzam bir nüfuz icra ediyordu.” (Köprülü, 1981:221)

Tebrîzî, Mevlânâ'ya, “semâ'nın zevkini, ona Ney'in, Rebâb'ın, bir kelime ile musikînin lezzetini(Güzel, Ankara:153)” tattırdı. Artık Mevlânâ ve Tebrîz, birbirinden ayrılmayarak büyük bir muhabbetle birbirlerine bağlandılar ve birbirlerine musahip oldular. Bu iki engin ruh, ilahi aşkın sırlarıyla mest iki mutasavvıf, birbirlerini sanki “Kalû Belâ” bezminden tanımışlar gibi, anlaşmış, sırdaş olmuşlardır (Karahan, 1985:91). Mevlânâ, Şems'in verdiği heyecan ve şevk ile başladı şiirlerini söylemeye.

Mevlânâ ve Şems arasındaki bu yakınlık Konya'da ve müritler arasında bazı dedikoduların çıkması sebebiyle Şems'in aniden Şam'a gitmesine neden olmuştur. Bu duruma üzölen Mevlânâ, Sultan Veled'i Şam'a göndermiş ve Mevlânâ'nın ricasıyla Şems geri dönmüştür. Şems'in Konya'ya gelmesinden sonra da dedikodular bitmek bilmedi. Bunun üzerine Şems-i Tebrîzî bir daha izi bulunmamak üzere ortadan kayboldu.

Fîhi Mâ Fîh'de, Mevlânâ Şems'den bahsetmiştir:

Bu adamlar: “Biz Şemseddin Tebrîzî'yi gördük; evet efendi, biz onu gördük!” diyorlar. Ey ahlsızlar! Onu nerde gördünüz. Bir evin damı üzerinde duran deveyi görmeyen adam: “Ben iğne deliğini gördüm ve ona iplik geçirdim!” diyor. Ne güzel söylemişler o hikâyeyi. İki şeye güleceğim geliyor: Biri, zencinin parmaklarının ucunu siyaha boyaması, diğeri de bir körün dışarıyı seyretmek için pencereden başını dışarıya

çıkarmasıdır. İşte gözleri kör olanlar da tıpkı böyledirler. İç gözleri kör olanlar, bu vücut penceresinden başlarını çıkarırlar. Sanki ne görecekler? Akıllıya göre her ikisi de birdir. Çünkü her ikisi de görmemişler ve saçmalıyorlar(Mevlana, 1974:139). Diyerek bu iddiada bulunanları azarladıktan sonra, bir başka yerde; “Siz şimdi Şemseddin’in sözünden daha çok zevk alacaksınız...”( Mevlana, 1974:141) Diyerek Şems’den bir hikâye anlatıyor.

Başka bir yerde şöyle naklediyor:

Biri Mevlânâ Şemseddin Tebrîzî’nin yanında: “Ben kesin bir delille Allah’ın varlığını ispat ettim” dedi. Ertesi sabah Mevlânâ Şemseddin buyurdu ki: Dün gece melekler gelmiş: “Allah ona ömürler versin! Bu dünyadakiler hakkında kusur etmedi ve Allah’a şükürler olsun ki bizim Allah’ımızı ispat etti” diye o adama dua ediyorlardı...”(Mevlana, 1974:145)

Aradan iki yıl kadar geçince Mevlânâ, Şems’in kendisine müritlerinden Konya’lı Selahaddin Zerkub (Kuyumcu) şeklinde tezahür ettiğini söyler(İslam Ansiklopedisi, 1977:3/56). Şer’i ve edebi ilimlerden hemen hiç anlamayan böyle bir adamı musahip ittihaz etmesi üzerine, diğer birçok müritler onun şiddetle aleyhinde bulundular; bilgisizliğinden söz ettiler; lakin Mevlânâ bu dedikodulara hiç ehemmiyet vermeyerek(Köprülü, 1981:225), onu kendine musahip yaptı. Selahaddin Zerkub on yıl kadar Mevlana’yla birlikte kalarak, ona halifelik ettikten sonra, hastalanarak ölmüştür.

Bu ince ruhlu, kibar davranışlı dostun vefatı üzerine, Mevlânâ, Türk asıllı olup ona eşsiz eseri *Mesnevî-i M’anev’i*’yi yazmayı telkin ve ilhamda büyük payı bulunan Çelebi Hüsameddin’i dost ve halef nitelikleriyle yanında bulundurur (Karahana, 1985:92). Çelebi Hüsameddin, Mevlana’nın *Mesnevî*’yi yazmasında kendisine büyük destek vermiş ve tesir etmiştir. Dervişler arasında İlâhi-name, Mantıku’t-tayr, Musibet-name tarzında didaktik eserlerin pek beğenildiğini, elden ele dolaştığını gören Çelebi, sülûk âdâbını ve tasavvufi hakikatleri dervişlere telkin edebilecek bir mesnevi vücuda getirmesini ve o zamana kadar yazılan gazeller oldukça büyük bir yekûn tuttuğu için, biraz da mesnevi cihetine rağbet etmesini şeyhinden rica etti; o da, *Mesnevî* mukaddimesinden ilk on sekiz beyiti içine alan bir yaprağı çıkararak, kendisinin de bunu düşündüğünü söyledi (Köprülü, 1981:226). Bundan sonra, her yerde her vesileyle



Mevlânâ söylüyor, Çelebi Hüsameddin yazıyordu. On yıllık bir serüvenin sonunda vücuda gelen muazzam eser tamamlanmıştır.

Nihat Sami Banarlı, Mevlânâ'yı, “fani dünyaya vedasından yedi asır sonra, yalnız kendi milletince değil, geniş bir insanlık tarafından hararetle hatırlanmasını, sevilir ve tasdik edilir olmasını, aşk ve hakikat dolu bir imanının bütün insanlığı kaplayan bir şulesi (Seyhan, 2007:32) olarak görür.

Celâleddîn Rûmi, son aylarda artık bu âlemden ayrılmak zamanının geldiğini gösteren bir takım tesirli gazeller yazıyordu (Köprülü, 1981:229). Mevlânâ'nın ölümü yaklaştığı vakit, Kira Hatun: “Ey âlemin nuru, ey Âdem'in canı, ey o demin sırrı, bizi kime bırakıp nereye gidiyorsun?” Diye feryatlar etmeye ve acısından, üstünü başını yırtmaya başladı. Mevlânâ: “Ben nereye gidiyorum? Aranızda olduğumdan kuşkunuz olmasın,” buyurdu. Bunun üzerine Kira Hatun: “Acaba hüdavendigarımız gibi bir başkası gelecek mi? Onun gibi biri çıkacak mı?” dedi. Mevlânâ: “Eğer böyle olursa, işte ben oyum,” buyurdu ve şu şiiri okudu:

Âlemde, suretten utanan bir can vardır. İnsan

Şekline bürünse de, o yine benim insanımdır.

Ve yine buyurdular ki: Bu âlemde, biri size diğeri de bedene olmak üzere iki ilgimiz vardır. Allah'ın inayetiyle her şeyden sıyrılıp tecerrüt ve birlik âlemi yüz gösterdiği zaman, bedene olan ilgim de sizin olacaktır.”(Eflaki, 1987:43)

Bir süre sonra hastalanan ve hayli yorgun düşen Mevlânâ'nın, 1273 Aralık'ında, Mevlevîlerin Şeb-i Arûs dedikleri kavuşma vakti gerçekleşiyor ve Mevlânâ sonsuzluk âlemine göçüyor. Ertesi gün Konya halkının iştirakiyle cenaze defnedildi. Mevlana'nın vefatı insanları o derece üzmüştü ki, onun cenaze töreninde:

... Büyük küçük bütün insanlar başlarını açmışlardı. Kadınlar ve çocuklar da orada idiler. Büyük kıyamete benzer bir kıyamet koptu. Herkes ağlıyordu. Erkekler çıplaktılar, feryat ederek, elbiselerini yırtarak gidiyorlardı. Hıristiyanlardan, Yahudilerden, Araplardan, Türklerden vs. den bütün milletler, bütün din ve devlet sahipleri hazır bulunuyorlardı. Her biri kendi adetleri gereğince kitapları ellerinde önden gidiyorlar, Zebur'dan, Tevrat'tan, İncil'den ayetler okuyor ve hepsi de feryat ediyordu.

Müslümanlar sopa ve kılıçla bunları savamıyorlardı. Zira bu cemaat hiç çekinmiyordu. Büyük bir karışıklık oldu. Bu haber büyük sultana, Sahibe ve Pervane'ye erişti. Bunun üzerine onlar da papaz ve kiliselerin büyüklerini çağırıp onlara: “Bu olayın sizinle ne ilgisi vardır? Bu din padişahı, bizim başbuğumuz, imamımız ve rehberimizdir”, dediler. Onlar da: “Biz, Musa'nın, İsa'nın ve bütün peygamberlerin gerçeklerini, onun açık sözlerinden anladık ve kendi kitaplarımızda okuduğumuz olgun peygamberlerin tabiat ve hareketlerini onda gördük. Siz Müslümanlar, Mevlana'yı nasıl devrinin Muhammed'i olarak tanıyorsanız, biz de onu zamanın Musa'sı ve İsa'sı olarak biliyoruz. Siz nasıl muhibbi iseniz, biz de bin şu kadar misli daha çok onun kulu ve müridiyiz. Nitekim kendisi buyurmuştur:

“Yetmiş iki millet sırrını bizden dinler.

Biz, bir perdeden yüzlerce ses çıkaran bir neyiz.”

Mevlânâ hazretlerinin zatı, insanlar üzerinde parlayan ve onlara inayette bulunan hakikatler güneşidir. Güneşi bütün dünya sever. Bütün evler onun nuruyla aydınlanır” dediler... Güneş doğarken mübarek medreseden tabutu alıp yola çıktılar. Tabut, yolda altı defa parçalandı. Her defasında başka bir tabut yaptılar. Nurlu türbesinin bulunduğu mezarlığa geldikleri vakit karanlık başmış, gece olmuştu.(Eflaki, 1987:47)

Mevlânâ, İslam'ın özü olan tevhit akidesine bağlı olarak çevresini, bütün halkı, beşeriyeti daima birliğe, birleşmeye, uzlaşmaya, anlaşmaya, sulha ve sevgiye; bunlar için de müsamahaya, affediciliğe bıkmadan, usanmadan çağırmıştır (Çelebioğlu, 1998:11). Bundan dolaydır ki onu dinleyen ve okuyan, onun evrensel çağrısını duyan herkesi etkilemiştir.

Yine de gel... Yine de gel! Ne olursan ol, yine de gel!

Hıristiyan, Mecusi, putperest olsan yine de gel...

Bu bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir,

Yüz kere tövbeni bozmuş bile olsan yine gel.

### 1.3.2. Mevlevîlik

13. asırda Anadolu’da tasavvuf kültürünü yayan mutasavvıf gruplardan biri de Mevlevîlerdir. 13.yüzyıl Anadolu’sunda yetişen mutasavvıflardan olan Mevlânâ, Anadolu’da dini-sufiyane toplumsal hayatın, dini ritüellerin farklı yönde geliştiği, sema, müzik ve şiiri edebi ve kültürel bir hava içinde sunan bir tarikata isim vermiştir. Anadolu’da gelişen ve yayılan Mevlevîlik bugün bile varlığını ve etkisini devam ettirebilmiştir.

Bilindiği üzere Mevlevîlik, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin bizzat kurduğu bir tarikat değildir. Mevlânâ’nın ölümünden sonra, oğlu Sultan Veled tarafından sistemli bir disiplin haline getirilen, Mevlânâ’nın gönül ve fikir yücelten felsefesi, Mevlevîlik adı altında birleşmiş ve bir tarikat halini almıştır. Dönemin siyasi ve sosyal buhranlarının arasından çıkan nadide bir anlayış, duyuş, düşünce sistemidir Mevlevîlik. İlk başlarda kuralları belirlenmemiş ve tekke düzeni kurulmamıştı.

Sultan Veled dönemin siyasi iktidarlıyla iyi ilişkiler kurdu ve zamanla Anadolu’nun çeşitli mekânlarına Mevlevîlik’i yaymak için halifeler gönderdi. Bu sıkıntılı dönemde Mevlevîlik’i yaymak, vakıf gelirlerini arttırmak ve yeni vakıflar açabilmek için (Türk Dili ve Edebiyatı Ans., 1986:6/312), Moğollar ve Selçuklu hanedanlarıyla ilişkilerini ilerletti. Babasının ölümünden sonra Mevlevî edebiyatının en önemli eserleri arasında yer alan *İbtidâ-nâme*, *Rebab-nâme*, *İntihâ-nâme*, *Dîvân*, *Maârif*’i kaleme almıştır.

Sultan Veled, Mevlânâ’nın “sema”sını bir “ayin” durumunda geliştirdi. Sema ve musikiyi bazı kaidelere bağlayarak, ayinlerin nizamını sağlamıştır (Güzel, Ankara:178). Sulatan Veled’in ölümünden sonra, yerini oğlu Ulu Arif Çelebi aldı. Sultan Veled’in irşat makamına oğlu Arif Çelebi’yi bırakması tarikatın tarihinde dönüm noktası oluşturmuş ve bu olayın ardından Mevlevîlik “çelebi” unvanıyla anılan Mevlânâ soyuna mensup şeyhler tarafından temsil edilmeye başlandıktan sonra (Tanrıkorur, 2004:468) Konya Mevlevîlik için bir merkez halini almıştı. Ulu Arif Çelebi, hem seyahatleriyle tarikatını daha uzak bölgelerde tanıtmış, hem de kendisinden sonra makama oturacakların Mevlânâ soyundan “çelebi” unvanı ile post-nişin olmalarını sağlaması ve Konya’yı tarikatın merkezi yapması bakımından, kuruluşun gelişiminde önemli bir mevkie sahiptir.(Karahana, 1985:90)

İlk devirlerde Karamanoğulları, Ege’de Saruhanogulları, Menteşeoğulları, Aydınoğulları gibi beyliklerde yaygın olan Mevlevîlik, Osmanlı topraklarına ilk kez II. Murat zamanında Yahşi Bey’in Tire Mevlevîhânesi’ni kurmasıyla (Tanrıkorur, 2004:469) Osmanlı içine girmiş ve gelişimini sürdürmüştür. A. Gölpınarlı, Osmanogullarının, ilk dönemlerinde Mevlevîleri bir güç olarak görmediklerini, onlara fazla ehemmiyet vermediklerini, çelebilerin Osmanlı sultanlarına kılıç kuşatmalarının da tarihi kaynaklarca doğrulanmadığını belirtmektedir.(Gölpınarlı, 1983)

Mevlevîlik, Osmanlı toplumunda sadece bir tarikat olarak kalmamış, ilim, kültür, sanat ve edebiyatta ünlü simaların yetişmesine vesile olmuştur. Tezkirelere göre, Mevlevî divan şairlerinin sayısı üç yüzü bulmaktadır. 15. asırda, Hüdayi Salih Dede; 16. asırda, Şahidi, Yusuf Sineçak, Fevri, Bursalı Rahmi, Safayi, Nigeşi, Arifi; 17. asırda, Cevri, Enis, Fasih, Bahayi, Mezaki, Nabi ve Nef’i; 18. asırda, Sakıp Dede, Nahifi, Birri, Neyli, Recep Dede, Nesip, Nayi Osman Dede, Fenni, Neyyir, Hulusi, Şeyh Galib ve Esrar Dede; 19. asırda, Yenişehirli Avni, Leyla Hanım (Horata, 2006:1/552 ) bu asırlarda görülen Mevlevî şairlerdir. Özellikle 18. asırda ortaya çıkan Mevlevî şairler dikkati çekmektedir. Bu dönemde, Mevlevî şairlerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Önceki asırda kaynaklarda 10 şairin ismi geçerken, bu asırda bu sayı 212’ye yükselmiştir.(Horata, 2006:2/529)

1925’te tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra, Mevlevî dergâhları resmi niteliğini yitirmişlerdir. Bunun üzerine Mevlevîlik merkezi olarak Halep’e taşındı. Fakat 1944’te Suriye hükümetinin tekkelerle ilgili aldığı yeni kararlarla birlikte(Türk Dili ve Edebiyatı Ans., 1986:6/313) Mevlevîlik de kurum olarak tarihe karışmış oldu. Mevlana’nın “şeb-i arus” denilen ölüm yıldönümü törenleri 1946 ve 1954 yıllarında Konya’da yapılan küçük çaptaki sema gösterileriyle başlamıştır (Tanrıku, 2004:471). Bundan sonraki zamanlarda bir gelenek haline gelen bu törenler, gün geçtikçe ilgi görmüş ve insanları kendine çekmiştir. Yurt içi ve özellikle yurt dışından gelen, Mevlana ve Mevlevîlik üzerine çalışmalar yapmış olan ünlü simaların şeb-i arus törenlerine katılmaları, bu törenleri dünya çapında tanınmasına ve ilgi görmesine vesile oldu.

Mevlevîlik, Türk edebiyat ve musikisini besleyen kaynaklardan biri olmuştur. Edebiyatın yanında, ayinlerin ve semanın musiki eşliğinde yapılması sonucunda İtri, Dede Efendi, Nayi Osman Dede gibi şahsiyetleri yetiştiren Mevlevîlik, klasik Türk

musikisinin ana unsurlarından biri olarak karşımıza çıkar. Sema'nın müzikle icra edilmesi, ney seslerinin çağrısı ilahi aşkı terennüm edici bir unsur olmuştur. Mevlânâ'da sema, ruhun kuvvetlerini arttırır. Şiir, musiki ve sema, yükselişi sağlayan semboller olur. Sema, aynı zamanda nizam ve intizam dairesidir, edep ve erkân, hendese ve ahenk orada birleşmiştir (Kabaklı, 2005:93). Sema, Hakk'a olan aşkı, baharda tazelenen çiçekler gibi, gönüllerdeki iman ve aşkı coşkuyla haykırışı anlatır.

Dönerken etekler yelpazelenir

Dönerken gönülde aşk tazelenir                      Laedri

Mevlevîlik, musikinin yanında, edebiyat sahasında da etkin rol oynamış ve dinitasavvufi şiirin etkin isimlerini ihtiva etmiştir. Musiki, sema, şiir gibi cazip üç vasıtaya dayanan Mevlevîlik, Anadolu'nun Acem harsına çok düşkün şehirlerinde ve yüksek mahfillerde daima taraftar bulmuş, İslam güzel sanatları, Mevlevî tekkelerinde her zaman büyük bir rağbet görmüş. Mevlevî tekkeleri, medresenin taassubuna karşı, Türklerde klasik şiir ve sanat zevkinin gelişmesine hizmet etmiştir (Köprülü, 1980:249). Bu sebeple, Türk Edebiyatı tarihinde, Mesnevî ve Mevlevîlik'in etkisi inkâr edilemez.

Esrarını Mesnevî'den aldım

Çaldım veli miri malı çaldım

Diyen Şeyh Gâlib, sahip olduğu özellikleri, bütün terbiyesini ve şairlik yeteneğini Mevlana ve Mesnevi sayesinde kazandığını dile getirmiştir. Mesnevî, bütün bu devirlerde sadece, Mevlevîlik alameti olmamış, tüm insanlığı kucaklayıcı evrensel bir anlatı haline gelmiştir.

## 1. BÖLÜM: TÜRK EDEBİYATINDA MANZUM MESNEVİ TERCÜMELERİ

Tercüme kelimesi dilimizde “bir metin veya sözü bir dilden başka bir dile çevirme, çeviri, aktarma”(Ayverdi, 2006:3/3124) anlamında kullanılmaktadır. "Tercüme bilimi"nin Fransızcası "traductologie"dir. Bu terim, ilk defa 1973 yılında Kanadalı Brian Harris tarafından ortaya atılmıştır. Bununla beraber, ondan çok önce, Amerikalı E. Nida'nın 1964 yılında yayınlanan *Toward a Science of Translating*, yani *Bir Tercüme Bilimine Doğru* başlıklı bir kitabı bulunmaktadır (Yasa, <http://www.yeminlitercuman.com>). Günümüzde çeviri ve tercüme kelimeleri birlikte kullanılmaktadır. Tercüme kelimesinin anlamı bir dilden başka bir dile aktarmak olarak söylene de gelenekteki uygulamalara bakıldığında tercüme ile kaynak dildeki metnin açıklamalı bir şekilde erek dile aktarma olarak anlaşıldığını da görürüz.(Güleç, 2008:66)

Eski zamanlardan bu yana başka dillerden Türkçe'ye eserlerin tercümesi yapılmıştır. Tarihte ilk yazılı tercüme örnekleri Akadlar ve eski Mısır hanedanlarına kadar geriye gitmektedir. Türkçe'ye ilk önemli tercüme, 575 yılında Burkan (Buda) dinini kabul etmiş Göktürk Hakanı Tapar Kağan (572–581) tarafından Çinli Liu Shih-ching'e yaptırılan *Nimana Sutra*'dır.( Yasa, <http://www.yeminlitercuman.com>)

Yaklaşık dört yüz yıl (840–1206) süren egemenlikleri boyunca Uygurlar, Soğd alfabesinden geliştirdikleri Uygur yazısını, Soğd alfabesini, Brahmi ve Tibet alfabelerini kullanarak önce Soğdca, Sanskritçe ve Toharca'dan sonra da ağırlıklı olarak Çince ve Tibetçe'den, Manihaizm, Budizm ve az sayıda da Hıristiyanlık ile ilgili metinleri Uygurca'ya çevirmişler ve dini çeviriye dayalı zengin bir edebi gelenek oluşturmuşlar.(Güleç, 2008:67)

Türkler, İslamiyet dairesine girdikte sonra, Arapça ve Farsça eserlerden tercümelere başlamış. Özellikle mensup oldukları yeni dini öğrenmek isteği içinde olan Türkler, Arapça'dan dini mahiyette eserler ve Kuran-ı Kerim tercümeleri yapmışlardır.

Mesnevi, klasik doğu edebiyatında bir şiir tarzının adıdır. Bu nazım şeklinde her beyit ayrı ayrı kafiyelenmiştir. Fakat Mevlana'dan sonra, Mesnevi denilince akla bir nazım şekli olan mesnevi tarzı değil, Mevlana'nın Mesnevi'si gelir.

“Bütün dünyada genel olan üç şey vardı. Bu üç şey Mevlana’ya nisbet edildikten sonra özel bir anlam kazandı ve insanların aydınları bunu hogördüler. Bunlardan biri mesnevidir. Eskiden kafiyeli her iki mısraya mesnevi derlerdi; fakat zamanımızda mesnevi denilince akla, hemen Mevlana’nın Mesnevi’si gelir. İkincisi, eskiden bütün bilginlere mevlana diyorlardı, fakat bugün mevlana denilince Mevlana hazretleri anlaşılır. Üçüncüsü, her mezara türbe derlerdi. Bugün ise herhangi bir türbe anılsa veya söylenilse Mevlana’nın türbesi akla gelir.”(Eflaki, 1987:2/50)

Türk edebiyatında edebi eserlere yapılan tercüme önemli yer tutmaktadır. Edebiyat tarihimizde, farklı dönemlerde Mesnevi’nin tamamına veya bir kısmına tercüme ve şerhler yapılmıştır. Ancak bazı tercümelerde görülen nüsha farklılıkları, müellif, müstensih ve mütercimlerin bu eserler üzerindeki tasarruflarını göstermektedir. Mesnevi üzerine yapılan tercümelerde de bu durum mevcuttur. Ancak tamamına yapılan tercümeler arasında metne sadık kalma arzusu mütercimlere genişçe hareket etme şansı vermemiş (Güleç, 2008:68) ve orijinal metnin dışına çıkmalarını önlemiştir.

## **1. Tamamına Yapılan Manzum Tercümeler**

### **1.1. Nahifi Süleyman Efendi**

Lale Devri şairlerinden olan Nahifi, şiirlerini dini-tasavvufi bir neşeyle yazmış ve Mesnevi’yi tam olarak ve manzum şekilde tercüme ederek büyük bir şöhrete kavuşmuştur. Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Çok zayıf olması sebebiyle Nahifi mahlasını aldığı tahmin edilen şair, küçük yaştan itibaren gördüğü dini terbiye sebebiyle naat söylemeye başlamış, dini-tasavvufi duygularını lirik bir dille ifade etmiş, kendine has bir söyleyişe sahip üstat şairlerdendir. (Horata, 2006:2\523)

Osmanlı Müellifleri’nde Bursalı Mehmet Tahir Nahifi’den şöyle söz eder:

“İstanbullu meşhur bir şairdir. Yazı sanatında da ihtisası vardır. Hayatının ilk çağında meşhur hattat Hafız Osman Efendi’den sülüs ve neshi yazıları meşk ederek icazet almış ve sonraları talikte de maharet kazanmıştı. Elçilik kâtipliğiyle İran’a gidip Acem şair ve belagatçileri ile fazla temasından Farsça’da derinlik ve kemal kazanmıştır. Macaristan’a

gidip geldikten sonra şikk-ı sani defterdarı olmuştu...” Buradan Nahifi’nin, şairliğinin yanı sıra hattatlık ve devlet memuriyetiyle iştigal ettiğini anlıyoruz. Nahifi 1739 yılında vefat etmiştir.

Nahifi eserine bir mukaddime ile başlamıştır. Bu mukaddimede Nahifi, 1094 Şaban ayında Konya’da Mevlevi olduğundan, 1124 Receb ayının ilk cumasında tercümeye başladığından bahseder.

Nahifi’nin Mesnevideki başarısı, Mesnevi ile aynı vezinle ve İstanbul Türkçesi’yle manzum olarak yazmış olmasına bağlanmaktadır (Güleç, 2008: 106). Tercüme, Nahifi’nin Mevlana’nın soyu hakkındaki açıklamalarının bulunduğu mukaddimeden sonra Mesnevi’nin dibace tercümesiyle başlamaktadır.

Amil Çelebioğlu, Nahifi’nin Mesnevi tercümesini Latin harflerine aktarmış, aslı ve sadeleştirilmiş şekliyle birlikte yayınlamıştır. Çelebioğlu’nun sadeleştirdiği eserin ilk on sekiz beyiti şöyledir:

- 1 Dinle neyden kim hikâyet etmede  
Ayrılıklardan şikâyet etmede
- 2 Dir kamışlıktan kopardılar beni  
Nâlişim zar eyledi merd ü zeni
- 3 Şerha şerha eylesin sinem firak  
Eyleyem ta şerh-i derd-i iştihak
- 4 Her kim aslından ola dur u cüda  
Rûzgâr-ı vaslı eyler mukteda
- 5 Ben ki her cemi‘yyetin nâlânıyem  
Hem-dem-i hoş-hal ü bed-hâlânıyem
- 6 Her kişi zu’munca bana yar olur  
Sohbetimden talib-i esrar olur



- 7 Olmaz nâlişimden gerçi dur  
Lik yok her çeşm ü gûşa feyz-i nur
- 8 Birbirinden can u ten pinhan değil  
Lik yok destur-ı rü'yet cana bil
- 9 Oldu ateş sıyt-ı ney sanma hevâ  
Kimde bu ateş yoğ ise hayf ana
- 10 Âteş-i aşk iledir te'sir-i ney  
Cûşiş-i aşk iledir teşvîş-i mey
- 11 Yârdan mehcûra hem-derd oldu ney  
Çâk-sâz-ı perde-i merd oldu ney
- 12 Ney gibi bir zehr ü tiryâk olamaz  
Ney gibi dem-sâz ü müştak olamaz
- 13 Ney virir bir râh-ı pür-hûndan haber  
Aşk-ı Mecnûn kıssasın takrîr ider
- 14 Bî-dilândır mahrem-i esrâr-ı hûş  
Yok zebâna müşterî illâ ki gûş
- 15 Derdimizden rûzlar bî-gâh olur  
Rûzlar çok sûz ile hem-râh olur
- 16 Gam değildir günler eylerse güzer  
Sen hemân bâkî ol ey Pâkize-ter
- 17 Mâhiyi bahr olamaz sîrab sâz  
Rûz-i bî-rûzî olur gayet dirâz

18 Puhte hâlin hiç fehm itsin mi hâm

İhtisar üzre gerek söz vesselâm

## 1.2. Mehmet Şâkir

Nahifi'den sonra Mesnevî'nin tamamını manzum şekilde tercüme eden ve hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Mehmed Şâkir'dir. 1830'da başlanıp 1835'te tamamlanan çeviri II. Mahmud'a sunulmuştur. (Güleç, 2008: 71)

İlk on sekiz beyit şöyledir:

1 Gûş kıl neyden hikâyet eyliyor

İftirâkından şikâyet eyliyor

2 Ki neyistandan beni kat' ideli

Bu sesimden merd ü zen inler beli

3 Kim firâktan sîne ister şerha-dâr

İştîyâkın derdini şerh ide zâr

4 Kendi aslından uzak düşen kişi

Vuslatı kılmak taleb dâim işi

5 Ben ki her cemiyetin nâlânıyam

Hem celîs-i âşık-ı virânıyam

6 Cümlesi zannımda oldu bana yâr

Yâr esrârı derûnumda uyar

7 Sırrımı bu nâleden zannetme dûr

Lîk çeşm ü gûşda yoktur o nûr

- 8 Ten bu câna cân tene mestûr değil  
Lîk cânı görmeye destûr değil
- 9 Ney sadâsı nârdır değil hevâ  
Kimde bu âteş yoğ olsun ol hebâ
- 10 Âteş-i aşktır ki düştü nâye ol  
Cûşîş-i aşktır ki anı meyde bul
- 11 Yârdan dûr olanın yârı bu ney  
Perdemiz çâk etti perde perde hey
- 12 Ney ki zehr oldu ve hem tiryâkdur  
Hâsılı dem-sâzdur müştâkdur
- 13 Râh-ı pür hûnun sözün söyler müdâm  
Aşk-i Mecnûn kıssasın verir peyâm
- 14 Böyle aklın mahremi bî-hûşdur  
Müşterisi her lisânın gûşdur
- 15 Derdimizle nice gün bî-gâhdır  
Nice gün şûriş ile hem-râhdır
- 16 Rûzlar gittiyse gitsin bâk yok  
Sen kal işte sen gibi bir pâk yok
- 17 Suya pek muhtâc olan nev'-i semek  
Rızkı tengin günü uzar yek-be-yek
- 18 Anlamaz hiç pohtenin halini hâm  
Böyle ise sözü kasr et vesselâm

### 1.3. Ahmet Metin Şahin

Mesnevi'nin tamamını manzum olarak tercüme eden son isim A. Metin Şahin'dir. A. Metin Şahin, tercümesine Nicholson neşrini esas almıştır. Orada bulunmayan beyitler de Tahirü'l-Mevlevi'den tamamlanmıştır. (Güleç, 2008:73)

İlk on sekiz beyitin tercümesi şöyle:

- 1 Dinle neyden, bak neler söyler durur,  
Dertlerinden ayrılıktan dem vurur.
- 2 Kestiler der, bir kamışlıktan beni,  
Dinler ağlar er, kadın candan beni.
- 3 Ayrılıktan dağlanan kalp isterim,  
Özlemim her neyse durmaz, söylerim.
- 4 Kim ki aslından uzak kalmış, arar  
Her ne geçmiş, gelse tekrar ola yar!
- 5 Yoldaş oldum düşmanım dostumla hem,  
Sürdü her mecliste bitmez inlemem.
- 6 Anlayış mislince herkes yar bana,  
Ermemişler gönlümün esrarına.
- 7 Sırrım olmaz, hiç iniltimden uzak,  
Görmeyen çok, duymamıştır her kulak.
- 8 Gizli kalmaz tende can hem canda ten,  
Canı bilmek izni yoktur, bil ki sen!
- 9 Ateş artık, yel değildir ney sesi,  
Kimde od yok, yokluk olsun hissesi.

- 10 Aşkın ateştir gelip düşmüş neye,  
Aşktan artık çağlayış, geçmiş meye.
- 11 Yardan ayrılmışların yoldaş bu ney,  
Perde yırtmış perdemizden, inler ey!
- 12 Hem zehirdir, panzehirdir ney denen,  
Böyle bir müştakı var mıymış gören?
- 13 Aşk-ı Mecnun neyse, ney neşretmede,  
Kanla dolmuş, yol nedir, bahsetmede.
- 14 Söyleyen dil varsa taliptir kulak,  
Ancak âşık, akla sırdaş oldu bak.
- 15 Dertlerimden pek uzar günler yine,  
Arkadaştım ben de hicran derdine.
- 16 Geçmesinden günlerin yoktur keder,  
Ey mübarek, burada sen varsın yeter.
- 17 Bir balıktan gayrılar kanmış suya,  
En uzun gün en nasipsiz gündü ya!
- 18 Pişmişin ahvalini bilmez ki ham,  
Söyle az söz, yetsin artık vesselam!

## **2. Kısmen Yapılan Manzum Tercümeler**

Mesnevi'nin tamamına yapılan tercümeler yanı sıra bir de, Mesnevi'nin birinci cildine yapılan ve Mesnevi'den kısmen seçilerek yazılan tercümeler vardır. Üzerinde çalıştığımız Mesnevi tercümesi birinci cilde yapılan tercümelerden birisidir. Burada sadece, isimlerini ve yapmış oldukları tercümelerin kısaca mahiyetlerini vermekle

yetineceğimiz şahısların, çeşitli dönemlerde ortaya koydukları bu tercüme hakkında İsmail Güleç ayrıntılı bir çalışma hazırlamıştır.<sup>1</sup> Bu tercüme ortaya çıkaran isimler arasında; Muhammed Nazmi Efendi, Hayri Bey, Feyzi Halıcı, Abdullah Öztemiz Hacı Tahiroğlu, Feyzullah Sacid Ülkü, M. Faruk Gürtunca, Veysel Öksüz, Nuri Baş vardır.

Muhammed Nazmi Efendi, Mesnevi'nin birinci cildini manzum olarak tercüme etmiştir. Mesnevi ile aynı vezinle yazılan manzum tercümenin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi H. Hüsnü Paşa 693'te kayıtlıdır. Bir sayfada dört sütun olarak yazılan metinde başlıklar kırmızı mürekkeplemiştir. (Güleç, 2008: 104)

Hayri Bey'in hazırlamış olduğu tercüme, yine Mesnevi vezninde manzum olarak tercüme edilen 172 beyitten ibarettir. Hayri Bey önce Farsça beyiti aynı satırda verdikten sonra, tercüme metni altına gelecek şekilde yapmıştır. (Güleç, 2008:106)

Feyzi Halıcı, Mesnevi'yi kendi vezniyle tercüme edilen bu eserde, ilk cilt ile ikinci cildin ilk binbir beyiti tercüme edilmiştir. (Güleç, 2008:108)

Yapılan bir diğer manzum tercüme, Abdullah Öztemiz'in hazırlamış olduğu ve 1212 beyitlik bir tercümedir. (Güleç, 2008:110)

Feyzullah Sacid Ülkü'nün hazırladığı manzum tercüme, Mesnevi'nin birinci cildini 6+5=11'li hece vezniyle manzum olarak hazırlanmıştır. 1448 beyit tercüme edilmiştir. (Güleç, 2008:112)

M. Faruk Gürtuna Mesnevi'nin bir bölümünü manzum olarak tercüme eden bir diğer isimdir. Tercümesi ve açıklaması yapılan son beyit 213. beyittir. (Güleç, 2008:114)

Veysel Öksüz'ün hazırladığı tercümede, Mesnevi'nin birinci cildini 7+7=14'lü hece vezniyle manzum olarak kaleme alınmıştır. Bu tercümede 4003 beyit tamamlanmıştır. (Güleç, 2008:116)

Nuri Baş'ın hazırladığı tercüme müstakil bir eser olmayıp Mesnevi'nin ilk otuz dört beyiti aruzla manzum olarak tercüme edilmiştir. (Güleç, 2008:117)

---

<sup>1</sup> Bkz. İsmail Güleç, Türk Edebiyatında Mesnevi Tercüme ve şerhleri, Pan Yayıncılık, İstanbul 2008. İsmail Güleç bu çalışmasında manzum tercüme yanında, Mesnevi üzerine yapılan mensur tercümelere de yer vermiştir.; ayrıca, Türk edebiyatındaki Mesnevi şerhlerinden de bahsetmiştir.

Bunların yanı sıra, Mesnevi'den seçilmiş bazı hikâyeleri manzum olarak tercüme eden isimler şunlardır:

Gülşehri (1317), beş hikaye; Aşık Paşa (1330), bir hikaye; Ahmedi (1410), bir hikaye; Hatipoğlu (1414), bir hikaye, Arif (1436), iki hikaye; Derviş Hayali (1449), iki hikaye; Dede Ömer Rûşenî (1475), bir hikaye; Lokmanî Dede (1504), iki hikaye (Güleç, 2008: 135)

## 2. BÖLÜM: DERVİŞ AHMED SÂDİK ve MESNEVÎ TERCÜMESİ

### 2.1. Hayatı:

Tam adı Derviş Ahmed Sâdik b. Ömerü'l-Faruk olan, şairimizin tam olarak hangi tarihte yaşadığını bilemiyoruz. Eserin sonunda bitiş tarihi olarak verilen H.1198/M.1783-84 tarihinden şairin 18. asrın son çeyreğinde yaşamış olabileceğini tahmin ediyoruz. Hayatı hakkında yaptığımız araştırmalarda, şairin nasıl bir ömür sürdüğü hakkında hemen hemen hiç bir veri bulamadık. Asrın, ulaşabildiğimiz ve incelediğimiz divan ve Mevlevî şairlerini muhteva tezkirelerinde Derviş Ahmed'in ismine rastlayamadık. Şair, tercümenin dibace kısmında sadece nereye bağlı olduğundan bahsediyor.

“Ümmîddir ki t̄alibler ve mübtediler nef'i keşir ve aḥz-i yesire muvaffak olub Derviş Aḥmed Şādık Bin 'Ömer K̄arakulaḡ sābık müznibi du'ā-yı ḥayr ile yād ve müntehī olan zevāt-ı kirām ḥazerātı daḡi sehv ve nisyānımı teşyih ile ābād ve rūh-ı fākiri rahmet'ul-lāhi 'aleyh kelimesiyle şād eyleyeler.” (1b)

Şairimiz, kendisi hakkında bundan daha öteye giden herhangi bir bilgi vermemiş. Hazırlamış olduğu eser bir tercüme metin olduğu için, ismini vermek dışında kendisiyle alakalı başka bir bilgi vermemiş. Sadece bir beyitin tercümesinde “Tacik” kelimesinin yerine “Karakulak”ı kullanmıştır:

Türk 'Acem hem Karakulak ne yeri

Ol nidayı taş u direk añladı (40a)

Yukarıdaki ifadelerden, şairin Karakulak isimli bir yere bağlı olduğunu öğreniyoruz. Yaptığımız araştırmalar sonucunda, Türkiye'de iki tane Karakulak isimli mekan tespit edebildik. Bunlardan birincisi, Mardin Kızıltepe'ye bağlı Karakulak beldesi, ikincisi, Konya Karatay'da günümüzde mahalle olan Karakulak.



Mütercim, Mesnevî'yi manzum olarak tercüme edecek düzeyde Farsça bilmesi, eğitimini Mevlevîlik'in merkezi olan Konya'da aldığına işaret olabilir. Yine adından mütercim dervişlik makamına ulaştığını anlıyoruz. Bu makama ulaşmanın zorluğu göz önüne alınırsa mütercim ileri yaşlarda bu eseri ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda da belirttiğimiz üzere elimizde mütercim verdiği sığ bilgiden başka tatmin edici bir veri mevcut değil.

## **2.2. Lübbü'l-lübâb Tanıtım ve İnceleme:**

Derviş Ahmed'in kaleme aldığı tercüme 18. yy.a ait bir eserdir. Araştırmalarımız sonucu elde ettiğimiz bulgulara göre, başka bir nüshasına rastlayamadığımız eser Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi koleksiyonu 360 numarada kayıtlıdır. Yurt içi ve yurt dışındaki ulaşabildiğimiz bazı kütüphanelerin kataloglarında da rastlayamadığımız tercüme eserin elimizdeki tek nüshasının bu olduğu kanaatindeyiz.

Hemen her sayfada 18 satır olarak yazılan eserde, hikaye başlıklarının bulunduğu sayfalarda satırların sayısı 16 ile 18 arasında değişiyor. Eserin ilk sayfasında "heze tercüme-i mesnevi-i şerifü'l-manzum cild-i evvel. Sahib-i malik Muhammed Reşid Ser Bozcan Hüssam fukara-yı be-tarik şah-ı nakşbend" cümlesi yer alan eser 155 varaktan oluşuyor. Kırmızı ciltle kaplanmış eserde aharlı kağıt kullanılmış. Nesih yazıyla yazılan eser, 215 x 145, 158 x 93 ölçülerinde 18 satır olarak yazılmıştır. Derviş Ahmed, önce Farsça beyti aynı satırda yan yana iki mısra olarak verdikten sonra alt alta gelecek şekilde Türkçe beyti aynı satırda yan yana iki mısra olacak şekilde sıralamış. Birinci satır Farsça olarak yazdıktan sonra, altındaki satırda Türkçe tercüme vermiş.

İlk 20 varakta Mesnevî'nin dibace şerhi ile başladıktan sonra, manzum tercüme yer verilmiş. Şerh bölümünde Arapça ve Farsça cümle ve beyitler bazıları kırmızı mürekkeble yazılmış, bazılarının altı kırmızı mürekeple çizilmiş. Yine hikaye başlıklarının kırmızı mürekkeple yazıldığını görüyoruz.

Eserin belki en orijinal özelliği tercüme edilen her kelimenin Farsça ve Türkçe karşılıklarını belirtmek için kullanılan numaralandırmadır. Mütercim kelimelerin manalarını alttaki beyitle karşılıklı olarak kelimeleri kırmızı mürekkeple

numaralandırma yoluna gitmiştir. Eser bu mahiyetiyle bir Farsça Türkçe sözlük özelliği kazanmıştır.

Arapça, ayet ve cümleleri orijinal haliyle bırakıp anlamlarını dipnotta gösterdik. Ayrıca, sayfa kenarına yazılan düzeltme, bazı küçük şerh ve açıklamaları dipnot olarak gösterdik. Bu sayfa kenarında bulunan notların ne kadarının mütercim kendisi tarafından düzenlendiğini bilemiyoruz. Çünkü bazı düzeltme ve açıklamalarda Mütercim Raci namı zatın ismine rastlıyoruz. Bu da bize eserin daha sonra bu şahıs tarafından incelendiğini ve bazı düzeltmeler yapıldığını gösteriyor. Fakat söylediğimiz gibi bu düzeltmelerin ne kadarının veya hangi bölümlerin Raci, hangilerinin müellif tarafından düzenlendiğini tam olarak bilemiyoruz.

Farsça beyitlerin Türkçe tercümelerinin karışmaması için, Türkçe'ye tercüme edilen beyitleri Farsça beyitlerin karşısına gelecek şekilde yazmayı uygun gördük. Böylelikle metindeki tercüme düzenine uygun bir beyit sıralaması oluşturmaya çalıştık.

Tercümede, Mesnevî'nin birinci cildinin dibace şerhi ile 2333 beyitin tercümesi ve 73 hikaye yer almaktadır.

Eserin ilk sayfasında “hāzā tercüme-i mesnevî-i şerîfû'l-manzûm cild-i evvel. Sahib-i malik Muhammed Reşid Ser Bozcan Hüssam fukârâ-yı be-tarîk şâh-ı nakşebend” ibaresi yer almaktadır.

Eser dibace şerhinden sonra:

مرد و زن چون يك شوند آن يك تويى

Er dişi çün bir ola seniñ o bir

چونكه يکها محو شد آنکه تويى

Mağv ola birler çü ol vaqt sen habîr(20b)

Beyitiyle başlıyor ve:

صبر ارد آرزو را نی شتان

Getirir istegi şabr ivmek degil

صبر کن والله اعلم بالصواب

Şabr et Allāh doğru-yı a'lem oğul(154b)

Beyitiyle sona eriyor. Son beyitin altında ismini veren mütercim, sonunda eserin bitiş tarihi olarak hicri “sene 1198”i veriyor ve ardından duayla tercümeyi tamamlıyor.

### 2.3. Şekil özellikleri:

Tercüme metin 1a-20a arasında mensur olarak yazılan Mesnevî'nin birinci cildinin dibace şerhi ile başlıyor. Arapça dua ile başladıktan sonra:

“Bu fakîr-i haķîr-i keşîrî't-takşîr Hâzret-i Pîriñ kelâm-ı münîrin tercüme ve tanzîm edib şerh ve îzâh etdim ve dîbâce-i şerîfeyi daħi şârih hâzretleriniñ şerh ettigi vechle taştîr ve taħrîr eyledim ve tercüme-i manzûmeye Lübbü'l-lübâb nâm kıodum. Ümmîdir ki tîalibler ve mübtedîler nef'i keşîr ve aħz-i yesîre muvaffak olub Dervîş Aħmed Şâdıķ Bin 'Ömer Kîraķulaĝ sâbık müznibi du'â-yı ĥayr ile yâd ve mûntehî olan zevât-ı kirâm ĥâzerâtı daħi sehv ve nisyânımı taşĥih ile âbâd ve rûh-ı fâķiri raħmet'ul-lâhi 'aleyh kelimesiyle şâd eyleyeler.” (1a)

Şeklindeki açıklamasında, tercümeyle lübbü'l-lübâb ismini verdiğini söylüyor. Sözlükte lübb kelimesi “iç, badem gibi meyvelerin içi; bir şeyin iç tarafı, öz” anlamlarının karşılığında kullanılıyor. Bu bağlamda “lübbü'l-lübâb” özün özü olarak söylenebilir.

“Şârih hâzretleriniñ şerh ettigi vechle taştîr ve taħrîr eyledim” (1a) ibaresinden dibace şerhinin, Dervîş Ahmed tarafından yapılmadığını, ancak başka bir şarihin şerhini, bazı düzenlemelerle birlikte tercüme eserin başına eklediğini anlıyoruz. Dibace şerhini incelediğimizde, mütercimnin esere aldığı dibace şerhinin İsmail Rusuhi Ankaravi'nin (ö.1041/1631) yazmış olduğu dibace'yi kullandığını düşünüyoruz. 17. asırda yaşamış ve Mesnevi'yi şerh etmiş olan Rusuhi, Mevlevilik tarihinde de önemli bir yere sahiptir. İstanbul'da açılan ilk Mevlevihane olan Galata Mevlevihanesi'nde<sup>1</sup> uzun yıllar şeyhlik yapmıştır. Mensur dibace şerhinin Ankaravi'ye ait şerhden alıntı yapıldığını,

---

<sup>1</sup> Günümüzde müze olarak faaliyet gösteren Galata Mevlevihanesi İstanbul'un en önemli Mevlevihane'lerinden biridir. Bkz. Server Dayıoĝlu, Galata Mevlevihanesi, Yeni Asya Yayınları, Ankara 2003.

mütercimim başından sonuna hemen her cümle ve kelimeyi karşılaştırarak gördük.<sup>1</sup> Fakat Derviş Ahmed'in yazdığı dibace, "...du'ânîñ redd olunmayıb maḳbûl olmasına delîl olan budur ki ḫâlen finâ-yı âsitâneleri kıble-i iḳbâldir ki..."(20a) şeklinde bitiyor. Bu kısımda söylenilenin tamamlanmadığını ve yarım kaldığını, son birkaç cümlenin eklenmediğini yada bulunduğu sayfanın koptuğunu düşünüyoruz. Çünkü tercüme kısım, "Hakim Senayi'nin "yoluna engel olan şey, ister küfür sözü olsun, ister iman... Seni dosttan uzak düşüren o nakış, ister çirkin olsun, ister güzel, ikisi de birdir." Sözünün anlatılması ve Hazret-i Rasul-i Ekrem (s.a.v.)'in "Sa'd kiskançtır. Ben Sa'd'dan kiskancım, Allah benden de kiskançtır. Kiskançlığından dolayı gizli ve aşikar bütün kötülükleri haram kılmıştır." Hadis-i şerifinin manası" hikayesinin :

مرد و زن چون يك شوند آن يك تویی

Er dişi çün bir ola sensiñ o bir

چونکه یکها محو شد آنکه تویی

Maḫv ola birler çü ol vaḳt sen ḫabîr(20b)

beyitiyle başlıyor.

Dibacenin eserde yer almayan son kısmını Ankaravi'den aynen naklederek burada veriyoruz. Tamamlanmayan kısım şu şekilde devam ediyor; "ebnâ-yı vülât ona müteveccihlerdir. Ve hayâtta olup sırlarına vâsıl olanların sâhat-i hâneleri, Kâbe-i âmâldir ki, vüfûd-i ufât ve tâlibân-ı füyûzât ve küşûfat onun tâifleridir."(Ankaravi, 2008:252).

Derviş Ahmed, manzum tercümesini Mesnevî ile aynı vezinde yazmıştır. Eser, 2343 beyitin Türkçe tercümesi ve 74 hikâyeyi ihtiva ediyor. Hikâye başlıkları Farsça olarak yazılmış. Manzum tercümedeki hikayelerin başlıkları şöyledir:

<sup>1</sup> Bkz. İsmail Rusuhi Ankaravi, Mesnevi'nin Sırrı Dibace ve İlk 18 Beyit Şerhi (Haz. Semih Ceyhan-Mustafa Topatan), Hayykitap, İstanbul 2008. Rusuhi'nin, Mesnevi'nin dibace ve ilk 18 beyitine yaptığı şerhleri, orijinal metin ve günümüz Türkçesine çevirisiyle birlikte verilmiş.

1. “Hakim Senayi’nin “yoluna engel olan şey, ister küfür sözü olsun, ister iman... Seni dosttan uzak düşüren o nakış, ister çirkin olsun, ister güzel, ikisi de birdir.” Sözü’nün anlatılması ve Hazret-i Rasul-i Ekrem (s.a.v.)’in “Sa’d kiskançtır. Ben Sa’d’dan kiskancım, Allah benden de kiskançtır. Kiskançlığından dolayı gizli ve aşıkâr bütün kötülükleri haram kılmıştır.” Hadis-i şerifinin manası” Hikayesinin :

مرد و زن چون يك شوند آن يك تویی

(20b) چونکه یکھا محو شد آنکه تویی

beyitiyle başlanmış.

2. Hoca Tahir’in hikayesinin kalanıdır.
3. Halkın taziminin ve parmakla gösterilmenin zararı.
4. Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz tefsirinin beyanı.
5. Pîr-i çengi destânıdır ki Allah tealâdan.
6. “Zamanın günlerinde muhakkak ki Rabbinizin güzel kokuları vardır. Uyanın da o kokuları almaya çalışın” tefsiri.
7. Hz. Ayşe (r.a.)’nin Nebi aleyhi’s-selam’a bugün yağın yağmurla ilgili sorduğu sorunun kıssası.
8. “İlkbahar mevsiminden yararlanın, şüphesiz ilkbahar ağaçları canlandırdığı gibi bedenlerinizi canlandırır” hadisinin manası.
9. Hz. Ayišetü’s-sıddıka’nın Rasul (s.a.v.)’e “bugünkü yağmurun sırrı nedir?” diye sorması.
10. Mutribin beyan ettiği mahlasının kıssasının kalanı.
11. Hz. Ömer’e uykudayken hafif bir sesin kendisine bütün malını bir ölüye vermesini istemesinin sebebi.

12. Hannane direğinin yeni bir minber inşa edildiğinde inleyip Peygamber (a.s.v.)'in direklerle konuşması
13. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mucizesi, Ebu Cehil'in elinde gizlediği taşların dile gelmesi.
14. Hz. Ömer'in zannını ağlama makamından istiğrak makamına yöneltmesi.
15. Hergün iki meleğin çarşıda "Ya Rabbi, cömert olanın malını çoğalt, her cimrinin de malını telef et" duasının tefsiri.
16. Keremiyle Hâtem-i Tâyi'nin şöhretini geçmiş olan halifenin kıssası.
17. Bir Arabî derviş ile karısının fakirlik ve yokluk sebebiyle olan maceralarının kıssası.
18. Muhtaç olan müritlerin ve susamışların hilekar ve yalancı iddiacıları şeyh zannetmeleri.
19. Sadık bir mürit, yalancı dava sahibine kamil mürşüt inancını besleyip doğru itikadı sebebiyle öyle bir makama vasıl olmasının nadiren vuku bulmasının beyanıdır.
20. Arabî'nin karısına sabretmenin faziletini ve sabretme fikrini anlatması.
21. Kadının kocasına, "kendi mevkiinden fazla söyleme ki bu, "niçin yapamayacağınız şeyleri söylüyorsunuz" ayet-i kerimesiyle tehdit olunmuştur. Gerçi sözlerin kendi makamından doğrudur diye nasihat etmesi.
22. (Bedevinin) Karısına, "fakirlere horlukla bakma, Allah'ın işlerine tam bir iyi zanla bak" demesi.
23. Herkes ne makamda ve meşrepte ise herkesi kendi gibi bilmesini beyan eder.
24. Kadının kocasından özür dilemesi ve söylediklerinden ötürü istiğfar etmesi.
25. "Kadınlar akıllıya galip, cahile mağlup olurlar" hadis-i şerifinin beyanı.
26. Erkeğin karısına teslim olup geçim hususundaki talebine itirazını haktan kabul etmesi.
27. Musa (a.s.) ile Firavun, her ikisi zulmet ve nur gibi Allah'ın iradesine itaat etmeleri.

28. Şakilerin dünya ve ahretteki mahrumiyetlerinin ve her ikisinde de hüsrana uğramalarının sebebi.
29. Sadece zahiri hissedenlerin Salih (a.s.) ile devesini hakir görmeleri. Yüce Allah bir orduyu mahvetmek isterse galipse de onu, düşmanı nazarında az ve zayıf gösterir.
30. “Allah iki denizi alıverdi ki, o denizler birbirleriyle karşılaşmazlar. Aralarında ise bir engel vardır, birbirine karışmazlar” ayetinin manası.
31. Kamil bir velinin hikmet gereği yaptığı şeyi, taklit yoluyla müridin küstahça yapması uygun değildir.
32. Arap ile karısının macerasının sonu
33. Bedevinin karısının iltimasını kabul etmesinde bir hile maksadının bulunmadığını anlatmak için yemin etmesi.
34. Hz. Hak tealadan meleklerin delili.
35. Kadının kocasına rızık arama yolunu göstermesi ve onun da bunu kabul etmesi.
36. Bedevinin, su kıtlığı var zannıyla bir testi yağmur suyunu halifeye hediye etmesi.
37. Bu bahis yoksulun kerem sahibine aşık olması gibi ihsan sahibinin de yoksula aşık olmasına dairdir. Sabrı ona kemal, kerimin sabrı ise onun için bir noksanlıktır.
38. İçten Allah fakiri ve Allah’a teşne olanla, görünüşü derviş içi Hak’tan teşne olan arasındaki fark.
39. Halifenin adamlarının ve kapıcıların Arabi’yi karşılayıp hediyesini kabul etmeleri.
40. Dünyaya aşık olan, duvardaki duvardaki güneş ışığının nereden geldiğini düşünmeyip, duvara aşık olan gibidir. Duvardaki parlaklık dördüncü semadaki güneştedir, duvardan değil. Duvara gönül veren güneşin ışığı güneşe kavuşunca duvar aşığı mahrum kalır.
41. Bedevinin, hediyesini halifenin adamlarına teslim etmesi.
42. Bir nahiv alimi ile gemicinin macerasının hikâyesi.

43. Halifenin o hediye ve kaftana ihtiyacı yokken kabul etmesi ve ‘ata ve ihsanda bulunması.
44. Pirin vasfı ve ona itaat.
45. Hz. Rasul (s.a.v.) Hz. Ali (r.a.)’ye “herkes bir çeşit ibadet ile Hakka yaklaşmayı ister. Sen akıllı ve makbul kulların sohbetinde bulun ki herkesten daha çok Hakka yakın olasın” diye vasiyet etmesi.
46. Bir Kazvinli’nin vücuduna aslan resmi yaptırmak isteyip iğne acısıyla inlemesi ve pişman olmasının kıssası.
47. Bir kurt ile tilkinin aslanın hizmetinde avlanmaları.
48. Aslanın kurdu imtihan için “gel, bu avı sen üleştir” demesi.
49. Bir kimsenin, dostunun kapısını çalıp “kimdir?” denilince, “benim” demesinin kıssası.
50. O “benim” diyen kişinin hikâyesinin kalanı.
51. Kısmette edepsizlik ettiği için aslanın kurdu azarlaması.
52. Nuh Aleyhi’s-selam’ın “bana kötü davranmayın, benimle uğraşmayın, Allah ile uğraşmış olursunuz” diye kavmini tehdit etmesi.
53. Padişahların âdetince sûfileri ve ârifleri karşılıklarına oturtmalarını beyan eder.
54. Hz. Yusuf (a.s.)’un eski bir misafirine “bize ne getirdin” diye sorması.
55. Hz. Yusuf (a.s.)’un misafirinden hediye istemesi.
56. Hz. Peygamber (s.a.v.)’e inen vahyin nuru, vahiy katibine aksettiğinde, peygamberden önce okuyunca dinden çıkması.
57. Mûsa (a.s.) ve kavminin şehirden muratlarına eremediği için Belâm-ı Bâur’un dua etmesi ve duasının kabul olması.
58. Harut ve Marut kıssasının bakiyesi ve onların dünyada cezalandırılması.
59. Bir adamın hasta komşusunu ziyarete gitmesi.



60. Kalamullah'a karşı ilk kıyas yapan şeytanın durumunun beyanı.
61. İnsanın kendi halini ve sarhoşluğunu cahillerden gizli tutmasının lüzumlu olduğunun beyanı.
62. Rum ve Çin ressamlarının nakkaşlık ve ressamlıkla ilgili konuşmaları.
63. Rasul-i Ekrem (a.s.m.)'in Zeyd'e: Bugün nasılsın ve nasıl kalktın? diye sorması.
64. Kölelerin, Hz. Lokman'ı "meyveleri Lokman yedi" diye suçlaması.
65. Zeyd (r.a.)'ın hikâyesinin kalanı.
66. Hz. Ömer (r.a.) hilafetinde şehirde yangın çıkması.
67. Emirü'l-müminin Hz. Ali (r.a.)'ın yüzüne bir düşmanın tükürmesi ve Hz. Ali (r.a.)'ın elinden kılıcını atması.
68. "Rabbimin katında gecelerim, o beni yedirir, içirir" hadisinin tefsiri.
69. Hz. Ali (r.a.)'nin o vakit kılıcı elinden atmasının sebebinin cevabını vermesi.
70. Rasul-i Ekrem (s.a.v.)'in Hz. Ali'nin seyisinin kulağına " Ali senin elinde şehit olacaktır" diye buyurması.
71. Hz. Âdem Aleyhi's-selam'ın taaccüp etmesi ve kendini beğenmesi.
72. Hz. Ali (r.a.) hikâyesine ve kanına dönüş.
73. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke-i Mükerreme ve diğer yerleri fethetmek istemesi dünya mülkünü sevdiğinden değildi.
74. Hz. Ali (r.a.)'ın "sen yüzüme tükürünce nefsimi İltifat getirdi" demesi.

Metinde Farsça ve Arapça olarak yazılan bu hikâye başlıklarının Türkçe manlarını ayrıca dipnotta gösterdik.

Çalışmamız sırasında ayrıca, elimizdeki nüsha ile istinsahı 677/1278'de Konyalı Muhammed b. Abdullah tarafından tamamlanan ve şu anda Konya Mevlânâ Müzesi'nde Müzelik Eserler Numara 51'de bulunan yazma nüshayı esas alarak beyitleri karşılaştırma yoluna gittik. Lübbü'l-lübab, Konya Mevlânâ Müzesi'ndeki nüshada yer

almayan beyitleri de ihtiva etmektedir. Bu beyitleri metin içerisinde dipnotta gösterdik. Ayrıca, Konya Mevlânâ Müzesi'ndeki nüshada olup da üzerinde çalıştığımız nüshada yer almayan beyitler ve beyit numaraları ise şunlardır:

زیر و بالا پیش و پس وصف تن است

بی جهتها ذات جان روشن است (2008)

گر بگوید کز نماید راستی

ای کزی که راست را آراست (2885)

اهل چین و روم چون حاضر شدند

رومیان در علم واقفتر بدند (3468)

می بساید دوششان بر دوش من

نعره هاشان می رسد در گوش من (3537)

#### 2.4. Dil ve Üslup Özellikleri

Derviş Ahmed'in yaptığı tercüme lirizm bakımından pek güçlü olmamakla beraber, tercümede sade ve anlaşılır bir Türkçe kullandığını görüyoruz. Şiirleri nazım tekniği bakımından pek başarılı sayılmaz. Az olmakla birlikte çeviri metinde bazı imla ve vezin hataları vardır. Buna rağmen Mesnevi'yle aynı vezni kullanmada bir başarı göstermiştir.

Çeviri metinde Arapça ve Farsça kelimelerden ziyade basit bir Türkçe kullanmayı tercih etmiştir. Sanat yapma kaygısına düşmeden, külfetsiz bir söyleyiş içinde olmuştur. Yaptığı tercüme, Mesnevi'yi halkın okuyup anlayabileceği sadelikte yazdığını görüyoruz. Bu çalışmayı, Mesnevi'yi okumak için Farsça öğrenmek zorunda kalmadan, herkesin okuyabileceği bir metin hazırlama gayretiyle yaptığı kanaatindeyiz. Türkçe'ye tercüme ettiği şiirleri konuşma dili havasında, zor anlaşılır olmaktan ziyade basit tamlamalar ve külfetsiz bir söyleyişle yazmıştır. Hatta çoğu yerde tamlamaların kullanımına gerek duymamıştır.

Mütercim tercüme esnasında arkaik kelimeler de kullanmıştır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır:

Düz- (hazırlamak, ayarlamak), Kamu (hepsi, herkes), yıldıra (parıltı), kangı (hangi), yalabı (parlamak), ur- (vurmak), buncılayın (bunun gibi), ancılayın (böylece, bu suretle), yel- (koşmak), tamu (cehennem), çirk (kir, pas), ota- (yemek), gözgü (ayna), ilt- (iletmek), öğertle- (seçmek), sucu (şarap), yeğrek (daha iyi), sınık (kırık), geñ (genişletmek, büyütme), talabı (vurmak, çarpmak; sallamak), uçmak (cennet), uğru (hırsız), iv- (acele etmek), sak (uyanık), biti (yazılı doküman, mektup vs.; hüküm vermek, tayin etmek).

Bununla birlikte bazı kelimelerin telaffuza dayalı olarak yazıldığı görülür:

Mashara (maskara), ohşar (okşar), korhu (korku), yohsa (yoksa), kohu (koku), ahşam (akşam), uyhu (uyku).

### 3. BÖLÜM: LÜBBÜ'L-LÜBÂB ÇEVİRİYAZILI METİN

#### 3.1. Çeviriyazılı Metnin Hazırlanışında İzlenen Yol

Genel olarak 18. asır metinlerinde, Eski Anadolu Türkçesi'nin dil özelliklerinin gösterilip gösterilmemesi konusunda araştırmacı ve akademisyenler arasında tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Söz konusu problem üzerinde çözüm yolları aranmasına rağmen çeviriyazı sistemi konusunda bir fikir birliğine varılamamıştır. Osman Horata, bu konuda, yazmalardan hareketle bir sonuca varmanın mümkün olmasının zorluğundan bahsetmiştir. Osman Horata, konuşma dilindeki değişikliklerin yazı dilini de etkilemiş olabileceği düşüncesiyle, eklerdeki ünlülerde normalleştirme yoluna gittiğini (oldu, benim, geldiği vb.) buna karşılık ünsüzlerde metne bağlı kalındığını (çıktdı, yaptı, etdi vb.) kelime köklerindeki ve bazı edatlardaki (içün, girü, gice, tiz vb.) eski şekillerinin korunduğundan bahseder. (Horata, 1998:157)

Bu görüşler çerçevesinde, Lübbü'l-Lübab'ın çeviriyazı metninde ve imla özelliklerinde Horata'nın görüş ve tavsiyeleri göz önünde tutulmuştur. Ayrıca, İsmail Ünver ile Ahmet Tanyıldız'ın makalelerinde ortaya koyduğu teklif ve tavsiyeleri de dikkate alınmıştır.

1. Bazı kelime ve edatların eski şekilleri (diyü, içün, girü, tiz, gice, çün, anınçün, div) tercih edilmiştir. İçün edatının baştaki sesindeki düşme durumunda edat, seniñçün, hişçün, bununçün, anınçün vb. şeklinde önceki kelimeyle birleştirilerek kullanılmıştır.
2. Kalın ünlüyle başlayan bazı kelimelerde, “d” sesinin “ط” ile gösterildiği sesler “d” olarak gösterilmiştir (dağ, doğru, doğru).
3. Vezin gereği düşen vokaller, n'oldu, k'o, k'ey, v'er, k'an şeklinde kesme işaretiyle gösterilmiştir.
4. Arapça terkipler, ve's-selam, hayrü'l-beşer, aleyhi's-selam, bu'l-aceb, zü'l-celal, ma'şera'l-cinni örneklerindeki gibi yazılmış; İllallah, Haşlillah, Yedullah, Nurullah vb. Lafz-ı Celal'in günümüzdeki şekilleriyle yazılması tercih edilmiştir.
5. Ön ekler, Farsça ikili tekrarlar tire ile ayrılmıştır (bâ-niyâz, bâ-vefâ, hem-dem, hoş-nişin, nâ-sezâ, pür-âteş, nâ-çâr, lâ-mekân, ser-asker, vâ-çarhı-vâ, dem-be-dem, tâ-be-gey, tâ-be-tâb).

6. Sona eklenen ekler, hasret-zede, yılan-âsâ, perde-ber, nâle-gû, put-perest vb. ayrı yazılmıştır.
7. ‘Aşk, ‘ayân, ‘ayş vb. klişeleşmiş okunuşlarıyla yazılmıştır.
8. Farsça kelimelerdeki vav-ı ma‘dûleler “ḥâb, ḥâce, ḥâb” şeklinde gösterilmiştir. Fakat metnin bazı bölümlerinde “ḥâce” kelimesi günümüzde kullanılan “hoca” şekliyle, yazılmış, bu kelime aynen bırakılmıştır.
9. Leylâ, Îsâ, Mûsâ, ma‘nâ kelimeleri vezin sebebiyle kısa okunması gereken yerlerde Leyli, Îsa, Mûsi, ma‘ni şeklinde yazılmıştır.
10. Metinde her iki şekliyle de yazılmış olan “nice-niçe” yazılışlarından “nice” şekli tercih edilmiştir.
11. Şahıs ve yer isimleri büyük harfle yazılmıştır.
12. “Kendi” dönüşlülük zamirinin hal eklerine göre çekiminde “kendüyi, kendüye ve kendiñi” şeklinde gösterdiği farklılıklardan dolayı “kendini, kendine” şeklinde yazılmıştır.
13. “İyi” kelimesi, eserde “eyü ve iyü” şekilleriyle kullanılmasına rağmen bu kelimeyi “iyi” şeklinde kullandık.
14. Metindeki Farsça hikaye başlıkları, Arapça bazı ibarelerin anlamları metnin altında dipnotta verilmiştir.
15. “Dâ‘im”, “dâyim” şeklindeki yazılışlardan ilki tercih edilmiştir.

## LÜBBÜ'L-LÜBÂB

Hāzā Tercüme-i Mesnevî-i Şerîfî'l-Manzûm Cild-i Evvel

Şāhib-i mâlik Muhammed Reşid Ser Bozcan Hüşşam fuqarâ-yı be-ţarîk şāh-ı Nakşbend

1a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وبه نستعين بسم من اوجد الا شياء من عدم واعدتها بمعنى الكاف و التّون فجعلها مثنوياً صورياً كان او معنوياً ماكان و ما يكون كما اخبر سجانہ و تعالى فى كتابه المكنون وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ لَأَزْوَاجٍ كُلِّهَا مِمَّا تُنْبِئُ لَأَرْضُ وَمِنْ انْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ واصلى على نبيّه محمدٍ سيّد الكونين و مفخر الثقلين و اماما لقبلتين ما اختلف الملوان وكرّ الجديدان وما ذكر الله الذاكرون و غفل عن ذكره الغافلون و على اله و اصحابه الطاهرين و اولياء الوارثين الذ ينهم فى سماء شرعه كالنجوم مضيون و على العالمين العاملين والصالحين السالكين الذينهم من انوارهم يتضوون و على اثارهم مقتدون اما بعد حمدالله العلى الكبير والصلوة على نبيّه البشير النذير<sup>1</sup>

Bu fakîr-i haķîr-i keşîrî't-taķşîr Hâzret-i Pîriñ kelâm-ı münîrin tercüme ve tanzîm edib şerh ve îzâh etdim ve dîbâce-i şerîfeyi daħi şârih hâzretleriniñ şerh ettiği vechle taşîr ve tahrîr eyledim ve tercüme-i manzûmeye Lübbü'l-lübâb nâm kıodum. Ümmîddir ki şâlibler

1b

ve mübtedîler nef'-i keşîr ve aħz-i yesîre muvaffaķ olub Dervîş Aħmed Şadıķ Bin 'Ömer Kâraķulađ sâbıķ müznibi du'â-yı ĥayr ile yâd ve müntehî olan zevât-ı kirâm ĥâzerâtı daħi sehv ve nisyânımı taşĥih ile âbâd ve rûh-ı fakîri rahmet'ul-lâhi 'aleyh kelimesiyle şâd eyleyeler.<sup>2</sup> "Hâ" ĥarf-i tenbîhdir esmâ'-i işâretden degildir belki müşârun ileyh üzerine tenbih içündür. "Zâ" ism-i işâretdir vaz'-ı aşlîsi maħsusâta işâret içündür. Pes eger dîbâce-i kıtâb Meşnevî'den

<sup>1</sup> Rahmân ve Rahîm ola Allah'ın adıyla ve ondan yardım dileriz.Yokluktan eşyâyı yaratanın adıyla ve eşyâyı kaf ve nûn manâsıyla yokluktan edebilen Allah'ın adıyla. Suret olarak mesnevî kıldı ve mânevî olarak da değerli kitabında Allah'u-Teâlâ'nın haber verdiği gibi "her şeyden çiftler yarattık. Umulur ki anlarsınız"(Yâsin Suresi:36). Kâinatın efendisi ve iki kıblenin imamı Nebi Muhammed (s.a.v.)'e salat olsun. İns ve cinnin iftihar kaynağı, gece ile gündüz devam ettiği müddetçe, zikredenler Allah'ı zikrettiği müddetçe, gafiller onun zikrinden gafil olduğu müddetçe ona salât ve selâm olsun. Onlar ki şeriât sırasında parlak yıldızlar gibidirler. Amel eden âlimlerin üzerine olsun, salihlerin de üzerine olsun, onlar ki öbürlerinin nurlarından ışık alırlar ve onların izine uyarlar.

<sup>2</sup> Allah hepsine rahmet etsin, bu Mesnevî kitabıdır.



evvel ise müşārūn ileyh zihinde bi'l-kuvve hāzır olan umūr-ı ma'lūme olur ve 'inde'l-  
'aql vukū'-u mütehaqqak i'tibāriyle maḥsūs menzilesinde olur ve eger dībāce-i kitāb  
Meşnevī'den mua'hḥar ise müşārūn ileyh evrāk üzere mektūbe olan ebyāt-ı merķūme  
olur. "Kitāb" maşdardır bi-ma'nā mektūbdur. Mef'ülūñ maşdar ile tesmiye olunması  
mübālağa içündür. Nitekim ḥalk bi-ma'nā maḥluk ve lafz bi-ma'nā melfūz olduđu gibi  
yāḥud fi'al bi-ma'nā mef'ül için binā olunmuş bir şīga olur libās-melbūs gibi ve  
ismiyyeti rāciḥdir. Zīrā ki dā'imā mevşūf olur şīfat olmaz. Kitābıñ Meşnevī'ye izāfeti  
beyāniyyedir ḥātim-i fużzatin ḳābilindendir. "Meşnevī" şenā-yenşī-şenyan'den ramā-  
yermī-ramyen gibi maşdar mimidir. "Yā" nisbet içündür şeneytü'ş-şey'e derseñ ḳaçan

2a

bir şey'i iki ḳat eyleseñ ve şu'arā ıştılahında şī'rden bir cinsdir ki iki mışra' bir ḳāfiye  
üzere ola ve bu ism-i cinsiñ ve bu kitābıñ müsteḫāba olması evvelā penāhat-i şān-ı  
müsem māyı müş'irdur. Nitekim şā'iriñ bu ḳavli bu ma'nāya delālet eder. Beyt:

وان تفق الا نام وانت منهم

فان المسك بعض دم الغزال<sup>1</sup>

Ve şāniyan cemī'-i mevcūdāt ve maḥlūḳātıñ esrārını cāmi' bir kitāb olduğunu beyān  
ḳılar. Zīrā bu cemī'-i eşyāyı Allāh tebārek ve te'āla zevceyn ḥalk eylemişdir.

كما قال الله تعالى خطاباً للإنسان وخلقناكم أزواجاً اى ذكوراً واناثا وقل ايضاً و من كل شىء خلقنا زوجين لعلكم  
تذكرون اى ومن كل شىء خلقنا صنفين مثل الثقلين والكونين والدارين والنيرين والوالدين والاشياء المتضادين  
كالنور والظلمة والارض والسماء والتبر والبحر لعلكم تذكرون اى لى تعلمون الازدواج من خواص الممكنات

---

<sup>1</sup> Misk geyik kanından olmasına rağmen güzel kokar. Ve sen insansın, insanların en yücesisin, insanların miski gibisin.

والواجب بالذات لاتقبل الاثنيّية والزوجيّة وكما قل الله تعالى سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمَنْ  
أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ<sup>1</sup>

Pes bu āyet-i kerīme cemī‘-i eşyāniñ meşnevī olduguna delālet eylediye bu kitāb-ı şerīfe Meşnevī diye tesmiye eylemeleri cemī‘-i esmā-i müteķābele-i ilāhiyyeniñ ve eşnāf-ı eşyā-yı kevniiyyeniñ ḥakāyıkınıñ kitābı demek olur ki;

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ<sup>2</sup>

2b

Kelāmınıñ mefhūmu bu kitāb-ı ḥakāyık-nişābıñ daḥi şānında şādık olur. Pes ma‘nā āgāh oluñ ey ḫālibān-ı esrār-ı ilāhi şu müşārun ileyh kitāb-ı Meşnevī’dir. “ وَهُوَ أَصُولٌ ”<sup>3</sup> “أَصُولُ أَصُولِ الدِّينِ” zamīr-i merfū‘ Kitāb-ı Meşnevī’ye rāci‘dir. Ma‘nā bu Kitāb-ı Meşnevī dīniñ uşūlünüñ uşūlleriniñ uşulleridir demek olur. Dīn bir vaz‘-ı ilāhīdir ki aşḫāb-ı ‘uḫūlü iḫtiyār-ı maḥmūdiyyeleri ile bi’z-zāt ḥayrāta sevḫ eyleyler. Kitābu’l-lah’dan ve sūnnet-i Rāsūl’den müstefād olan fiḫh bu dīni beyān eder. Surūrī merḥūm der ki pes

علم دين سه علمست بت:

علم دين فقه است و تفسير و حديث

هر كه خواند غير از اين گردد خبيث

ومراد از اصول دين الله اعلم مجموع اين سه علمست

<sup>1</sup> Allah teāla insana hitāben dedi ki; “Sizleri çiftler olarak yarattık”(Nebe Sûresi: 8) yani erkekler ve dişiler olarak. Aynı şekilde diğeri bir âyetde “düşünüp öğüt alalım diye biz her şeyden bir çift yarattık”(Zâriyat Sûresi: 49) yani “her şeyden çift yarattık”tan kasıt, her şeyi iki çeşit olarak yarattık. Gökyüzü-yeryüzü, cennet-cehennem, anne-baba gibi. Eşyâlar zıtları ile varolur ışık-karanlık, yer-gök, kara-deniz gibi. “Lealleküm tezekerun” yani umulur ki anlarsınız. Şöyle ki; çift olmak mümkinâtın özelliklerindedir. Vâcip olmak iki olmayı kabul etmez (Allah vâcib’ül-vücûdudur, varlığı vâciptir). Allah (c.c.) şöyle buyuruyor ki: “Bunları yapan, her türlü noksandan uzak olan o Allah’tır ki, toprağın yeşerttiklerini de, kendilerini de, kendilerinin bilmediği daha nice şeyleri de çiftler halinde yaratmıştır.(Yâsin Sûresi: 36)”

<sup>2</sup> “Yaş ve kuru ne varsa ap açık bir kitapta yazılmıştır.”(En‘am Sûresi: 59)

<sup>3</sup> O dinin asıllarının asıllarının asıllarıdır.

Ve bu üç ‘ilmiñ uşûlünden bir uşûlü daħi ‘ilm-i kelâmdır ya‘ni i‘tikâdiyyât ve ‘ilm-i ahlâk ya‘ni vicdâniyyât ve bu iki ‘ilmiñ uşûlünden ‘ilm-i esrâr-ı keşfiyyedir ve bu esrâr-ı keşfiyye kitâb-ı Meşnevî ile ma‘lûm olur. Pes bu kitâb-ı Meşnevî bu taqđırce uşûl-i uşûl-i uşûl-i dîn olur. Bu kelâm maħalle münâsib olmadan ħâlî degildir ve ba‘zılar daħi der ki: Uşûl-i şelâşeden murâd taşdıķ-i cenânî ve ikrâr-ı lisânî ve ‘amel-i erkânıdır ki bunlar dîn-i islâmîñ aşillarıdır ve şigâ-yı cem‘i îşâra şâriħ uşûl-i şelâşeden her biriniñ keşret-i mebâhis ve mesâ‘iline telmîh eder. Taşdıķ-i cenânî bir sırr-ı ħafîdir ki ‘indallah şahîh îmân budur.

3a

Ammâ ‘ilm-i maħlûk işâbet etmeden müte‘azzir olmağın medâr-ı ħûkm-i şer‘i olmaz ve bu taşdıķ-i cenânî şahibi bi-ħasebi’z-zâhir tekâlif-i küfriyyeden ħalâş olmaz illâ ikrâr-ı lisânî ile bu eclden ikrârı daħi bir rûkn i‘tibâr eylemişlerdir ve rûkn-ü ‘amel bu iki rûknün eşeridir ve rûkn-ü taşdıķ-i cenânî ve zıkr olunan rûknüñ aşlıdır ki ‘amel-i ħalbî aşl-ı cemi‘-i a‘mâl ve eşrâf küll-i ef‘aldir.

ولهذا قال النبي صلى الله عليه وسلم إنَّ في جسدِ بني آدمَ لمُضغَةً إذا صلحتُ صلحَ الجسدِ وإذا فسدتُ فسَدَ الجسدِ  
إلا وهي القلبُ<sup>1</sup>

Bu muğaddime ma‘lûmuñ olduysa Ĥazret-i Mesnevî’niñ daħi mevzû‘u aşl-ı aħvâl-i ħalbiye olduysa dîniñ uşûlünüñ uşûlü olur. Bu söz min-vechin ‘adem-i münâsebetden ‘ârî degildir. Fe’l-yeteemmel ve şâriħ ħazretleriniñ ħavli üzere bu maħalle münâsib vücûh-i şeleşe vârid olmuşdur ki uşûl-ü şeleşeden murâd a‘mâl-i şer‘iyye ve aħvâl-i ħarîkiyye ola ki bunlar dîn-i islâmîñ uşûlüdür. Pes ‘ulûm-ı aħvâl-i ħarîkiyye zübde ve ‘umde olduğu cihetden ‘ulûm-u a‘mâl-i şer‘iyyeniñ uşûlü gibidir. Kezâlik ‘ulûm-u

<sup>1</sup> Bundan dolayı Nebî (a.s.v.) şöyle buyurdu: İnsanoğlunun vücûdunda bir et parçası vardır. Eğer o iyi olursa bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa bütün vücut bozulur. O nedir? İşte o kalptir.

esrār-ı ilāhiyye ve aḥvāl-i ʔarīḳiyyeye nisbetle anıñ uşūlü gibidir. Pes Meşnevī ise, mısra‘: “مثنوى ماد كان وحدتست” feḥvāsınca ‘ulūm-i vaḥdet dükkān-ı esrār-ı ḥaḳīḳatdır. Bu cihetden uşūl-i uşūl-i uşūl-i dīn olmağa şaḥīḥ olur. Şāniyan elif-lām ‘ahd içün olub

3b

“ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ<sup>1</sup> ” feḥvāsınca ma‘hūd dīn-i İslām olur.

وَبُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَالْإِيْتَاءُ الزَّكَاةِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ  
وَحَجُّ الْبَيْتِ مَنِاسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا<sup>2</sup>

Ḥadīşiniñ muḳteżāsınca dīniñ uşūlü beşdir. Ve bu beş uşūl daḥi üç aşla mübtenīdir ki ol üç aşl bu beş aşlñ uşūlüdür. Ol üç aşlñ biri īmān ikincisi ihlāş üçüncüsü niyetdir. Zīrā bu üçü olmasa a‘māl şaḥīḥ olmaz ve üçün daḥi uşūlü ‘ilm u ḥikmet ve ma‘rifetsiz şaḥīḥ olmaz. Pes menba‘-ı ‘ilm u ḥikmet ve ma‘rifet ise Kitāb-ı Meşnevī’dir. Bu cihetden uşūl-i uşūl-i uşūl-i dīn olmaḳ cā‘izdir. Şālişan dīn-i İslām’ıñ iki uşūlü vardır. Biri uşūl-i fiḳḥ ve biri daḥi ‘ilm-i kelām ki i‘tikādiyyāta müte‘allikdir ve i‘tikādiyyāta müte‘allik olan uşūl uşūl-i fiḳhiñ uşūlü menzilesindedir. Ol cihetden ki şihḥat-i a‘māl-i zāhire şihḥat-i i‘tikād-i bāḥına üzre mübtenīdir. Mādam ki i‘tikād şaḥīḥ olmaya ‘ibādet şaḥīḥ olmaz ve Meşnevī bu uşūleyn-i dīniñ uşūlü menzilesindedir. Ol cihetden ki ‘ilm-i kelām bi-esrihi istidlāliyyātdır. Anıñçün bu ‘ilmiñ aşḥābı biribirine mücādele ve müdāfa‘adan

<sup>1</sup> “Allah katında din islamdır” (Âl-i İmran Sûresi: 19)

<sup>2</sup> “İslam beş temel üzerine bina edilmiştir. Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (s.a.v.) Allah’ın elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucu tutmak, gücü yetenin Hac etmesidir.” (Müslim, râvi; Abdullah İbn-i Ömer.)

hālî degildir. Pes ‘ulūm-i istidlāliyyelik uşūlü müstelzim-i ḥaḳḳa’l-yaḳīn olan ‘ilm-i keşfi ve daḥî ḳalbīdir ki ol Meşnevī’ dir.<sup>1</sup>

ولهذا قال بيت:

وحى حق والله اعلم بالصواب

این نه نجمست و نه رملست و نه خواب

فی کشف اسرار الوُصول و لَیقین

4a

Keşf luğatda ref’-i hicāb etmege derler muṭlaḳa nitekim “کشف المرأة وجهها” derler “رفعت” ma’nāsın verirler ve ammā işılāḥ-ı meşāyihde mā verā-yı hicābdab ma’ānī-i ḡaybiyyeniñ ṭulu’ ve zuhūruna ve aña muṭṭali’ olmağa derler. “Esrār” “sırrıñ” cem’idir “sır” idrāk-i nāsdan bāṭın olan ma’nāya derler. “Vuşūl” “hicrān”ıñ zıddıdır. Ammā ‘inde’l-meşāyih umūr-u mevhūme küllīsinden teraḳḳī edib mertebe-i ḥaḳīḳate ilmiñ bālīg olmasına derler. “Yaḳīn” iṭminān-ı fehme ve istikrār-ı ‘ilme derler. “یقین الماء فى” derler ḳaçan mā-i ḥavzda müsteḳarr olsa ve yaḳīn üç nev’ üzredir: ‘ilme’l-yaḳīn, ‘ayne’l-yaḳīn, ḥaḳḳa’l-yaḳīndir ve bu dībāceniñ ‘Arabī şerhinde bu üç aḳsāmıñ mufaşşalı beyān olundu. Ammā icmālīsi:

العلم اليقین ماكان من طريق النظر والاستدلال و عين اليقین ماكان من طريق الكشف والنوال و حقّ اليقین ماكان يتحقق فصال عن لوث الصلصال كذا قل السهروردی فى العوارف

Pes ma’nā bu Meşnevī esrār-ı envār-ı yaḳīni ve esrār-ı vuşūl-i ale’l-lāḥı keşf ve īzāḥ eylemede dīniñ uşūlünüñ uşūlūdür demek olur. Ve cār ma’a’l-mecrūr uşūl-i evvele müte’alliḳ olur.(İmdi uşūl bahşinde bu faḳīriñ dahi ḥāṭırına lāyih olan bu ma’nādır ki

<sup>1</sup> Der Kenār: Bu Derviş Aḥmed faḳīriñ daḥî ḥāṭırına lāyih olan bu ma’nadır ki uşūl-i dīn tefsir ü ḥadīş ü fiḳḥ olub anlarıñ uşūlü mefāhīm-i Şerīfeleri olub mefhūmlarıñ daḥî uşūlü Meşnevī-i şerīfe olub ma’nā şü olur ki Meşnevī-i şerīf uşūl-i dīn olan tefsir ü ḥadīş ü fiḳḥıñ mefhūmlarınıñ lübbūdür demek olur.

“وهو اصولا اصولا لادنين” e’nā tefsīr ve ḥadīṣ ve fīkh ki uṣūl-i dīndirler bu uṣūlūñ mefhūmunuñ lūbbūdūr. O Meṣnevī-i ṣerīf demek ola)<sup>1</sup> “ وَهُوَ فِئَهُ اللّٰهِ الْاَكْبَرُ ”<sup>2</sup> Fıkh aşlında

4b

fehme derler. Nitekim kesr-i kāf ile “فَقِيَهُ الرَّجُلُ” derler ‘ilm ve fehm ma’nāsını verirler. Ve zımm-ı kāf ile “فَقِيَهُ الرَّجُلُ” derler. Recul-i faḳīh oldu ma’nāsın verirler. Ba‘de’z-zamān ‘örfü’n-nās bu ismi ‘ilm fūrū‘a iṭlāk eylediler. Kaçan bir kimse ‘ilmde ḥıfz-ı maḳālāt eylese ve nikāh ve ṭalāk ve bey‘ve ṣirā ve ‘itāka müte‘allik söz söylese aña ‘ulemā-i dīn “faḳīh” derler. Hālbuki ‘inde’l-evliyā faḳīh ‘ilm-i aḥrete ‘ālim ve āfāt-ı nefṣāniyyeye fāhim olandır.

كما قال الغزالي في الاحياء ولقد كان اسم الفقه في العصر الاول مطلقا على طريق الاخرة ومعرفته دقائق افات التّضوس و مفسدات الاعمال واستيلاء الخوف على القلب و يدلّك على ذلك قوله تعالى لِيَنْفَقَهُوا فِي الدّٰيْنِو لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوا اِلَيْهِمْ وما به الانذار والتخويف هو هذا العلم وهذا الفقه دون تعريف اللغات و الطلاق و السلام و الاجارة و العتاق و لهذا مشايخ قالوا الفقه فقه اصغر و طريقت و حقيقت<sup>3</sup>

İçün mevzu‘ olan ‘ilme fīkh-ı ekber dediler. Ḥattā İmām Ebū Ḥanīfe Ḥazretleri bir ṣağīru’l-ḥacim kitābına “Fıkh-ı Ekber” diye tesmiye eylediler. Pes bu Mesnevī Allāh’ıñ ekber fīkhıdır. Ya‘ni ḥaḳāyık ve esrāra olan ‘ilminiñ a‘zamıdır. Lafzatu’l-lāha izāfeti

<sup>1</sup> Parantez içindeki kısım üzeri çizilerek iptal edilmiş.

<sup>2</sup> “O Allah’ın en büyük fıkhıdır.” (Burada fakîhidir manası kastedilmiştir.)

<sup>3</sup> Gazâlî’nin İhyâ’da dediği gibi: İlk asırda fıkıh ismi ahiret tarîki üzerinde olmak, nefislere müteallik âfetleri en ince ayrıntısına vâkıf olabilmek, amelleri bozan şeyleri bilmek, kalbi korkunun istilâ etmesi gibi hallere vâkıf olabilmektir. Bunun delili ise şu âyet-i kerîme; “dinde derin anlayış sahibi olmaları için ve kendilerine müracaat edildiğinde kavimlerini korkutmaları,uyarmaları için geride kalmalıdır” uyarı ve korkutmanın bulunduğu bu ilim fıkıh ilmidir. Bu fıkıh ise; lugat tarifi, boşanma, selam akdi, kirâlama akdi ve köle âzat etme akitleri gibi şeyleri bildirmenin ötesinde bir ilimdir. Hatta meşâyih (din âlimleri) bunları küçük fıkıh olarak saymıştır.

‘ilm-i keşfiñ ilhām-ı hūdā ile olub ta‘līm ve tefekkür ve ictihād ile oladığından ötürüdür.

“وشرع الله الازهر و برهان الله الاظهر” “Şer” luğatda yola derler.

5a

İştılâhda enbiyāniñ vaz‘ eylediği tarīk-i müstaķim ve şirāt-ı kavīme ıtlāk olundu. “Burhān” delil ve hüccete derler. “Allah” ism-i zāt-ı müstecmi‘-i cemi‘-i şıfatdır. ‘Aklen zāt-ı ilāhiyyede müteħayyir oldukları gibi bu ism-i şerīfde daħi olmuşlar. Anıñ içün ba‘zı ‘ulemā “اصئلُه من آله إذا تحيرَ إذا العقولُ متحيرٌ في معرفتِه”<sup>1</sup> demişler. Pes mütaħayyir olduklarına binā’en ihtilāf edib dediler ki bu Süryānīdir ba‘zısı dedi ki ‘Arabīdir ve ba‘zısı daħi dedi ki ğayr-ı müstaķdır ve ba‘zısı müstaķdır dedi. Ve aşlında daħi ihtilāf etmişlerdir. Şāhib-i keşşāf aşlında ism-i cinsdir ba‘dehu ma‘budun bi’l-ħaķķ içün ‘alem kılındı demişdir. Ve’l-ħāsıl kimi taħayyür ma‘nāsına “elihe”den ve kimi sükun ma‘nāsına olan “elehe”den ve kimi ilticā ma‘nāsına olan “elühe”den müstaķ tutub münāsebet buldurmuşlardır. Ma‘nā-yı ħavāşş-ı lafziyye ve āşār-ı ma‘neviyyesinden dördüncü cildde şā’iriñ dergāh-ı pādişāha ilticā eylediği maħalde, mısra‘: “معنى الله گفت أن” beytinde şerh eylediği ve ekşer-i ħavāşş-ı esrāriñ bu maħalde kavli şer‘iñ ve burhāniñ lafzatu’l-llāha izāfeti olmasında ma‘nā budur ki, bu Meşnevī ism-i celāl ile müsemmi olan zāt-ı ilāhiyyeniñ tarīk-i rüşenidir ki sāliki cemi‘-i şıfāta muttasıf olan zāt-ı eħādiyyete müşil olur ve daħi Allāh’iñ “ebyen” olan delili

5b

Ve ğālibter olan hücceti der ki cemi‘-i esmā ve şıfāt-ı cāmi‘a olan mertebe-i ulūhiyyete delālet kılar. Ve dālāletde қаланlara hüccet ve burhān olur.

---

<sup>1</sup> Allah’ın ismi “elihe”den gelmez. Dolayısıyla akılla onu tanımakda hayret etmişler.

“مثل نوره كمشكوة فيها مصباح” “Meşel” aşlında kelime-i tesviyedir şibh ve nazîr ma‘nāsına nitekim “هذا امثله او مثله او مثليه” derler “هذا اشبهه او شبيهه او شبيهه” dedikleri gibi bi-ma‘nen vāhidin soñra şıfat ve kışşa ma‘nalarına isti‘āre olundu. Ve ɗarb-ı meşel etmeniñ ibrāz-ı hafıyyāt-ı ma‘ānī kılmada ve vücūh-i haqāyık ve ma‘kūlātdan vāki‘-i eş‘ār olmada te’sîr-i ‘azîmesi vardır. Ve li-hāzā kitābu ilāhiyyede ɗurūb-u emşāl çok vāki‘ olmuşdur. Hattā İncîl’de bir bir sūre müstaķillen ɗurūb-u emşāl vāki‘ olmuşdur. Ve kelām-ı enbiyā ve evliyā ve hūkemā ve büleğā ekşerıyyā ɗurūb-u emşālî etmek üzeredir. Zîrā ġā’ibiñ şāhide temşîl olunmasında hafî ve celî mertebesin bulur ve ma‘kūl ve maḥsūs menzilesine gelir ve vāki‘ fi’l-ķalb olur. “Nūr” aşlında şol keyfiyyetdir ki bāşıra anı evvelā idrāk edib aniñ vāsıtasıyla sâ’ir mübserātı şāniyan idrāk eyler. Meşelā şems ve ķamerden ecrām-ı keşîfe üzere fā’ize olan keyfiyyāt gibi ammā nūr-ı ilāhî ve nūr-ı Meşnevî böyle degildir. Cenāb-ı haqķa nūr ıtlāk olunur bi-nefsihi zāhir-i eşyāyı mużhir olduġu i’tibāriyle der, kemā beyyinnā fi misbāhi’l-esrār. Kezālik Meşnevî’niñ daġı bi-nefsihi bāşar-ı bāşîrine zāhir ve haqāyık ve ma‘āni mużhirdir. “Mişkāt” dîvarda olan şol derîçeye

6a

derler ki ġayr-ı nāfize ola. Vatķā kim Hāzret-i Mevlānā nevverana’l-lāhu bi-ķelāmihî’l-esnā haqıķat-i şıfat-ı Meşnevî’yi beyān buyurdularsa ziyādetün fi’l-ķeşf ve’l-izāḥ ɗarb-ı meşeli ta’ķîb edib ve ‘alā ʔarķi’l-isti‘āreti’-temşîliye beytlerin mişkāta ve ma‘naların mişkātında olan mişbāḥa teşbîh edib buyururlar ki: Kitāb-ı Meşnevî’niñ nūrunuñ şıfat-ı ‘acıbu’ş-şe‘ni ya‘ni aleminiñ ve ma‘nāsınıñ ḥāli şol mişbāḥ gibidir ki mişkātde ola ve ḥāneleri münevver ve rūşen kıla. Bir kimseniñ ki ḥāne-i ķalbinde mişkāt-ı ebyāt-ı Meşnevî ola mişbāḥ-i ma‘ānisinden aniñ ḥāne-i ķalbi pūr-ziyā olmak muķarrerdir.



Yâhud mişkâtden murâd cesed-i şerîf-i hâzret-i Mevlânâ veyâhud Meşnevî-dân ve Mesnevî-hân olanlarıñ ebdânı ola. Nitekim mişkâtıñ nûru kevkeb-i dürrî gibi şâfi olan zücâce ve kuvvet-i zeyt-i şecere-i mübâreke vâşıtasıyla olur. Kezâlik Meşnevî-dân olanlarıñ mişkât-ı ebdânı dañi bunuñ kanâdil-i elfâzından olan mesâbiñ-i ‘ulûm-i ma‘ânisi ile münevver olub andan sâ’ir kulûbuñ hânelerine dañi teveccühleri miğdârı nûr hâşıl olur. Eger mişkâtden murâd cesed-i şerîf-i muğaddese-i Mevlânâ olursa ma‘nâ böyle demek olur. Meşnevî’niñ nûrunuñ şıfatı benim cesedim mişkâtinde ve kalbim zücâcesinde ol mişkâte beñzer ki anda mişbâh ola ve ol mişbâh îkâd oluna ve işti‘âl kılına lâ-şarkıyye ve lâ-ğarbiyye olan şecere-i mübâreke-i rûh-i beden-i Muhammed sallalâhu ‘aleyhii vesellem ola. Ve zeytden murâd

6b

‘ilmleri ola. Pes nefsinde zeyt-i ‘ilm-i Muhammedî nâr-ı kesb ve mücâhede aña mess etmeksizin idâ’a ve inâre edicidir. Çünkü zeyt-i Muhammedî nûr-ı ma‘nâ-yı Meşnevî’ye munzam olduysa ve imdâd ve îkâd kıldıysa nûrun ‘alâ nûr olub buyût-i kulûb-i tâlîbîne kemâliyle nûr u ziyâ-kester olur demek olur. Nitekim buyururlar:

“يشرق اشراقاً”، “يشرق اشراقاً من الاصبح”<sup>1</sup> cümlesi şıfatıdır mişbâhıñ “aşbâh” feth-i hemze ile cem‘ şabâh ve kesre ile maşdardır. Bu mağalde iki ma‘nâya bile hamli cā’iz olur. Ya‘ni mişbâh işrâk etmeyle işrâk eyleye öyle işrâk ki şabâhlar nûrundan enverdir. Meşnevî aşbâh nûrundan enver olması ol cihetdendir ki nûr-ı şabâh ancak zulmet-i mağsûsa-i liyâlîyi izâle eyler. Ammâ nûr-ı Meşnevî envâ‘-ı zulumât-ı ma‘kûlü izâle eyler. Meşelâ küfr ve ma‘şiyet ve gâflet ve ceğâlet gibi ve emşâlühâ pes bunuñ işrâkı

---

<sup>1</sup> Sabah nûr doğudan doğar.

nūr-ı aşbāhdan enver olur. “وهو جنان الجنان ذوالعيون و الاغصان<sup>1</sup>” meşhūr olan kırā’at evvelde kes-i cīmle ve şāniyān fetḥ-i cīmle okūnmağdır. Ve lākin ber-‘aks daḥī cā’izdir. Cennetleriñ vasṭı ya’ni a‘lāsı murād olmağ üzre “ ‘uyūn ” ‘aynıñ cem‘idir çeşme ma‘nāsına, “ağşān” ğuşnuñ cem‘idir, dal budak ma‘nāsına ve daḥi bu kitāb-ı ‘ālīşān kulūb-i ‘ārifiniñenḥār-ı cāriye ve ağşān-ı müşmire şāḥibi olan cennetler ve ravzalarıdır. ‘İnde’l-‘irfān cennet iki nev‘dir. Birine cennāt-ı ācile derler ki ol āhiretde

7a

netice-i a‘māl-i şāliḥā olan cennetdir. Ve bir nev‘ine daḥi cennāt-ı ācile derler ol bu dūnyāda olan ezvāk-ı rūḥāni ve ‘ulūm u ma‘ārif-i Rabbānī cennetleridir. Nitekim bu eḥādīs-i şerīfe bu ma‘nāya delālet eder.

كما قال النبي صلى الله عليه وسلم ارتعوا في رياض الجنة قالوا وما رياض الجنة يا رسول الله قال مجالس العلماء وقال عم ايضاً اكثرُوا اغراس الجنة قالوا وما اغراس الجنة يا رسول الله قال التهليل والتسبيح وقال عم ايضاً اذا لقيتم شجرة من اشجار الجنة فاقعدوا في ظلها واكلوا من اثمارها قالوا وكيف يمكن في دار دنيا يا رسول الله قال اذا لقيتم صاحب العلم فكأنما لقيتم شجرة من اشجار الجنة صدق رسول الله<sup>2</sup>

Pes mecālis-i ‘ilm riyāz-ı cennet ‘ilm şecere-i cennetden ‘ibāret olduysa bu Kitāb-ı Meşnevī daḥi cinān-ı ‘ācile-i ‘ārifin ve bostān-ı ma‘kūle-i ‘ālemīndir. (Eşcār-ı müşmir)<sup>3</sup> Elfāz-ı dürer-i bāri eşcār-ı müşmire gibi deḳāiḳ ve izḥār-ı ḥaḳāyıḳla yāver olmuşdur. Ve ebyāt-ı ḥadāiḳ simātından yenābī‘-i ‘ilm ve ḥikem zuhūra gelmişdir. Ḥaḳḳān budur ki

<sup>1</sup> O canların cennetidir. Çeşmeler ve ağaçlarla bezenmiştir.

<sup>2</sup> Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Cennet bahçelerinde bulununuz. Sordular, cennet bahçesi nedir ey Allah’ın Rasûlü? Buyurdular ki: Alimlerin meclisleridir. Başka bir rivâyetde: Cennet tarlalarını çoğaltınız, güçlendiriniz. Sordular: Ey Allâh’ın Rasûlü cennet tarlalarını güçendirmek nedir? Buyurdular ki: Allâhu teâlâyı tesbih ve tehlil etmenizdir (tesbih: sübhanallah; tehlil: lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah). Başka bir rivâyetde: Cennet ağaçlarından bir ağaca rastladığınızda gölgesinde oturunuz ve meyvesinden yiyiniz. Dediler: Dâr-ı dūnyada bu nasıl mümkün olur, ey Allâh’ın Rasûlü? Buyurdular ki: İlim sahibi biriyle karşılaştığınızda sanki cennet ağaçlarından bir ağaçla karşılaşmışsınız demektir. Sadaka Rasûlallah.

<sup>3</sup> Bu kısım üzeri çizilerek çıkarılmış.

bir hadîka-i ra'nâdır fevâkih-i tayyibesi atyeb-i küll-i şimârdır ictinâ kılanlara ve 'uyün-i cāriyesi elezz-i enhârdır şārib olanlara muḥaṣṣıl mādihler medḥinde kâşır ve vāşıflar vaşfında ḥā'irdir. 'ulemā-i ma'āni baña isti'āre-i taḥyīliyye derler. Ma'ḳülü maḥsūs menzīlesine tenzīl edib maḥsūs olan müste'ār minhiñ evşāf u levāzımını ma'ḳül olan müste'ār lehe iṭlāk ederler.

7b

“فِيهَا عَيْنٌ تَسْمَى عِنْدَ ابْنَاءِ هَذَا لَسْبِيلِ سَلْسَبِيلًا” ol cinān-ı cenāniñ 'uyünundan bir 'ayn vardır ki şol sebīl-i mevleviyyeniñ ebnā' ve evlādı ḳatında aña selsebīl tesmiye olunur. Ḥulḳüm-i mevahḥidīne inḥidār ve suhūlet-i musāra'atdan ötürü nitekim şarāb-ı müselsel ve silsāl ve selsebīl derler. Bir şarāb boğaza suhūlet ile gidici yāḥud selsebīl aşlında selsebīlanidi te'ebbuṭ-i şırra ḳabīlinden pes bu çeşmeye selsebīl tesmiye olundu. Ol ecden ki bu çeşmeden içmez illā şol kimse ki ol çeşmeyi bilen kimseden aña meyl-i su'āl ḥizmet-i şāliḥa eyleye. Bu çeşmeden murād Ḥāzret-i Mevlānā'nıñ kendileri şārib olduḡu ve ebnā'-isebīl için binā ḳıldıḡı 'ayn-ı vaḥdetdir ki “مَنْ شَرِبَ مِنْهَا لَمْ يَظْمَأْ أَبَدًا”<sup>1</sup> ḥadīsinin mā-şadaḳıdır. “وَعِنْدَ أَصْحَابِ الْمَقَامَاتِ وَالْكَرَامَاتِ خَيْرٌ مَقَامًا وَ أَحْسَنُ مَقِيلًا”<sup>2</sup> Ma'ṭūfdur muḳaddem cinānū'l-cenān cümlesiñ üzerine mübtedā muḳadder olmaḡ üzere ḥayr ḥaberidir. “Maḳāmen ve maḳīlen” temeyyüziyyat üzere menşūblardır. Maḳīl “ḳāl-yeḳīl-ḳīlan ve ḳaylūle”den maḥall-i ḳaylūleye derler. Ḳaylūle nişf-ı nehārda istirāḥate derler. Eger nevmle olmazsa da ḳaylūle istirāḥat-ı şāliḥādır ki şeyāṭīn andan bī-behredir.

<sup>1</sup> Ondan kim içerse bir daha asla susamaz.(Buhârî,5,2405; Müslim,4,1793)

<sup>2</sup> Makām ve kerāmet ehli için en hayırlı makam ve en güzel sözlerdir.

”كما قال النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيلُوا أَفَأِنَّ الشَّيْطَانَ لَا تَقِيلُ“<sup>1</sup> Pes ma‘nā bu ‘uyūn-i mezkūreye menba‘ olan cinān-ı cenān ki murād andan Meşnevî’dir. ‘inde aşhābi’l-maḳāmāt ve erbāb-ı kerāmet maḳām yönünden hayırlı maḳāmdır.

8a

Ve maḳīl cihetinden aḥsen maḳīldir. Kaçan sālike ta‘b-ı sülūḳdan fütūr gelse ve aḥsen-i merāti‘ olan kitābıñ bir maḥalline nazār kılsa veyā sāmi‘olsa istirāḥat bulur. Ve kemāliyle āsude olur. Aşhāb-ı maḳāmāt kāmil ve mükemmel olan aşhāb-ı temkīne ve erbāb-ı kerāmāt ehl-i kemāl olan aşhāb-i ḥavāriḳ-i ādāta derler maḳām-ı tetekmīle vāşıl olmuşdur. Pes beynehümāda ‘umūm ve ḥuşuş olur. Küll-i aşhāb-ı maḳām ehl-i kerāmāt olur bi-ğayr-ı ‘aks “الابرار فيه ياكلون ويشبون”<sup>2</sup> ebrār “birr”iñ cem‘idir. Erbāb “rabb”iñ ve aşhāb “şabh”iñ cem‘i olduğu gibi “وهم المطيعون لا ياذنون الدر ولا يفعلون الشر” demekle ta‘rif olunmuşlardır. Taḳdīr-i ma‘nā ebrār-ı nīgū-kār olan kimseler bu cinān-ı cenān ve bostān-ı rūḥ-ı revān olan Meşnevî’de ağşān kelimātından şemerāt-ı ‘ulūm ve ma‘ārif yerler ve ‘uyūn-ı ibārāt-ı laṭīfesinden şarāb-ı ezvāk ve eşvāḳı içerler.

”والاحرار من يفرحون و يطربون“<sup>3</sup> Aḥrār “ḥurr”üñ cem‘idir. Şol kimselere derler ki ribḳa-i raḳḳāyye-i kevniiyyeden necāt bulalar. Ve ḳuyūd-i aḡlāl-i nef sāniyyeden ḥalāş olalar. Ve āzā-gān kezālik ṭarīḳat daḥi bu cinān-ı cenāndan feraḥnāk olur ve ṭarb ve cezb-i şuḡbdan behre-ver olur.

---

<sup>1</sup> Nebî (s.a.v.) dedi ki: Kaylûle yapınız, çünkü şeytan kaylûle yapmaz.(Sehâvî, el-Makâsidü’l-Hasene)

<sup>2</sup> Orada iyiler vardır, yerler, içerler.

<sup>3</sup> Hürler seviniyorlar ve dans ediyorlar,çalıp oynuyorlar.

“وهو كنيّل مصر شراب للصابرين و حسرة على الفرعون والكافرين<sup>1</sup>” ve o Kitāb-ı Meşnevî Mısır’da cārī olan Nil gibidir şarābdır. Ve bī-gāyet lezīz ābdır Mūsā-yı vakte ittiba‘ kılan t̄a‘at-i Ḥaḫḫ’a ve terk-i hevāya şābir olanlar için. Ḥasret

8b

Ve ḫirmāndır ehl-i fir‘avn-ı nefse ve menba‘-ı hevāya ve sātir īmān ve ‘iyān ve münkir-i esrār-ı nihān olanlara “وَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ<sup>2</sup>” āyetinde ehl-i tefsīr böyle yazmışlardır ki: سال عليهم التّيل دمًا حتّى إنّ القبطى والاسرائيل اذا اجتمعا على اناءٍ و احدٍ يكون مايلى

القبطى دمًا و يمصّ الماء من فم الاسرائيل فيصير دمًا فى فم القبطى<sup>3</sup>

Kitāb-ı Meşnevî āb-ı Nil gibidir. Ḳaçan tevābi‘-i Mūsā-yı zamān olan ehl-i ‘irfān olan ile etbā‘-ı fir‘avn-ı nefis olan aşḫāb-ı ḫazelān Meşnevî şarābını nūş etmede bir yere cem‘ olsalar ve andan nūş kılsalar terk-i hevā kılan ehl-i ‘irfānıñ dehānında nūş-i cān ve zevḫ-i cenān ve ehl-i nefsiñ derūnunda ḫūn-ı dālālet ve gāvāyete reh-nümūn olur. Nitekim bir maḫalde bu ma‘nāya münāsib buyururlar, beyt:

آب نیلست این بقبطی خون نمود	آل موسى را نه خون بود آب بود
آب نیلست این حدیث جانفرا	یا برش در چشم قبطی خون نم
همچو قرآن مثنوی ماز دل	هادئ بعضی و بعضی را مزل

Nitekim bu āyet-i kerīmeyi istiḫād edib buyururlar ki:

” كما قال الله تعالى يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ<sup>4</sup>”

<sup>1</sup> (Mesnevî) Firavn ehline ve kâfirlerin yaptıklarına karşı sabredenler için, Mısır’ın Nil’i gibidir.

<sup>2</sup> Biz de onların üzerine tûfānı ve çekirgeleri gönderdik. (Araf Sûresi: 133)

<sup>3</sup> Nil kan olarak aktı ta ki Kıbtî ve İsrâil bir kapta bulunsalar. Kıbtî kan olarak gelen İsrâil’in ağzından syunu emer, Kıbtî’nin ağzı da kan olur.

<sup>4</sup> Allah (c.c.) dedi ki: Allah bu misalle birçoğunu saptırır; birçoğunu da onunla doğru yola iletir. Aslında Allah bu misalle sadece fâsıkları saptırır. (Bakara sûresi:26)

Bu āyet-i kerīme cevābdır “مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا<sup>1</sup>” kavline taq̄dīr-i kelām

“إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهِ إِضْلَالًا كَثِيرًا وَهُدَايَةً كَثِيرًا” Demekdir ve fi‘il maşdar mevzi‘ine vaz‘ olunmuştur. Teceddüd ve ħudūş ifāde eylemeden ötürü ve Allāh te‘ālā idlāl eylemez bu ħur’an’da vaz‘ olunan mişl-i sebīl illā dīn ve t̄ā‘atden ħāric olanları

9a

bu fıkra ve dībāce-i Meşnevī’den yazılmamıştır. İ‘timādü’l-fehmi’l-ķārī ammā oĸunması aĸsendir. Zīrā cümle buyurduĸları kelām seci‘ ve fāşıla üzeredir eger bu fıkra ile yazılsa ve ħırā‘at olursa ri‘āyet-i seci‘ ve fāşıla olmuş olur.

“وَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ وَجَلَاءُ الْاِحْزَانِ<sup>2</sup>” ve daĸi taĸķīķan bu Meşnevī şudūruñ emrāzına şifā ve aĸzānīñ envā‘ına cilādır. Ya‘ni bu Meşnevī bir devā-yı ma‘nevīdir ki eşķām-ı rūĸiyye ve emrāz-ı ĸalbiyye ‘ayn-ı şifā ve aĸzān-ı dūnyeviyye ve uĸreviyye maĸz-ı cilādır. “كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي حَقِّ الْقُرْآنِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ<sup>3</sup> وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ” ve daĸi esrār-ı ĸur’āniyyeyi mübālaĸa ile keşf edicidir geh rumūz ve işāretin beyān ve gāĸi te’vīlāt ve nikātın taĸķīķ ve ‘iyān etmeĸle ĸaĸ budur ki esrār-ı ĸur’āniyyeniñ tefsīrinde böyle bir kitāb-ı şerīf olmaz ve sünen-i ve āşār-ı nebeviyyeniñ ta‘bīr ve taĸrīrinde buña mümāşil bir te’līf ve taşnīf zūhūra gelmez.

كَمَا قَالَ الْجَنَابِيُّ إِنِّي أَبْصَرْتُ فِي النَّوْمِ الرَّسُولَ فِي يَدَيْهِ الْمِثْنَوِيُّ وَهُوَ يَقُولُ صُنِّفَتْ كُتُبٌ لِاسْرَارِ النَّبِيِّ لَمْ يُصَنَّفْ  
Ve “وَسَعَةُ الْأَزَاقِ” مِثْلُ هَذَا فَاعْجَبِي<sup>4</sup>

daĸi bu Meşnevī si‘at-i erzāķdır. Si‘āt maşdardır bi-ma‘nā müvessi‘ rızķ ĸaz̄ ve

<sup>1</sup> Onlar saptırır.(Bakara sūresi:26)

<sup>2</sup> Şūp̄hesiz o (Mesnevī) kalplerin şifāsı, dertlerin cilāsıdır.

<sup>3</sup> Allah (c.c) teālā dedi ki: Ey insanlar, size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerin derdine bir şifā, müminlere bir hidāyet ve rahmet gelmiştir.(Yūnus Sūresi: 57)

<sup>4</sup> Cinānī (ö.1595)der ki: Rüyāmda Râsūlü gördüm elinde Mesnevī vardı ve şöyle dedi: Nebīnin sırlarına dair nice kitaplar tasnif edildi. Ancak böylesi tasnif edilmedi, beĸendim, hayretlere dūştüm.

müntefi'un bih olan şeylere derler. Şūriyye ve ma'nevīyyeye şāmildir. Erzāk-ı sūrī emvāl-i zāhire ve aqvāt-ı bedeniyye gibi ve erzāk-ı ma'nevī 'ulūm ve ma'ārif-i dīniyye ve ezvāk-ı rūhāniyye gibi ve bu Meşnevī si'at-i erzāk-ı

9b

şūrī ve ma'nevī olması ol cietdendir ki muṭahhar-ı nūfūs ve kulūb ve muṭayyib-i ahlākıdır. "ای مطیب الاخلاق عن رزای ل البشریة و اوصاف النفسانیة" , "كما قال وطیب الاخلاق"<sup>1</sup> demektir. Pes ṭahāret ve si'at-ı rızka sebebdır ki aşhāb-ı Rasūl'den birisi ḥazret-i Rasūl 'aleyhi's-selāma faqr ve kılletten şikāyet eyledi. Ol ḥazret aña emr edib buyurdular ki: "ذُمَّ عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسَعُ عَلَيْكَ الرَّزْقُ"<sup>2</sup>

"بایدی سفره کرام برره" "Sefere" sāfiriñ cem'idir. Sāfir kātibe derler. Nitekim

"سفر الکتاب سفراً" yüzünü açdıkdā "bereret" "bār"ın cem'idir. Muḥsin ve nīgū-kār olan kimselere derler. Yā berere "bār"ıñ mütea'allik muḳadderidir ki ol "yā" mektüb veyāḥud maḥfūz demektir. Ve cār ma'a'l-mecrūr mütea'allak-i maḥzūf ile mübtedā-yı maḥzūfuñ ḥaberi olur. Taḳdīr-i kelām bu Meşnevī mektüb ve merḳūmdır. Melā'ikeden kātīp olanlarıñ elleriyle ki anlar levḥ-i maḥfuzdan istinsāḥ ederler. Öyle ketebe ki kerīmlerdir ve nīgū-konendelerdir ve bunlar Ḳur'an-ı 'azīmiñ-ş-şānı levḥ-i maḥfuzdan istinsāḥ eden melā'ikedir. Pes Meşnevī Ḳur'an-ı 'azīmiñ ma'nāsıdır. Ve Ebū Ḥanīfe ḳatında aṣl-ı Ḳur'an şırf ma'nādır. Nitekim şerḥ-i 'Arabī'de beyān eyledik. Pes Meşnevī'niñ ma'nāsı anlarıñ eleriyle yazılmış ma'nā olur. Ba'dehu Mevlānā ḥazretine ilhām olub ol ma'āni-i şerīfeyi kelimāt-ı manzūme ile edā buyurdıklarında ḥuzūr-ı Şerīflerinde olan ketebe-i insānī kitābeti iledir. Sefere ve berereden

<sup>1</sup> (Mesnevī) Ahlākı güzel oldurur.

<sup>2</sup> Temizlikte devamlı olun ki, rızkınız genişlesin.

murād zāhīran bu kelīmāt-ı manzūmeyi taḥrīr edenler daḥi olsa olur. Zīrā anlar daḥi berere-i insānīdir ki kirām-ı evliyāullahdır ki cümleden Ḥüsāme'd-dīn Çelebi ki ekşer Kitāb-ı Meşnevī'yi taḥrīr eden anlar idiler ve evlīya-i kirāmdan ve berere-i insāndan oldukları meşhūr-ı āfāk'dır. “يَمْنَعُونَ أَنْ يَمْسَهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ”<sup>1</sup> O sefere ve bereret feseḳa ve fecereyi men' ederler bu Meşnevī'niñ ma'ānī ve esrārına ve ezvāk ve envārına mess eylemeye illā evşāf-ı beşeriyye ve alḥāk-ı rediyye ve 'aḳāid-i rezīleden muṭahhar ve pāk olanlar. Zīrā ma'nā-yi Qur'an'a mess eylemez illā ṭahāret-i zāhīre ve bāṭına kılanlar. Bi-haymān-ı hamūn-ı ḡaflet buña muṭṭali' olmazlar. Ve ḥāmān-ı hān-ı tabī'at bundan lezzet almazlar. Egerçi elfāzın öğrenirler ve kitābın getirirler ise de “كَمَثَلِ الْجَمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا”<sup>2</sup> ḳābilindendir. “تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ”<sup>3</sup> mübtedā'-i maḥzūfuñ haberidir ve tenzīl bi-ma'nā münzeldir. Ya'ni bu Meşnevī 'ālemleriñ Rabb'inden ve seyidinden veyā mürebbīsinden tadrīcle ḳalbine inzāl olunmuş ve ṭarīḳ-i ilhām-ı ilāhiyye ile ilḳā kılinmışdır. “لَا يَأْتِيهِ”<sup>4</sup> “الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ” Bu Meşnevīniñ önünde ve ardında bāṭıl gelmez ki bu maḥzar-ı Ḥaḳ'dır. “وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا”<sup>5</sup> āyetiniñ mişdāḳınca ezdād ve naḳīzāt bir yere cem' olmaz “وَاللَّهُ يَرُصِّدُهُ وَيُرْقِبُهُ”<sup>6</sup> ve Allah te'ālā kemāl-i fazlından bu kitābı gözedir ve ḥimāyet eder. “فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ”<sup>7</sup> pes Allah tebārek ve te'ālā ḥayrılıdır maḥlūḳdan

<sup>1</sup> (Mesnevī'yi) Ancak temiz olanlar tutabilir.

<sup>2</sup> Ciltlerle kitap yüklenmiş eşeḡe benzer. (Cuma Sûresi: 5)

<sup>3</sup> Âlemlerin Rabb'inden inmedir.

<sup>4</sup> Öncesinde ya da sonrasında bāṭıl gelmemiş.

<sup>5</sup> De ki: Haḳ geldi bāṭıl zail oldu. (İsrâ Sûresi: 81)

<sup>6</sup> (Mesnevī'yi) Allah korur ve gözetir.

<sup>7</sup> Allah koruyanların en iyisidir, merhametlilerin en merhametlisidir.



hâfız olmak yönünden zîrâ mahlûk şîyânet ve himâyet edeyim derken idâ'at eder. Ve ol tavşîf ve elkâb-ı Kur'âniyye ile telkîb eylemek şahîh oldu. Pes hâzret-i Hüdâvendigâr bu kitâb-ı müstetâbı elkâb-ı Kur'âniyye ile mülakka kıldıklarında soñra bu kitâb-ı şerîfîñ bu elkâbından mâ-'adâ ba'zî elkâb ihrâsı olduğuna işâret buyururlar. “القابُ اخر لقبه الله<sup>1</sup>” ve dañi bu Meşnevî için zikrolunan elkâbdan mâ-'adâ âhar lakablar vardır ki hağ te'âlâ hâzretleri aña lakab verdi. Meşelâ “Sâmi-nâme” gibi ki bunlar dañi Meşnevî'nin lakablarıdır. Lakab bir şeyi ism-i 'alemle tesmiye olduğdan soñra bir âhar isimle dañi tesmiye olunmağdır medğ ve zemme şâmil olur. 'Alemlle lakabıñ farkı budur ki 'alem zât-ı şahşa delâlet eder delâlet-i vaz'iyye ile lakab dañi zât-ı şahşa delâlet eder. Medğ ve zemmden mutazammın olmak i'tibâriyle bi-hilâf-ı a'lâm-ı kenîyye übüvvet ve ümüvvet ve bünüvvet ve bunlarıñ emşâli bir ma'nâ-yı izâfiyyeye delâlet eder. Meşelâ Ebü-Bekr ve Ümmü Gülsüm ve İbn-i Abbâs gibi “واقصرنا على هذا القليل<sup>2</sup>” ve biz iktişâr ve ihtişâr eyledik şol zikrolunan elkâb-ı kalîle üzere “القليل يدلّ على الكثير<sup>3</sup>” ve hâlbuki az çok üzerine üzerine delâlet eder. “والجرعته تدلّ على الغدير<sup>4</sup>” ve kadehiñ dibinde olan bir içim şu mecma'-i mâ' olan bir göle delâlâlet eder. “والحفنة تدلّ على البيدر الكبير” ve bir avuç şey hârmân-ı kebîre delâlet eder. Pes azdan çoğa istidlâl eyle ve kıs 'alâ hâzâ sâ'iri'l-evşâf.

11a

“يقول العبد الضعيف المحتاج الى رحمة الله تعالى<sup>5</sup>” Aşhâb-ı kemâl ve hüdâvendân-ı hâl ma'a celâlethüm ve 'azm-i şe'nihim 'ubüdiyyetden dem urmadan 'acz ve kuşurlarına i'tirâf kılmadan hâlî degildir. 'Ubüdiyyet ve bendelikle müsemmi ve mu'anven olmak

<sup>1</sup> Onun (Mesnevî) lakabları vardır ve Allah onu lakablandırmıştır.

<sup>2</sup> Bu kadarla yetindik.

<sup>3</sup> Az çok üzerine delâlet eder.

<sup>4</sup> Bir damla su, göle delâlet eder.

<sup>5</sup> Allah teâlânın yardımına muhtağ olan zayıf kul der ki.

katlarında rubūbiyyet ve mālikiyyet ile ünṵān bulmadan evlādır. Nitekim ḥāzret-i Sultān-ı Enbiyā ṣalavātu'l-lāhi 'aleyhi vesellem buyururdu:

لَا تُطْرُقُ نِي كَمَا أُطْرَقَ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ وَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ<sup>1</sup> وَأَنَا عَبْدٌ وَقُولُوا هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ<sup>1</sup>

Ve Ḥāzret-i İsā 'aleyhi's-selām ḥaḥḥında daḥi Cenāb-ı Allah te'ālā buyururlar:

“لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدَ اللَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ<sup>2</sup>” aṣḥāb-ı kemāliñ katlarında ene'l-ḥaḥḥ diyenden ene'l-'abd diyen ekmeldir. Velihāzā Ḥāzret-i Ḥūdāvendigār rubā'ilerinde buyururlar, rubā'i:

من بنده شدم بنده بنده شدم      من بخذمتت سر افکند هشدم  
هر بنده که ازاد شود شاد شود      من شاد از انمکه ترا بنده شدم

Ve her nebī ve velī her ne ḳudret-i 'izzet ve ṣeref bulsalar ve kemāle vāṣıl olsalar yine Allāh'ıñ raḥmetine muḥtāclardır.

ولهذا قال النبي صلى الله عليه وسلم لَنْ يُدْخَلَ أَحَدًا مِنْكُمْ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ قَالُوا أَوْ لَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمَدَ نِي اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ وَفَضْلِهِ<sup>3</sup>

“محمد بن محمد بن الحسين البلخي<sup>4</sup>” Atf-ı beyānıdır 'abd-i zaīf üzerine. Ḥāzret-i Mevlānā'nıñ ism-i ṣerīfleri Muḥammed ve laḥabları Celāle'd-dīn'dir. Babalarınıñ isimleri daḥi Muḥammed ve laḥabları

11b

<sup>1</sup> Meryem oḥlu İsā'yı övdüğünüz gibi beni övmeyiniz; deyiniz ki “o Allah'ın kuludur ve elçisidir.”Ki onlar “biz ancak Allah'ın kuluyuz, elçisiyiz” dediler.

<sup>2</sup> Ne Mesih İsā ne de meleklerin en büyükleri, Allah'a kul olmaktan çekinmezler.(Nisā Sûresi: 172)

<sup>3</sup> Nebî (s.a.v.) buyurdular ki: Sizden hiçbiriniz ameliyle cennete giremez. Dediler ki: Sen de mi ey Allah'ın Rasûlü? Hz. Peygamber: Evet ben de. Ancak Allah beni rahmeti ve fazlıyla örterse girebilirim.

<sup>4</sup> Belhli Hüseyin oḥlu Muhammet oḥlu Muhammet.

Bahāe'd-dīn'dir. Hāzret-i Peyğamber şalla'l-lāhu 'aleyhi vesellem vākı'alarında sulţānu'l-'ulemā diye laqab verdiler ve Hāzret-i Mevlānā'nın dedeleri Hüseyin'dir. Bunların nisbeti "Belhī" ve silsile-i şerīfeleri Hāzret-i Ebū Bekr'e müntehīdir rađiallāhu anha silsileleri budur. Muḥammed Celāle'd-dīn bin Muḥammed Bahāe'd-dīn bin Hüseyin bin Aḥmed bin Maḥmūd bin Mevdūd bin Şābit bin Müseyyeb bin Muṭahhar bin Ḥammād bin 'Abdu'r-rahman bin Ebī Bekr rađiallāhu anha.<sup>1</sup> Bir silsileleri daḥi İbrāhim bin Edhem ḥāzretlerine müntehīdir. Ceddi Hüseyin-i mezkūr Belḥ şāhınıñ kızını tezwīc eyledi ki sulţānu'l-'ulemānıñ vālideleri oldur ve daḥi sulaţānu'l-'ulemānıñ ceddi ki Aḥmed Ḥaṭībī'nıñ māderidir. İbrāhim bin Edhem ḥāzretleriniñ kızıdır. Velādet-i şerīfeleri Belḥ şehrinde oldu hicriyyet-i nebeviyyeniñ altı yüz dördüncü senesinde Rebī'u'l-evvel ayınıñ altıncı gününde vākı' olmuşdur. Ve menākıbdā mezkūre olan kışsa-i meşhūre üzre Belḥ'den rıḥlet edib Konya'ya gelib anda qarār eylemişdir. Vefātları hicretiñ altı yüz şest<sup>2</sup> ikinci senesinde cemāzü'l-āḥiriniñ beşinci günü vākı' olmuşdur. Cümle altmış sekiz yıl 'ömür sürmüşlerdir. Kışşaları mufaşşalan mezkūrdur. "تَقَبَّلَ اللهُ مِنْهُ"<sup>3</sup> Beyne'l-maḳūlü ve'l-ḳavl cümle-i mu'teriza-i du'āiyyedir. Ma'nā Allāhu te'ālā 'abd-i za'īfdēn ḳabūl eylesiñ. Kiāb-ı Meşnevī "teḳabbel"iñ mef'ül maḥzūfudur. Taḳdīr-i kelām

12a

---

<sup>1</sup>Der kenār: Muḥammed Celāle'd-dīn bin Muḥammed Bahāe'd-dīn bin Muḥammed bin Hüseyin bin Aḥmed bin Ḳāsım bin Müseyyeb bin 'Abdu'l-lah bin 'Abdu'r-rahman bin Ebī Bekr bin Ebī Ḳuḥāfte'l-hāşimī şiddīḳ-i ekber ile Cenāb-ı Mevlā miyānında sekiz vāşıta olur. Derün mıştar menākıblar ve şerḥler aşhābınıñ ḳavlidir ki on zāt-ı şerīf vāsītā olur. Ḳureyşiniñ ṭabāḳāt-ı ceddesi fuḳahā-yı Ḥanefiyye'sinde üç Muḥammed ile mezkūr olanlar bilinende muşarraḥdır.

<sup>2</sup> "Altıncı" kelimesinin üzeri çizilerek değiştirilmiş.

<sup>3</sup> Allah kabul etsin.

”واجتهدت في تطويل المنظوم المثنوى“<sup>2</sup> demektir. ”تقبل الله من العبد الضعيف عمل المثنوى“<sup>1</sup>

Maḳūl-i ḳavldir. “İctihād” bir kimse bir maḳlūbu taḫsīl eylemede t̄aḳat ve ḳuvvetin bezi ve şarf eylemege derler. Pes burada bir su’āl lāzım gelir ki ol su’āl budur: Muḳaddemen buyurmuşlar idi ki “bu Kitāb-ı Meşnevī seferet ve bereret elleriyle mektūbdur ve Rabbū’l-‘ālemīnden münzeldir.” Bu ‘ibāret Mesnevī’niñ vāridāt-ı ilāhī ve ilhāmī ma’nāsına olan vaḫy-i rabbānī olduğuna delalet eder. Nitekim bu maḫalde buyururlar ve Meşnevī-hānlar daḫi ba’dē’n-naḳl bu beyti oḳurlar. Beyit:

ابن نه نجمست و نه رملست و نه خواب      وحى حق والله اعلم با لصواب

Pes burada ben ictihād eyledim buyurdular. Kesb ve ictihād ile ḫāşıl olan ma’ānī sā’ir ‘ulemā ve şu’arānīñ tefekkürüyle taḫsīl eylediği ma’ānī ḳābilinden olur. Ne vecihle ilhām-ı ilāhī ve vaḫy-i Rabbānī olur. Cevāb oldur ki; ‘inde ehli’t-taḫḳīḳ Ḥāzret-i Peygamber’e olan vaḫy-i ma’a’s-sefire bile ictihād ahyānen vāḳi’ olur ve ahyānen bilā-ictihād ve lā-şu’ūbet zuhūra gelirdi. Nitekim Ḥāzret-i ‘Āişe raḫihadan mervī olan bu ḫadīş bu ma’nāya delālet ḳılar:

"إِنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاطَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ الشَّدَّةُ عَلَيَّ فِيهِمْ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ

12b

ما قالو آحيانا ييمثل لى الملك رجلا“<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Zayıf kulun Mesnevī amelini, Allah kabul etsin.

<sup>2</sup> Mesnevī’nin düzenlenmesinde gayret gösterdim.

<sup>3</sup> Hāris bin Hişām Rasūllah’a sordu: “Ey Allah’ın Rasūlü sana vahiy nasıl geliyor?” Buyurdular: “Bazen sert zil sesi gibi gelir ki bu en şiddetlisidir, bana ağır gelir. Ses sona erdiğinde vahiy gelir, anlaşılır, idrakim tam olur biter. Bazen de melekin insan sūretinde görünmesiyle olur.

Ma'nā-yı şerîfî ihyānen baña vahiy gelirdi çañ şadāsı gibi ve şafvān üzere silsile şavtı gibi bu şıfat üzere gelen vahiy şıfat-ı uhrā üzere gelen vahiyden baña eşed ve aş'abdır. Pes ol melek benden vahiy kat' eyler halbuki ben andan vahiy hıfz eylerim ve ahyānen ol melek racül şüretinde baña temeşşül eyler ve baña şarāhaten söyler. Pes ben anıñ dedigin lafzan ve ma'nen hıfz eylerim. Bu şüretde şiddet şu'übet yokdur ve bu taqdırce ictihād dañi lāzım gelmez. Ammā şüret-i ūlā üzere ictihād eylemek lāzımdır ki o şalşale-i ceres ve silsile-i 'ale's-safvān gibi gelen ma'nā-yı mu'ceme ve vāridāt-ı mücmele ve mübhemdir. Hāzret-i Şeyh-i Ekber hal'u'n-na'leyn şerhinde der ki: وهذا النوع كثرة الجوز

مثلا التي واحدها الحقّ حلف ثلاثة حجب لايتوسّل اليها الا بعد رفع تلك الحجب

İbn Kaysī bu kısmınıñ mu'ammā ve hall-i rumūz etmeyle beñzetmişdir gah olur Hāzret-i Hāq cānibinden enbiyā ve evliyāya ma'ānī-i mücerrede ve 'ulūm-i ğaybiyye ilķā olunur. Anıñ istihrācında ve mertebe-i elfāz ve kelimāta izhār ve ihrācında hayli ta'b meşakķat çekerler ve hall-i rumūz ve mu'ammā etmede ictihād ederler. Pes vahy-i bilā sefir olan Meşnevī dañi iki nev' üzere olur. Şol ilhām-ı rabbānī olur ki bilā su'übet ve lā-ictihād tenzīl min Rabbi'l-'ālemīn ve şol ma'ānī-yi mücerrede

13a

ve füyüzāt-ı mübheme ve vāridāt-ı mu'ceme olur ki anıñ keşf ve hallinde ve nazm-ı kelimāt mertebesinde ihrācında ictihād eylemek lāzım gelir anıñ için ictihādat buyurmuş olurlar. Ya'ni bin gūşiş ve ictihād eyledim manzūm olan Meşnevī'niñ taṭvīlinde "فى تطويل نظم المثنوى" demeyib "المنظوم المثنوى" demelerinden nükte budur ki gūyā ki bu kitābıñ nazmında kendüleriñ irādet-i beşeriyyeleri olmamışdır. Belki Rabbü'l-'ālemīnden böyle manzūm kalb-i şeriflerine mülhem ve münezzel olmuş idi.

“المشتمل على الغرائب والنوادر<sup>1</sup>” Öyle manzûm ki müştemildir ğarāib-i hikāyātı ve nevādir-i temşīlātı “وغير المقالات ودرر الدلالات<sup>2</sup>” Ğurar “ğurre”niñ cem‘idir atıñ altında dirhem ve ziyāde olan beyāza derler. Ba‘dehu her şerīf ve hümāyûn şeylerde itlāk olundu. Dürer “dürrre”niñ cem‘idir ve vahiy ile manzûm Meşnevī ki mişālāt-ı şerīfe ve vāzıhayı ve delālet-i mütelāliye ve zāhire ve bāhireyi müştemildir. “وطريقة الزهاد وحديقة العباد<sup>3</sup>” ve daħi o manzûm olan Meşnevī şarīk-i māsivā’l-lāh olanlarıñ şarīkati üzere keşret-i ‘ibādet kılanlarıñ ħadiķa-i ma‘neviyyesi üzere müştemildir. ‘Ābid edā-i ferāize müdāvemmet kılanlar “zāhid” kısmet-i ilāhiyyeye rāzı olanlara derler.

كما قال النبي صلى الله عليه وسلم لِرَجُلٍ إِعْمَلِ الْقِرَاءُضَ تَكُنْ عَابِدًا وَأَرْضُ نَفْسِكَ بِمَا قَسَمَ اللهُ لَكَ تَكُنْ

زَاهِدًا<sup>4</sup>

“قصيرة المبانى كثيرة المعانى<sup>5</sup>”

13b

Mebānī “mebnā”niñ cem‘idir. Mebnā maşdar mīmīdir. Ma‘ānī “ma‘nā”niñ cem‘idir ya ism-i mekān ola (يعنى-عنى) den veyāħud ism-i mef‘ül ola ve қаşiretü’l-mebānī lafzan merfū‘ mübtedā-i maħzūfuñ ħaberi olmaķ evlādır. Egerçi manzûm Meşnevī’ye şıfat olmaķ ile mecrūr olsa da cā’izdir. Taķdīr-i kelām ol Meşnevī حَيْرٌ لِكَلَامٍ مَا قَلَّ وَدَلٌّ<sup>6</sup>

ħadīşinin maşdāķınca bināları қаşire ve ma‘nāları keşire cevāmi‘u’l-kelim ve her beyti bir iķlīm ve her biri ‘ayn-ı cidd ve ta‘līm bir kitāb-ı ħakīm ve defter-i esrār-ı ‘azīmdir.

<sup>1</sup> (Mesnevî) Böyle nadir ve garip hadiseler içerir.

<sup>2</sup> Söylenilenler ve delâlet olunlar aldatabilir, yanılabilir.

<sup>3</sup> Zāhidlerin yolu, âbidlerin bahçesi.

<sup>4</sup> Nebî (s.a.v.) bir adama buyurdu ki: Farzları yaparsan âbid olursun, Allah’ın sana taksim ettiğine razı olursan zahid olursun.

<sup>5</sup> Cümle yapısı kısadır ancak manaları çoktur.

<sup>6</sup> Sözüñ hayırlısı az olup, delâleti çok olandır.

“لاستدعاء سيدي و سدى و معتمدى<sup>1</sup>” Lām “ictehedtü”ye müte‘allıktır. Ya‘ni taṭvīl-i manzūm-i Meşnevī’de ben sa‘y ve ictihād eyledim benim seyyidimiñ ve senedimiñ ve mu‘temedimiñ istid‘ā ve iktizā eylediginden ötürü menākıbda meşhūr ve el-sine-i fuḡarāda böyle mezkūrdur ki Ḥazret-i Ḥüsāme’d-dīn Çelebi fuḡarāniñ “İlāhi-nāme-i Ḥakīm Senā’i’yye” ve “Manṭıku’ṭ-ṭayr-ı Şeyḡ ‘Attār’a” meyl ve muḡabbetlerin görüb ḡaṭır-ı şerīflerine ḡuṭūr ederdi ki n’olaydı bizim Ḥüdāvendigār’ımız bunlar gibi bir yādigār fuḡarāsına nazm ve te’lif edelerdi. Tā ki fuḡarā anı tilāvet edib anıñ ma’nāsı üzere ṭarīkat-i Ḥaḡḡ’a gidelerdi. Bir gün bu ḡaṭıraı lisāna getirib iltimās ve istid‘ā eylediklerinde Ḥazret-i ḡüdāvendigār destār-ı mübāreklerinden on sekiz beyti

(پس سخن کوناه باید والسلام) mısırā’ına gelinceye dek iḡrāc edib

14a

Çelebi Ḥazretleriniñ ellerine verib buyurdular ki: Daḡi siziñ zamīr-i münīriñize bu ḡaṭıra lāyıḡ olmazdan muḡaddem ‘ālem-i ḡaybdan ḡalbime ilhām-ı ilāhī oldu ki bu üslūb-ı merḡūb üzere bir kitāb-ı ḡūb ve mecbūbu’l-ḡulūb inşā ve inşād olundu. Pes ol Ḥazret ilhām olunduḡu üzere nazma getirib Çelebi Ḥazretleri anı imlā ve taḡrīr buyurdular<sup>2</sup>. “ومكان الروح من جسدی<sup>2</sup>” “Min” bi-ma’nā “fi”dir.

كما فى قوله تعالى إذا نودى للصلاة من يوم الجمعة<sup>3</sup>

Ya‘ni daḡi cesedimle rūḡ-i müdebbirim mekānında olan seyyidimiñ istid‘āsı için ictihād eyledim. “وذخيرة يومى و عندي<sup>4</sup>” daḡi bu günümüñ ve yarınımıñ zaḡīresiniñ istid‘āsı için ictihād eyledim. Ya‘ni dünyā ve āhiretimde zaḡīre-i rūḡum ve bā‘iş-i

<sup>1</sup> Duālarımın efendisi, senedi, dayanağıdır.

<sup>2</sup> Rūhumun yeri vücūdumdur.

<sup>3</sup> Allah (c.c.) buyuruyor: “Cuma günü namaza çağırıldığınızda” âyetinde Cuma gününe “fi” anlamı verildiği gibi.

<sup>4</sup> Bugünümün ve yarınımın azığıdır.

fütūhum olan Çelebi Hâzretleri için nazma getirib söyledim “وهو الشيخ قدوة العارفين”<sup>1</sup> bu nazm-ı Meşnevî’yi istid’â eyleyen ol şeyh-i kāmildir ki ‘ārifleriñ muḳtedāsıdır.

“مغيث الوري”<sup>3</sup> ehl-i hidāyet ve ehl-i yakīniñ imām ve pişvāsıdır. “وامام الهدى واليقين”<sup>2</sup>

mümidd ve mu‘īndir. Muğtış şol “ğavş”a derler ki maḥlūḳāta zāhiran ve bāḫinan dermān-resān ve ḥīn-i istimdād ve istiğāşede feryādlarına yetişib belādan anlara emān ola bu mertebede olana ḳuṭb-ı zamān ve ğavş derler. “امين القلوب والتهى”<sup>4</sup> nehyeniñ cem‘idir. Nehye ‘aḳla derler şāhibini muḫāṭara ve zararadan nehy

14b

eyledi ki mülābese ile ve umūr ve levāzımda aña müntehī olduĝu i‘tibār ile ya‘ni ol ḳıdvetü’l-ārifīn ḫazā’in-i ḳulūba emīn ve cevāhir-i ‘uḳūle ḫazın ve mūmeyyizdir.

“وديعة الله بين خلقته”<sup>5</sup> ol ḫāzret-i Allāh’ıñ emānetidir maḥlūḳāt mābeyninde imtiḫānen li-‘ibād bendeleri içre anı vedī‘ah ḳomuşdur. Ol kimse emānet-i Ḥudā’ya ḫıyānet eyler ya‘ni anıñ ḫaḳḳında lāzım gelenri‘āyeti ve ḫizmeti zāyi‘ eyler ḫā’in ve ‘āsī olur ve ol kimse ki anıñ ḳadrin ‘ālī bilib ri‘āyet ve ḫizmeti ḫaḳḳında lāzım olan edāya müvāzabat ve muḫāfazat eyler emīn olur ve sa‘ādet ve devlet bulur. “وصفوته فى بريته”<sup>6</sup> Beriyyet bi’l-hemze ve bi-ğayri’l-hemzet-i bi-teşdīdi’l-yā ḫaḳḳıye ma‘nāsınadır. Ve dami Allah te‘ālāniñ güzīde ve maḳbūlūdür maḥlūḳatı içinde. “ووصاياہ لنبيہ”<sup>7</sup> vaşāyā “vaşıyye”niñ cem‘idir ısmarlanmışdır ve sipāriş ḳılınmışdır ma‘nāsına burada bir su‘al vārid olur ki

<sup>1</sup> Âriflerin önderi ve şeyhidir.

<sup>2</sup> Hidâyet ve yakînin imamıdır.

<sup>3</sup> Yardım dileyenin yardımına yetişendir.

<sup>4</sup> Zamanın kutbu ve gavsıdır.

<sup>5</sup> Yaratılanların arasında Allah’ın emânetidir.

<sup>6</sup> Yeryüzünün seçkinlerindedir.

<sup>7</sup> Allah’ın peygamberine ısmarlanmış.



ol su'al budur ki: Bu maħalle gelinceye dek Hüsāme'd-dīn Ćelebi Hāzretleri'niñ evşāf-ı 'aliyyelerini müfred olduğu üzere ĩrād eylediler bu fıķrardan cem'le getirdiler. Pes tevfiķ ne vechle olur. Bunda iki vech üzere cevāb vardır. Bir vechi vaşāyāhu beriyye üzere ma'ṭūf olmaķ ve bir vechi daħi "min" muķadder olmaķdır. Taķdīr-i ma'nā ol şeyħ-i kāmīl Allāh'ın şafvet ve bir güzīdesidir beriyye içre ve daħi vaşāyāsı içre demek olur. Veyāħud

15a

ol şeyħ-i kāmīl Allāh te'ālāniñ nebīsine olan vaşāyāsı cümlesindendir demek olur ve "min" zıkr olunmamasında nükte budur ki Hāzret-i Hüsāme'd-dīn vāhid k'elif dir. cemī'-i vaşāyā olan Allāh te'ālāniñ kā'im maķāmıdırve cümleñ merātīb-i esrānı cāmī' bir ĥalīfe-i Rabbānī ve vāriş-i Rasūl-i Sübhānīdir demek olur. Pes

"من كان الله بمستنكر ان العالم في واحد" bu 'ibāret bi-'aynihi Kitāb-ı Ma'rūfuñ evā'ilinde vāķi' olmuşdur ve şāriħ-i ta'arruf olanlar böyle demişlerdir ki Allāh te'ālāniñ nebīsine olan vaşāyādan murād fuķarā-yı aşħābdır ki Allāh tebārek ve te'ālā anları ĥabībine, el-āyet: <sup>1</sup> وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ<sup>1</sup> āyet-i kerīmesiyle vaşiyet kıldı. Zīrā bu āyet-i kerīmeniñ sebep-i nuzūlü 'ale'l-ittifaķ budur ki şanādīd-i küffār fuķarā-yı aşħāb-ı kibārdan 'ār ṭutub meclis-i Rasūl'l-lah'dan ṭard olunmaların murād eylediler ve bunu söylerler ve derlerdi ki:

إِنَّهُمْ قَوْمٌ آرْزُلُونَ وَنَحْنُ رُؤْسَاءُ مُكْرَمُونَ نَسْتَنْكِفُ أَنْ نَجْلِسَ مَعَهُمْ فَإِنْ طَرَدْتَهُمْ لِأَمَّا بِكَ فَهَمَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ لِحَصِيهِ عَلَى إِيْمَانِهِمْ فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الْمَذْكُورَةُ<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Rablerinin rızasını dileyerek sabah akşam ona dua edenlerle beraber sabır ve sebat et.(Kehf Sûresi: 28)

<sup>2</sup> Onlar rezil bir kavimdir. Biz ise ileri gelen saygıya lâyık lider bir kavimiz. Onlarla oturmaktan haya ederiz. Eđer onları kovarsan sana inanırız. Allah Rasūlü (s.a.v.) onların ĩmāna karşı isteklerine isteklerini

Pes bunlara Һazret dedi ki:

-Ben bunları Һard eylemezim.

Bunlar dediler ki:

”فَجَعَلْ لَنَا يَوْمًا وَلَهُمْ يَوْمًا<sup>1</sup>”-

pes Һazret-i Peygamber yine cevāb verdi ki:

”لَا أَجْعَلُ<sup>2</sup>”-

Ähirü'l-emr bunlar dediler ki:

- İmdi bāri meclis-i vāhidde yüzüñ bize dön ve zahrıñ anlara. Tā anlar ile berāber olmayavüz. Pes Һazret-i Rasūl

15b

bu söze bir miqdār meyl gösterdikde āyet-i mezkūre nāzil oldu Һazret-i Nebīyyu'l-lāh şallallāhu ‘aleyhi vesellem anlar ile Һabs-i nefis edib ve anlara ri‘āyet kıлмаğı sipāriş ve vaşiyet eyledi. Pes bunlar Allāh te‘ālāniñ vaşyāsı oldu. Pes Һazret-i Һüsāme'd-dīn Çelebi bunlarıñ esrār-ı ‘ulūmuna vāriş ve maqāmlarına kâ'im olduysa cümle-i vaşyātdan olur ”وخبایاه عند صفیه<sup>3</sup>” Һabiyyeniñ cem'idir Һafāyā “Һafiyye”niñ olduğı gibi veznen ve ma'nen “vaşyā” üzere ma'tūfdur. Ya'ni ol şeyh-i kāmil Allāh te‘ālāniñ aşfiyāsındandır 'inde Rasūlihi ve “aҺfiyā” evliyāu'l-lāhdan bir tāife-i 'aliyyedir ki Allāh

---

yerine getirmeye teşebbüs etti ve bunu üzerine zikredilen āyet nāzil oldu: “Sabah akşam O'nun rızasını dileyerek Rablerine duā edenleri de yanından kovma.”(En'am Sûresi: 52)

<sup>1</sup> Öyleyse bizim için bir gün, onlar için bir gün ayır.

<sup>2</sup> Hayır, böyle yapamam.

<sup>3</sup> Seçkinler katında değerlidir.

te‘ālāya eḥabbü ‘ibād anlardır ve şānlarında eḥādiş-i şerīfe çok vāki‘ olmuşdur.

Cümleden biri

قال النبي صلى الله عليه وسلم إنَّ أَحَبَّ الْعُلَمَاءِ إِلَى اللَّهِ الْأَخْفِيَاءُ الْأَصْفِيَاءُ الْأَرْعِيَاءُ إِنْ حَضَرُوا لَمْ يُعْرَفُوا وَإِنْ غَابُوا لَمْ يُذَكَّرُوا وَهُمْ مِنَ النَّاسِ بَطُورًا هَرَاهِمٌ وَمَعَ الْحَقِّ بَبَاطِنِهِمْ<sup>1</sup>

Pes Hāzret-i Çelebi’niñ ‘inde’n-Nebiyye ḥabāyā-yı ilāhīden olması uluvv-i şānına ve kemāl-i ‘izzetine delālet eyler zīrā ‘inde’n-nās aḥfiyādan olan evliyāniñ şānı böyle olacak ‘inde’n-Nebiyye ḥabiyy olaniñ şānı n’vecihle a‘zam olmak gerek kıyās oluna.

“مفتاح خزان العرش<sup>2</sup>” ol kıdvetü’l-‘ārifin olan şeyḥ-i ‘arş-ı a‘lāmīniñ ḥazinelereñiñ miftāḥıdır “امين كنوز الفرش<sup>3</sup>” ve ferşiñ kenzleriniñ hāfiż ve emīnidir. Ya‘ni Şeyḥ Hüsāme’d-dīn Çelebişol insān-ı kāmildir ki ‘ālem-i ‘ulvī ve suflī ve rūḥī venefsiniñ ḥaḳāyık-ı esrāriniñ ālet-i fetḥi

16a

ve bā‘is-i keşfidir ve ḳünūz-ı ferşiyyeniñ rumūzuna emīn ve ḥāzindir ki ḡavsu’l-ekber ve ḳutbu’l-aḳṭāb olan kāmiliñ şānıdır. ‘Arşda ve ferşde bi-izni’l-lāh mutaşarrıfıdır ve cümlesi emirlerine münḳād ve rāmdır. Nitekim mertebeleriniñ ḥükmü bu beyitlerden ma‘lūm olur ki bu mertebeye varanlardırlar. Beyit:

ولا فكّ الا ومن نور باطنى  
به ملك يهدى الهدى بمشيتى  
ومن تشرعى بحر المحيط كقطرة  
ومن مطلعى نور البسيط كلمعة<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Hz. Peygamber buyurdu ki: Allah’a en sevgili kullar âlimler, gizli seçkinlerdir. Onlar göründüklerinde tanınmazlar, uzakta olduklarında hatırlanmazlar. Onlar dışta insanlarla, içte Hak’la beraberdir.

<sup>2</sup> Arşın hazinelerinin anahtarı.

<sup>3</sup> Ferşin hazinelerinin sahibi.

<sup>4</sup> Çözülme ancak batınının nurundandır.

Ve felekde bir melek vardır ki irademi hidayete erdirir.

Benim şeriatımdan dolayı okyanus bir damla gibidir.

“ابوالفضال”<sup>1</sup> Şeyh-i mezkûruñ künyetidir. Lisân-ı ‘Arabî’de bir kimseyi künyetle zikr eylemek ta‘zîmi iş‘âr eyler. Bu dañi ikiden hâlî degildir. Ya nefsu’l-emrden ihbâr ederler. Meşelâ Ebu’l-Ğāsım ve Ebu Tâlib gibi. Biri dañi tefe’ül tarîķi üzere olur. Meşelâ Ebu’l-ġanâim ve Ebu’l-fazl gibi. Eger müsemmaniñ zâtında ġanâim<sup>2</sup> ve ve fezâ’il yok ise andan ġanâim ve fezâ’iliñ zühûrunu ricâ etmekle künye tesmiye ederler. Ve eger müsemmaniñ zâtında ġanâim ve fezâ’il var ise nefsu’l-emri ihbâr etmeyle ta‘zîm murâd olur. Ya‘ni ol kıdvetü’l-‘arîfîn olan şeyh-i kâmil fazîletler babasıdır. Fezâ’il-perver olduġu cihetden fezâ’il aña evlâd ve ol fezâ’ile peder-i bozurg-ı er gibidir. vâcib olan ‘ilmden mâ-‘adâya fazîlet tesmiye olunur. “حسام الحقّ والدين”<sup>3</sup> şeyh-i mezkûruñ laķabıdır ve bu laķab ile mûlaķķab olmalarına bā’iş oldur ki ol Hâzret dîn-i İslâm’da şükûk ve şübühâtı kaṭ‘ eylemede ve bid‘at

16b

Ve ḡalâleti ref‘ Kılmada seyf-i kaṭi‘ ve burhân-ı sāṭi‘ idi. Nitekim bu şıfatlar Hâzret-i Rasûl’de bulunduġu için Ka‘b bin Züheyr ol Hâzret’e seyf ta‘bîr eyleyib dedi.Beyit:

إنَّ الرَّسُولَ سَيْفٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ      منهد من يسوق الله المسلوك

Ya‘ni ol Hâzret-i Haķ te‘âlânîñ ve dîn-i Muştafa’niñ şimşîr-i berrân ve şîr-i ġurrânıdır

“حسن بن محمد” aṭf-ı beyândır şeyhe Hüsâme’d-dîn Çelebi’niñ nâm-ı şerîfidir ve babalarının ismi Muḡammed’dir. “ابن الحسن المعروف بابن اخی ترك”<sup>4</sup> dedeleriniñ nâmı dañi Hâsan’dır ki ma‘rûfdur aḡi Türk oġlu demegle aḡi Türk dedeleriniñ babasıdır.

---

Varlıġım onun nuru yanında bir lem’a gibi olur.

<sup>1</sup> Faziletlerin babası.

<sup>2</sup> “Alâim” üzeri çizilerek deġiştirilmiş.

<sup>3</sup> Din ve hakkın keskinliġi.

<sup>4</sup> Bilinen, maruf İbn Hasan , Türk kardeşinin oġludur.

“ابو يزيد الوقت وجنيد الزمان”<sup>1</sup> vakitede ve zamānda olan ta‘rīfler muzāfun ileyhdn ‘ivazdır ve cümle mübtedā-yı maḥzūf haberidir. هو ابو يزيد وقته وجنيد زمانه demek olur. Ya‘ni ol Ḥūsāme’d-dīn delālet ve kerāmetde vaḳtiñ Bāyezīd’i idi ve taşavvuf ve ‘ilm-i ma‘rifetde zamāniñ Cüneyd’i idi demek olur.

“صَدِّيقُ بِنِ الصَّدِّيقِ بِنِ الصَّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَعَنْهُمْ”<sup>2</sup> şiddik şigā-i mübālağadır. Şiddik rast ve gerçeğe derler ki anıñ fi‘ilinde ve kavlinde kizb şā’ibesi olmaya. Pes şol kāmil ki miftāḥ-ı ḥazā’in-i ‘arş ve emīn-i künūz-i ferş ola ol mübālağa ile şadik olmak muḳarrerdir. Kazālik pederleri daḫi bir şeyḫ-i kāmil ve veliyi fāzıl idi. Anıñ daḫi şiddik olması kerāmet-i ‘aliyyesinden ma‘lūmdur. Kezālik dedeleri daḫi şiddikdir ki

17a

aḫi Türk oğlu demegle beyn-i meşāyihī’s-selef-i ma‘rūf ve meşhūr olmuşdu. Pes Ḥūsāme’d-dīn Çelebi şiddik oğlu şiddik oğlu şiddik olur. “الارموي الاصل”<sup>3</sup> Ḥūsāme’d-dīn Ḥazretleri’niñ şıfat-ı nesebiyyesidir. Ya‘ni Çelebi Ḥūsāme’d-dīn ve babaları dedeleri Urmevī dedikleri mevzi‘e mensūbdur ki aşılları Urmevīdendir.

“المنتسب الى الشيخ المكرم بما قال امسيت كرديا واصبحت عربيا”<sup>4</sup> Ol Ḥūsāme’d-dīn Çelebi müntesibdir “امسيت كرديا واصبحت عربيا” kavlini diyen şeyḫ-i mükerreme ki andan murād Ebu’l-Vefā’ Bağdādī’dir ki Ḥūsāme’d-dīn Çelebi’niñ cedd-i a‘lālarıdır ve silsile-i Şerīfeleri anlara muntehī olur. Ol veliy-yi kāmiliñ cümle menākıbdan biri oldur ki ol ḥazret ümmī idi ve sevād-ḥān degil idi. Zamānesi ḥalkı anıñ zāhıran kıl u kālī

<sup>1</sup> Vaktin Yezid’i zamanın Cüneyd’i.

<sup>2</sup> Şiddik oğlu şiddik oğlu şiddik Allah ondan razı olsun.

<sup>3</sup> Aslı Urumlu’dur.

<sup>4</sup> Denildiğine göre Şeyh Mükerreme nispet edilir vedenilir ki; Kürt olarak geceledim Arap olarak sabahladım.

olmadığından anı irşād ve terbiyeye sezā görmeyib ‘alā tarīki’l-istihzāi’ andan va‘z taleb eylediler. Pes taleb-i va‘z olanlara dedi ki: N’ola yarın inşā’ allāh te‘ālā hazır oluñ. Pes anıñ ümmiligin beyn-i yārān ta‘accüb eylediler. Gece Hāzret-i Hāḡḡ’a müteveccih olub menāmda Hāzret-i Rasūl ‘aleyhi’s-selāmı görüb anlara buyurdular ki: “Yarın ḡalkı cem‘ eyle ve anlara naḡiḡat edib ḡaḡāyık-ı esrār-ı Ḳur’ān’ı söyle ki Hāḡ te‘ālā saña ism-i ‘alīm ve ḡakīm ile tecellī eyledi.” Pes ḡabāḡ oldu ‘ulemā ve ḡuleḡā anıñ va‘z edeceğinden ḡaber alıb imtiḡānen cāmī’e geldiler. Ba‘de’ḡ-ḡalāt ol ḡazret minbere çıkıp ibtidā kelāmı bu oldu ki:

17b

“امسيت كردياً واصبحت عربياً” ya‘ni ben Kürdī olduğum ḡalde aḡḡamladım ve ‘Arabī olduğum ḡalde ḡabāḡ etdim. Pes böyle demegle ve bu ḡavliñ sebebi ile beyne’l-ulemā’-i ve’l-urefā’ mükerrerem ve müfeḡḡamdır ki kerāmet-i ‘azīmdir.

“قدس الله روحه و ارواح اخلافه<sup>1</sup>” Allāh te‘ālā taḡdīs ve taḡḡir eylesin. Ol Şeyḡ Ebu’l-Vefā’nuñ rūḡunu ve anıñ ḡalīfelerinin daḡi ervāḡını ḡıfat-ı beḡeriyye ve evsāḡ-ı ḡabī‘iyyeden <sup>2</sup>“فنع” “ni‘me” ef‘āl-i medḡdendir. “Es-selef” ve “el-ḡalef” fā‘ildir. Maḡḡūḡ bi’l-medḡ maḡzūfdur. <sup>3</sup>“ای نعم السلف الشیخ ابوالوفاء ونعم الخلف الشیخ حسام لدین.” demekdir. <sup>3</sup>“له” ol Hūsāme’d-dīn için bir neseb-i ‘azīm vardır ki ḡems ol nesebiñ üzerine ridāsını ilḡā eyledi. Bu nesebden murād mezkūr olan neseb-i ḡūrī olsa da ḡābildir. Bu taḡdīrce ḡemsden murād sāḡib-i nübüvvet ḡazretleridir ki ol neseb-i ‘ālīniñüzlerine envār-ı bāḡını ilḡā eyledi. Ve her yeri envār-ı nübüvvetleriyle münevver olub ridālandı demek olur. Ve nesebiñ tenvīni nev‘ için olub murād neseb-i ma‘nevī

<sup>1</sup> Allah onun ruhun takdis etsin ve diğēr halifelerinin ruhlarını da takdis etsin.

<sup>2</sup> Ne güzel selef, ne güzel halef.

<sup>3</sup> Öyle bir nesebi var ki güneş elbisesiyle üzerini örttü.

olsa dađı a'lādır. Bu tađdırce ma'nā anıñ neseb-i mezkūrdan mā-'adā bir neseb-i ma'nevīsi dađı vardır ki Őems-i ma'hūd ĥazretleri ki murād Őemse'd-dīn Tebrīzī'dir. ol neseb-i ma'nevīleriniñ ũzerine ridāsını ya'ni irŐād ve hūdā'sını ilkā eyledi demek olur. Ridā ki tıŐ kaftana derler.

18a

İrŐād ve hidāyetden isti'āre ola "وحسبارختائجوملديهاضواءها"<sup>1</sup> ve anıñĥün bir ĥaseb vardır ki kevākib ol ĥasebiñ ĥatında ziyālarını irĥā' eyledi. Ya'ni Őalıverdi ve sest oldu. Ya'ni "لنّ الله عبادًا فلوئهم أنور من الشمس"<sup>2</sup> ĥadīs-i Őerīfiniñ feĥvāsınca anıñ ĥaseb-i ziyā-güsteri bir mertebe-i nūrānīdir ki bu nūcum-ı zāhireniñ nūr-ı mafī ve ĥavīsı anıñ ĥatında ziyāların sest ĥılıb irsāl-i envār eylemişlerdir. Ya'ni fi'l-ĥaĥīka böyledir ki eger Őems-i zāhir gibi bunlarıñ nūru zāhir olaydı nūcūm ezvāsını irĥā eylemek muĥaĥkađ idi. İbn Fārīz'ın, beyit:

فبدرى لم تأفل و شمسى لم تغب      و بى يهتدى كلّ التّراى المنيرة

Dedigi bu ma'nāya iŐāretdir <sup>3</sup> "lem yezel" ef'al-i nāĥıŐadan bir fi'ildir. İsmi "fināühüm" ĥaberi ĥıbledir. Fenā sāĥat-i dāra derler. Ma'nā zā'il olmasın hemīŐe dā'im olsun bu zıkr olunan 'azizleriñ sāĥat-i ĥāneleri ĥıble-i iĥbāl-i ehl-i iĥbāl olmadan "يتوجّه اليها بنو الولاية"<sup>4</sup> öyle ĥıble-i iĥbāl ki aña ebnā-i vülāt ya'ni evlād-ı mülūk ve ĥuzāt yāĥud ferzendān-ı vāliyān-ı vālibāb teveccūh ederler. Bu ma'nāya "yeteveccehū" ĥıble-i iĥbāle Őıfat olduğu ũzeredir. Andan bedel olmaĥda cā'izdir. Ma'nā anlarıñ fenāsı ebnā-i vülāta müteveccihun ileyh olmadan zā'il olmasın demek

<sup>1</sup> Öyle bir soyu var ki, yıldızlar ona ziyāsını gönderdi.

<sup>2</sup> Şüphesiz Allah kullarının kalperine güneŐten daha fazla nur doldurur.

<sup>3</sup> Evlerinin avlusu iĥbal ehlinin yöneldiği ĥıble olsun.

<sup>4</sup> Tüm dostlar oraya yönelir.

olub hāl olmak za‘īfdir. Zīrā du‘ā muqayyed olmak lāzım gelir. du‘āda kayd mustahsen degildir. Vülāt ber-vezn-i kuzāt vālīniñ cem‘idir.

18b

“وكعبة الا مال يطوف بها وفود المجد و العفات<sup>1</sup>” vüfūd “vefd”iñ cem‘idir elçiye derler. Nitekim “وفد فلان على الامير” derler. “ای ورد عليه رسولا” ma‘nāsın verirler. ‘Ufāt ber-vezn kuzāt ‘āfīniñ cem‘idir. ‘Āfī t̄alib-i ma‘rūf ve ihsāna derler. Ma‘nā ve daħi anlarıñ s̄ahat-i sa‘ādet-penāhı Ka‘be-i āmāl olmadan hālī olmasın ki anı tavāf eder rasūlān-ı şeref ve t̄alibān-ı iqbāl ve ihsān “و لازل كذلك ماطع نجم و ذر شارق<sup>2</sup>” “mā” maşdariyyedir “ما مع ما بعدها” maşdar menzilesinde ve kıbel maşdar-ı zamān taq̄dīr olmak meşhūrdur ve şāyi‘dir “zerre” fi‘l-i māzīdir. Bi-ma‘nā tale‘a şāriķ güneşin ismidir. Bu “ve lā zāle” cümlesinden bir kaç vechdir bu cümlesi üzere ma‘tūfdur. Ve bu “lā zāle” ism-i zamīr-i müstetirdir ki halefe ‘ā’iddir ki murād Hüsāme’d-dīn Çelebi’dir. Veyāhud şemsiñ ilķā-yı ridā eylediği nesebe ‘ā’id ola. “Fināuhüm” zamīri selef’e ‘ā’id olmak üzere pes taq̄dīr-i kelām böyle demek olur ki ve daħi zā’il olmasın ol halef olan Hüsāme’d-dīn Hāzreti’niñ fināsı o selefiniñ fināsı gibi kıble-i iqbāl ve Ka‘be-i āmāl olmadan veyāhud ol neseb-i ma‘neviyyeniñ fenāsı zā’il olmasın. Ol neseb-i şūriyyeniñ fenāsı kıble-i iqbāl ve Ka‘be-i āmāl olmadan za’il olmadığı gibi yıldızlar t̄ulū‘ kıldıķça ve güneş t̄oğduķça ya‘ni “ilā yevmi’l-ķiyāme.

19a

<sup>3</sup> ليكون معتصماً لا ولى الابصار “yekūnū”nūñ ismi zamīrdir ki halef olan Hüsāme’d-dīn’e rāci‘dir. neseb-i ma‘neviyyeye de ‘ā’id olsa cā’izdir mu‘taşım maħall-i i‘tişāma derler

<sup>1</sup> Emellerin Kābe’si ki etrafını iffetliler ve övgüye lāyık olanlar tavaf eder.

<sup>2</sup> Güneş doğduğu ve yıldızlar göründüğü müddetçe.

<sup>3</sup> Basiret sahiplerinin birbirine bağlanması hasebiyle.



ya'ni maḥall-i temesük ve ilticāya derler. Lām-ı cārre “lā zāle”ye mütē'alliḳdır. Ya'ni zā'il olmasın ol Ḥüsāme'd-dīn'ın şāḫat-i ḫāne ve finā-yı āsitāneleri veyāḫud ol neseb-i ma'nevīleriniñ āsitāneleri başiretler şāḫibine maḥall-i temessük ve ilticā olmaḳdan “lām”, “ictehedtü”ye mütē'alliḳ olub zamir manzūm-i Meşnevī'ye 'ā'id olsa da cā'izdir. Ben ictihād eyledim senedimiñ istid'āsı için taṭvīl-i manzūm-i Meşnevī'de ol Meşnevī ülü'l-bassā'ire mu'taşım olmaḳ için demek olur.

الرَّبَّانِيَّيْنِ الرَّوْحَانِيَّيْنِ السَّمَاوِيَّيْنِ الْعَرْشِيِّيْنَ الْتَوْرِيِّيْنَ<sup>1</sup> Öyle üli'l-başār ki rabbānīler ve rūḫānīler ve semāvīler ve 'arşīler ve nūrānīlerdir. Muṭlaḳ beyne'n-nās meşhūr olan başā'ir degil. السَّكُوتِ النَّظَارِ الْغَيْبِ الْحَضَارِ bu cümleliñ i'rābında vücūh-i şelāşe cā'izdir. Ya'ni şifatiyyat üzere mecrūr ve mef'ūliyyet üzere menşūb ve ḫaberiyyet üzere merfū' olmaḳ. Bu şīgālar mübālaḡa için olsa da ca'izdir ki 'alā sebīli'l-bedel bunlarıñ her biri mübālaḡa ile sākitle ve bi-gāyet nāzırlar ve ziyāde ḡā'ibler ve kemāliyle ḫāzırlardır demek olur. Ammā cem' için olmaḳ evlādır. Sekūt “sākitle”iñ cem'idir. Ḳu'ūd “ḳā'id”iñ cem'i

19b

olduḡu gibi nuzẓār “nāzır”iñ ve ḫuzẓār “ḫāzır”iñ cem'idir küttāb “kātib”iñ cem'i olduḡu gibi. Ğuyyāb “ḡāib”iñ cem'idir. Rukka' “rāki”iñ sücced “sācid”iñ cem'i olduḡu gibi. Taḳdīr-i kelām öyle üli'l-beşā'ir ki ba'de ittīşāf şifātü'l-mezkūre esrār-ı ḫāḳāyıḳa nāzırlar ve anı söylemeden sākitle ve şāmitlerdir. Veyāḫud zamāir-i nāsa nāzırlardır ve ifşā-yı rāzdan sākitlelerdir. Ve bunlar ḳalıblarıyla ḫalḳdan ḡā'ibler ve ḳalıblarıyla 'inde'l-Ḥaḳḳ ḫāzırlardır. Veyāḫud nefslerinden ḡā'ibler Rabbleriyle ḫāzırlar demek olur.

<sup>1</sup> Rabbānīler, rūḫānīler, semāvīler, arşīler, nūrīler.

“الملوك تحت الاطمار<sup>1</sup>” tımārīñ cem‘idir. Kesr-i t̄ā’ile eski libāsa derler. Ya‘ni bunlar eski libāslar altında muhtefi olan şāhān-ı bī-kemer ve hūsrevān-ı bī-külāhdırlar. Beyit:

الله تحت حجاب الدّلّ طأفةً      اخفاهم الله برداء الفقر اجلالاً  
هم السّلاطين في اطمار مسكنة      جرّوا على الفلك الخطير ازيالاً<sup>2</sup>

”اشراف القبائل اصحاب الفضائل انوار الدلائل امين يا رب العالمين<sup>3</sup>”

Bunuñ i‘rābında dañi üç vech ca’izdir. Bu ta’ife-i ‘aliyye cümle kabīleleriñ şerīfleridir ve fazīletleriñ şāhibleridir. Fezā’il-i ‘aliyye ve ‘ameliyyeniñ her biri menba‘ıdır delā’iliñ nūrlarıdır. Egerçi Hāḡḡ’a irşād ve hidāyet eyleyen delā’il-i ‘ārifden ġayrıya izāle-i ḡicāb-ı zūlmet-i bāḡın eylemede nūr gibidir. ammā ‘ārif delīliñ nūrudur. Maḡlūba ḡaḡīḡatle vāşıl eylemede ve delīle revnaḡ ve ḡuvvet vermede. Pes ‘ārif

20a

delā’ilden müstaḡnīdir delā’il ‘ārifden degil.

”كالصّبّاح مستغن عن المصباح والعيان اغنى عن البيان“ Āmīn ism-i fā’ildir. Ma‘nāsı “estecibū” demekdir. İbn Abbās Ḥāzretleri buyururlar ki Rasūl ḡazretlerinden “āmīn”iñ ma‘nāsın su‘āl eyledim. Buyurdular ki if‘al demekdir. “Rabb” mālik ve seyyid ve mürebbī ma‘nāsınadır. Ya‘ni bu du‘āyı müstecāb eyle “ey ālemlerin Rabbisi” demekdir.

”وهذا دعاء لا يردّ فائه دعاء لا صنّاف البرية شامل<sup>4</sup>“ ve şu Hūsāme’d-dīn Çelebi’niñ maa nesebi’l-‘āliyesi ḡaḡlarındā eyledigim du‘ā bir du‘ādır ki Allāh te‘ālā ḡatında redd olunmaz. Zīrā

<sup>1</sup> Krallar, eski elbiselerinin altında gizlenirler.

<sup>2</sup> Zillet perdesi altında nice insanlar vardır,  
Allah onları fakirlik elbisesi altında gizler,  
Onlar eski elbise içinde padişahdır,  
Onlar felekde eteklerini çekerler.

<sup>3</sup> Kabilelerin en şereflisi, fazilet sahipleri ve delillerin nurlarıdır. Amin ey alemlerin Rabbi.

<sup>4</sup> Bu geri çevrilmeyen bir du‘adır. Zira bütün halka şāmildir.

ol du‘ā bir du‘ādır ki menāfi‘i ve fevā’idi eşnāf-ı ḥalā’iğe ve envā‘-ı beriyyeye şāmildir. Ve bu du‘ānıñ bu ḥuṣūṣda eşnāf-ı beriyyeye şāmil olması bu vechledir ki ol velāyet-i āṣiyāneniñ finā-yı āsitāneleri mu‘tasım olacak nās andan teberrük ve teyemmün ederler. Ḥayātda oldukça andan istifāza ile istirşād ederler. Vefāt etdikde merḳad-ı münīflerinden isti‘ānet ve istimdād ederler. Pes

“حَيَاتِي خَيْرٌ لَّكُمْ وَ مَمَاتِي خَيْرٌ لَّكُمْ” ḥadīṣ-i şerīfiniñ feḥvāsınca bu vārişān-ı Muḥammedī’niñ daḥi ḥayātleri ve memātleri eşnāf-ı berāyāya ḥayrdır ve nefi‘leri cümleye şāmildir ve du‘ānıñ redd olunmayıb maḳbūl olmasına delīl olan budur ki ḥālen finā-yı āsitāneleri kıble-i iḳbāldir ki.

---

<sup>1</sup> Hayatım sizin için hayırlı olduğu gibi ölümüm de sizin için hayırlıdır.

[20b]

1786	مرد و زن چون يك شوند آن يك تویی <sup>1</sup> چونكه يکها محو شد آنکه تویی	Er dişi çün bir ola sensiñ o bir Maḥv ola birler çü ol vaqt sen ḥabīr
1787	این من و ما بهر آن بر ساختی تا تو با خود <sup>2</sup> نرد خدمت باختی	Bu beni bizi aniñçün düzdün uş Oynadiñ ḥizmet-güşadiñ gendiñ uş
1788	تا تو با ما و تو يك جوهر شوي عاقبت محض جنان دلبر شوي <sup>3</sup>	Tā bizimle bir cevāhir olasıñ ‘Āqıbet şırf dilber u yār olasıñ
1789	تا من او تو ها همه یکسان شوند عاقبت مستغرق جانان شوند	Tā ki sen ben kamu yeksān olalar Şoñra mütağraq-ı cānān olalar
1790	این همه هست و بیا ای امر کن ای منزله از بیان و از سخن	Bu kamu vardır gel ey emr edici Ey beyāndan sözden ‘ārīsiñ daḥi
1791	جسم جسمانه تو اند دیدنست در خیال ارد غم و خندیدنست	Ḳādir olur mu göre seni cisim Ġam u gülemege getirir ḥayāle kim
1792	دل که او بسته غم و خندیدنست تو مگو کان لایق آن دیدنست	Ḳalb ki o gülmege ğama bağıdır Sen deme o görmege lāyıkdürür <sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: -siñ

<sup>2</sup> Der kenar: Nerd, tavla dedikleri oyundur ki aşıl ismine güşād derler.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> “Olur” kelimesi “dürür” şeklinde düzeltilmiş.

1793	آنک او بسته غم و خنده بود او بدین دو عاریت زنده بود	O ki gülmege ğama baĝlı olur O bu iki egretiyle ĥayy olur
1794	باغ سبز عشق کو بی منتهاست جز غم و شادی در و بس میوه هاست	‘Aşq yeşil bāĝı ki āhirsizdürür Ĝam ferah ğayrı anda yemiş çoĝdürür
[21a]		
1795	عاشقی زین هر دو حالت بر ترست بی بهار و بی خزان سبز و ترست	Yuĝarı ‘āşıklık iki ĥalden Yaş yeşil bahār u ĥazānsız hemen
1796	ده زکوة روی خوب ای خوب رو شرح جان شرحه شرحه باز گو	Ver zekātın ĥüb yüzün ey ĥüb cemāl De yarık cān şerĥin ‘iyān pür me’el
1797	کز گرشمه غمزه غمازه بر دلم بنهاد داغی تازه	Bir ĥovucu ĝamze şīvesinden uş Gönlüme bir tāze dāĝ koydu o hoş
1798	من حلالش <sup>1</sup> کردم ار خونم بریخت من همی گفتم حلال او میگریخت	Ger ĥanım dökerse ben etdim ĥelāl Ben ĥelāl dedim o kaçdı ne bu ĥāl
1799	چون گریزانی ز ناله خاکیان غم چه ریزی بر دل غمناکیان	Nālesinden ĥākīniñ çün kaçasıñ <sup>2</sup> Ĝamlılar gönlüne ĝam ne dökesiñ
1800	ای که هر صبحی که از مشرق بتافت همچو چشمه مشرقت در جوش یافت	Ey ki yıldıradı şarĝdan her şahāĥ Seni şarĝ çeşmesiveş buldu ferāĥ

<sup>1</sup> Der کنار: Aña.

<sup>2</sup> Der کنار: Қаңıcısıñ.

1801	چون بهانه دادی این شیدات را ای بهانه شکر لبهات را	Ne bahāne veresiñ mecnūnuña Ey bahā yoḡ lebleriñ sükker yine
1802	ای جهان کهنه را تو جان نو از تن بی جان و دل افغان شنو	Eski güne ey yeñi cānsiñ şehā Cān u dilsiz tenden efgān diñle hā
1803	شرح گل بگذار از بهر خدا شرح بلبل گو که شد از گل جدا	Allah ecliden ḡo gülüñ şerḡini Gülde ayrı oldu de bülbül şerḡini
[21b]		
1804	از غم و شادی نباشد جوش ما با خیال و هم نبود هوش ما	Şād u ḡamdan cūşumuz ol bizim ‘Aḡlımız fikr u ḡayālle olmaz bizim
1805	حالتی دیگر بود کان نادرست تو مشو منکر که حق پس قادر است	Ġayrı bir ḡālet olur nādirdir ol Münkir olma ki Ḥüdā ḡādir oḡul
1806	تو قیاس از حالت انسان مکن منزل اندر جور و در احسان مکن	Ḥālet-i insāndan etme sen ḡıyās Menzil etme cevr ü iḡsānda ḡü nās
1807	جور و احسان رنج و شادی حادث است حادثان میرند و حقشان وارثست	Cevr u iḡsān renc ferah ḡādişdürür Ḥādiş olur Ḥaḡ aña vārişdürür
1808	صبح شد ای صبح را پشت و پناه عذر مخدومی حسامالدین بخواه	Şabāḡ oldu ey şabāḡa arḡa şāh Dile ‘özrünü ḡüsām maḡdūmun āh

1809	عذر خواه عقل کلّ و جان تویی	Cānın ‘aql-ı küllüñ ‘özü-ḥāhı sen
	جان جان و تا بش مرجان تویی	Cān cān-ı mercānile bīmāsı sen
1810	تافت نور صبح و ما از نور تو	Parladı şubḥ biz seniñ nūruñdan āh
	در صبحی <sup>1</sup> با می منصور تو	Seniñ i‘ānet-i meyiñde her şabāḥ
1811	داده <sup>2</sup> تو چون چنین دارد مرا	Böyle tuta çün vergiñ seniñ
	باده که بود کو طرب ارد مرا	Kim ola mey bize şevḳ getirebiñ
1812	باده در جوشش گدای جوش ماست	Cūşumuz dilencisi ḳaynasa mey
	چرخ در گردش گدای هوش ماست	‘Aqlımız faḳīri gök dönmeḳde hey
[22a]		
1813	باده از ما مست شد <sup>2</sup> نی ما از و	Bāde bizden sarḥoş andan biz degil
	قالب از ما هست شد نی ما از و	Ten vār oldu bizden anda biz degil
1814	ما چو ز نبوریم و قالبها چو موم	Bizler arı gibi tenler mūm gibi
	خانه خاه کرده قالب را چو موم	Eylemişiz teni ev ev mūm gibi
	رجوع کردن بحکایه <sup>3</sup> خواجه <sup>3</sup> تاجر	
1815	بس در از است این حدیث خواجه گو	Bu çoḳ uzundur de ḥoca sözünü
	تا چه شد احوال آن مرد نگو	N’oldu ol iyi kişiniñ ḥālī de

<sup>1</sup> Der کنار: Şabūḥī şabaḥleyin içilen şarabdır.

<sup>2</sup> Der کنار: Oldu.

<sup>3</sup> Hoca Tacir’in hikayesinin kalanıdır.

1816	خواجه اندر اتش و درد و حنین صد پر اکنده همی گفت این چنی	Hoca dertde ağlamakda nārda Yüz perīshanlık bunu der zārda
1817	گه تناقض گاه ناز و گه نیاز گاه سودای حقیقت گه مجاز	Ġāhi şaçma gāhi nāz u geh niyāz Gāhi sevdā-yı haqīqat geh mecāz
1818	مرد غرقه گشته جانی می کند دست را در هر گیاهی میزند	Ġarq olan er cānını qazar hemen Her bir ota el urur gezer hemen
1819	تا کدامش دست گیرد در خطر دست و پای می زند از بیم سر	Tā haṭırda kangısı elin ṭuta Başı havfindan ayağ u el ura
1820	دوست دارد یار این اشفتگی گوشش <sup>1</sup> بیهوده به از خفتگی	Bu delirmeği ṭutar dost bil ki yār Uyḥudan eyi ‘abeş çalışma zār
[22b]		
1821	آن که او شاهست او بی کار نیست ناله از وی طرفه کو بیمار نیست	Ol ki şāhdır o da işsiz degil ‘Aceb andan nāle ki ḥasta degil
1822	بهر این فرمود رخمن ای پسر كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ <sup>2</sup> ای پسر	Bunuñ için Haq buyurdu ey oğul Külle yevmin fi şān ey oğul
1823	اندرین ره می تراش و می خراش تا دم اخرد می فارغ مباش	Ṭırmalañ yunul bu yolda durma tek Olma fāriğ bir dem āḥir deme dek

<sup>1</sup> Der کنار: Çalışmak.

<sup>2</sup> كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ... O her an bir tasarruftadır. (Rahman Sûresi: 29)



1824	تا دم اخرد می اخر بود که عنایت با تو صاحب سر شود	Soñ deminde bir dem olur ğayrısı <sup>1</sup> Sırdaş olur ‘avn-i Hāḡ saña aḡi
1825	هر چه گوشت جان که در مرد و زنست گوش و چشم جان و دل بر روز نست	Erde dişide neye sa’y etse cān Pencerede göz kulaḡ cān ḡalb hemān
1826	بعد از انش <sup>2</sup> از قفص بیرون فکند طوطیک پرید تا شاخ بلند	Ṭaşra bıraḡdı ḡafesden bazargān Ṭūtıcik yüksek dala uçdu hemān
1827	طوطی مرده چنان پرواز کرد کافتاب از شرق ترك و تاز کرد	Öyle pervāz etdi ol ölmüş ṭūtī Şan güneş şarḡdan segirdim etdi
1828	خواجه حیران گشت اندر کار مرغ بی خبر ناگه بدید اسرار مرغ	Hoca ḡayrān oldu işine ḡuşuñ Gördü ansız bī-ḡaber sırrın ḡuşuñ
1829	روی بالا کرد و گفت ای عندلیب از بیان حال خود مان ده نصیب	Yüz yukarı etdi ki ey ‘andelīb Vaşf-ı ḡālīñden baña virgil nasīb
<b>[23a]</b>		
1830	ای چه کرد آنجا که تو اموختی ساختی مکرى و ما را سوختی	Anda ne etdi o öğrendiñ hemān Hīle düzdüñ bizi yaḡdıñ bī-amān
1831	چشم ما از مکر خود <sup>3</sup> بر دوختی سوختی ما را و خود افروختی <sup>1</sup>	Gözümüz dikdiñ ḡiyalden ey ṭayr Parladıñ yaḡdıñ bizi cayır cayır

<sup>1</sup> “Eñ sonu” kelimesi “ġayrısı” şeklinde düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Andan şoñra anı.

<sup>3</sup> Der kenar: “Ḥod” kendiñi.

1832	گفت طوطی کو بفعلم پند داد که رهاکن لطف او از و کشاد	Dedi tūṭī verdi pend fi‘linde o Ki açıklık ses letāfetini ḳo
1833	زانک اوازت ترا در بند کرد خویش را مرده پی این پند کرد	Zīrā sesiñ seni bağda eyledi Pend <sup>2</sup> için kendini meyyit eyledi
1834	یعنی ای مطرب شده با عام و خاص مرده شو چون من که تا یابی خلاص	‘Ām u ḥāṣa ey müşevvik olmuş er Ölmüş ol ben gibi ḥalāṣ bul meger
1835	دانه باشی مرغگانت بر چنین غنچه باشی گودگانت بر کنند	Dāne olsañ devşirir ḳuşlar seni Ġonce olsañ Ḳopara eṭfāl seni
1836	دانه پنهان کن بکلی دام شو غنچه پنهان کن گیاه بام شو	Gizli et ṭoḥmu ṭuzak ol küllice Ġonçeyi gizlet ṭam oṭu ol ḥoca
1837	هر که داد او حسن خود را بر مزاد صد قضای بد سوی او رو نهاد	Kendi ḥüsnün kim mezāda verdi tā Yüz ḳodu semtine aniñ yüz ḳazā
1838	چشمها و خشمها و رشکها بر سرش ریزد چو آب از مشکها	Gözler ve ḥıṣmlar ve ḥased ḳamu Dökülür başına müşkden şanki şu
[23b]		
1839	دشمنان او راز غیرت می درند دوستان هم روزگارش می برند	Düşmenān ġazabdan anı yırtalar Dostları ‘ömrünü hem eyleteler

<sup>1</sup> Der کنار: “Efrūḥti” parlatdıñ.

<sup>2</sup> Der کنار: Bu pend için.

1840	انك غافل بود از كشت و بهار او چه داند قيمت اين روزگار	Kim ekinden bahārdan gāfil ola İşbu ‘ömrün kıymetin ol ne bile
1841	در پناه لطف حق بايد گريخت كو هزاران لطف بر ارواح ريحت	Lütf-i Mevlā hıfzına kaçmak gerek Nice biñ lütf dökdü ervāh üzre pek
1842	تا پناهی یا بی آنکه چون پناه آب و آتش مر تو را کردد سپاه	Tā hıfz bulasıñ ol vaqt nice hıfz Od şu saña ‘asker ola kıl hıfz
1843	نوح و موسی را نه دریا یار شد نی بر اعداشان بکین <sup>2</sup> قهار شد	Nūḥ Mūsā’ya olmadı mı <sup>1</sup> baḥr yār Olmadılar mıydı <sup>3</sup> düşmāna qahhār
1844	آتش ابراهیم را نه قلعه بود <sup>4</sup> تا بر آورد از دل نمرود دود	İbrāhim’e qal’a olmadı mı nār Qalb-i Nemrūd’dan tütün çıkardı zār
1845	کوه یحیی را نه سوی خویش خواند <sup>5</sup> قاصد انش را بزخم سنک راند	Semtine o kıomadı mı Yaḥyā’yı dağ Qaşd edenleri taş ile sürdü dağ
1846	گفت ای یحیی بیا در من گریز تا پناهت باشم از شمشیر تیز	Dedi ey Yaḥyā ki gel hem kaç baña Tiz kıılıçdan <sup>6</sup> tā olam ḥāfız saña

<sup>1</sup> Der kenar: نشد – Olmadı mı

<sup>2</sup> Der kenar: Kin ile.

<sup>3</sup> Der kenar: Olmadı mı – نی شد

<sup>4</sup> Der kenar: نبود – Olmadı mı

<sup>5</sup> Der kenar: نخواند – Okumadı mı

<sup>6</sup> Der kenar: Tiz kıılıç: qeskin ma’nāsına

1847	بِك دو پندی داد طوطی بی نفاق بعداز ان گفتش سلام و الفراق <sup>1</sup>	Bir iki pend verdi tūṭī bī-nifāḳ Dedi ōñra ana selāme'l-firāḳ <sup>1</sup>
<b>[24a]</b>		
1849	الودع ای خواجه کردی مرحمت کردی از ادم <sup>2</sup> زقید و مظلمت <sup>3</sup>	Elveda‘ ey ḥoca etdiñ merḥamet Zūlm ü bendden etdiñ āzād mekremet
1850	الودع ای خواجه رفتم با وطم هم شوی ازاد روزی همچو من <sup>4</sup>	Elvedā‘ ey ḥoca gitdim vaṭana Bir gün āzād olasıñ ben gibi tā
1851	خواجه گفتش <sup>5</sup> فی امان الله برو مر مرا اکنون نمودی راه نو	Ḥoca dedi Ḥaḳḳ’a emānet yürü Şimdi gösterdiñ baña yeñi yolu
1852	خواجه باخود گفت این پند منست راه او گیرم که این ره روشنست	Ḥoca kendine dedi baña bu pend Tutam anıñ yolun aydın yol bu fend
1853	جان من کمتر ز طوطی کی بود جان چنین باید که نیگو پی بود	Kaçan olur tūṭīden az bu cānım Böyle gerek iyi izli ola cānım

مضرّت تعظیم خلق و انگشت نما شدن<sup>6</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: veda‘ etmek.

<sup>2</sup> Der kenar: Beni

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der kenār: Aña

<sup>6</sup> Halkın taziminin ve parmakla gösterilmenin zararı.

1854	تن قفص شکلست تن شد خار جان در فریب دخلان و خارجان	Ten kafeşveş cāna diken oldu hā Dāḥil u ḥāricleri aldatmada
1855	اینش گوید من شوم همراز تو وانش گوید نی منم انباز تو	Der bu aña ben saña sırdaş olam Der ol aña yok seniñ ortağınam
1856	اینش گوید نیست چون تو در وجود در جمال و فضل و در احسان وجود	Der bu aña yok vücūdda sen gibi Ḥüsn ü faẓl iḥsān u vücūdda sen gibi
<b>[24b]</b>		
1857	اینش گوید هر دو عالم آن تست جمله جانها مان طفیل <sup>1</sup> جان تست	Bu aña der ki iki ‘ālem seniñ Cānlarımız hep bebeciğñ seniñ
1858	آنش خواند گاه عیش و حرّمی اینش گوید گاه نوش و مرهمی <sup>2</sup>	Gāh oğur o anı ‘ayş u şādliğa Bu bir aña bal u merhemiñ şehā
1859	او چو ببند خلق را سرمست خویش از تکبر می رود از دست خویش <sup>3</sup>	Görür o ḥalkı ki kendi mestidir Gider elden kibr ile <sup>4</sup> şan destidir

<sup>1</sup> Der kenar: Tufeyl, çocukların kumaşdan yaptıkları bebecikdir.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der kenar: Kendi elinde.

<sup>4</sup> Der kenar: Kibirden.

1860	او نداند که هزارانرا چو او دیو افکنده ست اندر آب جو	Bilmez o ki biñlerin anıñ gibi Cā-yı şuyuna dīv bıraķmıřdır ağı
1861	لطف و سالوس جهان خوش لقمه است کمترش خور کو پر اتش لقمه ایست	Kevn riyāsı lütfu bir hoş loķmadır Anı az ye ki pür-āteř loķmadır
1862	اتشش پنهان و ذوقش اشکار دود او ظاهر شود پایان کار	Āteři gizli ve zevķi āřikār Tütünü zāhir olur encāmķār
1863	تو مگو کان مدح را من کی خورم از طمع میگوید او پی می برم	Sen deme ki o medđi ben kaçan yerim O şama‘dan söyler iz eyletirim <sup>1</sup>
1864	مادحت گر هجو گوید بر ملا روز ها سوزد دلت زان سوز ها	Dese mādih hicvi meclisde saña Nice gün ol yanmadan řalbiñ yana
1865	گرچه دانی کو <sup>2</sup> ز حرمان گفت آن کان طمع کو داشت از تو <sup>3</sup> شد زیان	Bilseñ uř mařrūmluđundan der anı Ki řama‘ řutardı oldu zararı

[25a]

<sup>1</sup> Der کنار: Ya‘ni sezerim.

<sup>2</sup> Der کنار: Ki o.

<sup>3</sup> Der کنار: Senden

1866	این اثر می ماندت در اندرون	Bu eşer alır derūnuñda şehā
	در مدیح این حالت <sup>1</sup> هست آزمون	Var bu hālet medħde daħi şına
1867	آن اثر هم روز ها باقی بود	Ol eşer hem nice gün bākī olur
	مایه کبر و خداع جان شود	Kibre māye cāna aldatma olur
1868	لیک نماید چو شیرینست مدح	Līk görünmez çünkü tatlıdır medħ
	بد نماید زانک <sup>2</sup> تلخ افتاد قدح	Bed görünür acı düşdü zem adeħ
1869	همچو مطبوحست و حب کانرا خوری	Habb u maṭbūħ gibi ki yersiñ anı
	تا بدیری شورش و رنج اندری <sup>3</sup>	Rencde bulanmada çokdansiñ tanı
1870	ور خوری حلوا بود ذوقش دمی	Zevı bir dem ola ger helva yeseñ
	این اثر چون آن نمی پاید همی	Bu eşer eglenmez aniñ gibi şen
1871	چون نمی پاید همی ماند نهان	Çünkü eglenmez alır gizli nihān
	هر ضدی را تو بضد آن بدان	Her zıddı zıddı ile bil sen ‘iyān

<sup>1</sup> Der kenar: Saña.

<sup>2</sup> Der kenar: Andan ki.

<sup>3</sup> Der kenar: Ender-şūriş u rencī tadīrindedir.

1872	چون شکر پايد نهان تائير او بعد چندی <sup>1</sup> دُمَلُ ارد نيش	Dursa sükker gizli te'sîri olur Nişter-ārā şoñra çıban getirir
1873	ور حب و مطبوخ خوردی ای ظریف اندرون شد پاک ز اخلاط کثیف	Habb u maṭbūh yerseñ eger ey zārīf Koyu hıltdan içeriñ ola nazīf
1874	نفس از بس مدحها فرعون شد کن دَلِيلَ النَّفْسِ هَوْنًا لَا تَسُدُّ <sup>2</sup>	Çok medhden nefis Fir'avn oldu gör Seyyid olma ol zelīle'n-nefis u ḥod
[25b]		
1875	تا توانی بنده شو سلطان مباح زخم کش چون گوی شو چو کان مباح	Kādir iseñ sultān olmağıl kıl ol Çevgan olma top gibi çek zaḥmı bol
1876	ور نه چون لطفتم نامند و ان جمال از تو اید آن حریفانرا ملال	Yoḥsa kalmasa leṭāfet ol cemāl Ol nedīmlere gelir senden melāl
1877	آن جماعت کت همی دادند ریو چون ببیندنت بگویندنت که دیو	Ol gürūh ki sihr verirlerdi saña Çün görürler seni derler dīv saña

<sup>1</sup> Der kenar: Birkaç günden şoñra.

<sup>2</sup> Nefsi zayıf alçak ol.



1878	جمله گویندت چو بیندت پدر	Hep görürler seni derler ey peder
	مرده از کور خود بر کرد سر	Bir ölüdür qabirden qaldırdı ser
1879	همچو امرد که خدا نامش کنند	Tāze gibi ki ismin eylerler Hūdā
	تا بدین سالوس بد نامش کنند	Hīle ile edeler bed-nām tā
1880	چنک در بد نامی امد ریش او	Çünkü bed-nāmlıqda şaçalı gele
	دیو را ننگ اید از تفتیش او	Şeyṭāna şormaqdan anı ‘ar gele
1881	دیو سوی ادمی شد بهر شر	Gitdi ādem semtine dīv şer için
	سوی تو ناید که از دیوی بتر	Dīvden eşedsin saña gelmez o dūn
1882	تا تو بودی ادمی دیو از پیت	Tā sen ādem idin ardin dan o dīv
	می دوید و می چشائید او میت	Ṭatdırırdı mey saña yalardı dīv
1883	چون شدی در خوی دیوی استوار	Çünkü olduñ dīv huyunda muhkem uş
	میگریزد از تو دیو ای نا بکار	Dīv qaçar senden ey işsiz ādem uş
[26a]		
1884	آن که اندر دامن او یخت او	Ol ki etegine aşıldı uş
	چون چونین گشتی ز تو بگریخت او	Qaçdı senden böyle olduñ çünkü sen

در بیان تفسیر ما شاء الله کان<sup>1</sup>

1885	این همه گفتیم لیک اندر بسیج بی عنایات خدا هیچیم هیچ	Bunu dediñ yerāğında velī Ḥaqq’ıñ ‘avnınsız hiçiz hiç ey velī
1886	بی عنایت حق و خاصان حق گر ملک باشد سیاهستش <sup>2</sup> ورق	Ḥaqq u Ḥaqq’ıñ ḥāşları lütfunsuz āh Ger melek olsa bitisidir siyāh
1887	ای خدا ای قدر تو بی چند و چون واقفی بر حال بیرون و درون <sup>3</sup>	Niteliksiz ey Ḥüdā ḳadriñ seniñ İç ü dış ḥāline vākıfsıñ hemin
1888	ای خدا ای فضل تو حاجت روا با تو یاد هیچ کس نبود روا <sup>5</sup>	Ey Ḥüdā fazlıñ bitirir istegi <sup>4</sup> Senle lāyık olmaz añmaḳ kimseyi <sup>6</sup>
1889	این قدر ارشاد تو بخشیدهء تا بدین بس عیب ما پوشیدهء	Bu ḳadr-i irşādı sen baḥş eylediñ Çok bunuñla ‘aybımız setr eylediñ
1890	قطره دانش که بخشیدی زبیش <sup>7</sup>	‘İlm ḳaṭresi ki baḥş etdiñ ezel

<sup>1</sup> Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz tefsirinin beyanı.

<sup>2</sup> Der کنار: Aña.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> “...dürür ḥācet revā” “bitirir istegi” şeklinde düzeltilmiş.

<sup>5</sup> Der کنار: Evvelki “revā” ḥāşıl edici, ikinci “revā” lāyık ma’nāsına.

<sup>6</sup> “Kimseyi anmaḳ degil senle revā” tamamen değiştirilmiş.

<sup>7</sup> Der کنار: Öñden.

	مُتَّصِلٌ گِردانِ بدریاهای خویش	Kendi deryālarıña qıl muttaşal
1891	قطرهٔ علمست اندر جان من وار هانش از هوا و زخاک تن	‘İlm қаṭresidir uş cānımdaki Ṭīn-i tenden hevādan qurtar anı
[26b]		
1892	پیش از این که خاکها خسفش کنند پیش از این که بادهای نفسش کنند	Bundan <sup>1</sup> öñki setr ede yerler anı Bundan öñki cezb ede yeller anı
1893	گرچه چون نفسش کند تو قادری کش ازیشان و استانی و اخری	Gerçi çün neşf ede qādırsıñ anı Ki geri anlardan alasıñ anı
1894	قطرهٔ کان در هوا شد یا که ریخت از خزینهٔ قدرت تو کی گریخت	Qaṭre ki hevā ola ya döküle Qanda ya qudret ḥazīneñden qaça
1895	گر در اید در عدم با صد عدم چون بخوانیش او کند از سر قدم	Ger yoğa gele o yüz biñ yoq ile Oqusañ anı ayak başdan ede <sup>2</sup>
1896	صد هزاران ضد ضد را می کشد باز شان حکم تو بیرون می کشد	Nice yüz biñ zıdlar oldursa zıddı Yine ḥükmüñ taşra çeker anları

<sup>1</sup> “Andan” kelimesi “bundan” olarak düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Da‘vet etseñ ma‘nāsına.

1897	از عدمها سوی هستی هر زمان هست یا رب کاروان در کاروان	Semt-i varlığa ‘ademden her zamān Oldu kervān kervāna yā Rab hemān
1898	خاصه هر شب جمله افکار و عقول نیست گردد غرقه در بحر نغول	Hāṣṣaten hep ‘aql u fikr her gice Yok olur garqlıqla deriñ baħırde
1899	باز وقت صبح آن اللهیان بر زنند از بحر سر چون ماهیان	Girü şabāḥ vaḳti ol Allāhiler Baş ururlar baħirden şan māhiler <sup>1</sup>
1900	در خزان آن صد هزاران شاخ و برک در هزیمت رفته در دریای مرک	Hem ḥazānda yüz biñ ol yapraḳ budāḳ Baħır-i mevte gitdi bozulmaḳda baḳ
[27a]		
1901	زاغ پوشیده سیه چون نوحه گر <sup>2</sup> در گلستان نوحه کرده بر خُضر	Ḳarḡa feryādcı gibi örtmüş ḳara Feryād etmiş bāḡda yeşilliklere
1902	باز فرمان اید از سالار ده مر عدم را کانچه خوردی باز ده	Žābiṭ-i kūyden girü fermān gelir ‘Ademe ki ol ne yediñ girü ver <sup>3</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: “Māhi” balık

<sup>2</sup> Der kenar: “نوحه گر” ağlayıcı.

<sup>3</sup> Der kenar: ‘Ademe fermān gelir ki ol her ne ki ekl etdiñse ya‘ni yediñse gerü ver.

1903	آنچه خوردی واده ای مرک سیه از نبات و داروی برک و گیاه	Ol ne yediñ ver girü ey ara mevt Ot nebāt ‘ilāc u yapraq urma zeyt
1904	ای برادر عقل یکدم با خود آر دم بدم در تو خزانست و بهار	‘Aqlı bir dem kendiñe getir aı Sende her dem var azān bahār daı
1905	باغ دلرا سبز و ترّ و تازه بین پر ز غنچه ورد و سرو و یاسمین	alb bāını yā yeil hem tāze gōr Gone gūl serv yāsemenden dolu gōr
1906	ز انبهی برک پنهان کشته شاخ ز انبهی گل نهان صحر اوکاخ	Kesret-i bergden <sup>1</sup> nihān olmu budaq Kesret-i gūlden ova kōk gizli ba
1907	این سخنهایی که از عقل کل است بوی آن گلزار و سرو و سنبلست	Bu kelāmlar ‘aql-ı kūlldendir amu O serv sūnbūl bāındır bu ou
1908	بوی گل دیدی که آنجا گل نبود جوش مل دیدی که آنجا مل نبود	Gūl ousu gōrdūñ anda yodu gūl Cū-i mey gōrdūñ ki anda yodu mūl <sup>2</sup>
1909	بو قلاوزست و رهبر مر ترا میبرد تاخلد و کوثر مر ترا	ılauzdur ılauz ou saa Seni ilter kevere ulde ehā

<sup>1</sup> Der کنار: “Berg” yapraq.

<sup>2</sup> Der کنار: “Mūl” arāb.

[27b]

1910	بو دواى چشم با شد <sup>1</sup> نور ساز شد ز بوى ديده يعقوب باز	Göz 'ilâcı nūr düzücüdür çoğu Açık oldu çoğudan <sup>2</sup> Ya'qub gözü
1911	بوى بد مر ديده را تارى کند بوى يوسف ديده را يارى کند	Fenâ çoğu gözü karanlık eder Göze Yūsuf çoğusu yārılık eder
1912	تو که يوسف نيستى يعقوب باش همچو او با گريه و اشوب باش	Sen ki Yūsuf olmadıñ Ya'qub ol O gibi ürkmekle bükā ile ol
1913	چون تو شیرين نيستى فرهاد باش چون نه لیلی چو مجنون باش فاش <sup>3</sup>	Çünkü Şīrin olmadıñ Ferhād ol Leyli degilsıñ Qaysveş rüsvā ol
1914	بشنو این پند از حکيم غزنوى تا بيابى در تن کهنه نوى	Ġazneli ḥakīmden işit nuşu nīk Eski tende tā bulasıñ yeñilik
1915	ناز را روى ببايد همچو ورد چون نداری گرد بد خويى مگرد	Nāz için gül gibi yüz gerek şehā Yoğsa bed-ḥūy çevresin toplanma hā <sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Olur.

<sup>2</sup> Der kenar: Çoğu.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Der kenar: Çünkü gül gibi yüz tutmazsañ bed-ḥūyluğ etrāfım dolanma.

1916	زشت باشد روی نازیبا و ناز سخت باشد چشم نابینا و باز	Yaraşıksız nāzsız yüz zişt olur Kör gözü kıatı olur açık olur <sup>1</sup>
1917	پیش یوسف نازش <sup>2</sup> و خوبی مکن <sup>3</sup> جز نیاز و اه یعقوبی مکن	Yūsuf önünde güzellik eyleme Ya‘kub āh u niyāzı ğayrın deme
1918	معنی مردن ز طوطی بد نیاز در نیاز و فقر خود را مرده ساز	Ma‘nā-i mevt oldu tūṭiden niyāz Kendiñi meyyit düz faqrda bā-niyāz <sup>4</sup>
<b>[28a]</b>		
1919	تا دم <sup>5</sup> عیسی ترا زنده کند همچو خویشت خوب و فرخنده کند	Tā dem-i ‘Īsā seni kılsın diri Ḳutlu ħub etsin seni kendi gibi
1920	از بهار ان کی شود سر سبز سنک خاک شو تا گل بروید رنک رنک	Bahārlardan kaçan olur taş yeşil Toprak ol tā renkli gül bitsin başıl
1921	سالها تو سنک بودی دلخراش آزمون را یک زمانی خاک باش	Ḳalbi tırmalar taş olduñ nice yıl Tecrübe içün bir zamān ħāk ol başıl

<sup>1</sup> Der kenar: Ya‘ni egri çehreliniñ ħuyu çirkin olur a‘māniñ gözü laṭif olmaz bī-ĥayā olur ve doymaz aç olur.

<sup>2</sup> Der kenar: Nazlanmış.

<sup>3</sup> Der kenar: Eyle.

<sup>4</sup> Der kenar: Niyāzda ve faqrda.

<sup>5</sup> Der kenar: “Dem” nefes.

داستان پیر چنگی که از حدای تعالی روزی خواست<sup>1</sup>

1922	آن شنیدستی که در عهد عمر بود چنگی مطرب بی با کرّ و فر	Vaqt-i 'Ömer'de işitdiñ mi anı Kerr ü ferli çengī muṭrib var idi
1923	بلبل از آواز او بیخود شدی یک طرب ز آواز خویش صد شدی	Bī-ḥod olurdu sesinden bülbülān Ḥüb sesinden yüz olur bir şevk hemān
1924	مجلس و مجمع دمش اراستی وز نوای او قیامت خاستی	Nefesi bezerdi her cem'iyyeti Nağmesinden kıyāmet kalker idi
1925	همچو اسر افیل کاوازش بفن مردگانرا جان در ارد دربند	Sesi İsrāfil gibi fenle anıñ Cān getirir tenine ölmüşleriñ
1926	یا رسیلی بود اسر افیل را کز سماعش پر برستی فیل را	Yāḥud İsrāfil için bir şūr idi Diñlese fil kanadı biter idi <sup>2</sup>

[28b]

<sup>1</sup> Pir-i çengi destanıdır ki Allah tealadan.

<sup>2</sup> Der kenar: Fi'il be-ma'nā fā'il resil ervāḥ-ı ebdāna irsāl edici ki şūr-ı şerife 'alem olmuşdur. Bu maḳāmda şerrāḥ ḥazerātı "yār" lafzını başka "sille" lafzını başka 'ad edib hezar tekellüfle ma'nā-i rabṭ edememişlerdir. Ya başka resil başka āḫirindeki yā-yı vaḥdet olması tarafına meyl ḥāṭır-ı 'azizlerine gelmemişdir. Bu ise bir emr-i yesirdir erbābına rüşendir ki bundan techil iktizā etmez. Mürsil ma'nāsına. Mütercim Rāci.

Ma'nā-i āḫir "rusul" bi'l-fetḥ-i te'enni ve ḥāl ve hey'ete bu şüretde "resil" şıfat-ı müşebbehe olub te'enni edici ve ḥāl verici ve şüret verici demek olur. Yāḥud fi'il be-ma'nā mef'ul olub İsrāfil'den kendine ḥāl verilmiş ya'ni şıfat-ı İsrāfil ile muṭtasıf olmuş demek olur. Mütercim Rāci.



1926	سازد اسر فیل روزی ناله را جان دهد پوشیده صد ساله را	Nālesin bir gün ki İsrāfil düze Yüz senelik çürümüşe cān vere
1927	اولیا را در درون هم نعمه هاست طالبان را ز ان حیوة بی بهاست	Nağme var içinde evliyālara hā Ol bahāsız dirilikden ʔālibe
1928	نشنود آن نعمه ها را گوش حس کز ستمها گوش حس باشد نجس	Diñlemez ol nağmeleri sem‘-i his His kulağı ʔulümden olur necis
1929	نشنود نعمه پری را ادمی کو بود ز اسرار پریان اعجمی	Cinnī nağmesin işitmez ādemī Ki perī sırrından olur ‘acemi
1930	گرچه نغمات پری زین عالم است نغمه دل بر ترا ز هر دو دم است	Ger bu ‘ālemdendürür cin nağmesi İki demden ‘ālīdir ʔalb nağmesi
1931	که پری و ادمی زندانیند هر دو در زندان این نادانی	Ki ehl-i zindāndır perī vü ‘ādemī Bu cāhillik zindānından her iki

1932	معشر الجنّ سورة رحمان بخوان	Ma‘şera’l-cinni oğu er-rahmāndan <sup>1</sup>
	تستطيعو اتنفذو را باز دان	Testeṭī‘u tenfūzū iyi bil ‘iyān
1933	نعمه های اندرون اولیا	Velīleriñ içiniñ nağmeleri
	اولا گوید که ای اجزای لا	Evvelā der ki ey lāniñ cüzleri
1934	هین ز لای نفی سر ها بر زنید	Nefī lāsından urañ başlar çapuk
	زین خیال و وهم سر بیرون کنید	Bu fikirden taşra ediñ çapuk
<b>[29a]</b>		
1935	ای همه پوسیده در کون و فساد	Ey fesād dehrinde kamu çürümüş
	جان باقیان نه رویید و نه زاد	Bitmedi doğmadı bākī cān ḥamuş
1936	گر بگویم شمه ز ان نعمه ها	Ger desem bir қоһуcuқ ol nağmeden
	جانها سر بر زنند از دخمه ها	Baş urur cānlar mezārdan dağmeden
1937	گوش را نز دیک کن کان دور نیست	Sem‘i kıl yanında ki o uzak degil
	لیک نقل آن بتو دستور نیست	Līk saña naқle yoқ düstur bil
1938	هین که اسر افیل وقتند اولیا	Bil ki vaқt İsrāfīlī’dir evliyā
	مرده را زیشان حیوة است و نما	Ölüye dirlik olardan hem nümā <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: “يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَعْظَمْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ” (Rahman Sûresi: 33) (Ey insanlar ve cinler topluluğu! Eğer göklerin ve yerin sınırlarından çıkıp gitmeye gücünüz yeterse, çıkın. Fakat Allah’ın vereceği bir kuvvet olmadan çıkamazsınız.)

ای قدرتم ان تخرجوا من اطراف اسمات والارض وصخوف انك كتر فخرجوا لا تقدرون ان تخرجوا الا بعد رو حجة  
i Abbas, Mütercim Raci

1939	جانها مرده اندر کور تن	Ölü cānlar ten mezārında çü kuş
	بر جهد ز اواز شان اندر کفن	Kefin içre seslerinden şıçrar uş
1940	گوید این اواز زاواها جداست	Der bu ses seslerden ayrıdır hemān
	زنده کردن کار اواز خداست	Diri kılmak emr-i Hāḡ kārı revān
1941	ما بمردیم و بکلی کاستیم	Bizler öldük külli eksildik hemān
	بانک حق امد همه بر خاستیم	Emr-i Hāḡ geldi ḡamu ḡalkdıḡ hemān
1942	بانک حق اندر حجاب و بی حجیب	Perde içre perdesiz der emr-i Hāḡ
	ان دهد کو داد مریم را ز جیب	Verdiğin Meryem'e cepden <sup>2</sup> vere baḡ
1943	ای فنا تان <sup>3</sup> نیست کرده زیر پوست	Ey deri altında maḡv olmuş fenā
	باز کردید از عدم ز <sup>4</sup> اواز دوست	Emr eylediñ geri 'ademden şehā
<b>[29b]</b>		
1944	مطلق آن اواز خود از شه بود	Muḡlaḡ o āvāz-ı ḡod şāhdan olur
	گرچه از حلقوم عبدالله بود	Gerçi 'Abdullah boḡāzından olur
1945	گفته او را من زبان و چشم تو	Demiş ana ben diliñ gözüñ seniñ
	من حواس و من رضا و خشم تو	Hışleriñ hışmıñ rızāñ sözüñ seniñ

<sup>1</sup> Der کنار: Neşv ü nemā.

<sup>2</sup> Der کنار: Yaḡadan.

<sup>3</sup> Der کنار: Sizler.

<sup>4</sup> Der کنار: -den.

1946	رو که بی یَسْمَعُ وَبِی یَبْصُرُ تویی	Bizle işidib gören sensiñ yürü
	سر تویی چه جای صاحب سر تویی <sup>1</sup>	Ehl-i sırrıñ ne yeri sır señ yürü
1947	چون شدی مَنْ كَانَ اللهُ اَزْوَلَهُ	Olduñ Allāh için er hayret ile
	حق ترا باشد که كَانَ اللهُ لَهُ	Hağ seniñ olur ki kânallāhu lehu <sup>2</sup>
1948	گه تویی گویم ترا گاهی منم	Geh saña şemsiñ derem gahī benim
	هر چه گویم افتاب روشنم	Her ne der isem ziyālī güneşim
1949	هر کجا تا بم ز مشکوتی <sup>3</sup> دمی	Çanda bir dem delikden yalabısam
	حل شد آنجا مشکلات عالمی	‘Ālemiñ müşkili ĥall ola hemen
1950	ظلمتی را کافتابش <sup>4</sup> بر نداشت	Bir qaragū ki güneş ħaldırmadı
	از دم ما کردد آن ظلمت <sup>5</sup> چو چاشت	Ola demimden duħā vaḫti <sup>6</sup> gibi
1951	هر کجا تاریکی اید نا سزا ه	Çanda lāyıksız qaragū gele tā
	از فروغ ما شود شمس الضحی	Şu‘lemizden ola o şems-i duħā
1952	ادمی را او بخویش اسما نمود	Ādeme gösterdi esmā kendine
	دیگر ان را ز ادم اسما میکشود	Ġayrıya ādemden esmā açtı tā

<sup>1</sup> Der کنار: Sensiñ.

<sup>2</sup> Der کنار: Şol kimse ki Allāh için oldu Allāh daħi amñ için ola.

<sup>3</sup> Der کنار: Mişkāt ħandil ħonacağ delik.

<sup>4</sup> Der کنار: Anı.

<sup>5</sup> Der کنار: Ol qaragū.

<sup>6</sup> Der کنار: Çuşluğ vaḫti.

[30a]

1953	خواه ز ادم گیر نورش خواه از و خواه از خم گیر می خواه از گدم	İste ādemden ya andan nūru tūt İste küpten ya k̄abaqdan meyi tūt
1954	کین گدو با خم بیوستست سخت نی چو تو شاد ان کدوی نیک بخت	Qatı ulaşmış k̄upe hem bu k̄abaq řād degilsin̄ çün iyi bahtlı k̄abaq <sup>1</sup>
1955	آب خواه از جو بخور خواه از سبو کین سبو را هم مدد باشد زجو <sup>2</sup>	şuyu ırmaqdan iç ister destiden Destiye olur meded ırmaqdan
1956	نور خواه از مه طلب خواهی ز خور نور مه هم ز افتاب است ای پسر <sup>3</sup>	Aydan iste nūru günden iste ya Ey oğul gündendir ayın̄ nūru ha
1957	مقتبس شو زود چو نیابی نجوم گفت پیغمبر که اصحابی نجوم <sup>5</sup>	Tābi‘ ol tiz çün bulasın̄ yıldızı Dedi aşhābı nücūm zīrā nebi
1958	گفت طوبی <sup>1</sup> من رأی مصطفی ولذی یبصر لمن وجهی وأی <sup>6</sup>	Nebi gören beni ne bahtlı dedi Daħi yüzüm göreni gören kişi
1959	چون چراغی نور شمعی را کشید هر که دید او را یقین آن شمع دید	Çün çerāğ mūm nūrunu çekdi řehā Kim anı gördü mūmu gördü řehā

<sup>1</sup> Der kener: İyi bahtlı k̄abaq gibi řād degilsin̄.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der kenar: قال عليه السلام "اصحابی کا لُجْمُ بآئِهِمْ اَقْتَدَبْتُهُمْ اِهْتَدَيْتُمْ" صدق رسول الله (Peygamber Aleyhi’s-selām şöyle buyurdular: Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidayete erersiniz. Allah rasūlü doğru söyledi.)

<sup>6</sup> “Beni görenlere ve beni görmüş olanları görenlere ne mutlu”

1960	همچنین تا صد چراغ ار نقل شد دیدن اخر لقای اصل شد	Yüz çerāğa böyle eger naql ola Şoñu görmek aşlını görmek ola
1961	خواه از نور پسین بستان تو آن هیچ فرقی نیست خواه از شمع دان	İste nūru āhiriñ nūrundan al İste mūmdan hiç farq yok bil me'al
[30b]		
1962	خواه بین نور از چراغ اخرین خواه بین نورش ز شمع غابرین <sup>1</sup>	İste şoñra ki çerāğdan nūru gör İste evvelki şem'den nūru gör
	تفسیر ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات الا فتعرّ ضوالها <sup>2</sup>	
1963	گفت پیغمبر که نفختهای حق اندرین ایام می ارد سبق	Dedi nebī ki Hūdā nefhaları Ders getirir hem bu günlerde aḥi
1964	گوش و هش دارید این او قات را در ربایید این چنین نفحات را	Bu vaqitler 'aql u kulaq tutuñuz Buncılayın nefhaları qapıñız
1965	نفخه امد مر شما <sup>3</sup> را دید و رفت هر که را میخواست جان بخشید و رف	Nefha geldi sizi gördü gitdi hem Cān bağışladı kime diledi hem
1966	نفخه دیگر رسید آگاه باش تا ازین هم وا نمائی خواجه تاش	Erdi ğayrı feyż āgāh ol şavaş Girü bundan qalmayasıñ h̄ācedaş <sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der کنار: "Ġābirīn" evvelkiler.

<sup>2</sup> "Zamanınızın günlerinde muhakkak ki Rabbinizin güzel kokuları vardır. Uyanın da o kokuları almaya çalışın" tefsiri.

<sup>3</sup> Der کنار: Siziñ için.

<sup>4</sup> Der کنار: Ey h̄ācedaş.

1967	جان ائش يافت زُو ائش كشي <sup>1</sup> جان مرده يافت ازوى جنبشى	Buldu od söndürmek andan od cānı Buldu andan hareket mevtā cānı
1968	جان نارى يافت ازوى انطفأ مرده پوشيد از بقاى او بقا	Buldu andan od cānı sönmek şehā Örtdü <sup>2</sup> meyyit anıñ beḳāsından beḳā
1969	نازكى و جنبش طوبيست اين همچو جنبشهاى خلقان نيست اين	Tūbaniñ nazikliḡi cünbüşü bu Hem degil halk hareketı gibi bu
<b>[31a]</b>		
1970	كو <sup>3</sup> در افتد در زمين و اسمان زهر ها شان <sup>4</sup> اب كردد در زمان	Düşse yere göge o nefha eger Ödleri şu olur ol demde meger
1971	خود ز بيم اين دم بى منتها باز خوان فايين ان يَحْمِلْنَهَا <sup>5</sup> چون بدى <sup>6</sup>	Çorqusundan bu nihāyetsiz demiñ Oḡu ‘ayān fe-ebeyne āyetin
1972	ور نه خود اشققنا منها <sup>7</sup> چون بدى گر نه <sup>8</sup> از بيمش دل كه خون شدى	Yohsa eşfegnā nice olur idi Çan olurdu çorḡudan daḡın dili <sup>9</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: “ائش كشي” āteş söndürücülük.

<sup>2</sup> Der kenar: Örtündü ya ‘ni bekāya mālīk oldu.

<sup>3</sup> Der kenar: Ki o.

<sup>4</sup> Der kenar: Anlarıñ.

<sup>5</sup> “Onu yüklenmekten çekindiler.”

<sup>6</sup> Der kenar: “قال الله تعالى ”انا عرضنا الامانة على السموات الى آخره“ (Allah (c.c.) şöyle buyurdu: biz emaneti yerlere ve göklere arz ettik. Ahzab Sûresi:72)

<sup>7</sup> “Ona şefkat ettiler.”

<sup>8</sup> Der kenar: Ger ne yohsa.

<sup>9</sup> Der kenar: Çalbi.

1973	دوش دیگر گونه این می داد دست لقمه چندی در آمد ره ببست	Gayrı dürlü dün gice el verdi mey Geldi birkaç loğma yol bağladı hey
1974	بهر لقمه گشته لقمانی گرو وقت لقمانیست ای لقمه برو	Oldu Loğmānlık rehin loğmaya uş Vaqt-i loğmānlıqdır ey loğma git uş
1975	از برای لقمه این خار خار از کف لقمان برون ارید <sup>1</sup> خار	Bu tasa bir loğma içündür hemen Loğmān avcundan getir taşra diken
1976	در کف او خار و سایه نیز نیست لیک تان از حرص آن تمییز نیست	Yoğdur avcunda diken gölge daği LİK temyız yoğ o hırşdan size aği
1977	خار دان آنرا که خرما دیده ز آنک بس نانکور و بس نادیده	Bil diken anı ki hurma göresiñ Zirā ki çoğ görmediñ nankörsün
1978	جان لقمان که گلستان خداست پای جاننش <sup>2</sup> خسته خاری چراست	Loğmāniñ cānı ki Hağ gülşenidir Pāy-i cān niçün diken hastasıdır
<b>[31b]</b>		
1979	اشتر آمد این وجود خار خوار <sup>3</sup> مصطفی زادی بر این اشتر سوار	Deve geldi bu diken yiyici ten Nebi oğlusuñ deveye biñ hemen

<sup>1</sup> Der کنار: Getirin.

<sup>2</sup> Der کنار: Anıñ.

<sup>3</sup> Der کنار: “Horden” lafzından şıfat-ı müşebbehedir. Elif kâfiye içündür. (“خار” kelimesi üzeri çizilerek “خوار” olarak düzeltilmiş.)



1980	استراتنك گلی بر بارتست کز نسیمش در تو صد گلزار رست	Ey deve gül dengi yüküñ üzre ha Çoğusundan bitdi yüz Gülşen saña
1981	میل تو سوی مغیلانست و ریک تا چه گل چینی ز خار مرد ریک <sup>1</sup>	Çum muğaylan semtine meylîñ seniñ Arta qalsıñ hâr ne gül devşiresiñ
1982	ای بگشته زین طلب از کو بکو چند گویی کین <sup>2</sup> گلستان کو و کو	Ey dolanmış bu talebden köy köy Nice dersîñ kanı gülşen kanı bûy
1983	پیش ازین کین <sup>3</sup> خار پابیرون کنی <sup>4</sup> چشم تاریکست جولان چون کنی	Bundan öñ ki pây-ı dikenin çekesiñ Göz qaragū nice cevlan edesiñ
1984	ادمی کو می نکنجد در جهان در سر خاری همی کردد نهان	Ādemî ki bu cihāna şıgmaz o Bir diken ucunda gizli olur o
1985	مصطفی امد که سازد هم دمی کلمینی یا حمیرا کلمی <sup>5</sup>	Muşafa geldi ki hem-demlik düze Söyle gel yâ ‘Āyişe söyle baña
1986	ای حمیرا اتش اندر <sup>6</sup> نه تو نعل تاز نعل تو شود این کوه لعل	Na‘lı koy sen âteşe yâ ‘Āyişe Tā bu dağ la‘l ola na‘lıñdan heme
1987	این حمیرا لفظ تأنیشت جان نام تأنیشت نهند این تازیان	Lafz-ı mü’neş Hümeyrā cāna deh Bu ‘Arablar qor mü’enneş ad ana

<sup>1</sup> Der کنار: “مرد ریک” Arta qalacaq dikenden ne gül dereceksiñ.

<sup>2</sup> Der کنار: “که این” Ki bu.

<sup>3</sup> Der کنار: Bu.

<sup>4</sup> Der کنار: “پیرون کنی” Taşra edesiñ ya ‘ni çıqasıñ.

<sup>5</sup> “Ey Hümeyra(Hz. Ayşe (r.a.) bana lakırdı söyle.”

<sup>6</sup> Der کنار: Ender âteş taqđırindedir.

[32a]

- 1988 لیک از تانیث جان را باک نیست  
Rūḥa er ‘avratla şirket yoğ oğul  
روح را با مرد و زن اشراک نیست
- 1989 از موئنث وز مذکر بر ترست  
Yücedir erden hem ‘avratdan o bil  
این نه ان جانست کز خشک و ترست
- 1990 این نه آن جانست کافر اید زنان  
Bu degil ol cān ki artar nāndan  
یا گهی باشد چنین گاهی چنان
- 1991 خوش کننده ست و خوش و عین خوشی  
Hoş edicidir hoş ‘ayn hoşluk uş  
بی خوشی نبود خوشی ای مرتشی
- 1992 چون تو شیرین از شکر باشی بود  
Sen şekerden tatlı olsañ gāh ola  
کان شکر گاهی ز تو غائب شود
- 1993 چون شکر کردی ز تأثیر وفا  
Vefā te’ sīrinden oldun çün şeker  
پس شکر از شکر کی باشد جدا
- 1994 زهر محض است آنکه باشد بی وفا  
Şırf zehirdir ol ki ola bī-vefā  
هَبْ لَنَا يَا رَبَّنَا نِعْمَ الْوَفَا<sup>1</sup>
- 1995 عاشق از خود چون غدایا بد رحیق  
Kendiden ‘āşık gıda bulsa raḥīk<sup>2</sup>  
عقل آنجا کم شود ای خوش رفیق

<sup>1</sup> “Ey Rabbimiz bize güzel vefa hibe et.” / Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar : “Raḥīk” şaf şarab ki cennetde içeriz inşa’ te’ālā.

1996	عقل جزوئى عشق را منكر بود گرچه بنمايد كه صاحب سر بود	‘Aql-ı cüz’i ‘aşka hem münkîr olur Gerçi görünür ki şâhib sır olur
[32b]		
1997	زيرك و داناست اما نيست نيست تا فرشته لا نشد اهر منيست	‘Ākil ü ‘âlemdir ammâ yok degil Tâ melek yog <sup>1</sup> olmaya bir diyü bil
1998	او بقول و فعل يار ما بود چون بحكم حال ابي لا بود	Qavle f ile gelse yârimiz olur Gelesiñ hâl hükümüne çün yok olur <sup>2</sup>
1999	لا بود چون او نشد از هست نيست چونكه طوعاً لا نشد كرهاً بسيست	Yok olur vardan yok olmadı çün er Olmadı tav‘an yok uş kerhen yeter
2000	جان كمالست و ندای او كمال مصطفى <sup>3</sup> گويان ارحنا يا بلال	Cân kemâldir hem anın sesi kemâl Deyici Nebî erihnâ <sup>4</sup> yâ Bilâl
2001	ای بلال افزای بانك سلسلت زان دمی كاندر دميدم در دلت	Zinciriñ sesiñ Bilâl artırsaña Ol nefesden ki üfürdüm qalbiñe
2002	زان دمی كادم از ان مدهوش گشت هوش اهل اسمان بی هوش گشت	Ol nefes ki âdem <sup>5</sup> andan oldu mest Bî-hüş oldu ehl-i gök ‘aqlı çü mest

<sup>1</sup> Der kenar : Yoğdan murād bu maḥalde yoğluğdur memduğdur.

<sup>2</sup> Der kenar : Bu maḥalde yoğ olmağ telef olub yoğ olmağdır mezmümdur.

<sup>3</sup> Der kenar : Şalla’l-lahu ‘aleyhi ve ‘alā.

<sup>4</sup> Der kenar : “Erihnā” bizi rahatlandır.

<sup>5</sup> Der kenar : ‘Aleyhi’s-selām

2003	مصطفی <sup>1</sup> بیهوش شد زان خوب صوت شد نمازش در شب تعریس فوت	Bī-hūş oldu ol güzel sesden nebī Namāzı fevt oldu gelin <sup>2</sup> gecesi
2004	سر از آن خواب مبارک بر نداشت تا نماز صبحدم امد بچاشت	Çutlu ol h'ābdan başın ҡaldırmadı Geldi şabāḥ namāzı ҡuşluḫ demi
2005	در شب تعریس پیش آن عروس یافت جان پاک ایشان دست بوس	Ol gelin önünde sefer gecesi Buldu anlar pāk cānı el öpmegi <sup>3</sup>
<b>[33a]</b>		
2006	عشق و جان هر دو نهانند و ستیر گر عروسش خوانده ام عیبی مگیر	'Aşḫ u cān her iki gizli örtülü Gelin oḫursam 'ayb ıtma anı
2007	از ملولی یار خامش کرد می گر هم او مهلت بدادی یکد می	Yār melülligiñden olurum ḥamūş Bir dem o mühlet vereydi baña ḥoş
2008	لیک میگوید بگو هین عیب نیست جز تقاضای قضای غیب نیست	Līk der bil 'ayb degildir söyle çok Ġayb ҡazāsı zḥūrundan ğayrı yoḫ
2009	عیب باشد گر ببیند جز که غیب عیب کی ببند روان پاک غیب	'Ayb olur eger görür ğayb ğayrını Ġayb-i pāk rūḥun ҡaçan 'ayb göredi

<sup>1</sup> Der kenar : 'Aleyhi's-selām

<sup>2</sup> "Misafır" kelimesinin üzerini çizerek "gelin" olara deĝiştirmiş.

<sup>3</sup> Der kenar : Ġazāya giderken bir yerde misafır olub Bilāl'iñ şadāsından ḥalet gelib tecellī esnāsında şabāḥ namazı vaḫtı geçmekle bu maḥalde zıkr buyururlar ki ba'zı uyḫu mübārek olur.

2010	عیب شد نسبت بمخلوق جهول نی بنسبت باخداوند قبول	Nisbet oldu ‘ayb cāhil ḥalkā çoğ Q̄abul eden Ḥaqq’a nisbet ‘ayb yoğ
2011	کفر هم نسبت بخالق حکمتست چون بما نسبت کنی کفر اقتست	Ḥālīqa nisbetle ḥikmettir küfr Bize nisbet etseñ āfetdir küfr
2012	ور یکی عیبی بود با صد حیات بر مثال چوب باشد در نبات	Ger ola bir ‘ayb yüz ḥayy keşide Şām nebātī içre çub misli ola
2013	در ترازو هر دو را یکسان کشند زانک آن هر دو چو جسم و جان خوشند	Hem mīzanda bir çekerler ikisin Zīrā ten cānveş ikisi ḥoş-nişīn
2014	پس بزرگان این نگفتند از گزار جسم پاکان عین جان افتاد صاف	Pes ulular demedi lafdan bunu Düşdü şāf cān ‘ayn-ı pākların teni
[33b]		
2015	گفتشان و نفسشان و نقششان جمله جان مطلق آمد بی نشان	Anlarıñ cismi sözü nefisleri Bī-nişān heb cān-ı mutlağ geldi zī <sup>1</sup>
2016	جان دشمندار شان جسمست صرف چون زیان از نرد او اسمست صرف	Anları düşmen tutañ cān şālt cism Tavladañ zarar gibi o şālt ism <sup>2</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: “Zī” zehī ma‘nasına ne iyi demektir.

<sup>2</sup> Der kenar: Meşelā tavla oynayıb yenildikde maldan bir nesne gider mi gitmez. Oyundan zarar lafzı murād olduğı gibi evliyānīñ enbiyānīñ düşmanı olan kimseniñ dağı ismi insandır lākin hiçbirşey degildir ‘an-Allāh.

2017	آن بڅاك اندر شد و كل څاك شد اين نمك اندر شد و گل پاك شد	Gitdi o ٲopraęa hem hep oldu Һāk Tuz içine gitdi bu hep oldu pāk <sup>1</sup>
2018	آن نمك كز وى محمد <sup>2</sup> املح است زين حديث با نمك او افصح است	Hem o tuz ki andan nebī oldu melīh Tuz ile olan Һadīs bundan faṣīh
2019	اين نمك باقيست از ميراث او با تو اند آن وارثان او <sup>3</sup> بچ	Bāķidir bu tuz mīrāṣından anīn Ara o vāriṣ seniñledir bugūn
2020	پيش تو شسته ترا خود پيش گو پيش هست و جان پيش اندر پيش كو	Oturur önünde saña Һanda öñ Һanda öñ düşünücü cān vardır öñ
2021	تا همينى اى غم و شادى و بس اى عدم كو مر عدم را پيش و پس <sup>4</sup>	Böylesiñ ancak ęam u ṣādlıkda sen Ey ‘ademdi ‘ademe öñ ard Һaçan
2022	زير و بالا پيش و پس و صف تنست بى جهت آن ذات جان روشنست <sup>5</sup>	Alt u üst öñ ard teniñ ṣıfatıdır Bī-ṫaraf rūṣen o cānın zātıdır
2023	گر تو خود را پيش و بس دادى گمان بسة جسمى و محرومى ز جان	Kendiñe öñ ard Һutarsañ Һan eger Cisme baęlı cāndan maḫrūmsuñ er

### [34a]

<sup>1</sup> “Һāk” kelimesinin üzeri çizilerek “ pāk” olarak değiştirilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: ‘Aleyhi’s-selām

<sup>3</sup> Der kenar: Anīn

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2024	برکشا از نور پک شه نظر تا نه پندادی تو چون کوته نظر	Nazarıñ aç nūr-ı pāk şāhdan Şanmayasıñ kışa gözlü gibi sen
2025	روز بارانست می رو تا بشب نه ازین باران از آن باران رب قصه سؤال کردن عایشه رض از نبی علیه السلام که امروز باران بارید <sup>1</sup>	Giceye dek yürü yağmur günüdür Bu maṭar degil o ḥak yağmurudur
2026	مصطفی <sup>2</sup> روزی بکورستان برفت با جنازه مردی از یاران زفت	Gitdi mezārılığa bir gün Muṣṭafa Ölü yārāndan biri na‘şile tā <sup>3</sup>
2027	خاک را درکور او آکنده کرد زیر خاک آن دانهاش را زنده کرد	Ṭoprağı ḳabrine dolmuş eyledi Yer altı ol dāneyi ḥay eyledi
2028	این درختانند همچون خاکیان دستها بر کرده اند از خاکدان	Bu ağaçlar ehl-i ḳubūrlar gibi Yerden el ḳaldırmış anlar cümlesi
2029	سوی خلقان صد اشاره می کنند وانک گوشستش عبارت می کنند	Cānib ḥalḳa yüz işāret eder O ki ḳulaḳdır aña ta'bīr eder
2030	تیز گوشان راز ما را بشنوند غافلان اواز ها را نشنوند <sup>4</sup>	Tiz ḳulaḳlar işidir sırrımızı Hem işitmez ḡafiller āvāzları
2030	با زبان سبز و با دست دراز از ضمیر خاک میگویند راز <sup>1</sup>	Yeşil dil eyle uzun el eyle hem Derler esrār yer zāmīrinden dedem

<sup>1</sup> Ayşe (r.a.)'nin nebi Aleyhi's-selama bugün yağın yağmurla ilgili sorduğu sorunun kıssası.

<sup>2</sup> Der کنار: 'Aleyhi's-selām

<sup>3</sup> Der کنار: Na'ş mevtānıñ cesedine derler 'Arabīdir.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

[34b]

2031	همچو بطن سر فرو برده بآب گشته طاوسان و بوده چون غراب	Baş aşağı iltmiş aba kaz gibi Çarğa gibiydi tāvus olmuş ahī
2032	در زمستانشان اگر محبوس کرد آن غرابانرا خدا طاوس کرد	Anları ger kışda maḥbūs eyledi Ḥaḡ o çarğaları tāvus eyledi
2033	در زمستانشان اگر چه داد مرک زنده شان <sup>2</sup> کرد از بهار و داد برک	Çışda anlara ölüm verdi eger Verdi yaprağ hem bahārdan ḡay eder
2034	منکران گویند خود هست این قدیم این چرا بندیم بر ربّ کریم	Münkirān derler bu olmuşdur qadīm Bunu biz Ḥaḡḡ'a niçün bağlayalım
2035	جمله پندارند کین خود دأ م است وز قدم این جمله عالم قأ مست <sup>3</sup>	Hep şanırlar ki bu ḡod dāimdürür Cümle 'ālem eskiden qāimdürür
2036	کورى ایشان درون دوستان حق برویانید باغ و بوستان	Anlara körlük içinde dostlarıñ Ḥaḡ bitirdi anda bāğ u bostānın
2037	هر گلی کاند درون بویا بود آن گل از اسرار کل گویا بود	İçde her bir gül ki çoğucu olur Küll-ü sırrından söyleyen o gül olur

---

<sup>1</sup> Der kenar: Ot-1 delīle ki mezārında bitmişdir.

<sup>2</sup> Der kenar: Anları

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.



2038	بوی ایشان رغم انف منکران گرد عالم <sup>1</sup> میروود پرده دران	Münkir enfin sürtmege қоһuları Halka çü de gide perde yırtıcı
2039	منکران همچون جُعَلُ زان بوی گل یا چو نازک مغز در بانک دهل	Büy-ı gülden münkirān boқ böcegi Davul sesinde za‘if beyni gibi
[35a]		
2040	خویشتن مشغول می سازند و غرق چشم می دوزند ازین لعان برق	Kendini meşgul düzerler daһi gark Dikeler göz berқ şu‘ā‘ından o fark
2041	چشم می دوزند و انجا چشم نی چشم آن باشد که ببند مأمنی	Göz dikerler һāl bu anda yoқ çeşm Göz emīnlik görse ger odur çeşm
2042	چون زکورستان محمد <sup>2</sup> باز گشت سوی صدیقه <sup>3</sup> شد و همراز گشت	Çün mezārlıқdan geri döndü nebī ‘Āyişe’ye gitdi oldu sırdaş
2043	چشم صدیقه چو بر رویش فتاد پیش آمد دست بروی می نهاد	Düşdü çeşm-i ‘Āyişe vechine çün Қatına geldi қоdu aña elin
2044	بر عمامه و موی او و روی او بر گریبان بر تن و بازوی او	Tāc u şāç u vechine Muһammed’iñ Cism u bāz u yaқasına Aһmed’iñ
2045	گفت پیغمبر چه میجویی شتاب گفت باران آمد امروز از سحاب	Dedi nebī ‘acele ne aradiñ Dedi yağmur geldi bulutdan bugün

<sup>1</sup> Der کنار: گرد عالم halkın etrafına

<sup>2</sup> ‘Aleyhi’s-selām

<sup>3</sup> Rađiallāhu Anha

2046	جامه هایت می بجویم در طلب تر نمی بینم ز باران ای عجب	İsteyib hem aradım esvablarıñ Bu ‘aceb görmem maṭardan yaş bugün
2047	گفت چه برسر فکندی از ازار گفت کردم آن ردای تو خمار	Dedi örtüden ne bıraḫdıñ başa Dedi cār etdim ridāñı ‘Āyişe
2048	گفت بهرآن نمود ای پاک جیب چشم پاکت را خدا باران غیب	Dedi aniñçün göründü ey pāk yaḫa Ġayb yaḡmuru seniñ pāk gözüñe <sup>1</sup>
[35b]		
2049	نیست آن باران ازین ابر شما هست ابر دیگر و دیگر سما	O maṭar siziñ bulutlardan degil Ġayrı bulut ġayrı gökdür anı bil
2050	بشنو از قول سنایی در رمز معنی تا واقف ایی در کنوز <sup>2</sup>	Diñle senāyı sözünden remizde Ma‘nā tā vāḫıf gelesiñ deḫmeye
2051	اسمانهاست در ولایت جان کار فرمای اسمان جهان	Cān vilāyetinde gökler vardurur Dünya göğüne o işler buyurur
2052	در ره روح پست و بالا هاست کوههای بلند و دریا هاست	Rūḫ yolunda yüksek alçaḫ vardurur Yüce daḒlar hem deñizler vardurur
2053	غیب را ابری و ایی دیگرست آسمان و افتابی دیگرست	Ġayba ġāyı bir bulut bir şu olur Ġayrı güneş ġayrı bir gök vardurur

<sup>1</sup> Der کنار: Gösterdi Ḥüdā

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2054	این چنین باران ز ابری دیگرست رحمت حق در نزولش مضمurst <sup>1</sup>	Böyle yağmur ğayrı buluttandırur İnmesinde rahmet-i Hâk gizlidir
2055	ناید آن الا برخاصان بدید باقیان فی ائیس من خَلقِ جدید <sup>3</sup>	Gelmez illâ hâşa zâhir o maţar <sup>2</sup> Yeñi hılkat libâsında bâķteler
2056	هست باران از پی پروردگی هست باران از پی پژمردگی	Var maţar beslemek eclinden şehâ Var maţar şoldurmaķ eclinden şehâ
2057	نفع باران بهاران بوالعجب باغ را باران پاییزی چو تب	Yağmuru nef'i bahârîñ bu'l-'aceb Bâğa güz yağmuru mesel-i sıtma teb
2058	آن بهاری ناز پروردش کند وین خزانی ناخوش و زردشکند	Ol bahâr ki <sup>4</sup> nâzla terbiyet eder Bu hazân <sup>5</sup> hem şarı vü nâ-hoş eder
<b>[36a]</b>		
2059	همچنین سرما و باد و افتاب بر تفاوت دان و سر رشته بیاب	Buncılayın yel şoğuķ ğün <sup>6</sup> âfıtâb Muhtelif bil iplik ucun bul biyâb
2060	همچنین در غیب انواعست این در زیان و سود در رنج و غبین <sup>7</sup>	Buncılayın ğaybda dürlü dürlü bu Fayda ziyân renc u hazânda <sup>1</sup> ķamu

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar: "Maţar" yağmur, 'Arabîdir

<sup>3</sup> "Yeni bir yaratıştan şüphe ediyorlar." (Kaf Suresi 15)

<sup>4</sup> "Bahârınki" "ol bahar ki" olarak düzeltilmiş.

<sup>5</sup> "Hazânınki" şekli düzeltilmiş.

<sup>6</sup> "Hem" şekli düzeltilmiş.

<sup>7</sup> Der kenar: "Der-ğabin" aldanmaķda

2061	این دم ابدال باشد زان بهار در دل و جان روید ازوی سبزه زار	Ol bahārdan bu dem abdāl olur Cān u dilde biter andan sebze gör
2062	فصل باران بهاری با درخت آید از انفاسشان در نیک بخت	Ağaca bahār maṭar-ı faşl-ı şen İyi bahta gele nefeslerinden
2063	گر درخت خشک باشد در مکان عیب آن <sup>2</sup> از باد جان افزا مدان	Bir maḥalde kuru ağac olsa ger Bile cān artırıcı yel ‘ayb eder
2064	باد کار خویش کرد و پرورید آنک جانی داشت بر جانش و زید	Kendi işin eyledi yel besledi <sup>3</sup> Cān tütanin cānına esdi aḥi
معنی حدیث "اغتنمو ابر دالرّبیع فانه یعمل با بد انکم کما یعمل با شجار کم" الی اخره <sup>4</sup>		
2065	گفت پیغمبر ز سرمای بهار تن میپوشانید یاران زینهار	Buyurdu bahār soğugundan nebi Örtmeyin yārlar şaḥın cism ü teni
2066	زانک با جان شما آن می کند کان بهاران با درختان می کند	Zirā cānıñıza o eder anı Ki eder ağaclara bahār anı
<b>[36b]</b>		
2067	لیک بگریزید از سرد خزان کان کند کو کرد باباغ و رزان	Lik ḥazān soğugundan kaçınız Ānı eder ki etdi aşma vü bāğa tiz

<sup>1</sup> Der کنار: Ḥazān.

<sup>2</sup> Der کنار: Anın ‘aybın yelden bilme.

<sup>3</sup> Der کنار: Ol ki cān tütdu yel anıñ cānına esdi.

<sup>4</sup> “İlkbahar mevsiminden yararlanın, şüphesiz ilkbahar ağaçları canlandırdığı gibi bedenlerinizi canlandırır” hadisinin manası.

2068	راویان این را بظاهر برده اند هم بدین صورت قناعت کرده اند	Rāviler bunu zāhire aldılar Hem bu sūretle kana‘at kıldılar
2069	بی خیر بودند از جان آن گروه کوه را دیدند ندیدند کان بکوه	Ol gürüh cāndan ḥabersiz idiler Dağ görüb ol dağda kin <sup>1</sup> görmediler <sup>2</sup>
2070	آن خزان نزد خدا نفس و هواست عقل و جان عین بهارست و بقاست	Ḥaḡ ḡatında nefis ü hevādır ḡazān ‘Aḡl u cān ‘ayn-ı bahār bāḡtīdir an
2071	مرترا عقلیست جزئی در نهان کامل العقلی بجو اندر جهان	Gizlide cüz’ī bir ‘aḡl var saña ‘Aḡl-ı kāmīl er ara dūnyāda ha
2072	جزئی تو از کلّ او کلّ شود عقل کل بر نفس چون غلی شود	Cüz’ūñ ola küllü küllünden anıñ Nefse zencir olur ‘aḡl-ı küll görüñ
2073	پس بتأویل این بود کانفاس پاک چون بهارست و حیوات برك و تارك	Pāk nefisler bu olur te’vilde pes Aşma yaprak hem bahār dirliḡiveş
2073	از حدیث اولیا نرم و درشت تن مپوشان زانک دینت راست پشت	İri yumuşak velīler sözü budur Örtme ten andan ki dīne arḡadır <sup>3</sup>
2074	گرم گوید سرد گوید خوش بگیر تاز گرم و سرد بجهی از سعیر	Dese şıcaḡ ya şoḡuḡ ḡoş tüt hemīn Germ ü serdden ṡamudan şıḡrayasıñ

<sup>1</sup> “Gördüler dağ ma‘deni” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Dağ görüb ol ṡağda kin görmediler.

<sup>3</sup> Der kenar: Evliyā sözünden iri yumuşak her ne ise teniñi örtme ol vechden ki seniñ dīniñe arḡadır.

[37a]

2075	گرم و سردش <sup>1</sup> نو بهار زنده کی است مایهٔ صدق و یقین و بند گیسست	Issı soğuşu hayat bahārıdır Şıdķ u yaķın māyesi ķulluķdurur
2076	زان کز و بستان جانها زنده است زین جواهر بحر دل آکنده است	Zırā cānlar bāğı anda diridir Ķalb deñizi bu güherden doludur
2077	بر دل عاقل هزاران غم بود گر ز باغ دل خلالی کم بود	Göñlü üzre ‘āķiliñ biñ ğam olur Ķalb bāğından ger ħilāl eksik olur
	پرسیدن صدقه از رسول که سرّ باران امروز ینه چه بود <sup>2</sup>	
2078	پس سؤالش <sup>3</sup> کرد صدیقه ز صدق با خشوع و با ادب از جوش عشق <sup>4</sup>	Doğruluğdan ‘Āyişe etdi su’āl Cūş-ı ‘ışķdan edeb ü ħuşū‘la ħal
2079	کای خلاصهٔ هستی و زبدهٔ وجود حکمت باران امروزی چه بود	Ey vücūduñ zübdesi varlık lübbü Ne idi bugünde yağmur ħikmeti
2080	این ز بارانهای رحمت بود یا بهر تهدیدست و عدل کبریا	Bu raĥmet yağmurlarından mıydı ya Tenbīh için miydi yā ‘adl-i Ĥudā
2081	این <sup>5</sup> از ان لطف بهار ایات بود یا ز پاییزی پر اقات بود	Ol bahār lütfundan ‘alāmet miydi Ya pür-āfet güz maţarından mıydı

<sup>1</sup> Der کنار: Anıñ.

<sup>2</sup> Hz. Ayišetü’s-sıddıka’nın Rasul (a.s.v.)’e “bugünkü yağmurun sırrı nedir?” diye sorması.

<sup>3</sup> Der کنار: O nebīye.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der کنار: Bu.

2082	گفت این از بهر تسکین غمست کز مصیبت <sup>1</sup> بر نژاد ادمس	Dedi ġam teskīni içündür bu uş Ṭab‘-ı ādemde muşībet o ġam uş
[37b]		
2083	گر بر آن آتش بماندی ادمی بس خرابی در فتادی و کمی	Ger o od üzre qalaydı ādemī Çok ħarāblık kemlik <sup>2</sup> uş düşer idi
2084	این جهان ویران شدی اندر زمان حرصها بیرون شدی از مردمان	Az zamanda vīran olurdu bu kevn Hırşlar insandan olur <sup>3</sup> taşra hemen
2085	آستن این عالم ای جان غفلت است هوشیاری این جهان را افت است	Cānım ġafletdir bu ‘ālem diregi Āfet oldu bu cihān ‘āqıllığı
2086	هوشیاری زان جهانست و چو آن غالب اید پست گردد این جهان	Ol cihāndandır ‘aқıllılık çün ol Gele ġālib alçaq olur bu oğul
2087	هوشیاری افتاب و حرص یخ هوشیاری اب و این عالم و سخ	Hem ‘aқıllılık güneş hırş buzdur Şu ‘aқıllılık bu ‘ālem çirkdürür
2088	زان جهان اندک ترشح میرسد تا نه غرّد در جهان حرص و حسد	O cihāndan erer az tamlā şehā Hırş ħased dünyada tā añırmaya
2089	ور ترشح بیشتر گردد ز غیب نه هنر ماند در بین عالم نه عیب	Ṭamlā eger çok ola ġaybdan şehā Ne hüner qalır ne ‘ayb bu dünyāda

<sup>1</sup> Der کنار: Ki muşībetden.

<sup>2</sup> Der کنار: Eksiklik.

<sup>3</sup> Der کنار: Olurdu.

2090	این ندارد حد سوی آغاز رو	Bu ki tutmaz hod git evvel semtine <sup>1</sup>
	سوی قصهٔ مرد مطرب باز رو	Yürü tekrār muṭrib er kışşasına
	بقیت قصهٔ مطرب و بیان کردن مخلص آن <sup>2</sup>	
<b>[38a]</b>		
2091	مطربی کز وی جهان بد پر طرب	Bir muṭrib ki andan cihān pür şevk idi
	رست ز اوازش <sup>3</sup> خیالات عجب	Bitdi sesinden ‘aceb hayāl <sup>4</sup> ahī
2092	از نوایش <sup>5</sup> مرغ دل پرآن شدی	Nağmesinden uçar oldu qalb kuşu
	وز صدایش هوش <sup>6</sup> دل حیران شد	Ḥayrān olurdu sesinden qalb hūşı
2093	چون بر آمد روزکار و پیر شد	Çıқа geldi ‘ömrü pīr oldu qatı
	باز جانیش <sup>7</sup> از عجز <sup>8</sup> پسته <sup>9</sup> گیر شد	Cān şāhini oldu sinek tutucu
2094	پشت او <sup>10</sup> خم گشت همچون پشت خم	Şırtı egri oldu küp şırtı gibi
	ابروان بر چشم همچون پاردم	Gözde oldu qaşları paldım gibi
2095	گشت اواز لطیف جانفزاش	Oldu cān artırıcı latīf sesi
	زشت و نزد کس نیرزیدی بلاش	Hiçe degmez kimse qatında kötü

<sup>1</sup> “Evvelki söze” şekli düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Mutribin beyan ettiği mahlasının kıssasının kalanı.

<sup>3</sup> Der kenar: Anıñ

<sup>4</sup> “-ler gör” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>5</sup> Der kenar: Anıñ

<sup>6</sup> Der kenar: ‘Aql

<sup>7</sup> Der kenar: Anıñ

<sup>8</sup> Der kenar: ‘Aczden

<sup>9</sup> Der kenar: “Peşşe” sivrisinek

<sup>10</sup> Der kenar: O anıñ



2096	آن نوای رشک <sup>1</sup> زهره آمده همچو آواز خر پیری شده	Ol gelen Zühre günüsü nagmesi Pîr olan bir eşek āvāzı gibi
2097	خودکدامین خوش که او ناخوش نشد یا کدامین سقف کو مفرش نشد	Çanğı hoşdur ki o nā-hoş olmaya Çanğı köşk yere döşenmiş olmaya
2098	غیر آواز عزیزان در صدور که بود از عکس دمشان نفخ صور	Sînede ‘azizler onu ğayrı gör Nefh-i şūr demleri ‘aksinden olur
2099	اندرونی کاندرونها مست از و ست نیستی کین هستها مان هست از و ست	Bir derûn ki içler andan mestdir Yok ki andan varlığımız vardır
[38b]		
2100	کهربای فکر و سر آواز او لذت الهام و وحی و راز او	Kehrubāveş fikr u sır çapar sesi O sırıñ ilhām u vaḥyiñ lezzeti
2101	چونکه مطرب پیر تر گشت و ضعیف شد پی کسبی اسیر یک رغیف	Oldu muṭrib çok kıoca za‘îf çu hā Kesb için bir girde <sup>2</sup> kıulu oldu tā
2102	گفت عُمر و مهلتم دادی بسی لطفها کردی خدایا با خسی	Dedi çok mühlet ‘ömr verdiñ bañā Lütufklar kııldıñ hüdāyā alçağā
2103	معصیت و رزیده ام هفتاد سال باز نگرفتی زمن روزی نوال	Şuçā yetmiş yıl uzanmışım yazık Tutmadıñ benden geri birgün azık

<sup>1</sup> Der کنار: “Reşk” hased günü.

<sup>2</sup> Der کنار: Girde, bir nev‘ etmektir ki girde kebābı meşhurdur.

2104	نیست کسب امروز مهمان تو ام چنک بهر تو زنم ان تو ام	Kār yoq̄ bugün seniñ q̄onuğunam Seniñ içün çeng ururum seniñem
2105	چنک را بر داشت شد الله جو سوی کورستان یثرب آه گو	Çengi q̄aldırdı olub haq̄ t̄alibi Medīne mezārılığında āh dedi
2106	گفت خواهم از حق ابریشم بها کو بنیگویی پزیرد قلبها	Dedi H̄aḡ’dan isterim (i)brişim behā Q̄alpleri q̄abul eder o iylige
2107	چنک زد بسیار و گریان سر نهاد چنک بالین کرد و بر کوری فتاد	Urdu çok çeng ağlayarak baş q̄odu Düşdü q̄ābre çengi yaşdıq̄ eyledi
2108	خواب برد و مرغ جاننش از حبس دست چنک و چنگی را رها کرد و بجست	Aldı nevm q̄urtuldu h̄apsden cān q̄uşu Q̄odu çengi çengiyi hem şıçradı
<b>[39a]</b>		
2109	گشت ازاد از تن و رنج جهان در جهان ساده و صحرای جان	Oldu tenden dūnyā rencinden āzād Pāk-i cihānda cān şahrāsında şād
2110	جان او <sup>1</sup> آنجا سر ایان ماجرا کاندرینجا گر بماندندی مرا	Cānı anda mācera ırlayıcı Ki beni ger bunda q̄osalar idi
2111	خوش بدی جانم در ین باغ و بهار مست این صحرا و عین لاله زار	H̄oş olurdu bu bahār bāğında cānım Bu ova mestī bu lālelik selīm

<sup>1</sup> Der kenar: O anıñ.

2112	بی پر و بی پا سفر می کرد می بی لب و دندان شکر می خورد می	Sefer edeydim kanatsız pāysız Şeker otaydım diş u dudaksız
2113	ذکر و فکری فارغ از رنج دماغ کرد می با ساکنان چرخ لاغ	Renc-i dimağdan beri bir fikr u zıkr Gök-nişinlerle ħorata <sup>1</sup> etsem n'olur
2114	چشم بسته عالمی می دید می ورد و ریحان بی کفی می چیده می	Gözü bağılı 'ālemi görsem idi Avuçsuz gül feslegen dersem idi
2115	مرغ ابی غرق دریای عسل عین ایوبی شراب مغتسل	Baħr-i bālā ğarq bir ördek idi Çeşme-i Eyyüb yıkanmış mey idi <sup>2</sup>
2116	که بد و ایوب از پا تا بفرق پاک شد از زخمها چون نور شرق	Anda ayakdan başa Eyyüb nebī Yaradan pāk oldu şarq nūru gibi
2117	مثنوی در حجم اگر بودی چو چرخ در نکنجیدی در و زین نیم برخ	Meşnevī gökveş olaydı kıt'ada Ana yarım parça bundan şıǵmaya
<b>[39b]</b>		
2118	کان زمین و اسمان بس فراخ کرد از تنگی دلم را شاخ شاخ	Ki o çok geniş yer ü gök ey aħi Şerħa şerħa etdi darlıqdan dili
2119	وین جهانی کاندترین خوابم نمود از کشایش پرّ و بالم را کشود	Bu cihān ki düşde göründü baña Kanadım açdı açıklıqdan şehā

<sup>1</sup> Şaka (Rumca).

<sup>2</sup> Der kenar: Yıkanılmış ki Eyyüb (a.s.) yıkanıb şifā bulmuş idi.

2120	آن جهان و راهش ار <sup>1</sup> پیدا بدی	O cihān zāhir olaydı hem yolu
	کم کسی يك لخطه <sup>2</sup> اینجا بدی	Bunda bir dem az kişi olaydı
2121	امر می آمد که نی طامع مشو	Emr geldi ki yok olma pür tama‘
	چون زپایت خار بیرون شد <sup>2</sup> برو	Ayağıñdan çıktı diken yürü şağ
2122	مول مولی میزد آنجا جان او	Hey ya mola <sup>3</sup> urdu ol yerde cānı
	در فضای رحمت و احسان او	Raḥmet ü iḥsān ovasında aḥi
	در خواب گفتن هاتف مر عمر را که چندین مال بر دار و بآن مرد ده <sup>4</sup>	
2123	آن زمان حق بر عمر خوابی گماشت	‘Ömer’e uyḥu ḥavāle etdi Ḥaḳ
	تا که خویش از خواب <sup>5</sup> نتوانست داشت	Ḳādir olmadı tuta kendini çaḳ
2124	در عجب افتاد کین معهود نیست	‘Acebe düşdü ki bu ma‘hūd degil
	این زغیب افتاده بی مقصود نیست	Bu ḡaybden düşdü bī-maḳṣūd degil
2125	سر نهاد و خواب بر دش خواب دید	Baş ḳodu nevm anı aldı gördü düş
	کامدش از حق ندا جانش شنید	Geldi Ḥaḳ’dan emr işitdi cānı uş

[40a]

<sup>1</sup> Der کنار: Eger.

<sup>2</sup> Der کنار: Ṭaşra oldu.

<sup>3</sup> Der کنار: Gemicileriñ “heya molasıdır” gūya ‘ālem-i cāndan gemisini ḳaldırıp ‘ālem-i ecsāma gelmesidir.

<sup>4</sup> Hz. Ömer’e uykudayken hatif bir sesin kendisine bütün malını bir ölüye vermesini istemesinin beyanıdır.

<sup>5</sup> Der کنار: Uyḳudan.

2126	آن ندایی کاصل هر بانك و نواست <sup>1</sup> خود ندا ائست وین باقی صداست	Ol nidā ki her şadānīñ aşlı o Ġayrısı sesdir nidā ḥod odur o
2127	ترك و كرد و فارسی گو و عرب فهم کرده آن ندا بی گوش ولی	Türk ‘Arab Kürd Fārisī dil söyleyen Sem’ u lebsiz anı fehm etmiş hemen
2128	خود چه جای ترك و تازیكست و زنك فهم کرده ست آن ندارا چوب و سنك	Türk ‘Acem hem Karaçulak ne yeri Ol nidāyı taş u direk añladı
2129	هر دمى اید از و بانك الست جوهر و اعراض میگردند مست	Her nefes elest sesi andan gelir Çamu cevherler ‘arzlar mest olur
2130	گر نمی اید بلی زیشان ولی امد نشان از عدم باشد بلی	Gerçi anlardan belī gelmez velī <sup>2</sup> Gelmeleri olur ‘ademden belī <sup>3</sup>
2131	زانچه گفتم من زفهم سنك و چوب در بیانش قصه هس دار هوب	Ben dedim andan taş ağaç fehmini ‘Aklı tut ḥüb kışşa vaşfinda aḥī <sup>4</sup>
نالیدن استنی حنانه چون منبر برای پیغامبر ساختند علیه السلام <sup>5</sup>		
2132	أسئن حنانه از هجر رسول <sup>6</sup> ناله میزد همچو ارباب عقول	Nebīden fırkatde ḥannān direği Feryād urdu ‘aql erbābı gibi

<sup>1</sup> Der kenar: Nağme

<sup>2</sup> Der kenar: “Belī” lafzı gelmez.

<sup>3</sup> Der kenar: Evet.

<sup>4</sup> Der kenar: İşidin ki dedim taş u ağaç añlamasını imdi anı beyānda bir ḥikāye ‘aqlıñda tut ḥoçça imdi diñle.

<sup>5</sup> Hannane direğinin yeni bir minber inşa edildiğinde inleyip Peygamber (a.s.v)’in direklerle konuşması.

<sup>6</sup> Der kenar: ‘Aleyhi’s-selām.

2133	در میان مجلس و عظ آنچنان	Meclis-i va‘z ortasında an-çünān <sup>1</sup>
	کزوی آگه گشت هم پیر و جوا <sup>2</sup>	Ki andan āgāh oldu hep pīr ü civān
<b>[40b]</b>		
2134	گفت پیغمبر چه خواهی ای ستون	Dedi nebī ne dilersiñ ey direk
	گفت جانم از فراق <sup>3</sup> گشت خون	Dedi ḵan oldu firāḵdan cān pek
2135	از فراق تو مرا چون سوخت جان	Firkatiñden hem benimçün yandı cān
	چون ننالم بی تو ای جان جهان <sup>4</sup>	Nice sensiz iñlemem cān-ı cihān
2136	مسندت من بودم از من <sup>5</sup> تاختی	Dayanacağñ ben idim çapdıñ āh
	بر سر منبر تو مسند ساختی	Minber üzre dayanacaḵ düzdüñ āh
2137	گفت میخواهی ترا نخلی کنند	Dedi iste seni ḵurma edeler
	شرقی و غربی ز تو میوه چنند	Şarḵlı ġarblı meyve senden dereler
2138	یا در ان علم ترا سروی کند	Ya o ‘ālemde seni servi ede
	تا تر و تازه بمانی تا ابد	Tā yaş u tāze ḵalasıñ ebeden
2139	گفت آن خواهم که دأ م شد بقاش <sup>6</sup>	Dedi isterim anı ki bāḵī uş
	بشنو ای غافل کم از چوبی مباش	Diñle ġāfil olma az direkden uş

<sup>1</sup> Der kenar: Ancılayın.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der kenar: “ت” seniñ.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der kenar: Benden.

<sup>6</sup> Der kenar: Anñ bāḵiligi dā’im ola.

2140	آن ستون را دفن کرد اندر زمین تا چو مردم حشر گردد یومد بین	Ol direği yere defn etdi Rasūl Dīn günü ḥaşr ola ādem gibi ol
2141	تا بدانی هر کرا یزد آن بخواند از همه کار جهان بی کار ماند	Tā bilesiñ her kimi Ḥaḳ oḳudu Ḳaldı işsiz dehr işinden hep aḥī
2142	هر کرا باشد ز یردان کار و بار یافت کار انجا و بیرون شد ز کار	Her kime iş güç ola Ḥaḳ'dan uyar Ṭaşra oldu işden anda buldu kār
<b>[41a]</b>		
2143	آنک او را نبود از اسرار داد کی کند تصدیق او نالهٔ جماد	Ol ki baḥş olmadı esrārdan aña Cānsız efgānın kaçan taşdıḳ kıla
2144	گوید اری نی ز دل بهر و فاق تا نگویدش <sup>1</sup> که هست اهل نفاق	Der evet uymaḳ için ḳalbden degil Demeyeler tā münāfiḳ oldu bil
2145	گر نیندی و اقفان امر کن در جهان رد گشته بودی این سخن	Ger vukūf degildiler kūn emrine Olmuş olurdu bu söz red dünyāda
2146	صد هزاران اهل تقلید و نشان افکند شان نیم و همی در گمان	Nice yüz biñ ehl-i taḳlīd ü nişān Buraḡur anlara yarım vehm ü ḡann
2147	که بظن تقلید و استدلا لشان قأمست و جمله پرّ و بالشان	Taḳlīdī ḡanla daḥi delīlleri Oldu ḳā'im hem ḳamu ḳanatları

<sup>1</sup> Der kenar: Ana.

2148	شبه انگیزد آن شیطان دون در فتند این جمله کور ان سر نکون	Çoparır bir şek o alçağ şeytân uş Baş aşığa düşdü hep bu körler uş
2149	پای استدلا لیان چوپین بود پای چوپین سخت بی تمکین بود	Olur uş delîlciler pây-i ağaç Çatı temkînsiz olur ayak ağaç
2150	غیر آن قطب زمان و دیده ور کز ثباتش کوه کردد خیره سر	Çutb-i vaqt ü ehl-i dîde gayrı bel Ki şebâtından olur sersem cebel
2151	پای نابینا عصا باشد عصا تا نیفت سرنکون او در حصا	Gözsüz ayağı ‘aşâ olur ‘aşâ Düşmeye tâ baş aşığa taşlara
<b>[41b]</b>		
2152	آن سواری کو سپه را شد ظفر اهل دین را کیست سلطان البشر <sup>1</sup>	Atlı ki ‘askere oldu o zafer Ehl-i dîne kimdürür hayr’ül-beşer <sup>2</sup>
2153	با عصا کور ان اگرره دیده اند در پناه خلق روشن دیده اند	Degnek ile yolu körler gördüler Halka şıgınmakda rüşen gördüler
2154	گر نه بینا یان بنددی و شهان <sup>3</sup> جمله کور ان مرده اندی در جهان	Olmasa görücüler şehler eger Dünyede hep ölelerdi körler
2155	نی زکور ان کشت اید نی درود نی عمارت نی تجارتها و سود	Ne gelir körlerden ekmek ne biçim Ne ‘imâret fayda ticâret begim

<sup>1</sup> Der kenar: ‘Aleyhi’s-selâm

<sup>2</sup> Der kenar: Şâh-ı beşer

<sup>3</sup> Der kenar: گر بینا بان و شهان نه بنددی taqđirindedir, vezn için teqaddüm etmiştir.



2156	گر نکردی رحمت و افضال شان در شکستی چوب استدلا لشان	Faẓl u raḥmet etmeyeydi anlara Delîlleri diregin kııardı ha
2157	آن عصا چبود قیاسات و دلیل آن عصا که داد شان <sup>1</sup> بینا جلیل	Ne ola ‘aşā kıyāslarla delîl Oldur ‘aşā ki vere başîr celîl
2158	چون عصا شد الت جنك و نفیر آن عصا را خرد بشکن ای ضریر	Olsa ‘aşā ceng ü nefret âleti Ey ‘alîl kııı anı ufaķ sen daḥî
2159	او عصا تان داد تا پیش آمدید آن عصا از خشم هم بروی زدید	Size ‘aşā verdi oña geldiñiz Hışmdan ‘aşāyı aña urduñuz
2160	حلقه کوران بچه کار اندرید دیده بانرا در میانه اورید	Halka-i körlerde ne işdesiñiz <sup>2</sup> Gözcü bir er ortaya getiriñiz <sup>3</sup>
<b>[42a]</b>		
2161	دامن او گیر کو دادت عصا در نگر کادم چها دید از عصا	Ṭut etegin ki saña verdi ‘aşā Baķ ki Ādem ‘aşādan neler göre <sup>4</sup>
2162	معجزه موسی و احمد را نگر چون عصا شد مار و استون باخبر	Mu‘cize-i Aḥmed ü Mūsā’ya baķ ‘Aşā yılan hem ḥabîr oldu direk

<sup>1</sup> Der kenar: Anlara.

<sup>2</sup> Der kenar: Ey körler halkası ne iş içindesiñiz

<sup>3</sup> Der kenar: “اندر حلقه کو دانید.” Üzeri çizilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: وَعَصَىٰ اٰدَمُ رَبَّهٗ فَغَوٰى (Adem, Rabbine baş kladırdı ve yolunu şaşırđı.)

(Süre-i Tā-Hā-121)Rāci

2163	از عصا ماری و از استن حنین پنج نوبت میز نند از بهر دین	‘Aşādan yılan direkden iñlemek Dīn için beş nevbet urdular köçek
2164	گر نه نا معقول بودی این مزه کی بدی حاجت بچندین معجزه	Yoḥsa bu lezzet olaydı nā-sezā Bunca mu‘cize kaçan ḥācet ola
2165	هر چه معقولست عقلش میخرد بی بیان معجزه بی جزر و مد <sup>1</sup>	Her ne ma‘ḳūldür ‘aql alır anı Keşmekeşsiz mu‘cizesiz yā aḥī
2166	این طریق بکر نا معقول بین در دل هر مقبلی معقول بین	Gör bu ‘aqla uymayan bkr yolu Ḳalb her mukbilde ma‘ḳūl gör velī
2167	همچنان کز بیم الم دیو و دد در جزایرها دویدند از حسد	Şöyle ki Ādem ḳorḥusundan dīv ü ḥūş Aṭalara yeldiler ḥasedden uş
2168	هم زبیم معجزات انبیا سر کشیده منکران زیر کیا	Mu‘cizāt-ı enbiyā ḥavfindan a Münkir baş çekmiş ululuḳ altına <sup>2</sup>
2169	تا بنا موسی مسلمانی زیند در تلبس تا ندانی که کیند	Tā müselman ‘adıyla <sup>3</sup> dirileler Tā libāsda bilmeyesiñ kimler

[42b]

<sup>1</sup> Der کنار: Cezr ü med meşelā bir şu olduḡu maḥalden ileri ḳuruya doğru gitse med derler. Maḥalline doğru çekilse cezr derler. Bu maḥalde ma‘ḳūl olana meyl edib inḳılāb-ı derūndan ḳurtulmaḳdan ‘ibāretidir.

<sup>2</sup> Der کنار: Ulular libāsı altına demektir.

<sup>3</sup> “İsmiyle” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

2170	همچو قلابان بر آن <sup>1</sup> نقد تباہ نقره می ما لند و نام پادشاه	Çalpazanlar gibi fâsîd akçeğe Sîm sûrerler pâdişâhîñ ismine
2171	ظاهر الفاظشان تو حید و شرع باطن آن همچو <sup>2</sup> در نان تخم صرع	Şer‘ ü tevhîd sözleriniñ zâhiri Bâṭın etmekde delice toḥumu
2172	فلسفی را زهره نی تا دم زند دم زند دین حقش بر هم زند <sup>3</sup>	Felsefîniñ yoḡ ödü ki dem ura Ursa dem ḥaḡ dîn anı birden ura
2173	دست و پای او جماد و جان او هر چه گوید آن دو در فرمان او	Cânsız eli ayağı cāmı anıñ Her ne der o iki emrinde anıñ
2174	باز بان گرچه که تهمت می نهند دست و پا هاشان <sup>4</sup> گواهی میدهند	Gerçi ki töhmet ḳoyarlar uş dile Vereler şâhidlik el ayaḡ hele
	معجزه پیغمبر و بسخن آمدن سنک ریزه در دست ابو جهل علیه اللعنه <sup>5</sup>	
2175	سنکها اندرکف بوجهل بود گفت ای احمد بگو این چیست زود	Ebū Cehl avcunda taşlar var idi Tîz nedir bu söyle ey Aḥmed dedi
2176	گر رسولی چیست در مشتم نهان چون خبر داری ز راز اسمان	Ger Rasûlseñ gizli avcumda nedir Sırr-ı gökden çün ḥaberdârsıñ nedir

<sup>1</sup> Der کنار: O.

<sup>2</sup> Der کنار: Gibi.

<sup>3</sup> Der کنار: Birbirine urur.

<sup>4</sup> Der کنار: Anlara.

<sup>5</sup> Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mucizesi, Ebu Cehl'in elinde gizlediği taşların dile gelmesi.

2177	گفت چون <sup>1</sup> خواهی بگو یم کان چهاست یا بگویند آنکه <sup>2</sup> ما حقیم و راست	Dedi isterseñ diyem anlar nedir Ya diyüler baña Hâķ' dır doğrudur
<b>[43a]</b>		
2178	گفت بو جهل این <sup>3</sup> دوم نادر تراست گفت اری حق ازان <sup>4</sup> قادر تراست	Dedi Ebū Cehl ikinci azdürür Dedi Aḥmed belī ḥaķ ḳādirdürür
2179	در میان مثن او <sup>5</sup> هر پاره سنك در شهاده گفتن <sup>6</sup> امد بی درنك	Yumruk ortasında o her pāre taş Bī-tevaḳḳuf geldi şāhidlige fāş
2180	لااله گفنت و الا الله <sup>7</sup> گفنت كو هر احمد رسول الله سفت	Lā-ilāhe dedi illallah dedi Deldi Aḥmed Rasūlallah dürrünü
2181	چون شنید از سنکها بو جهل این ز دزخشم آن سنکها را بر زمین	Çünkü taşlardan işitdi bunu o Urdu hışmından yere taşları o
2182	گفت نبد مثل تو ساحر دگر ساحرانرا سر تویی و تاج سر <sup>8</sup>	Misliñ olmaz ğayrı sāḥirler dedi Başı sen sāḥirlerin hem baş tācı
2183	خاك بر فرقتش كه بد كورو لعین چشم او ابلیس امد <sup>1</sup> خاك بین <sup>2</sup>	Başına toprak ki oldu kör la'ın Gözü toprak görücü iblīs hemīn

<sup>1</sup> Der کنار: Nice.

<sup>2</sup> Der کنار: Anı ki.

<sup>3</sup> Der کنار: Bu.

<sup>4</sup> Der کنار: Andan.

<sup>5</sup> Der کنار: Anın.

<sup>6</sup> Der کنار: Demege.

<sup>7</sup> Der کنار: Celle.

<sup>8</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

2184	باز گرد و حال مطرب گوش دار زانک <sup>3</sup> عاجز گشت مطرب ز انتظار	Țut ȚulaȚ dõñ geri muȚrib Țãline Beklemekden muȚrib ‘ãciz oldu ha
2185	بانك امد مر عمر را كای عمر بنده مار از حاجت باز خر	Nidã geldi ‘Ömer’e ki yã ‘Ömer Țulumuz al geri Țãcetden becer
2186	بنده داريم خاص و محترم سوی کورستان تو <sup>4</sup> رنجه کن قدم	Țaș bir Țul Țutarız hem muhterem Semt-i mezãrlıȚa rence Țıl Țadem <sup>5</sup>
<b>[43b]</b>		
2186	ای عمر از وجه بیت المال عام هفتصد دینار بر کف نه تمام	Beyt-i māl-i ‘ãmm yüzünden yã ‘Ömer Yedi yüz altın Țo avcuna ‘Ömer
2187	پیش او بر کای تو مارا اختیار این قدر بستان کنون معذور دار	İlt õñüne k’ey bize sen munteȚab Bu Țadar al Şimdi ma‘zur Țut hep
2188	این قدر را زبهر ابریشم بها خرج کن چون خرج شد اینجا بیا	İbrișim bahãsı iȚün bu Țadar Bunu Țarc et bunda gel Țarc olsa ger
2189	پس عمر زان هیبت آواز جست تا میان را بهر <sup>6</sup> این خدمت بیست	Pes ‘Ömer ses heybetinden ŐıȚradı Tã bu Țizmete belini baȚladı

<sup>1</sup> Der کنار: Geldi.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der کنار: Andan ki.

<sup>4</sup> Der کنار: Sen.

<sup>5</sup> Der کنار: Ayağını incinmiș eyle ya‘ni yürüt.

<sup>6</sup> Der کنار: İȚün.

2190	سوی کورستان عمر بنهاد رو در بغل همیان دوان در جست <sup>1</sup> و ج	Semt-i mezārılığa ‘Ömer yüz çodu Çanta çoltuğda yelerek aradı
2191	گرد کورستان دوانه شد بسی غیر آن پیرک نبود آنجا کسی <sup>2</sup>	Mezār etrāfın yelici oldu çok Kimse anda o pırceğizden gayrı yok <sup>3</sup>
2192	گفت این نبود دگر باره دويد مانده گشت و غیر آن پیر او ندید	Ġayrı kerre yeldi bu olmaz <sup>4</sup> dedi Çalmış oldu pır Ġayrın görmedi
2193	گفت حق فرمود مارا بنده ایست صافی و شایسته و فرخنده ایست	Dedi Hāç buyurdu bize bendedir Şāf u lāyık hem mübārek bendedir
2194	پیر چنگی کی بود خاص خدا حبذا زاین سر پنهان حبذا	Çünkü pır kaçan ola hāş Hüdā Ne güzel bu gizli sırdan habbezā
<b>[44a]</b>		
2195	بار دیگر گرد کورستان بگشت همچو آن شیر شکاری گرد دشت	Ġayrı kez dolandı çabr etrāfını Şahrā etrāfında çün av aslanı
2196	چون یقین گشتش که غیر پیر نیست گفت در ظلمت دل روشن بسیست	Çün yaqın oldu aña yok Ġayrı pır Dedi çaragūda aydın çalb keşır

<sup>1</sup> Der kenar: Aramağda.

<sup>2</sup> Der kenar: Bir.

<sup>3</sup> Der kenar: Yoğdu.

<sup>4</sup> Der kenar: “Değil” kelimesinin üzeri çizilerek düzeltilmiş.

2197	آمد و با صد ادب آنجا <sup>1</sup> نشس بر عمر عطسه فتاد و پیر جست	Geldi yüz edeble oturdu emîr Düşdü aqsırıq aña şıçradı pîr
2198	مر عمر را دید ماند اندر شکفت عزم رفتن کرد و لرزیدن گرفت	‘Ömer’i gördü ‘acebde qaldı pek Gitmek ‘azmin etdi tıtdı ditremek
2199	گفت در باطن خدا یا از تو داد محتسب بر پیرك چنگی فتاد	Dedi içinde yâ Rab senden meded Düşdü çengi pîre zâbit ura had
2200	چون نظر اندر رخ آن پیر کرد دید او را شرم سار و روی زرد	Çün nazar etdi o pîriñ yüzüne Gördü utanıcı yüz şarı aña
2201	پس عمر گفتش مترس از من مرم کت بشار تنها ز حق آورده ام	Dedi ‘Ömer ürkme benden qorqma hem Saña Hâq’dan müjdeler getirmişem
2202	چند یزدان مدحت خوی تو کرد تا عمر را عاشق روی تو کرد	Ol kadar hūyuñu medh etdi Hüdâ ‘Āşık etdi ‘Ömer’i yüzüne tā
220	پیش من بنشین و مهجوری مساز تا بگوشت گویم از اقبال راز	Ayrılık düzme otur önüme sen Sır diyem tā sem‘iñe iqbâlden
[44b]		
2204	حق سلامت میکند می پرسدت چونی از رنج و غمان بی حدت	Hâq selâm eyler saña seni şorar Nicesiñ hâdsiz gam u rencden şorar

<sup>1</sup> Der kenar: Ol pîrde.

2205	نك قراضهٔ چند ابریشم بها	İşte bunca altın ibrişim behā
	خرج کن این را و باز اینجا بیا	Bunu harc et yine gel bu yere ha
2206	پیر این بشنید بر خود <sup>1</sup> می طبیب	Pīr işitdi bunu debelendi hem
	دست میخایید و جامه می درید	Elini çiyneği esvāb yırtđı hem
2207	بانك می زد كای خدای بی نظیر	Feryād urdu k'ey Hūdā-yı bī-nazīr
	بس که از شرم آب شد بیچاره پیر	Yeter oldu şu hayādan işbu pīr
2208	چون بسی بگریست از حد رفت درد	Ağladı çok çünkü hadden gitti derd
	چنك را زد بر زمین و خرد کرد	Sazı urdu yere hord etđi o merd
2209	گفت ای بوده حاجبم از اله	Dedi ey Hāğdan hiçābım olucu
	ای مرا تو را هزن از شاهراه	Ulu yoldan ey baña yol urucu
2210	ای بخرده خون من هفتاد سال	Ey benim kanım yemiş yetmiş sene
	ای ز تو رویم سیه پیش کمال	Kemāl önünde yüzüm senden kara
2211	ای خدا با عطای با وفا	Ey 'ağası çok vefası çok celīl
	رحم کن بر عمر رفته در جفا	Bu cefāda gitmiş 'ömre rahm kıł
2212	داد حق عمری که هر روزی از و	Derdi bir 'ömr hāğ ki andan her günün
	کس نداند قیمت آن را جز او	Kimse andan gayrı bilmez kıymetin

---

<sup>1</sup> Der kenar: Kendi üzerine.



[45a]

2113	خرج کردم عمر خود را دم بدم در دمیدم جمله <sup>1</sup> را در زیر و بم	Harç etdim kendi ‘ömrüm dem-be-dem Bām tele inceye üfürdüm nidem
2114	آه کز یاد ره پرده <sup>2</sup> عراق رفت از یادم دم <sup>2</sup> تلخ فراق	Āh ‘iraq perdesi yolun añmadan Acı ayrılık hāṭırdan gitdi yan
2115	وآی کز تری <sup>3</sup> زیر افکند خر خشک شد کشت دل من دل بحدرد	Şaflığından vay küçük zīr-efkeniñ Çuru oldu dil <sup>3</sup> ekini oldu dil
2116	وآی کز آواز این بیست و جهان کاروان بگذشت و بیگه شد نهار	Vay yigirmi dört maḳām sesinden ah Geçdi kervān gün vaḳitsiz gitdi vah
2117	ای خدا فریاد زین فریاد خواه <sup>4</sup> داد خواهم نی ز کس زین داد خواه	Ey Hüdā feryād bu feryād-ḥāhdan Kimseden dād yoḳ bu pīr-i dād-ḥāhdan <sup>5</sup>
2118	داد خود را چون ندادم در جهان عمر شد هفتاد سال از من <sup>6</sup> جهان <sup>7</sup>	Kendime ‘adl vermedim dünyāda çün Şıçrar oldu ‘ömür yetmiş yıl bütün
2119	داد خود از کس نیا بم جز مگر زانک او از من بمن نزدیکتر	Kimseden bulmam meded ğayrı meğer Andan o benden yaḳīn baña püser

<sup>1</sup> Der kenar: Hepsini.

<sup>2</sup> Der kenar: Vaḳti.

<sup>3</sup> Der kenar: Dil, ḳālb.

<sup>4</sup> Der kenar: İmdād isteyici.

<sup>5</sup> Der kenar: Kimseden şikāyet etmem bu imdad isteyici pīrden şikāyet edib dād isteme.

<sup>6</sup> Der kenar: Benden.

<sup>7</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2120	داد خود از کس نخواهم جز اله	Ḥaḡ'dan özge istemem kesden meded
	دست من گیرای تو ما را پادشاه <sup>1</sup>	Ṭut elimi ey bize şāh-ı eḡad
2121	کین <sup>2</sup> منی ازوی رسد دم دم مرا	Benlik uş andan <sup>3</sup> erer dem dem baña
	پس و را بینم چو این شد کم مرا	Anı görürüm bu az olsa baña <sup>4</sup>
[45b]		
2122	همچو ان کو <sup>5</sup> با تو باشد زر شمد	O gibi k'ola seniñle zer şayyād
	سوی او داری نه سوی خود نظر	Kendiñe degil ana ṭutarsıñ naẓar
2123	همچنین در گریه و در ناله او	Böyle ağlamakda feryādda o pīr
	می شمردی جرم چندین ساله او <sup>6</sup>	Bunca yıllık suç şayardı ol münīr
	گردانیدن عمر مظنه <sup>7</sup> او را از مقام گریه که هستیست بمقام استغراق که مستیست <sup>7</sup>	
2124	پس عمر گفتش که این زاری <sup>7</sup> تو	Pes 'Ömer dedi bu iñlemeñ bu dem
	هست هم اثار هشیاری <sup>7</sup> تو	Seniñ 'āķillik eşeriñ oldu hem
2125	راه فانی گشته راهی دیگرست	Fānī olmuş yolu ġayrı yoldurur
	زانک هشیاری گناهی دیگرست	Zīrā 'āķillik bir özge suçdurur

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar: Ki bu.

<sup>3</sup> "Ḥaḡdan" kelimesinin üzeri çizilerek "andan" şeklinde düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: Bu benlik az olsa anı görürüm.

<sup>5</sup> Der kenar: O.

<sup>6</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>7</sup> Hz. Ömer'in zannını ağlama makamından istiğrak makamına yöneltmesi.

2126	هست هشیاری ز یاد ما مضی ماضی و مستقبلت پرده خدا	Oldu 'ākīllik geçen şey anmadan Saña Hāḡ perdesi gelecek geçen
2127	اتشی بر زن بهر دو تابکی پر گره باشی از ین هر دو چونی	Āteş ur her ikiye niceye ĩn İkiden neyveş pür 'uḡde olasıñ
2128	تا گره با نی بود همراز نیست همنشین آن لب و اواز نیست	Tā düğüm neyle ola sırdāş degil O dudakla sesle oturmuş degil <sup>1</sup>
2129	چون بطو فی خود بطو فی مرتدی چون بخانه امدی هم با خودی	Bir ṭavāfda mürted ü birinde sen <sup>2</sup> Çün eve geldi seniñle señ esen
<b>[46a]</b>		
2130	ای خبرهات <sup>3</sup> از خبر ده بی خیر توبه تو از گناه تو بتر	V'er haberler tüh <sup>4</sup> haberden bī-haber Oldu şuçuñdan seniñ tevbeñ beter
2131	ای تو از حال گذشته توبه جو کی کنی توبه از ین توبه بگو	Ey dilersiñ tevbe geçmiş hālden Tevbe kaçan edesiñ de tevbeden
2132	گاه بانك زیر را قبله کنی گاه قبله زار <sup>5</sup> را قبله کنی	Gāh ederseñ kıble tiz āvāzı hem Gāh öperseñ kıble-i bātılı hem

<sup>1</sup> Der kenar: Ḳamışıñ içinde delinmeden olan perdeleridir “dügüm” ta ‘bīr buyurdugu.

<sup>2</sup> Der kenar: Seni dönseñ redsin ol ṭavāfda sen kendiñ.

<sup>3</sup> Der kenar: Saña.

<sup>4</sup> Der kenar: Ta ‘zir maḡallinde “tü saña utanmaz” derler “tüh” ve “düh” o ma ‘nāyadır.

<sup>5</sup> Der kenar: “Zār” iñilti.

2133	چونک فاروق آینهٔ اسرار بُد جان پیر از اندرون بیدار شد	Sırlar āyīnesi idi çün emīr Oldu uyanık içinden cān-ı pīr
2134	همچو جان بی گریه و بی خنده شد جانش رفت و جان دیگر زنده شد	Gülmesiz bükāsız oldu cān gibi Cānı gitdi ğayrı cān oldu diri
2135	حیرتی آمد درونش آن زمان که برون شد از زمین و آسمان	Geldi bir hayret derūnuna o dem Ki yeri gögden o taşra oldu hem
2136	جست و جویی از ورای جست و جو من نمیدانم تو میدانی بگو	Aramağ ardında var bir aramağ Sen bilirseñ söyle ben bilmem çü bağ
2137	حال و قالی از ورای حال و قال غرقه گشته در جمال ذوالجلال	Hāl u kāl ardında var bir hāl u kāl Olmuş o ğarğ-ı cemāl-i zü'l-celāl
2138	غرقهٔ نی که خلاصی باشدش یا بجز دریا کسی بشناسدش	Ġarğ degil olmuş <sup>1</sup> ħalāşlığ o ana Deryādan ğayrı anı kim añlaya
<b>[46b]</b>		
2139	عقل جزؤ از کلّ جو یا نیستی گر تقاضا بر تقاضا نیستی	‘Ağl-ı cüz’ olmazdı külden řālib uş Olmasa ‘aşğ üzre ‘aşğ ‘āşıkda hoş
2140	چون تقاضا بر تقبضا میرسد موج آن دریا بر اینجا میرسد	Çün teğāzā teğāzāya erişe Bu yere ol deryā mevci erişe

<sup>1</sup> Der kenar: Olur.

- 2141 چونک قصهٔ حال پیر اینجا رسید  
پیر و حالش روی در پرده کشید  
Hāl-i pīr kışşası erdi bunda çün  
Perdeye yüz çekdi pīr hem hāli anın
- 2142 پیر دامن را ز گفت و گو فشاند  
نیم گفته در دهان ما بماند  
Etegin pīr güft ü gūdan silkdı hem  
Çaldı nīm<sup>1</sup> söylenmiş ağzımızda hem
- 2143 از پی این عیش و عشرت ساختن  
صد هزاران جان بشاید باختن  
‘Ayş u ‘işret düzmek eclinden hemān  
Oynamak lāyık nice yüz biñ cān
- 2144 در شکار بیشهٔ جان باز باش  
همچو خورشید جهان جان باز باش  
Cān meşeliği avında şāhin ol  
Dünyā güneşi gibi cānbāz ol
- 2145 جان فشان افتاد خورشید بلند  
هر دمی تی میشود پر می کنند  
Cān saçıcı düşdü<sup>2</sup> çün ‘ālī güneş  
Her dem olur boş pür ederler çü hoş
- 2146 جان فشان ای افتاب معنوی  
مر جهان کهنه را بنما نوی  
Cān saç ey ma‘nā güneşi cān saç  
Eski kevne yeñilik göster hem aç
- 2147 در وجود الیمی جان و روان  
میرسد از غیب چون آب روان  
Bu vücūd-ı ādemīde rūh u cān  
Ġaybdan aqar şu gibi erer revān
- [47a]
- 2148 هر زمان از غیب نو نو میرسد  
وز جهان تن برون شو میرسد<sup>1</sup>  
Ġaybdan her dem erer yeñi yeñi  
Taşra ol tenden sesi erer ahi<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Der کنار: Nīm, Yarım, nişf ma‘nāsına.

<sup>2</sup> “Oldu” kelimesinin üzeri çizilerek “düşdü” olarak düzeltilmiş.

تفسیر دعای آن دو فرشته که هر روز در هر بازاری منادی می کنند که  
 اللهم اعط كل منفق خلفاً اللهم اعط كل ممسكٍ تلفاً<sup>3</sup>

2149	گفت پیغمبر که دأ م بهر پند	Dedi Peyğamber ki dā'im nuşhı içün
	دو فرشته خوش منادی میکنند	İki melek hoş nidā eder hem ön
2150	کای خدا یا منفقان را سیر دار	Ṭut şadağa vereni yā Rabbi ṭut
	یک در مشان <sup>4</sup> را عوض ده صد هزار	Dirhemine ver 'ivaż yüz biñ ya çok
2151	کای خدا یا ممسکا نرا در جهان	Para ṭutanlara dünyāda hemān
	تومده الا زیان اندر زیان	Verme illā ver ziyān içre ziyān
2152	ای بسا امساک کز انفاق به	Ey şadağadan iyi çok ṭutma var <sup>5</sup>
	مال چق را جز با مد حق مده	Ḥağ malın Ḥağ emri ğayra verme var
2153	تا عوض یا بی ز گنج بی گران	Genc-i bī-ḥadden 'ivaż ta bulasıñ
	تا نباشی از عداد کافران	Şayısından kāfiriñ olmayasıñ
2154	کا شتران قربان همی کردند تا	Ki develer ḳurbān etdiler ki tā
	چیره گردد تیغشان بر مصطفی <sup>6</sup>	Aḥmed'e ḳılıçları ğālib ola

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der کنار: Erişir ki rûḥa ḥitāb ten cihānından taşra ol diyü.

<sup>3</sup> Hergün iki meleğın çarşıda “Ya Rabbi, cömert olanın malını çoğalt, her cimrinin de malını telef et” duasının tefsiri.

<sup>4</sup> Der کنار: Anlara.

<sup>5</sup> Der کنار: Ṭutmağ var.

<sup>6</sup> Der Kenar: ‘Aleyhi’s-selām.

2155	امر حق را باز جو گر واصلی نور حق را یاردان گر کاملی	Vāşıl <sup>1</sup> iseñ rüşen emr-i Hâk dile Kâmil iseñ Hâk nûrun dost bil hele
[47b]		
2156	چون غلام یا غی کو عدل کرد مال شه بر یا غیان او بذل کرد	‘Āşī bir kûl gibi ki ‘adl eyledi Şeh mālın ‘aşīlere bezl eyledi
2157	بنده پندارد که او خود عدل کرد مال شه را بر مساکین بذل کرد <sup>2</sup>	Kûl şanır ki kendi o ‘adl eyledi Şeh mālın miskinlere bezl eyledi
2158	در ئبی انزار اهل غفلتست کان همه انفاقها شان حسرتست	Çorqu var gâfillere Qur’an’da Ki kamu şadağaları hasret-zede
2159	عدل این یاغی و دادش نزد شاه چه فزاید دوری و روی سیاه	Şeh katında <sup>3</sup> vermesi ‘adli bunuñ Ne çoğaltır kara yüz ıraklığıñ <sup>4</sup>
2160	سروران مگه در حرب رسول بود شان قربان بامید قبول	Mekke uluları ceng-i nebîde Kurbân oldular kabûl ümmîdiyle
2161	بهر این مؤمن همی گوید ز بیم در نماز <sup>5</sup> إهدى الصراط المستق	Der bunuñçün çorqudan mü’min muqîm Her namâz ihdi’s-şirâtel müstaqîm

<sup>1</sup> “Ākîl” kelimesi “vâşıl” olarak düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der Kenar: Kâtına.

<sup>4</sup> Der Kenar: Yüz qaralığı ve uzaqlıq artırır.

<sup>5</sup> Der Kenar: Yâ Rabbi toğru yolu baña hidâyet eyle âmin.

2162	آن درم دادن سخی را لایقت جان سپردن خود سخای عاشق است	Ol gümüş vermek sezā cömerde baḡ 'Āşıkın sehāsı cān ışmarlamak
2163	نان <sup>1</sup> دهی از بهر حق نانت دهند جان دهی از بهر حق جانت دهند	Ḥaḡ içün nān ver verirler saña nān Ḥaḡ içün cān ver verirle saña cān
2164	گر بریزد بر کهای این چنان برک <sup>2</sup> بی بر کیش <sup>3</sup> بخشد گردکار	Ger dökülse bu çınar yapraḡları Çizgisiz zīnet baḡışlar ol ḡanī
<b>[48a]</b>		
2165	گر نماند از جود در دست تو مال کی کند فضل الهت پا یمال <sup>4</sup>	Ḳalmasa cūddan seniñ eliñde māl Ḳaçan eder faẓl-ı Mevlā pā-yi māl
2166	هر که کارد گردد انبارش تهی لیکنش از مزرعه باشد بهی	Her kim ekdi oldu anbār boş aña Olur <sup>5</sup> iylik tarladan lākin aña
2167	وانکه در انبار ماند و صرف کرد اشبیش و موش و حواد ثهانش خورد	Kim ḡalıb anbārda etdi iddiḡār Bit şaçan yedi vuḡu'āt etdi tār
2168	این جهان نفیست در اثبات جو صورتش صفرست در معنیش جو	Bu cihān nefīdir işbātda ara Şūreti boş anı ma'nāda ara

<sup>1</sup> Der Kenar: "Dehi" verirseñ.

<sup>2</sup> Der Kenar: "Berk" zīnet, "berk" çizgi.

<sup>3</sup> Der Kenar: Ana.

<sup>4</sup> Der Kenar: "Pā-yi māl" Ayaklar altında sürünücü.

<sup>5</sup> "Vardır" kelimesinin üzeri çizilerek "olur" şeklinde düzeltilmiş.



2169	جان شورو تلخ پيش بيع بر جان چون دريای شيرين را بخر	Acı tuzlu cānı şatmağa götür Tatlı deryā gibi cānı al bihir
2170	ورنمی تانی شدن زين استان گوش کن باری زمن اين داستان	Ḳādir olmazsañ eşikden gitmege Bāri benden kışşa-yı gūş et hele
	قصهٔ خلیفه که در آن زمان در کرم از خاتم طایی گذشته بود و نظیرش نیست بود <sup>1</sup>	
2171	يك خلیفه بود در ایام پيش کرده حاتم را غلام جود خویش	Bir ḫalīfe vardı oñ günlerde hem <sup>2</sup> Ḥātemī etmiş sehāsı kulu hem
2172	رایت اکرام و داد افراشته فقر و حاجت از جهان برداشته	‘Adl ü ikrām sancağın yüceltmış o İhtiyācı dünyeden kaldırmış o
[48b]		
2173	بحر گو هر بخشش صاف امد داد او از قاف تا قاف امد	Bahr-i cevher şāfi gelmiş bahşişi ‘Adli gelmiş kâfdan kâfa ahi
2174	در جهان خاک ابرو آب بود مظهر بخشایش و هباب بود	Şu bulut idi bu toprak dünyāda Mazhar-ı bahş-ı Hāk idi ey dede
2175	از عطایش بحر و کان در زلزله سوی جودش قافله بر قافله	İhsānından ditremede baḫr ü kân Cūduna kâfile kâfile revân

<sup>1</sup> Keremiyle Hâtem-i Tâyi'nin şöhretini geçmiş olan halifenin kıssası.

<sup>2</sup> Der Kenar: Evvel zamānda demek.

2176	قبله حاجت در و دروازه اش رفته در عالم بچود اوازه اش	Eşiği kapısı hâcet kıblesi 'Āleme seḥā ile gitmiş sesi
2177	هم عجم هم روم هم ترك و عرب مانده از جود و سخا یش در عجب	Hem 'Acem hem Türk hem Rûm u 'Arab Çalmış 'acebde seḥāsından o hep
2178	اب حیوان بود و دریای کرم زنده گشته هم عرب ز و هم عجم	Āb-ı ḥayvān idi deryā-yı kerem Diri olmuş andan 'Arab hem 'Acem
	قصه اعرابی درویش و مجرای زن او بسبب قلت و درویشی <sup>1</sup>	
2179	یکشب اعرابی زنی مر شوی را گفت و از حد برد گفت و گوی را	Bir 'Arab ḥātun erine bir gece Sözü ḥadden iletib dedi köca
2180	کین همه فقر و جفاها می کشیم جمله عالم در خوشی ما ناخوشیم	Bu kamu faqr u cefâyı çekeriz Cümle ḥalk ḥoşlukda biz nā-ḥoşlarız
<b>[49a]</b>		
2181	نان مان نه نان خورش مان درد و رشک کوزه مان نه آب مان از دیده اشک	Mā lenā ḥubz <sup>2</sup> derd ḥased ḳatığımız Destimiz yok göz yaşından şuyumuz
2182	جامه ما روز تاب اقتاب شب نهالین و لحاف از ما هتاب	Gündüzün eşvābımız gün sıcağı Gice döşek yorgan ay aydınlığı

<sup>1</sup> Bir Arabi derviş ile karısının fakirlik ve yokluk sebebiyle olan maceralarının kıssası.

<sup>2</sup> Der Kenār: Mā lenā ḥubz bizim etmegimiz yok.

2183	قرص مه را قرص نان پند اشته دست سوی السمان برد اشته	Ay çöregin şanmış etmek çöregi Göge kaldırmış elin çörek diyü
2184	ننگ درویشان ز درویشی ما روز و شب از روزی اندیشی ما	Oldu fakırlere fakrımızdan ‘ār Gün gece azık düşünmekden nā-çār
2185	خویش و بیگانه شده از ما رمان بر مثال سامری از مرد مان	Bizden ürker oldu yabancı hışım Kaçdı nāsdan sāmırī hem nitekim
2186	گر بخواهم از کسی <sup>1</sup> يك مشت پشك مرمرا گوید خشم کن مرد و خشك	İstesem ger bir avuc koyun kığı <sup>2</sup> Der baña şuş yaramaz derdli qarı
2187	مر عرب را فخر غزوه ست و غنا در عرب ما همچو اندر خط خطا	‘Arab’ıñ faħri ğazādır hem ‘ata Biz ‘Arab’da yazı içinde hața
2188	چه غزا ما بی غزا خود کشته ایم ما بشمشیر عدم سر گشته ایم	Ne ğazā kendimiz cenksiz olmuşuz Tīġ-i yoqluġ ile başı dönmüşüz
2189	شب بخفتم روز باشد هیچ نه در درون جز سوز پیچا پیچ نه <sup>3</sup>	Gice uyurum gün olur hiç yoġ Derūnda yanmaġdan özge pīç <sup>4</sup> yoġ

[49b]

<sup>1</sup> Der Kenār: Bir kimseden.

<sup>2</sup> Der Kenar: Kığı Türkīdir, koyun tersi demektir.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Der Kenar: İzırāb.

2190	چه خطا ما بی خطا در آتشیم	Ne haṭā biz bī-haṭā āteşdeyiz
	چه دوا ما درد و غم را مفرشیم <sup>1</sup>	Ne devā derd ü ğamiñ ḥālisiyiz <sup>2</sup>
2191	چه عطا ما بر گدایی می تنیم	Ne ‘itā bir fakīre şarılırız
	مر مکس را در هوا رک می زنیم	Havada sinek damāriñ ururuz
2192	گر کسی مهمان رسد گر من منم	Bir kişi erse konuğ ger ben benim
	شب بخسبد قصد دلقتش میکند	Çün uyur hırķasına ķaşd eylerim
2193	زین نمط زن ماجراو گفت و گو	Zen bu üslūbdan sözü geçmişi ha
	برد از حدّ عبارت پیش <sup>3</sup> شو <sup>4</sup>	Ḥadd-i ta‘bīrden eyletdi ehline
2194	کز عنا و فقر گشتستیم خوار	Faķr u ‘illetden ḥor olmuşuzdurur
	سوختیم از اضطراب و اضطرار <sup>5</sup>	Mużtarib mużtarr yanmışızdurur
2195	تابکی <sup>6</sup> ما این چنین خواری کشیم	Tā-be-gey ḥorluğı böyle çekelim
	غرقه اندر بحر ژرف آتشیم <sup>7</sup>	Od deriñ baḥrinde hem ğarķ olalım
2196	ناگه ار روزی در اید میهمان	Gelse konuğ bir gün añsızın eger
	شرمسار یها بریم ازوی بجان <sup>8</sup>	Cāna andan ilteriz utanmalar

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ne devā derd u ğama döşenmişiz.

<sup>3</sup> Der Kenar: “Şev” Zevc.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>6</sup> Der Kenar: Niceden

<sup>7</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>8</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2197	لیک مهمان چون در آید بی ثبوت	Lik konuğ çün gele durmaqsızın
	دانک کفش میهمان سازیم قوت <sup>1</sup>	Bil pabucun düzer rāzıq hemîn
معذور شدن مریدان محتاج و تشنه بمد عیان مزور و ایشانرا شیخ پنداشتن <sup>2</sup>		
<b>[50a]</b>		
2198	بهر این <sup>3</sup> گفتند دانایان بفن	Dedi ‘ālimler fen ile diñle pek
	میهمان محسنان باید شدن	Ehl-i ihsān konuğu olmağ gerek
2199	تو مرید و میهمان آن کسی	Sen o kimse konuğu mürīdisiñ
	کو ستاند حاصلت را از خسی	Ki nekeslikden alır mālīk seniñ
2200	نیست چیره چون ترا چیره کند	Ol degil ġālib seni nice eder
	نورند هد مر ترا تیره کند	Nūr vermez saña qaragū eder
2201	چون و را نوری نبود اندر جهان	Çün aña dünyada bir nūr olmaya
	نور کی یابند ازوی دیگران	Ġayrılar andan qaçan ya nūr bula
2202	همچو اعمش کو کند داروی چشم	Kör gibi ki göz ‘ilācın eder o
	چه کشد در چشمها الا که پشم	Ne çeker illā göze yūñ çeker o
2203	حال ما اینست در فقر و عنا	Faqr u ‘illetde bu bizim hālīmiz
	هیچ مهمانی مبا مغرور ما	Olmasıñ hiçbir konuğ mağrūrumuz

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Muhtaç olan müridlerin ve susamışların hilekar ve yalancı iddiacıları şeyh zannetmeleri.

<sup>3</sup> Der Kenār: Bunuñ için.

2204	قحط ده سال ار ندیدی در صور چشمها بکشا و اندر ما نگر	Görmeseñ <sup>1</sup> şüretde on yıllıq қаһт Gözüñ aç baқ bize oldur bu қаһт
2205	ظاهر ما چون درون مدعی در دلش ظلمت زبانش شعشی	Zāhirimiz müdde‘ī қalbi gibi Қalбde қaragū lisānda şu‘leli
2206	از خدا بویی نه او را نه اثر دعویش افزون ز شیت و بو البشر	Aña ne қоһу Hüdā’dan ne eşer Da‘vāsı artık Şīt ü Ādem’den meger
<b>[50b]</b>		
2207	دیو ننموده و را هم نقش خویش او همی گوید زابدالیم و بیش <sup>3</sup>	Kendi naқşın aña dīv göstermemiş <sup>2</sup> Der o abdālız daһi çü çoғuz demiş <sup>4</sup>
2208	حرف درویشان بد ز دیده بسی تا گمان آید که هست او خود کسی	Harf-i dervişānı çalmış çok kişi Şek gele tā bir ādemdir o diyü
2209	حرف درویشان بد ز دیده درون تا بخواند بر سلیمی این فسون <sup>5</sup>	Işılāһ çalmış derūnī bī-һayā Tā bu mekri bir selīm қalbe oқuya
2210	خرده گیرد در سخن بر بایزید ننک دار داز درون او یزید	Hürde tutar sözde güyā Bāyezīd ‘Ar tutar anıñ derūnundan Yezīd

<sup>1</sup> Der Kenar: Görmediñse.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ya‘ni dīv kendine cismiñ göstermemiş. Şeytānı görmege қudret yoғiken ben ezelden tā ebed āl-i Muһammed’denim kerāmet bendedir diyü қuru da‘vada olur.

<sup>3</sup> Der Kenar: O abdāldanız daһi ziyādeyiz ya‘ni daһi ‘ālīyiz der.

<sup>4</sup> “Dā‘im o evvel abdalız” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2211	بی نوا از نان و خوان آسمان پیش او نه ان داخت حق يك استخوان	Bī-naşīb gök sofrasından nāndan Atmadı Hâk bir kemik öñüne şen
2212	او ندا کرده که خوان بنهاده ام نأب حقم خلیفه زاده ام	O nidā etmiş ki sofrā kıymuşum Nā'ib-i Hâk'ım hālîfe oğluyum
2213	الصلا ساده دلان پیچ پیچ تا خورید از خوان جودم هیچ هیچ	Ey dolaşık sâde diller es-şalā Hiç yeyiñ sofrā-yı cūdumdan şehā
2214	سالها بر وعده فردا کسان گرد آن سر گشته فردا نارسان	İRte va'dine niçe yıl kimseler İRteye ermez o serseme döner
2215	دیر باید تا که سرّ ادمی اشکارا گردد افزون و کمی	Çok zamān gerek kişiniñ sırrı tā Artığı eksigi tā zāhir ola
[51a]		
2216	زیر دیوار تنش گنجیست یا خانه مورست و مار و اژدها	Genc midir teni dīvārı altı yā Ejder ü yılan çarınca avı yā
2217	چونک پیدا گشت او چیزی نبود عمر طالب رفت آنگا هی چه سود	Zāhir oldu çün degildi bir şey ol Fayda ne oldum ki gitdi 'ömr oğul

در بیان آنکه نادر افتد که مریدی در مدعی مزور در اعتقاد بصدق بندد و او بدین اعتقاد بمقامی برسد<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Sadık bir mürit, yalancı dava sahibine kamil mürşit inancını besleyip doğru itikadını sebebiyle öyle bir makama vasil olmasının nadiren vuku bulmasının beyanıdır.

2218	ليک نادر طالب ايد کز فروغ در حق او نافع ايد آن دروغ	Līk az gelir ki t̄alib ū‘leden Ḥaḳḳına faydalı gelir ol yalān
2219	او بقصد نيك خود جایی رسد گرچه جان پنداشت آن آمد جسد	O iyi ḳaşd ile ere bir yere Gerçi cān ūandı o ten geldi göre
2220	چون تحرّی در دل شب قبله را قبله نی و آن نماز اوروا	Ḳıbleyi gice aramaḳ gibi hā Ḳıble degil ol namāz ammā revā <sup>1</sup>
2221	مدّعی را قحط جان اندر سرست ليک مارا قحط نان بر ظاهرست	Müdde‘īye sırdadır cān ḳaḫṫılıḡı <sup>2</sup> Bize etmek ḳaḫṫı zāhirdir velī
2222	ما چرا چون مدّعی پنهان کنیم بهر ناموس مزورّ جان کنیم	Müdde‘īveū biz niçün gizli edelim Yalān ‘ār içün cānımız ḳazalım

صبر فرمودن اعرابی زن خود را و فضیلت صبر و فقر گفتن بازن خود<sup>3</sup>

### [51b]

2223	شوی گفتش چند جویی دخل و <sup>4</sup> گشت خود چه ماند از عمر افزونتر گذشت	Er dedi irād nice istersiñ uū Ḥod ‘Ömr ne ḳaldı çoḡu geçdi uū
2224	عافل اندر بیش و نقصان ننگرد زانک هر دو همچو سیلی بگذرد	Baḳmaz ‘āḳil eksige çoḡa bütin Zirā sel gibi geçer her iki çün

<sup>1</sup> Der Kenār: “Revā” cā’iz ve lāyık.

<sup>2</sup> Der Kenār: Ḳıtlığı.

<sup>3</sup> Arabî’nin karısına sabretmenin faziletini ve sabretme fikrini anlatması.

<sup>4</sup> Der Kenar: İyi ve zengin olmak.



2225	خواه صاف و خواه سیلی <sup>1</sup> تیره رو چون نمی پاید دمی ازوی مگو	İste duru iste bulanık sel uş Bir dem eglenmez çü deme andan uş
2226	اندرین عالم هزاران جانور می زید خوش عیش بی زیر و زیر	Nice biñ cānlı bu ‘ālemde şehā Dirilir hoş ‘ayş üst altsiz şehā
2227	شکر میگوید خدا را فاخته بر درخت و برك <sup>2</sup> شب ناساخته	Şükür söyler üveyik Hāḫḫ’a şehā Ağaç üzre düzmeden şeblik ğidā <sup>3</sup>
2228	حمد میگوید خدا را عندلیب کاعتماد رزق بر تست ای مجیب	Ḥamd söyler Hāḫḫ’a bülbül ‘andelīb Rızq için saña dayanmaḫ yā mücīb
2229	باز دست شاه را کرده نوید از همه مردار بپریده امید	Şāhin etmiş şāh elinde loḫmasını Kesmiş ümmīd ḫamu murdārdan hemīn
2230	همچنین از پشته گیری تا به پیل شد عیال الله و حق نعم الوکیل	Böyle tüt sivrisinekden file bil Oldu Hāḫ muhtācı Hāḫ ni‘me’l-vekīl
2231	این همه غمها که اندر سینهاست از بخار گرد باد و بود ماست	Bu ḫamu ğamlar ki göğüslerdedir Bizim oldu olsun tozu buḫāridır

[52a]

<sup>1</sup> Der Kenar: “ تیره رو ” Bulanık yüzlü.

<sup>2</sup> Der Kenar: Yaprak.

<sup>3</sup> Der Kenar: Tedārik. Gicelik nafaḫa ve loḫmasını ḫazırlamadan tevekkül bābında ağaç üzre şükür söyler ḫāḫ te‘āliye.

2232	این <sup>1</sup> غمان بیخ کن چون داس ماست این چنین شود و انچنان و سواس ماست	Kök kıparan ğam bizim orağımız Böyle öyle oldurur şeytānımız
2233	دان که هر رنجی ز مردن پاره <sup>2</sup> ایست جزو <sup>3</sup> مرک از خود بران گر <sup>3</sup> چاره ایست	Bil ki her ‘illet ölümünden pāredir Mevt pāresin kendiden sor çāredir
2234	چون ز جزو <sup>4</sup> مرک نتوانی گریخت دانک کئش بر سرت خواهند ریخت	Kaçmağa kâdir degilsin cüz’den Dökmek isterler küllü bil başa sen
2235	جزو <sup>4</sup> مرک از گشت شیرین مر ترا دانک شیرین میکند کل را خدا	Mevt cüz’ī ger saña tātlı ola Bil ki küllīyi eder tātlı Hūdā
2236	دردها از مرک می آید رسول از رسولش رو مگردان ای فضول	Derdler ölümünden gelir elçi oğul Elçisinden yüz çevirme ey fuzül
2237	هر که شیرین می زید او تلخ مرد هر که او تن راپرستد جان نبرد	Kim dirilir tātlı o oldu acı Kim tene tıpar eyletmez cān hacı
2238	کوسفند انرا ز صحرا می کشند آنکه فربه تر مراورا می کشند	Şahrādan kıyunları çekeler uş O ki semiz anı oldururlar uş

<sup>1</sup> Der Kenar: Bu.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ey.

<sup>3</sup> Der Kenar: “Çāre īst” eger bir çāre var ise demektir ammā bir vechle vezine gelmediginden kaçır olundu.

<sup>4</sup> Der Kenar: Ölüm.

2239	شب گذشت و صبح آمد ای <sup>1</sup> شمر چند کیری این فسانه تو زسر	Geçdi şeb şubḥ geldi ey yağmur gülü Nice dek başdan tutasıñ mişālī
2240	نو جوان بودی و فانغ تر بدی زر طلب گشتی خود اول زر بدی	Yeñi civāndıñ ḥu çoq ḳāni‘ ediñ Altın ister olduñ evvel zer idiñ
[52b]		
2241	رز بدی پر میوه چون کاسد شدی وقت میوه پختنت فاسد شدی	Bāğ idiñ pür mīve olduñ çün kesād Mīve pişirmek demi olduñ fesād
2242	میوه ات باید که شیرین تر شود چون رسن تابان نه واپس تر <sup>2</sup> رود	Yemişiñ gerek ki pek tatlı ola Girü gitmeye <sup>3</sup> mutāflar gibi tā
2243	چفت مایی چفت باید همصفت تا بر اید کارها در مصلحت	Çiftimizsiñ çift şıfatdaş gerek Tā münāsib ḥāşıl ola kār pek
2244	چفت باید بر مثال همدگر در دو چفت کفش و موزه در نگر	Çift gerekdir biribirine mişāl İki çift mest pabuca baḳ et ḥayāl
2245	گر یکی <sup>4</sup> کفش از دو تنک اید بیا هر دو چفتش کار ناید مر ترا	İkiden biri ayağa gelse dār İşe gelmez saña iki çifti yār

<sup>1</sup> Der Kenar: “شمر” Yağmurdan ḥāşıl olan güldür lākin sin-i mühmile ile “سمر” olsa ḥikāye ma‘nāsına olur o zaman ma‘na bu olur ki “ey kendi ḥalḳa maşāl olmuş kimse gice geçdi şabāḥ oldu niçeye dek bu māşāl” ya‘ni ‘ömrüñ geçdi daḥi dünyanıñ dolamlandı gitmediñ.

<sup>2</sup> Der Kenar: “نشود” Taḳdīrindedir.

<sup>3</sup> “Olmaya” kelimesinin üzeri çizilerek “gitmeye” olara düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der Kenar: Pabuç.

2246	چفت در يك خرد و آن ديكر بزرگ	Biri ufağ çiftin ol ğayrı büyük
	چفت شیر بيڤشه ديدي هيچ گرك	Meşe şiri çifti kurt gördüñ mü gork
2247	راست نايد بر شتر چفت چوال	Doğru gelmez deve üzre çift çuval
	آن يکي خالی و آن ديكر کمال	Biri boş ol ğayrısı dolu kemāl
2248	من روم سوی قناعت دل قوی	Ben gidem kanā‘ate gönlü kavī
	تو چرا سوی شناعت می رود	Sen niçün şuça gidersiñ mī-revī
2249	مرد قانع از سر اخلاص و سوز	Ḳāni‘ ādem yanmadan ihlāşdan
	زين نسق ميگفت بازن تا بروز	Tā şabāḥ dedi zene bu vechden

[53a]

نصيحت کردن زن شوهر را که سخت سخن از قدم خود و مقام مگوی لم تقولون مالا تفعولون که این سخنها  
اگرچه راستست این مقام تو کست<sup>1</sup>

2250	زن بر و زد بانك کای ناموس کيس	Zen aña ses urdu k’ey dīniñ ‘ārı
	من فسون تو نخوا هم خورد بيڤش	İstemem yemesin artık hīleñi
2251	تره هات از دعوی و دعوت مگو	Da‘vā vü da‘vetle deme türrehāt
	رو سخن از کير و از نخوت مگو	Kibr u gurürdan yürü söz deme yat
2252	چند حرف طمطراق و کار و بار	Nice bir iş güç bu tımturağ sözü
	کار و بار خود بيڤين و شرم دار	Tut ḥayā gör kendi iş ü gücünü

<sup>1</sup> Kadının kocasına, “kendi mevkiinden fazla söyleme ki bu, “niçin yapamayacağınız şeyleri söylüyorsunuz” ayet-i kerimesiyle tehdit olunmuştur. Gerçi sözlerin kendi makamından doğrudur Diye nasihat etmesi.

2253	کبر زشت و از گدایان زشت تر روز سرد و برف و آنکه جامه تر	Kibr çirkindir faķırden pek fenā Ḳar soğuk günü o dem yaş cāme hā
2254	چند دعوی و دم و باد بروت ای ترا خانه چو بیت العنکبوت	Nice bir da‘vā nefes bıyık yeli Ey saña ev örümcek evi gibi
2255	از قناعت کی تو جان افروختی از قناعتها تو نام اموختی	Sen ḳanā‘atden ḳaçan parlatdı cān Bir ad öğrendiñ ḳanā‘atden hemān
2256	گفت پیغمبر قناعت چیست گنج گنج را تووا نمی‌دانی زرنج	Dedi nebī ḳanā‘at nedir çü kenz Genci rencden bilmediñ ‘ayān kenez
2257	این قناعت نیست جز گنج روان تو مزن لاف ای غم و رنج روان	Ḳanā‘at aḳıcı genc gāyır degil Ey rūḥun renc ü ğamı laf urmağıl
<b>[53b]</b>		
2258	تو مخوا نم چفت کمتر زن بغل چفت انصافم نیم چفت دغل	Ḳoltuğūñ az ur baña oḳuma çeft İnşāfa çeftim degilim ḳalpe çeft
2259	چون قدم با میر و بابک میز نی چون <sup>1</sup> ملخ را در هوا رک می زنی	Mīr ü beglere nice ayak urasıñ Gökde cerād damarın çün <sup>2</sup> urasıñ

<sup>1</sup> Der Kenar: “Meleh” Fārisī “cerād” ‘Arabī “çekirge” Türkī muḥaşşıl kelām zevcini begenmediginden nā-şey dedi ki tekebbür edib mīrlere ile nice yarış edesiñ hevādaki çekirge (“ye nice ḳudretin yetmez ise baña daḫi çift olmağa lāyık degilsin anlar mişālī dedi.” üzeri çizilerek düzeltilmiş.)niñ çünki damarın urursun ya‘ni çekirgeden ḳan almaḳ istersiñ cerrārsiñ.

<sup>2</sup> Der Kenar: “Nice” kelimesinin üzeri çizilerek “çün” olarak düzeltilmiş.

2260	با سگان زین استخوان در چالشی چون نی اشکم تهی در نالشی	Bu kemikden kelbler ile cenkdesiñ Çarnı boş ney gibi iñlemekdesiñ
2261	سوی ما منگر بخواری سست سست تا نگویم آنچه در رگهای تست	Baňa gevşek bakma ħorluqla otur Demeyim ānı ki damarıñdadır
2262	عقل خود را از من افزون دیده تو من کم عقل را چون دیده	Kendi ‘aqlıñ çok görürsüñ benden uş Sen nice gördüñ ben eksik ‘aqlı uş
2263	همچو گرك عاقل اندر ما مجه ای زتتك عقل تو کم عقل به	Şıçrama bize ışırıcı kırt gibi Nāķışı’l-aql seniñ aqlından iyi <sup>1</sup>
2264	چونکه عقل تو عقیل مردمست آن نه عقلست آن که مار و کژدم است	Seniñ ‘aqlıñ adamıñ pāyvāndıdır Ol ‘aql degil o ki ‘aķreb mārdır
2265	خصم ظلم و مکر تو الله باد مکر عقل تو ز ما کوتاه باد	Zulm ü ħıleñe ħaşm Allah ola Bizden ‘aqlıñ ħılesi kışa ola
2266	هم تو ماری هم فسونگر ای عجب مار گیر و ماری ای ننگ عرب	Hem yılsanıñ hem füsūncusuñ ‘aceb Mār ıtarsıñ mārıñ ey ‘arı ‘Arab
[54a]		
2267	زاغ اگر زشتی خود بشناختی همچو برف از درد و غم بگداختی	Çarğa kendi çirkiliğın <sup>2</sup> añlasa Derd ü ħamdan çar gibi erirdi tā

<sup>1</sup> Der Kenar: Seniñ ‘aqlıñ tenginden.

<sup>2</sup> Der Kenar: Çirkinligin.

2268	مرد افسون گر بخواند چون عدم او فسون بر مار و مار افسون بدو	Oğusa efsūncu düşmān gibi ger O yılāna yılān aña sihr eder
2269	کر نه بودی دام او افسون مار کی فسون مار را گشتی شکار	Olmasa aña yılān sihri tuzak Yılāna sihre av olur muydu bak
2270	مرد افسون گر ز حرص کسب و کار در نیابد آن زمان افسون مار	Kesb ü kār hırşından efsūncu kişi Añlamaz ol demde mār efsūnunu
2271	مار گوید ای فسونگر هین و هین ان خود دیدی فسون من ببین	Mār der ey efsūncu şaқın hem şaқın Baқ benim sihrime gördüñ kendiniñ
2272	تو بنام حق فریبی مر مرا تا کنی رسوای شور و شر مرا	İsm-i Hāқ'la aldadırsıñ beni sen Fitne şer rüsvāy edesiñ beni sen
2273	نام حقم پشت نی آن رای تو نام حق را دام کردی وای تو	Nām-ı Hāқ arқam seniñ re'yiñ degil Hāқ adın etdiñ tuzak vay saña bil
2274	نام حق بستاند از تو داد من من بنام حق سپردم جان و تن	Senden alır ism-i Hāқ dādım benim İsm-i Hāққ'a cān u ten işmarladım
2275	تا بزخم من رك جانت برد تا ترا چون من بزندانست برد	Tā benim yaramla damarıñ kese Tā seni ben gibi hābse ilete

[54b]

2276	زن از بین گونه خشن گفتار ها خواند بر شوی خود آن طومار ها	Çarı bu dürlü çatı sözlerden uş Okurdu erine tomarlar o hoş
2277	مرد چون این طعنها از زن شنفت مستمع شد بعد از بین بین تا چه گفت <sup>1</sup>	Er işitdi çarıdan bu t‘anı çün Diñler oldu gör ne dedi ba‘d‘ez-zin
	جواب شو هر زن را که در فقیر ان بخواری منکر بکار حق بکی ل نگر و طعنه مزین <sup>2</sup>	
2278	گفت ای زن تو زنی یا بوا لحن فقر فخر امد مرابرسر مزین	Dedi sen hüzün babası yā çarı Urma başa geldi faqr fahr-i nebī
2279	مال و زر سر را بود همچون کلاه کل بود او کز کله سازد پناه	Māl ü zer başa külāh gibi olur Taқыeden şıgınma düzen kel olur
2280	آنک زلف جعد رعنا باشدش چون کلاهش رفت خوشتر ایدش	O ki hoş kıvrım zülûf ola aña Taқыesi çün gide hoş gelir aña
2281	مرد حق باشد بمانند بصر پس بر هنه به که پوشیده نظر	Merd-i Haq olur göze beñzer şehā Çıplak iyi ki nazar mestür ola
2282	وقت عرضه کردن آن برده فروش بر کند از بنده جامه عیب پوش	Çul şatan ‘arz etme vaqtinde varır ‘Ayb-püş eşvābı kuldand çıkarır
2283	ور بود عیبی بر هنه کی کند بل بجامه خدعه باوی کند	Ger ola ‘aybı kaçan çıplak eder Hile eder aña eşvābla meger

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> (Bedevinin) Karısına, “fakirlere horlukla bakma, Allah’ın işlerine tam bir iyi zanla bak” demesi.



[55a]

- 2284 گوید این شرمنده است از نیک و بد  
از برهنه گردن او از تو رمد  
Nîk ü bedden utanıcıdır bu der  
Senden ürker çıplak olmakdan o der
- 2285 خواجه در عیب است غرقه تا بگوش  
خواجه را مالست مالش عیب پوش  
‘Aybda hoca kulağa dek garkdır  
Hocada māl var ‘ayb-püş mālıdır
- 2286 کز طمع عیبش نبیند طامعی  
گشت دلها را طمعها جامعی  
Görmez ‘aybın şama‘dan ehl-i şama‘  
Çalbleri cem‘ edici oldu şama‘
- 2287 ور گدا گوید سخن چون زرّ کان  
ره نیابد کاله او درد کان  
Ger fakîr söz dese k’ân altüniveş  
Metâ‘ı dükkâna yol bulmaz düşeş
- 2288 کار درویش و رای فهم تست  
سوی درویشی بمنکر سست سست  
Fehminiñ ardında dervîşlik işi  
Bağma gevşek gevşek uş fakre siti<sup>1</sup>
- 2289 زانک درویشان و رای ملک و مال  
روزی دارند ژرف از ذوالجلال  
Mülk ü māl ardında dervîşler zîrâ  
Çok naşîb tutarlar Allah’dan şehâ
- 2290 زانک درویشی و رای کارهاست  
دم بدم از حق مرایشانرا عطاست<sup>2</sup>  
Zîrâ işler ardı dervîşlikdürür  
Dem-be-dem anlara Hâk’dan vereñidir
- 2291 حق تعالی عادلست و عادلان  
کی کند استمگری بر بی دلان  
Hâk te‘âla ‘âdil ‘âdiller şehâ  
Çanda zâlimlik eder bî-dillere

<sup>1</sup> Der Kenar: “Siti” kadın

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2292	آن یکی را نعمت و کالا دهد وین دگر را بر سر آتش نهد	Ol birine ni‘met ü kumaş verir Āteşe ol ğayrısını qor o bir
[55b]		
2293	آتشش سوزا که دارد این گمان بر خدای خالق هر دو جهان	Yağ anı ey od ki tutar şek gümān İki cihān hālīkı Hāqḳ’a hemān
2294	فقر فخری از گزافست و مجاز نی هزاران عزّ پنهانست و ناز	Faqr-ı faḫrı laf mıdır yāḫud mecāz Yoğ nice biñ gizlidir ‘izzetle nāz
2295	از غضب بر من لقبها را ندی یار گیرم مار گیرم خوا ندی	Ġāzābdan sürdüñ laqablar baña hem Mār ṭutucu oğuduñ yār ṭutarım
2296	ور بگیرم مارد ندانش کنم تاش از سر کوفتن ایمن کنم	Ger ṭutarsam mār dişin qoparıım Tā anı baş döñmeden emin edem
2297	زانك آن دندان عدوّ جان اوست <sup>1</sup> من عدو را میکنم زین علم پوست	Zīrā o dişler anıñ cān düşmanı Bilib qoparıım ‘adüv postunu <sup>2</sup>
2298	از طمع هر کز نخوامن من فسون این طمع را کرده ام من سرنگون	Ben ṭama‘dan her kiz efsün oğumam Bu ṭama‘ı baş aşığa etmişim
2299	حاش الله طمع من از خلق نیست از قناعت در دل من عالمی است	Hāşlillāh ṭama‘ım ḫalkdan degil Qanā‘atden var bir ‘ālem qalbde bil

<sup>1</sup> Der Kenar: -Dır.

<sup>2</sup> Der Kenar: Bu ‘ilmden ya‘ni dişi kendine düşman olduğunu bildigimden ‘adüvvünüñ postunu qoparıım.

2300	از سرا مرود بن بینی چنان زان فرود انا نماند آن گمان	Armud üstünden görürsüñ dibi çün Gel aşığı andan o şek qalmasın
2301	چون تو بر گردی و سر گشته شوی خانه را گردنده بینی آن تویی	Çün dönesiñ başı dönmüş olasıñ Sensiñ o lık evi dönmüş göresiñ
<b>[56a]</b>		
در بیان آنکه جنبیدن هرکسی از آنجاست که ویست <sup>1</sup>		
2302	دید احمد را ابوجهل و بگفت زشت نقشی کز بنی هاشم شکفت	Nebīyi gördü Ebū Cehl dedi Bed-naqşsıñ ki Qureyş'den açıldı
2303	گفت احمد مر ورا که راستی راست گفتی گرچه کار افزاستی	Dedi Peyğamber aña ki doğrusuñ Gerçi artırdıñ işi doğru dediñ
2304	دید صدیقش بگفت ای افتاب نی زشرقی نی زغربی خوش بتاب	Gördü Bū-Bekr anı dedi ey güneş Sen ne şarqđansıñ ne garbdan nūrla hoş
2305	گفت احمد راست گفتی ای عزیز ای رهیده تو زدنای نه چیز	Dedi Aħmed doğru dediñ ey kamer <sup>2</sup> Şey degil dünyādan ey qurtulmuş er
2306	حاضر ان گفتند <sup>3</sup> کای‌شه هر دو را راست <sup>4</sup> گو گفتی دو ضد گو را چرا	Dedi hāzırlar ki her ikiye çün İki zıdd diyene rast dediñ niçün

<sup>1</sup> Herkes ne makamda ve meşrepte ise herkesi kendi gibi bilmesini beyan eder.

<sup>2</sup> Der Kenar: Kamer daħi 'azīzdir zīrā 'ulvīdir.

<sup>3</sup> Der Kenar: Ey şah.

<sup>4</sup> Der Kenar: Deyici.

2307	گفت من ایینه ام مصقول دست ترك و هند و در من آن بیند که هست	Dedi yedullāha parlaḡ āynayım Türk ü zengī bende görür k'oldu hem <sup>2</sup>
2308	ای زن <sup>3</sup> ار طمّاع من بینی مرا زین تخریٰ زنانه بر ترا	Beni ṭama‘lı görürseñ ey ıarı Ḳarıca aramadan gel yuḡarı
2309	آن طمع را ماند و رحمت بود کو طمع آنجا که <sup>4</sup> آن نعمت بود	Ol ṭama‘a beñzer o raḡmet olur Ḳanı o rütbe ṭama‘ ni‘met olur
<b>[56b]</b>		
2310	امتحان کن فقر را روزی دو <sup>5</sup> تو تا <sup>6</sup> بفقر اندر غنا بینی دو تو	Bir iki gün imtiḥān kıḷ faḡriyāt Faḡr içinde gör ġınāyı iki ḡat
2311	صبر کن با فقر بگذار این ملال زانک در فقرست عزّ ذوالجلال	Bu melūllugu ḡo faḡra kıḷ ṣabr Zīrā Ḥaḡḡ’iñ ‘izzeti faḡrdadır
2312	سرکه مفروش و هزاران جان ببین از قناعت غرق بحران گبین	Sirke ṣatmaḡıl nice biñ cānı gör Ḳanā‘atden baḡr-i bālda ġarḡdır
2313	صد هزاران جان تلخی کش نگر همچو گل آغشته اندر گلشکار	Nice yüz biñ acı çekmiş cānı gör Gül gibi nendlendi gül-şikerdedir

<sup>1</sup> Der Kenar: Anı.

<sup>2</sup> Der Kenar: “Türk ü Hindu bende anı görür ki kendi olmuşdur” ammā vezn içün ḡasr olundu.

<sup>3</sup> Der Kenar: Eger.

<sup>4</sup> Der Kenar: O.

<sup>5</sup> Der Kenar: Sen.

<sup>6</sup> Der Kenar: Ender faḡr taḡdīrindedir.

2314	ای دریغا مر ترا کنجا بدی	Ey dirîğ şıgmağ olayıdı saña <sup>1</sup>
	تا ز جانم شرح دل پیدا شدی	Tā cānımdan şerh-i ƣalb zāhir ola
2315	این سخن شیرست در پستان جان	Cān memesinde bu söz süddür hemān
	بی کشیده خوش نمی گرده روان	Çekmesiz hoş olmaz aƣıcı revān
2316	مستمع چون تشنه وجوینده شد	Diñleyen çün ƣalib ü teşne ola
	واعظ <sup>2</sup> ار مرده بود گوینده شد	Vā‘az olmuş olsa söyleyici ola
2317	مستمع چون بسته امد با ملال	Baglı gelse çün melālden diñleyen
	صد زبان گردد <sup>3</sup> بگفتن کند و لال	Dilsiz olur yüz dil olsa söyleyen
2318	چونکه نامحرم در اید از درم	Çün ƣapımdan gele nā-maħrem derim
	پرده <sup>4</sup> در پنهان شود اهل حرم	Perdede gizli olur ehl-i ģaram
<b>[57a]</b>		
2319	ور در اید محرمی دو راز گزند	Gelse bir maħrem zārardan dūr eger
	بر گشایند آن ستیر ان روی بند	Açalar yüz bāğın <sup>5</sup> ol mestüreler
2320	هرچه را خوب و خوش و زیبا کنند	Her neyi hoş ģüb u güzel edeler
	از برای دیده <sup>5</sup> بینا کنند	Görücü göz eclî için edeler

<sup>1</sup> Der Kenar: Ya‘ni ģavsala olaydı.

<sup>2</sup> Der Kenar: Eger.

<sup>3</sup> Der Kenar: Söylemekte.

<sup>4</sup> Der Kenar: “در پرده”

<sup>5</sup> Der Kenar: Yüz bāğın, niğāb ma‘nāsına.

2321	مشك خود را بيهده خوش بو نكرد بهر انس امد پى اهو نگرده	Hoş koğu misk kendin ‘abes etmedi Nās için geldi āhu için olmadı
2322	كى بود اواز چنك و زير و بم از براى گوش بى حس اصم	Kaçan olur çeng sesi vü tîz ü bām Kulak için ki ola hissiz eşam
2323	ناى را حق بيهده خوشدم نكرد بهر حس گرد و پى اخشم نكرده <sup>1</sup>	Nā-yi Hak beyhüde hoşdum etmedi Hisçün etdi dimāgsız çün etmedi
2324	حق زمين و اسمان بر ساختست در ميان نار و نور افراختست	Haq zemîn ü āsuman düzmüşdürür Nūr u od beyninde yüceltmışdürür
2325	اين زمين را از براى خاكيان اسمان را مسكن <sup>2</sup> افلاكيان	Bu yeri hākīler eclinden hemān Göğü düzdü mesken eflākiyān
2326	مرد سفلى دشمن بالا بود مشرى <sup>3</sup> هرديكان پيدا بود	Sulfî ādem düşmen-i ‘ulyā olur Her dükkān müşterisiz peydā olur
2327	اى ستيره هيچ تو بر خاستى خويشتن را بهر كور اراستى	Hiç ey örtünmüş ya sen kalkdıñ mı hiç Qabr için kendi teniñ düzdüñ mü hiç
[57b]		
2328	گر جهانرا پر <sup>3</sup> در مكنون كنم روزي <sup>3</sup> تو چون نباشد چون كنم	Kevni ger doludur meknün edem Qısmetiñ çün olmaya nice edem

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der Kenar: Göñüller ehli.

<sup>3</sup> Der Kenar: “در مكنون” Dizilmiş inci.

2329	ترك جنك و سرزنش ای زن بگو ور نمی گویی بترك من بگو	Başa urmağ cenk Türkündü kararı Ger demezsiñ söyle benim terkimi
2330	مرمرا چه جای جنك و نيك و بد کین دلم از صلحها هم می رمد	Benim için ne eyi bed cenk yeri Bu göñül ürker şuluğlardan daği
2331	بر سر این ریشها نیشم <sup>1</sup> مزن زخمها بر جان بی خویشم مزن <sup>2</sup>	Nişter urma yaralar başlar yine Yara urma bî-ğod olan cānıma
2332	گر خشم گردی و گرنه آن کنم که همین دم ترك خان و مان کنم	Ḥāmuş olğıl yoğsa anı ederim Ki evi barqı bu dem terk ederim
2333	پا تهی گشتن به است از کفش تنك رنج غربت به که اندر خانه جنك <sup>3</sup>	Dar pabuçdan boş ayak olmağ iyi Renc-i ğurbet evde ğavğadan iyi
	مرا عاۀ کردن زن شو هر را و استغفار کردن از گفت خویش <sup>4</sup>	
2334	زن چو دید او را که تند و تو سنست گشت گریان گریه خود دام زنست	Zen anı çün gördü darğın hem ḥarun <sup>5</sup> Ağlar oldu zen tuzağı bükā çün
2335	گفت از تو کی چنین پنداشتم از تو من امید دیگر داشتم	Dedi senden böyle kaçan şanmışım Senden uş ben ğayrı ümīd tuţmuşum

[58a]

<sup>1</sup> Der Kenar: Baña.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Kadının kocasından özür dilemesi ve söylediklerinden ötürü istiğfar etmesi.

<sup>5</sup> Der kenar: Ḥarun at, ḥārun ḥayvān.

2336	زن در امد از طریق نیستی گفت من خاک شما ام نیستی	Geldi hem yoqluq yolundan o qadın Dedi toprağınızım degil qadın <sup>1</sup>
2337	جسم و جانم هر چه هستم ان تست حکم و فرمان جملگی فرمان تست	Cism ü cānım her ne varım hep seniñ Hüküm ü fermān cümle fermāniñ seniñ
2338	گر ز درویشی دلم از صبر خست بهر خویشم نیست آن بهر تو است	Fağrdan qalib tırmalandı şabırdan Kendim <sup>2</sup> için yok seniñçündür hemen
2339	تو مرا در درد ها بودی دوا من نمیخواهم که باشی بی نوا	Sen benim derdlerime olduñ devā İstemem bī-naşīb olasıñ şehā
2340	حان تو کز بهر خویشم نیست این از برای تست این ناله و حنین	Cāniñ haqqıçün bu kendimçün degil Seniñ için nāle vü enīn a gül
2341	خویش من والله که بهر خویش تو هر نفس خواهد که میرد پیش تو	Vallāhi kendim seniñ kendiñ için İster ola her nefis öñünde çün
2342	کاش جانم کش روان من فدی از ضمیر جان من واقف بدی	Keşke cāniñ ki fedā rühüm aña Sırr-ı cānımdan vāqıf olaydı tā
2343	چون تو با من این چنین بودی بظن هم زجان بیزار گشتم هم زتن	Çün benimle böyle olduñ zan ile Bī-zār oldum cāndan tenden hele

<sup>1</sup> Der kenar: Ben siziñ toprağınızım.

<sup>2</sup> “Benim” kelimesinin üzeri çizilerek “kendim” olarak düzeltilmiş.



2344	خاکرا بر سیم و زر کردیم چون تو چونینی با من ای جان را سکون	Sīm ü zer başına toprak çün hemān Böylesiñ benimle ey ārām-ı cān
[58b]		
2345	تو که در جان و دلم جا میکنی زین قدر از من تبرا میکنی	Sen ki cān u dilde edersiñ yeri Bu qadr benden beri etdiñ seri
2346	تو تبرا کن که هستت دستگاه ای تبری تو را جان عذر خواه	Sen berīlik et el ermek var saña Cān ‘özür diler beri olmaña hā
2347	یاد میکن آن زمانی را که من چون صنم بودم تو <sup>1</sup> ابودی چون شمن	Eyle yād ol bir zamānī ki bu ben Putveş edem puta şapan gibi sen
2348	بنده بر و فق تو دل افروختست هر چه گویی پخته گوید سوختست	Ḳul murādınca parıldatdı göñül Her ne pişdimi deseñ yanmış der ol
2349	من سپاناخم تو باهر چم پزی یا ترش بایا که شیرین می سزی	Ispanağım neyle pişirseñ beni Ekşi tatlı çorba lāyık gör beni
2350	کفر گفتم نک بایمان امدم پیش حکمت از سر جان امدم	Küfr desem işte geldim īmāna Cāndan geldim çü hikmet önüne
2351	خوی شاهانه ترا نشنا ختم پیش تو کستاخ خر در تا ختم	Şāhçe hūyuñ añlamamışım saña Küstaḥ eşek gibi çaptım önüñe

<sup>1</sup> Der Kenar: Eden.

2352	چون ز عفو تو چراغی ساختم تو به کردم اعتراض انداختم	Çünkü ‘afvüñden çerāğı düzmüşüm Tevbe etdim etdim i‘tiraızı hem
2353	میکشم پیش تو شمشیر و کفن می نهم پیش تو کردن را بزن	Çekerim önüñe kılıçla kefen Gerdānım qorum önüñe ur bizen
[59a]		
2354	از فراق تلخ میگوی سخن هر چه خواهی کن و لیکن آن <sup>1</sup> ممکن	Dersiñ acı ayrılıqdan söz heme Ne dilerseñ et velī anı deme
2355	در تو از من عذر خواهی هست سر با تو بی من او شفیع مستمّر	Sende benden ‘özü-ğ̃āh var gizlice Saña o bensiz şefi‘ dā’im hoca
2356	عذر خواهم در درون خلق تست ز اعتماد او دل من جرم جست <sup>2</sup>	‘Özü-ğ̃āhım içde ki hūyuñ seniñ Qalb aña inandı istedi şuçun
2357	رحم کن پنهان ز خود ای خشمکین ای که خلقت به ز صد من انکبین	Ey hışmlı gizli raḥm et kendiden Ey hūyuñ hoş yüz baṭmān baldan
2358	زین نسق میگفت با لطف و کشاد در میانه گریه بروی فتاد	Bu vechden dedi luṭf ile açıq Düşdü aña bir bükā ortada çok
2359	گریه چون از حد گذشت و های های از حنینش مرد را دل شد ز جایی	Geçdi ḥadden ağlaması hey heyi Feryādından gitdi yerden er cānı

<sup>1</sup> Der Kenar: Etme.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ana dayanmaqdan.

2360	نه قرارش <sup>1</sup> ماند و شد صبرش ز جای	Gitdi yerden şabrı qalmanı qarār
	زانك بی گریه بد او خود دلربای <sup>2</sup>	Bükāsız qalb qapıcıydı zīrā yār
23	شد از ان باران یکی بر قی بدید	Oldu bir şimşek o yağmurdan zühūr
	زد شراری در دل مرد و حید	Urdu kığılıcım bir er göñlüne gör
2361	آنك بنده روی خوبش بود مرد	Ol ki hūb yüzü qulu idi eri
	چون بود <sup>3</sup> چون بندگی آغاز کرد	Nice ola qulluğa āğāz etse <sup>4</sup> de
<b>[59b]</b>		
2362	آنك از کبرش دلت لرزان بود	Ol ki kibriñden diliñ ditrer ola
	چون شوی <sup>5</sup> چون پیش تو گریان ش	Nice olursuñ ağlar olsa öñde ya
236	آنك از نازش دل و جان خون بود	Ol ki nāzından dil ü cān qan olur
	چونك اید در نیاز او چون بود	Çün gele niyāza o nice olur
2364	آنك در جور و جفا یش دام ماست	Ol ki cevr ü cefāsı tūzağımız
	عذر ما جبود چو او در عنز خاست	‘Özre qalkdı çün o n’ola ‘özrümüz
2365	آنك جز گرد نکشی نامد ازو	Gelmese andan boynu çekmek ğayrısı
	خوش در اید با تو چون باشد <sup>6</sup> بگو <sup>7</sup>	Huşça gelse saña nice ola de

<sup>1</sup> Der Kenar: “ماند” Taqdirindedir.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der Kenar: Çünkü.

<sup>4</sup> Der Kenar: Āğaz etse ya’ni başlasa.

<sup>5</sup> Der Kenar: Çünkü.

<sup>6</sup> Der Kenar: -Di.

<sup>7</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2366	آنکه جز خونز یزیش <sup>1</sup> کاری نبود	Ol ki an dokmekden ozge yo ii
	چون نهد گردن زهی سودا و سود <sup>2</sup>	oysa gerdn iyi sevd fayda de
2367	زُیْنَ لِلنَّاسِ <sup>3</sup> حقا راستست	a bezemi zuyyine linnsi oku
	زانک حق <sup>4</sup> اراست چون دانند جست	Nice ırayabilirler a ii
2368	چون پی یسکنُ الیهاش افرید	Etdi alk eskn ileyh in u
	کی <sup>5</sup> تو اند دم از حوا برید	avv'dan dem aan kesile u
2369	رستم زال ار بود وز حمزه بیش	Rstem olsa ger ok olsa amza'dan
	هست در فرمان <sup>6</sup> اسیر زال خویش	Kendi pirezeni ulu oldu men
2370	آنک عالم بنده ُ گفتش بدی	Ol ki 'alem avlinin ulu idi
	گلمینی یا حُمیرا می زدی	De y Ayıe demin urur idi
<b>[60a]</b>		
2371	آب غلب <sup>7</sup> شد بر ائش از نهیب	atee u galib amm avfdan
	ز ائش او جوشد چو باشد در حجیب	aynar oddan o icabda ola n
2372	چونک دیکى حال امد هر دو را	mlek ikisine i'l geldi n
	نیست کرد آن اب را کردش <sup>1</sup> هوا	Yo ede uyu hev ede bn

<sup>1</sup> Der Kenar: Aa.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevln Mzesi Nu. 51'deki nshada yok.

<sup>3</sup> "nsanların iftlerine." (Ali mran Sresi: 14)

<sup>4</sup> Der Kenar: Bezedi.

<sup>5</sup> Der Kenar: dir ola.

<sup>6</sup> Der Kenar: Emirde.

<sup>7</sup> Der Kenar: Oldu.

2373	ظاهر ابرزن چو آب ار غالبی باطنا مغلوب و زن را طالبی	Zene gālibseñ şuveş ger zāhirā Ṭālib ü mağlūb zensiñ bāṭına
2374	این چنین خاصیتی در امیست مهر حیوان را کم است آن از کمیست	Buncılayın hāssiyyet ādemdedir Sevgi az hayvānda noqsān andadır
	در بیان حدیث ائهنّ یغلبن العاقل و یغلبهنّ الجاهل <sup>2</sup>	
2374	گفت پیغمبر که زن بر عاقلان غالب اید سخت و بر صاحبدلان	Dedi nebī ki nisā ‘āķillere Gele gālib ḳatı ehl-i dillere <sup>3</sup>
2375	با زبر زن جاهلان چیره شوند زانک <sup>4</sup> ایشان تند و بس خیره روند	Gālib olur zene cāhiller yine Zīrā dargın bulanıķ yürür zene
2376	کم بود شان <sup>5</sup> رقت و لطف و وداد زانک حیوانیست غالب بر نهاد	Lütf ü riḳḳat sevgileri az olur Ṭab‘ine hayvānlığı gālibdürür
2377	مهر و رقت و صف انسانی بود خشم و شهوة و صف حیوانی بود	Sevgi riḳḳat şıfat-ı insān olur Hışm u şehvet şıfat-ı hayvān olur
[60b]		
2378	پر تو حقست و آن معشوق نیست خالقست آن گو بیا مخلوق نیست	Pertev-i Hāḳ’dır o ḥod ma‘şūk degil Güiyā ḥālıķdır o maḥlūḳ degil

<sup>1</sup> Der Kenar: Anı.

<sup>2</sup> “Kadınlar akılıya galip, cahile mağlup olurlar” hadis-i şerifinin beyanı.

<sup>3</sup> Der Kenar: ‘Āķillere gālibdir ammā şāhib-i gönüllere ḳatı ḳatı gālibdir buyurur.

<sup>4</sup> Der Kenar: Anlar.

<sup>5</sup> Der Kenar: Anlarıñ.

	تسلیم کردن مرد خود را بزن و آن طلب و اعتراض او را حق دانستن <sup>1</sup>	
2379	مرد زان <sup>2</sup> گفتن پشیمان شد <sup>3</sup> چنان	Öyle pişmān oldu sözden er hemān
	کز عوانی ساعت مردن عوان	Ki zālimlikden dem-i mevt zālimān
2380	گفت خصم جان جان چون آمد	Haşm nice geldim dedi cān cānına
	بر سر جان من لکد ها چون زدم	Nice urdum depmeler cān başına
2381	ز ان امام المتقین داد این خبر	Verdi andan bu haberi Mustafa
	گفت إذا جاء القضاء عمي البصر <sup>4</sup>	Dedi göz a‘mā olur gelse kaçā
2382	چون قضا آید فرو پوشد بصر	Aşağa gelse kaçā örter gözü
	تا نداند عقل ما پا را ز سر	Tā bilemez ‘aqlımız baş ayağı
2383	چون قضا بگذشت خود را می خورد	Çün kaçā geçdi kişi kendini yer
	پرده بد ریده گریبان می درد	Hicābı yırtmış yağa yırtar gezer
2384	مرد گفت ای زن پشیمان می شوم	Er dedi ey zen peşimān olurum
	گر بدم کافر مسلمان می شوم	Kāfir oldumsa müselmān olurum
2385	من گنهکارم تو ام رحمی بکن	Şuçluyum ben baña bir raḥm eylesen
	بر مکن یکبار گیم از بیخ و بن	Beni kök dibden qoparma birden

### [61a]

<sup>1</sup> Erkeğin karısına teslim olup geçim hususundaki talebine itirazını haktan kabul etmesi.

<sup>2</sup> Der Kenar: O.

<sup>3</sup> Der Kenar: Ancılayın.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2386	کافر پیر ار پشیمان می شود	İhtiyār kāfir peşīmān ola ger
	چونک عذر ارد مسلمان می شود	‘Özr getirse müselmān ola er
2387	حضرة پر رحمتست و پر کرم	Pür kerem pür raḥmet ol ḥazretdedir
	عاشق او هم وجود و هم عدم	Hem vücūd ‘adem anıñ ‘āşıkıdır
2386	کفر و ایمان عاشق آن کبریا	Küfr ü imān ol ‘aẓīm ‘āşıkıdır
	مسّ و نقره بنده آن کیمیا	Ḳulu anıñ kimyā gümüş bakır <sup>1</sup>
	در بیان آنکه موسی و فرعون هر دو مسخر اند بمشیت را چنانکه ظلمت و نور <sup>2</sup>	
2387	موسی و فرعون معنی را رهی	Mūsā hem Fir‘avn’dır ma‘nāya ḳul
	ظاهر آن ره دارد و آن بی رهی	Zāhir o tatar yolu yolsuzdur ol
2388	روز موسی پیش حق نالان شده	İñler olmuş Mūsā bir gün Rabb’ine
	نیم شب فرعون هم گریان شده	Ağlar olmuş nısf-ı leyl Fir‘avn yine
2389	کین چه غلست ای خدا بر گردنم	Bu ne zencir gerdānımda yā ilāh
	ور نه غل باشد که گوید من منم	Yoḥsa kim der ben benim dīv olur ah
2390	زانک موسی را منور کرده	Etdiñ andan ki münevver Mūsi’yi
	مر مرا هم زان مکدر کرده	Andan etmişsiñ bulanık hem beni
239	زانک موسی را تو مهر و کرده	Mūsi’yi andan ki meh-rū <sup>3</sup> eylediñ
	ماه جانم را سیه رو کرده	Cānım ayını siyeh-rū <sup>1</sup> eylediñ

<sup>1</sup> Der Kenar: O kimyānıñ ḳulu.

<sup>2</sup> Musa (a.s) ile Firavun, her ikisi zulmet ve nur gibi Allah’ın iradesine itaat etmeleri.

<sup>3</sup> Der Kenar: Ay yüzü.

[61b]

- 2392                      بهتر از ماهی نبود استاره ام                      Aydan iyi olmadı mı yıldızım uf
- چون خسوف آمد چه باشد چاره ام                      Baña çāre nola çün geldi ħusūf<sup>2</sup>
- 2393                      نوبتم گر ربّ و سلطان می زنند                      Nevbetim sulṭān ururlar Rabb hem
- مه گرفت و خلق پنکان می زنند                      Ṭas ururlar ħalk ʔutuldu ay dedem
- 2394                      می زنند آن طاس و غوغا می کنند                      Ğavğa ederler ururlar ol ʔası
- ماه را زان زخمه رسوا می کنند                      Rūsvāy ederler o zahmeden ayı
- 2395                      من که فرعونم ز شهرة وای من                      Ben ki Fir‘avn şöhretimden vay baña
- زخم طاس ربّی الاعلیٰ ی من                      Benim ulūhiyyetim ʔası yara
- 2396                      خواجه تاشانیم اما تیشه ات                      Ğocadaşlarız velākin keseriñ
- می شکافد شاخ را در بیشه ات                      Meşeliginde yarar dalın tenin
- 2397                      باز شاخی را موصل می کند                      Bir dalı aşlar eder vāşıl geri
- شاخ دیگر را معطل می کند                      Ğayrı dalı baʔṭal eyler hem ʔuru
- 2398                      شاخ را بر تیشه دستی هست نی                      Dalın eli var mıdır kesere yoḡ
- هیچ شاخ از دست تیشه جست نی                      Keser elinden o hiç şıçrar mı yoḡ
- 2399                      حقّ آن قدره که آن تیشه ترست                      O kūdret ħaḡḡı ki seniñ o keser
- از کرم کن این گریها را تو راست                      Et keremden egrileri doḡru er

---

<sup>1</sup> Der Kenar: Ҷara yüzlü.

<sup>2</sup> Der Kenar: “Ĥusūf” ay ʔutulmaḡ.



2400	باز با خود گفت فرعون ای عجب من نه در یا ربنا ام جمله شب	Geri kendine dedi Fir‘avn ‘aceb Ben degil miyim yā Rāb’da gice hep
[62a]		
2401	در نهان خاکی و موزون می شوم چون بموسی میرسم چون میشوم	Gizlide toprakda mevzūn olurum Çün erem Mūsā’ya nice olurum
2402	زنك زرّ قلب ده تو می شود پیش آتش <sup>1</sup> چون سیه رو میشود	Olur on kat kalp altın rengi gör Āteş önünde kara yüzlü olur
2403	نی که قلب و قالبم در حکم اوست لحظه مغزم کند يك لحظه پوست	Çalb tenim hükümünde degil mi hemi İç eder bir lahza bir lahza deri <sup>2</sup>
2404	لحظه ماهم کند يك دم سیاه خود چه باشد غیر این کار اله	Ay eder bir dem beni bir dem siyāh Haq işinden gāyır bu hod ne ola
2405	سبز گردهم چونك گوید کشت باش زرد گردهم چونك گوید زشت باش	Çünkü ekin ol diye yeşil olam Çünkü çirkin ol diye şarı olam
2406	پیش چونکهای حکم کن فکان می دوم اندر مکان و لامکان	Emr-i kün çevgānları önünde hem Lā-mekānda hem mekānda hoş yelem
2407	چونك بی رنگی اسیر رنگ شد موسی باموسی در جنك شد	Çünkü bir renksiz esir reng ola Mūsi Mūsā ile cenkde deng ola

<sup>1</sup> Der Kenar: Nice.

<sup>2</sup> Der Kenar: Çāleb u tenim anıñ hükümünde degildir.

2408	چون به بی رنگی رسی کان داشتی موسی و فرعون دارند اشتی	Eresiñ renksizlige k'ān tutasıñ Mūsi Fir'avn tuta barışmaq o gün
2409	گر ترا آید بدین نکته سؤال رنگ که خالی بود از قیل و قال	Ger saña gelir su'āl bu nükteye Qıl u qālden reng kaçan hālī ola
[62b]		
2410	ای عجب کین رنگ از بی رنگ خاست رنگ با بی رنگ چون در جنک خاست	Bu 'aceb qalkdı bu reng bī-rengden Reng nice rengsizle qalka cenge şen
2410	چونک روغن را زاب اسرشته اند آب با روغن چراضد گشته اند	Çün yağurmuşlardurur şudan yağı Niçün olmuşlar şu zıddı yağ ile de
2411	اصل روغن زآب افزون می شود عاقبت باآب چون ضد می شود	Yağın aşlı çün şudan artık olur 'Ākıbet şu ile niçün zıddı olur
2412	چون گل از خارست و خار از گل چرا هر دو در جنکند و اندر ماجرا	Gül dikenden çün diken gülden niçün Mācerā vü cenkkedirler iki çün
2413	یانه جنکست از برای حکمتست همچو جنک خرفروشان صنعت است	Ceng degildir hikmet eclinden midir Hār şatanlar cengiveş şan'atı mıdır
2414	یانه اینست و نه ان حیرانیست گنج باید جست این ویرانیست	Ya ne budur ne o hayrānlıqdır o Dağme aramağ gerek vīrānlıq o

2415	آنچه تو کنحش تو هم می کنی زان تو هم گنج را گم می کنی	O ki anıñ köşesin fikr edesiñ O fikrden daħmeyi ğayb edesiñ
2416	چون عمارت دان تو وهم رایها گنج نبود در عمارت جایها	Fikr ü tedbîr bil ki ma‘mûrluğ gibi Daħme ma‘mûr yerler içre olmadı
2417	در عمارت هستی و جنگی بود نیست را از هستها ننکی بود	Ceng ü varlık olur oş ma‘mûrda Yoğa varlıklardan ‘ār olur şehā
<b>[63a]</b>		
2418	نی که هست از نیستی فریاد کرد بلکه نیست آن هست را واداد کرد	Şalt degil var ede yoğluktan enîn Belki yoğ ol vara dād etdi hemîn
2419	تو مگو که من گریز انم زنیست بلکه آن از تو کریز انست بایست	Sen deme ben kaçıcıyıyım yoğdan uş Belki senden yigirmi kat kaçar o hoş
2420	ظاهرا میخواندت او سوی خود وز درون می راندت باچوب رد	Zāhirā kendine oğur o seni Red ‘aşāsıyla sorar içden seni
2421	قومی اندر آتش سوزان چو ورد قومی اندر گلستان با رنج و درد <sup>1</sup>	Yanār āteş içre bir qavm gül gibi Renc ü derdle gülistān içre biri
2422	نعلهای <sup>2</sup> بازگونه ست ای سلیم نفره فرعون میدان از کلیم	Ey selīm tersine nāller vardır uş Bil Mūsā’dan ürkmesin Fir‘avn’ıñ uş

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der Kenar: İzleri bilinmez.

	سببحرماناشقیازهردوجهانکهخسرالدنیوالاخره <sup>1</sup>	
2423	چون طبیعی اعتقادی کرده است	Çün ṭabi‘ī <sup>2</sup> i‘tiqād etmişdürür
	کاسمان بیضه زمین چون زرده است	Ki semā yumurta yer şarısıdır
2424	گفت سأل چون بماند این خاکدان	Dedi sâ’il nice qalır bu zemîn
	در میان این محیط آسمان	Çevre gögüñ ortasında de hemîn
2425	همچو قندیلی معلق در هوا	Bir hevâ aşılmış o qandil gibi
	نی باسفل میروود نی بر علا	Ne gider alçağa ne a‘lâya aḥî
[63b]		
2426	آن حکیمش گفت کز جذب سما	Ol ḥakīm dedi ki gök cezbinden uş
	از جهات شش بماند اندر هوا	Altı cānibden hevâda qaldı hoş
2427	چون زمقناطیس قبه ریخته	Mihladīzden dökülen qubbe gibi
	در میان ماند اهنی او ریخته	Ortada qaldı demir aşılıcı
2428	آن دگر گفت اسمان باصفا	O yine dedi bu şafvetli semā
	کی گشد در خود زمین تیره را	Galiz arzı kendine qaçan çeke
2429	بلکه دفعش میکند از شش جها	Belki anı altı tarafdan def’ eder
	زان بماند اندر میان عاصفات	Qaldı andan yeller ortasında yer

<sup>1</sup> Şakilerin dünya ve ahiretteki mahrumiyetlerinin ve her ikisinde de hüsrana uğramalarının sebebi.

<sup>2</sup> Der Kenar: Bir mezheb-i bâtıldır.

2430	پس زدفع خاطر اهل کمال	Ehl-i kemāl hāṭırı def'inden uş
	جان فرعونان بماند اندر ضلال	Cān-ı fir'avnlar zılâlde aldı boş
2431	پس زدفع این جهان و آن جهان	Bu cihān ol dūnyā def'inden meger
	مانده اند این گمرهان بی این و ان	Bunsuz ansız aldı ol gümrahlar
2432	سر کشی از بند کان ذوالجلال	Baş çekersiñ mevlā ullarından uş
	دان که دارند از وجود تو ملال	Bil ki utarlar melāl senden amūş
2433	کهربا <sup>1</sup> دارند چون پیدا کنند	Kehrubār utarlar 'ayān etseler
	گاه هستی <sup>2</sup> تو را شیدا کنند	Varlıđıñ şamanın aşufte <sup>2</sup> eder
2434	کهربای خویش چون پنهان کنند	Gizleseler kendi kehrubāların
	زود تسلیم ترا اطغیان کنند	Teslīmiñ uđyān ederler tīz hemīn
<b>[64a]</b>		
2435	آنچنانک مرتبه حیوانیست	ayvāniñ ancılayındır rütbesi
	کو <sup>3</sup> اسیر و سغبه انسانی است	İnsaniñ muṭi' i ulu cümlesi
2436	مرتبه انسان بدست اولیا	Evliyā elinde insān rütbesi
	سغبه چون حیوان شناسش ای کیا	Muṭi' añla ey ulu ayvān gibi
2437	بنده خود خواند احمد در رشاد	Kendi ulu oudu irşādda Rasūl
	جمله عالم را <sup>1</sup> بخوان قل یا عباد	alka heb kıl ya 'ibādı ou bil

<sup>1</sup> Der Kenar: "Kehrubā" şaman apıcı.

<sup>2</sup> Der Kenar: "Aşufte" deli ve perişan ma'nāsına.

<sup>3</sup> Der Kenar: Ki o.

2438	عقل تو همچون شتریان تو شتر می کشاند هر طرف در حکم مر	Sen deve ‘aqlıñ deveci gibi hā Acı hükmdе çeker her tarafa
2439	عقل عقلمد اولیا و عقلها بر مثال اشتر ان تا انتها	‘Aqıllar ‘aqlı veliler ‘aqlıllar Develer gibi nihāyetde bular
2440	اندر ایشان بنگر اخر ز اعتبار يك قلافرست جان صد هزار	İ‘tibārdan anlara baq mā-ḥaşal Bir kılavuz oldu yüz biñ cāna dal
2441	چه قلاوز و چه اشتر بان بیاب دیده <sup>2</sup> کان دیده بیند افتاب	Ne kılavuz ne deveci imdi bul Göz ki ol göz göre güneşi oğul
2442	نك جهان در شب بمانده میخ دوز منتظر موقوف خورشید ست و روز	İşte dünyā gice qalmış bir qazıq Gündüzü şemsi durur bekler yazıq
2443	اینست خود شیدی نهان در ذرّء شیر نر در پوستین برّء	Gizli bir zerrede bir gün mā saña Erkek aslan quzu derisinde mā
[64b]		
2444	اینست دریای نهان در زیر کاه پا برین گه همین منه با اشتباه	Gizli deryā şaman altında saña Şekle ayak qoyma şağın şamana
2445	اشتباهی و گمان در اند رون رحمت حقست و مهرش رهنمون	İçeride şübhe vü zann aramaq Rehnümādır ‘aşq-ı Hāq rahmet-i Hāq

<sup>1</sup> Der Kenar: “جمله عالم را” dağhi evveli mısra‘ın zeylidir.

<sup>2</sup> Der Kenar: Bir.

2446	هر پیغمبر فرد امد در جهان	Yalñız geldi cihāna her nebī
	فرد بود و صد جهانش در نهان	Ferd idi anda yüz cihān gizli idi
2447	عالم کبری بقدره <sup>1</sup> سخره کرد	‘Ālem-i kübrāyı teşhīr etdi hey
	کرد خود را در کھین نقشی نورد <sup>2</sup>	Etdi kendin ten şamanında o tayy
2448	ابلها نش فرد دیدند و ضعیف	Gördü aḥmaqlar anı yalñız za‘īf
	کی ضعیفست آنک باشه شد حریف	Ol ki Ḥaḥḳ’a ola nedīm kaçan za‘īf
2449	ابلهان گفتند مردی بیش نیست	Dedi aḥmaqlar bir ādem çok degil
	وای آنکو عاقبت اندیش نیست	Vay aña ki şoñ düşünücü degil
	حقیر دیدن دیده های حسّی صالح و ناقه <sup>3</sup> صالح را چون خواهد که لشکری هلاک کند در نظر ایشان حقیر نماید خصمشانرا و اندک نماید اگرچه غالب باشد آن خصم <sup>3</sup>	
2450	ناقه <sup>3</sup> صالح بصوره بدشتر	Şütr-i şālih oldu sûretde deve
	پی بریدندش ز جهل آن قوم مر	Acı ḳavm kesdi siñir cehlden aña
2451	از برای آب چون خصمش شدند	Oldular şu içün anıñ ḥaşmı çün
	نان کور و آب کور ایشان بدند	Oldu anlar nāmķör ü şu ķör bütün
[65a]		
2452	ناقه الله آب خورد از جوی و میغ	Çāy u bulutdan şu içerdi deve
	آب حق را داشتند از حق دریغ	Ḥaḳ şuyun Ḥaḳ’dan dirīğ tüttdular ah

<sup>1</sup> Der Kenar: Ḳādirlikle.

<sup>2</sup> Der Kenar: “نورد” Büküb dürmek.

<sup>3</sup> Sadece zahiri hissedenlerin Salih (a.s.) ile devesini hakir görmeleri. Yüce Allah bir orduyu mahvetmek isterse galipse de onu, düşmanı nazarında az ve zayıf gösterir.

2453	ناقه صالح چو جسم صالحان شد کمینی در هلاک طالحان	Şāliḥ tenler gibi Şaliḥ devesi Fāsıḳān ḳahrıçün oldu der-pusi
2454	تا بران امت ز حکم مرک و درد ناقه الله و سفیها چه کرد	Derd ü mevt ḥükmünden ol ümmete tā Nāḳatallāh āyeti ne etdi hā
2454	شحنه قهر خدا زیشان بجست خونبهای اشتری شهری درست	Ḳahr-ı Ḥaḳ zābiṭi olardan istedi Bir bütün şehṛ deve ḳan bahāsını
2455	روح همچون صالح و تن ناقه است روح اندر وصل تن در فاقه است	Rūḥ şāliḥ gibidir ten devedir <sup>1</sup> Vaşl tende rūḥ zügürtlükdedürür
2456	روح صالح قابل ازار نیست نور یزدان سغبه کفار نیست	Rūḥ-ı Şāliḥ lāyık āzār degil Nūr-ı ḥaḳ kāfırlere mutī‘ degil
2457	روح صالح بر مثال اشتر ست نفس گمره مرورا چون پی برست <sup>2</sup>	Rūḥ-ı Şāliḥ deve mişāli ḥacı Nefsi azgın aña siñir kesici
2458	روح صالح قابل افات نیست زخم بر ناقه بود بر ذات نیست	Rūḥ-ı Şāliḥ ḳābil-i āfāt degil Yara deveye olur zāta degil
2459	جسم خاکی را بد و پیوست جان ناش از ارنند و بینند امتحان	Ḥāki bütün kim aña ulaşdı cān İncidib anı göreler imtiḥān

[65b]

<sup>1</sup> Der Kenar: Yoḳsulluḳdadır.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.



2460	بی خبر کازار این ازار اوست آب این خم مٹصل با اب جوست	Bilmez anıñdır bunuñ incinmesi Ulaşır ermek şuyuna küp şuyu
2461	زان تعلق کرد با جسمی اله تا که کردد جمله عالم را پناه	Ol ta'allukdan Hâk etdi cisme baħş Cümle haħla tā penāh ola o şahş
2462	کس نیابد بر دل ایشان ظفر بر صدف اید ضرر نی بر گهد <sup>1</sup>	Kimse anlar ħalbine bulmaz zafer Dürre degil şedefe gelir zarar
2463	ناقہ جسم ولی را بنده باش تا شوی با روح صالح خواجه تاش	Er teni nāħesine ħul ol hemīn <sup>2</sup> Rūħ-ı Şālih'le ħācedaş olasıñ
2464	گفت صالح چونک گردید این حسد بعد سه روز از خدا نعمت رسد	Dedi Şālih bu ħasedi etdiñiz Hâħ'dan erer kıtlıħ üç gün soñra tiz
2465	بعد سه روز دگر از جان ستان افتی اید که دارد سه نشان	Ġayrı üç gün soñra cān alıcıdan Gele <sup>3</sup> bir āfet ki tıtar üç nişān
2466	رنگ روی جملتان گردد دگر رنگ رنگ مختلف اندر نظر	Cümleñiziñ yüzü rengi ħayr olur Baħmada reng renge muħālif olur
2467	روز اول رویتان چون زعفران در دوم روسرخ همچون ارغوان	İbtidā gün yüzüñüz çün <sup>4</sup> za'ferān İkincide kırmızı çün <sup>1</sup> erguvān

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> "Olasıñ" üzeri çizilerek "hemīn" olarak düzeltilmiş.

<sup>3</sup> "Ere" üzeri çizilerek "gele" olarak düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der Kenar: Gibi.

2468	در سوم گردد همه روها سیاه بعد از ان اندر رسد قهر الہ	Üçüncüde yüzler ola hep siyâh Ere <sup>2</sup> andan şoñra hem kâhr-ı ilâh
<b>[66a]</b>		
2469	گر نشان خواهید از من <sup>3</sup> زین و عید کره ناقه بسوی گه دوید	Bu ‘azâbdan ger nişân isteseñiz Deve küçügün dağa yeldiriñiz
2470	گر تو انبدش <sup>4</sup> گرفتن چاره هست ور نه خود مرغ امید از دام جست	Țutmağa kâdirseñiz ger çâre var Yoħsa ümmîd kuşu fığdan şıçrar
2471	چون شنیدند این از <sup>5</sup> و جمله بتک در پی اشترد دیدند همچو سک	Çün işitdiler bunu yelmekle pek Yeldiler tay <sup>6</sup> ardına mesel-i köpek
2472	کس نتانست اندر ان کره رسید رفت در کهسار ها شد نا بدید	Kimse kâdir olmadı țaya ere <sup>7</sup> Gitdi dağa oldu görünmez küre
2473	همچو روح پاک کو <sup>8</sup> از تنک تن میگریزد جانب ربّ المنن	Rûh-i pāk gibi ki bu dar tenden o Cānib-i Rabbü’l-minene kaçar o

<sup>1</sup> Der Kenar: Gibi.

<sup>2</sup> “Bu” kelimesi iptal edilmiş.

<sup>3</sup> Der kenar: Benden.

<sup>4</sup> Der kenar: Anı.

<sup>5</sup> Der kenar: Andan.

<sup>6</sup> Der kenar: Küçük.

<sup>7</sup> Der kenar: Ermege.

<sup>8</sup> Der kenar: Ki.

2474	گفت دیدید این فضا مبرم شدست <sup>1</sup> صورة امید را گردن زده ست	Dedi gördünüz mü mübremdir kaçā Urdu ümmīd şüreti boynun belā
2475	کره ناهه چه باشد خاطرش که بجا ارید احسان و برش <sup>2</sup>	Deve tayı n'ola Şālih hātırın Tā'at u kıllukla yerine getiriñ
2476	گر بجا اید دلش رستید از ان <sup>3</sup> ور نه نومید ید و ساعد را گزان	Gelse kalbi yerine kırtulurduñuz Yoħsa bilek ıtırıb nevmīdsiñiz <sup>4</sup>
2477	چون شنیدند این و عید منکر چشم بنهادند و آن را منتظر	Bulanık 'azābı çün işitdiler Göz kıodular anı bekler oldular
<b>[66b]</b>		
2478	روز اول روی خود دیدند زرد می زوند از نا امیدى آه سرد	Yüzlerin <sup>5</sup> oñ günde şarı gördüler Nā-ümīdlikden şoğuk ah urdular
2479	سرخ شد روی همه روز دوم نوبت امید و توبت گشت گم	Kızıl oldu kamu yüz ikinci gün Tevbe ümmīd nevbeti hem oldu güm
2480	شد سیه روز سوم دوی همه حکم صالح راست شد بی ملحه <sup>6</sup>	Üçüncü gün oldu kara yüzleri Doğru oldu bī-nücüm hük-m-ü <sup>1</sup> nebī

<sup>1</sup> Der kenar: Olmuş.

<sup>2</sup> Der kenar: Anıñ.

<sup>3</sup> Der kenar: Andan.

<sup>4</sup> Der kenar: Ümīdsizsiñiz.

<sup>5</sup> "Renklerin" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>6</sup> Der Kenar: "ملحه" Nücüm aḥkāmına müte'allik bir kitabdır.

2481	چون همه در نا امیدی سر شدند همچو مرغان در دو زانو آمدند	Başa gitdi nā-ümīdlikde hepi İki dize geldiler kuşlar gibi
2482	در ئبی آورد جبریل امین شرح این زانو زدن را جائمین	Ḳur'ān'da getirdi Cibrīl-i Emīn Bu diz urmaq vaşfını hem cāşimīn <sup>2</sup>
2483	زانو آن دم زن که تعلیمت کنند وز چنین زانو زدن بیعت کنند	Dizi ol dem ur ki ta'līm edeler Böyle diz urmaqla qorqu edeler
2484	منتظر گشتند زخم قهر را قهر امد نیست کرد آن شهر را	Zahm qahra muntazir oldu qamu Geldi qahr ol şehri yoğ etdi qamu
2485	صالح از خلوة بسوی شهر رفت شهر دید اند رمیان دود تفت	Semt-i şehre gitdi halvetden nebī Gördü şehri bûğ tütün içre hepi
2486	ناله از اجزای ایشان می شنید نوحه پیدا نوحه گویان نابدید	Parçalarından işitdi nāleyi Nāle zāhir nāle-gū <sup>3</sup> görünmedi
<b>[67a]</b>		
2487	ز استخوانها شان <sup>4</sup> شنید او ناله ها اشك خون از جان شان چون ژالها	Kemiklerinden işitdi nāleler Cānlarından qanlı yaş meşel çiler <sup>5</sup>

<sup>1</sup> “Hük-m-ü nücümsuz ” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der Kenar: “جائمین” diz üstüne çökücüler.

<sup>3</sup> Der Kenar: Nāle söyleyici.

<sup>4</sup> Der Kenar: Anlarıñ.

<sup>5</sup> Der Kenar: “Çi” gice ile yağın çİ gibi gözlerinden qanlı gözyaşı.

2488	صالح آن <sup>1</sup> بشنید و گریه ساز کرد	İşitdi vü bükā hāzır eyledi
	نوحه بر نوحه گران <sup>2</sup> آغاز کرد	Nāleci üstüne nāle eyledi
2489	گفت ای قومی بیاطل زیسته	Dedi ey bātıl dirilmiş kavmim ah
	وز شما من پیش حق بگریسته	Hāḡ önünde sizden ağlamışım ah
2490	حق بگفته صبر کن بر جور شان	Şabr kııl demişdi cevrlerine Hāḡ
	پند <sup>3</sup> شان ده بس نماند ان دور شان	Devrleri kalmadı çok pend ver de bak
2491	من بگفته پند شد بند از جفا	Ben dedim pendim cefādan oldu bend <sup>4</sup>
	شیر پند از مهر جوشد و زصفا	Cūş eder ḡubb ü şefādan şīr-i pend <sup>5</sup>
2491	بس که گردید از جفا بر جای من	Etdiñiz çok cefā nushum yerine
	شیر پند اسفرد در رگهای من	Pend südü doñdu damarımda yine
2492	حق مرا گفته ترا لطفی دهم	Hāḡ dedi baña saña lüṭuf verem
	بر سر آن زخها مرهم نهم	Ol yaralar başına merhem koyam
2494	صاف کرده حق دلم را چون سما	Etdi Hāḡ şāf göñlümü gökler gibi
	رفته از خاطر مرا جور شما	Hāḡırımdan cevriñiz gitdi hepi
2495	در نصیحت من شده بار دگر	Ġayrı kerre pendde olmuşdum meger
	گفته امثال و سخنها چون شکر <sup>1</sup>	Demişim sözler mişāller çün şeker

<sup>1</sup> Der Kenar: Şāliḡ anı.

<sup>2</sup> Der Kenar: Baş.

<sup>3</sup> Der Kenar: Anlara.

<sup>4</sup> Der Kenar: Bağ.

<sup>5</sup> Der Kenar: “Şīr-i pend” naşīḡat südü.

[67b]

2496	شیر تازه از شکر انگیخته شیر و شهدی با سخن امیخته	Tāze sūd qoymuş şekerden gūyiyā Sözle qarışmış ‘asel <sup>2</sup> sūd şanki ha
2497	شما چون زهر گشته آن سخن زانک زهرستان بدید از بیخ و بن	Zehr gibi olmuş ol söz sizde ha Olduñuz kök dibde zehristan zīrā <sup>3</sup>
2498	چون شوم غمکین که غم شد <sup>4</sup> سر نگون غم شما بودید ای قوم حرون	Ġamlı n’olam oldu ğam baş aşağı Ey harūn qavm olduñuz siz ğam dağı
2499	هیچ کس بر مرک غم نوحه کند ریش سر چون شد کسی مو بر کند	Kimse nāle ede mi ğam mevtine Baş yarası gitse kim kıl qopara <sup>5</sup>
2500	رو بخود گرد و بگفت ای نوحه گر نوحه ات را می نیرزند آن نفر	Döndürüb yüz kendine der nāleci Nāle geh degmezler ol firqa daħi
2501	گر مخوان ای راست خواننده مبین كَيْفَ السِّلَى خَلْفَ قَوْمٍ كَافِرِينَ <sup>6</sup>	Doğru okuycu Qur’ān egri okuma Ġamlı <sup>7</sup> n’olam qavm-i küffār ardına
2502	باز اندر چشم دل او گریه یافت رحمتی بی علتی <sup>1</sup> دروی بتافت	Qalb gözünde girü buldu ağlamak Yıldıradı anda hem raħmet-i Haq

<sup>1</sup> Der Kenar: Şeker gibi.

<sup>2</sup> “Şeker” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Der Kenar: Kökünden ve dibinden ya’ni aşıldan.

<sup>4</sup> Der Kenar: Oldu.

<sup>5</sup> Der Kenar: Bir kimse kıllı koparır mı.

<sup>6</sup> “İnkâr eden bir topluluğun haline nasıl acıyayım?” (A’raf Sûresi:93)

<sup>7</sup> Der Kenar: Ne ğamlı olam.

2503	قطره می بارید و حبر ان گشته بود قطره بی علت از دریای جود	Ḥayrān olmuş idi kaçre yağdırıb Baḥr-i cüddan bî-‘ilel kaçre döküb
2504	عقل او می گفت این گریه زچیسست <sup>2</sup> بر چنان <sup>3</sup> افسوسیان شاید گریست	‘Aqlı dedi aña ne bu ağlamak Zevklenicilere lâyıq mı ağlamak
[68a]		
2505	تو <sup>4</sup> چه میگریی بگو بر فعلشان بر سباه کینه بد فعلشان	De ne ağlarsıñ olarıñ fi‘line Bed-fi‘il kin ‘askeriniñ üstüne
2506	بر دل تاریک پر ژنگار شان بر زبان زهر همچون مار شان	Anlarıñ pür-pas kaçragū kaçbine Yılan-āsā zehrli dillerine
2507	بر دم و دندان سگسارانه شان بر دهان و چشم کژدم خانه شان	Anlarıñ sañsār dişi vü kaçyruğuna ‘Aķreb evi gözü ağızlarına
2508	بر ستیز و تسخر و افسوسشان شکر کن چون کرد حق محبوسشان	Maşaralıķ ğavġa istihzāsına Şükr et etdi anları mecbüs Ḥüdā
2509	دستشان گر پایشان گر چشم گر مهرشان گر صلحشان گر خشم گر	Eller egri ayaklar egri egri göz Sevgi egri şulḥ egri ḥaşm ger

<sup>1</sup> Der Kenar: Sebebsiz rahmet.

<sup>2</sup> Der Kenar: “زچیسست” Nedendir.

<sup>3</sup> Der Kenar: Öyle.

<sup>4</sup> Der Kenar: Sen.

2510	از پی تقلید و زرایات نقل پا نهاده بر سر این پیر عقل	Taklīd için naql sancağından uş 'Aql pīri başına ayak komuş
2511	پیر خرنی جمله گشته پیره خر از ریای چشم و گوش همد کر	Pīr alır yok kamu olmuş pīr eşek Birbiri gūş göz riyāsından o şek
2512	از بهشت آورد یزدان بندگان تا نماید شان سقر پروردگان	Mevlā cennetden getirdi kullarıñ Göstere şamuda beslenenlerin

در معنی این آیت که مرج الحبرین یلتقیان بینهما برزخ لایغیان<sup>1</sup>

[68b]

2513	اهل نار و خلد رابین هم دکان در میانشان برزخلا بیغیان	Gör dükandaş ehl-i nār u cenneti Geçemezler ortada perde-beri
2514	اهل نار و اهل نور امیخته در میانشان کوه قاف انکیخته	Çarışık nār ehli nūr ehli ile Ortada Çaf dağı kopardımış hele
2515	همچو در کان خاک و زر کرد <sup>2</sup> اختلاط در میانشان صد بیابان و رباط	Hāk-i vizr k'ānda çarışdığı gibi Yüz ova <sup>3</sup> kervānsaray <sup>4</sup> ortadaki
2516	همچنان که عقد در درّ و شبه مختلط چون میهمان یک شبه	Boncuğ inci dizisi gibi daği Bir gice konuğuveş maḥlūt aḥi

<sup>1</sup> “Allah iki denizi alıverdi ki, o denizler birbirleriyle karşılaşmazlar. Aralarında ise bir engel vardır, birbirine karışmazlar.”(Rahman sûresi:19-20) Ayetinin manası.

<sup>2</sup> Der Kenar: Eyledi.

<sup>3</sup> “Yaban” kelimsi üzeri çizilerek “ova” olarak düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der Kenar: “Kervansaray” vakıf ḥan.



2517	بحر را نیمیش شیرین چون شکر	Deñizin yarısı tatlı çün şeker
	طعم شیرین رنگ روشن چون قمر	Ṭa‘mı tatlı rengi rüşen çün kamer
2518	نیم دیگر تلخ همچون زهر مار	Ġayrı nişfi mār zehriveş ahi
	طعم تلخ و رنگ مظلم قیر وار	Ṭa‘mı acı rengi kıara zift gibi
2519	هر دو برهم میزنند از تحت و اوج	Fevk ü taḥtdan iki birbirine urur
	بر مثال آب دریا موج موج	Mevc mevc deryā şuyu mişli urur
2520	صورت <sup>1</sup> برهم زدن از جسم تنک	Dar tenden birbirine urması
	اختلاط جان ها در صلح و جنک	Şulḥ u cenkde cānlarıñ qarışması
2521	موجهای صلح بر هم میزند	Urur birbirine şulḥuñ mevcleri
	کینه ها از سینه ها بر می گند	Sīnelerden kıoparır hem kinleri
<b>[69a]</b>		
2522	موجهای جنک بر شکل دگر	Ġayrı bir şekilde cengiñ mevcleri
	مهرها را میکند زیر و زبر	Altın üstüne eder sevgileri
2523	مهر تلخان را بشیرین می کشد	Sevgi acıları taḥliya çeker
	زانک اصل مهرها باشد رشد <sup>2</sup>	Zīrā sevgi aşlı tere gibi ter <sup>3</sup>
2524	قهر شیرین را بتلخی میبرد	Ṭaḥliyı kıahr acılığa iletir
	تلخ با شیرین کجا اندر خورد	Acı taḥliyla kıaçan lāyiķ olur

<sup>1</sup> Der Kenar: Taşvīr etmek ki tefhīm için olur.

<sup>2</sup> Der Kenar: “رشد” Tere otu ki şalataçılar şatar. Evveli yerken acı sonra ağız şeker gibi tatlı eder.

<sup>3</sup> Der Kenar: Olur.

2525	تلخ و شیرین زین نظر <sup>1</sup> ناید بدید از دریچه عاقبت تانند دید <sup>2</sup>	Acı tatlı göze gelmez görmege Kâdir o kalb penceresi görmege
2526	چشم اخر بین تو اند دید راست چشم اخر بین غرورست و خطاست	Şoñ gören göz doğruyu görmege kâdir Ta‘rız gören göz gururdur haḫâdır
2527	ای بسا شیرین که چون شکر بود لیک زهر اندر شکر مضمر بود	Çok tatlı var ki şekkerveş olur Lîk şekkerde zehr gizli olur
2528	انک زیر کتر بود بشنا سدش چونک دید از دورش اندر کش مکش	Ol ki ‘âķilleriñ olur añlar anı Çün göre ğavġada uzaķdan anı
2529	وانکه زیر کتر ببو بشناسدش وان دگر چون بالب و دندان زدهش <sup>3</sup>	Şol ki ‘âķil koḫudan añlar anı Dudaġa dişe urur ol ğayrısı
2530	بس <sup>4</sup> لبش ردش کند پیش از گلو گرچه نعره میزند شیطان گلو	Boġazdan oñ redd eder dudak anı Gerçi şeyṭân nâ‘ra urur ye deyi
<b>[69b]</b>		
2531	وان دگر را در گلو پیدا کند وان دگر را در بدن رسوا کند	Boġazda zâhir eder <sup>5</sup> ol ğayrıya Tenini rüsvây eder ol ğayrıya

<sup>1</sup> Der Kenar: Bu nazardan.

<sup>2</sup> Der Kenar: ‘âķıbet görür kalbden .

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Der Kenar: Çok.

<sup>5</sup> Der Kenar: “Olur” kelimesi üzeri çizilerek “eder” olarak düzeltilmiş.

2532	وآن دگر در پیش رو بویی برد	Yüz öñünde çoğu alır aharı
	وآن دگر چون دست بنهد بو برد <sup>1</sup>	Çor elin çoğu alır ol aharı
2533	وآن دگر را در حدث سوزش دهد	Hadeş etse yanma verir gayrıya
	خرج آن از دخل آموزش دهد	Gireni çıkmaktan öğrenmek vere
2534	وآن دگر را بعد ایام و شهور	Günler aylardan da şoñra gayrıya
	وان دگر را بعد مرك از قعر كور	Çabr dibinden ba‘d-ı mevt ol gayrıya
2535	ورد هندی مهلت اندر قعر كور	Verseler mühlet mezār dibinde tām
	لابد آن پیدا شود يوم التّشور	Elbet o zāhir olur rüz-ı kıyām
2536	هر نبات و گو هری را در جهان	Her ota her cevhere dünyāda hem
	مهلتی پیداست از دور زمان	Devr-i zamāndan ‘ayān mühlet dedem
2537	سالها باید که اندر افتاب	Seneler gerek ki güneşde şehā
	لعل یا بد رنگ و رخشانای و تاب	La‘l yalbirdı vü renk şu‘le bula
2538	باز ترّه در دو ماه اندر رسد	Girü tere iki ayda erişir
	باز تانسالی گل احمر رسد	Girü bir yılda kızıl gül erişir
2539	بهر این فرمود حق عزّ و جلّ	Buyurdu haq ‘azze celle bunuñ için
	سوره انعم در ذکر اجل	Eceliñ zikrinde En‘ām süresin

[70a]

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2540	این شنیدی مو بمویت گوش باد آب حیوانست خوردی نوش باد	Çün işitdiñ sem‘ ola kıl kıl saña Āb-ı hayāt içdiñ āfiyet ola
2541	آب حیوان خوان مخوان این را سخن روح نو بین در تن حرف کهن	Āb-ı hayāt oķu söz deme buña Yeñi rûh gör eski ĥarf teninde ha
2542	نکتهٔ دیگر تو بشنو ای رفیق همچو جان او سخت پیدا و دقیق	Ġayrı bir nükte işit sen ey refiķ Cān gibi o ķatı ‘ayān pek daķiķ
2543	در مقامی هست هم این زهر مار از تصاریف خدا بی خوش گوار	Bir maķāmda oldu hem bu zehr-i mār Ĥaķ şasarrufunda iseñ hoş s... <sup>1</sup>
2544	در مقامی زهر و در جایی دوا در مقامی کفر و در جایی روا	Bir maķāmda zehr bir yerde devā Birinde maķbül bir yerde <sup>2</sup> küfr ola
2545	در مقامی خار در جایی چوگل در مقامی سرکه و جایی چومل <sup>4</sup>	Birinde diken bir yerde <sup>3</sup> gül gibi Bir maķāmda sirke birinde sucu
2546	در مقامی خوف و در جایی رجا در مقامی فقر و در جایی غنا <sup>5</sup>	Bir maķāmda ĥavf bir yerde ricā Bir maķāmda faķr bir yerde ġenā
2547	در مقامی جور و در جایی وفا در مقامی منع و در رجایی عطا <sup>1</sup>	Bir maķāmda cevr bir yerde vefā Birinde vermeme bir yerde ‘iķā

<sup>1</sup> Müstehcen bir kelime olduğu için yazmayı uygun görmedik.

<sup>2</sup> “-inde” düzeltme.

<sup>3</sup> “Birinde” düzeltme.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2548	در مقامی دردی و جای صفا	Bir maḳāmda ʔorʔu bir yerde duru
	در مقامی خاک و جای کیمیا <sup>2</sup>	Birinde ʔopraq birinde kimyā de
[70b]		
2549	در مقامی بخل و در جای سخا	Bir maḳāmda baḥl bir yerde <sup>3</sup> sehā
	در مقامی قهر و در جای رضا <sup>4</sup>	Bir maḳāmda ḳahr bir yerde <sup>5</sup> rızā
2550	در مقامی عیب و در جای هنر	Bir maḳāmda ‘ayb bir bir yerde <sup>6</sup> hūner
	در مقامی سنک و در جای گهر <sup>7</sup>	Bir maḳāmda ʔaş bir yerde güher
2551	در مقامی حنظل و جای شکر	Biri Ebū Cehl ḳarpuzu biri Őeker
	در مقامی خشک و در جای مطر <sup>8</sup>	Bir maḳāmda ḳuru bir yerde maʔar <sup>9</sup>
2552	در مقامی ظلم و جای محض عدل	Bir maḳāmda ḳulm birinde Şırf ‘adl
	در مقامی جهل و جای عین عقل <sup>10</sup>	Bir maḳāmda cehl birinde ‘ayn-i ‘aḳl
2553	گرچه آنجا او گزند جان بود	Gerḫi anda o cāna zarar olur
	چون بدینجا در رسد درمان بود	Ḫün bu yere erişir dermān olur
2554	آب در غوره ترش باشد و لیک	Şu ḳoruḳ iḫre olur ekşi velī
	چون بانگوری رسد شیرین و نیک	Ḫün erer üzüme ʔatlı hem iyi

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> “-inde” düzeltme.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> “-inde” düzeltme.

<sup>6</sup> “-inde” düzeltme.

<sup>7</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>8</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>9</sup> Der Kenar: Yağmur.

<sup>10</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2555	باز در خم او شود تلخ و حرام در مقام سر کگی نعم الادم	Girü küpde olsa o ḥarām acı Sirkelikde iyi sirke der nebī
2556	این چنین باشد تفاوت در امور مرد کامل این شناسد در ظهور <sup>1</sup>	Böyle olur iḥtilāfāt-ı umūr Kāmīl er añlar bunu etse zühūr
در معنی آنکه هر چه ولی کامل کند مریدانرا نشاید کسناخی کردن <sup>2</sup>		
<b>[71a]</b>		
2557	گر ولی زهری خورد نوشی شود ور خورد طالب سیه هوشی شود	Ger velī zehriyse bir bal olur Yese ḫālib uş ḳarañlıđı olur
2558	ربّ هبّ لی <sup>3</sup> از سلیمان امدست که مده غیر مرا این ملک دست	Rabbi heblī geldi Süleymān'dan uş Verme benden ğayra ğalebe mülkün uş
2559	تو مکن باغیر من <sup>4</sup> این لطف و جود این حسد را ماند اما آن نبود	Bu süḫā vü lütfu etme ğayrıya Bu ḥasede beñzer o degildi ha
2560	نکته <sup>5</sup> لا یبغی میخوان زجان سرّ من بعدی زبخل او مدان	Oḳu lāyık olmasın nüktesini Böyle benden şoñra sırrın buḫl aḫī
2561	بلکه اندر ملک دید او صد خطر مویمو ملک جهان بد نیم سر	Belki gördü yüz ḫaḫar mülk içre o Oldu dünyā mū-be-mū baş ḳorkusu

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Kamil bir velinin hikmet gereği yaptığı şeyi, taklit yoluyla müridin küstahça yapması uygun değildir.

<sup>3</sup> Der Kenar: Yā Rabbi baña bağışla.

<sup>4</sup> Der Kenar: Benim.

<sup>5</sup> Der Kenar: Cāndan.

2562	بیم سر با بیم سر با بیم دین کامتحانی نیست مارا مثل این	Baş havfı havf-ı dīn hem havf-ı sır İmtihān yok bize bunuñ gibi der
2563	بس سلیمان همّتی باید که او بگذرد زین صد هزاران رنگ و بو	Pes Süleymān'a gerek himmet ki o Nice biñ rengden çoğudan geçe o
2564	با چنان قوّة که او را بود هم موج ان ملکت فرو میبست دم	Öyle kuvvetle ki aña varaydı Mülk nefesini aşağı bağladı
2565	چون بر و بنشست زین اندوه کرد بر همه شاهان عالم رحم کرد	Çün bu ğamdan toz oturdu üstüne Merhamet etdi mülükun hepsine
[71b]		
2566	پس شفاعت کرد گفت این ملک را با کمالی ده که دادی مرمر را	Pes şefā'at etdi dedi mülkü sen Bir kemalle ver ki verdiñ baña sen
2567	هر کرا بد هی و بخشی از کرم او سلیمانست و آنکس هم منم	Kime verirsen bağışlarsıñ kerem Ol Süleymān'dır o kişi hem benem
2568	او نباشد بعدی او باشد معی خود معی چبود منم بی مدعی	Şoñra olmaz benden ol olur bile Bile n'ola da'vāsız benem hele
2569	شرح این فرضست گفتن لیک من باز میگردم بقصّه مرد و زن	Farz bunuñ şerhini demek ben velī Çarı kıca naqline döndüm geri

مخلص ماجرای عرب و چفت وي<sup>1</sup>

2570 ماجرای مرد و زن را مخلصی Merd ü zen baḥşine bir ҡurtulmağı

باز میجوید درون مخلصی<sup>2</sup> Girü ister bir hülüslu zāt anı

2571 ماجرای مرد و زن افتاد نقل Mācerā-yı er dişi düşdü çü naql

آن مثال نفس خود میدان و عقل Kendi nefsiñ temşili bil hem ‘aql

2572 این زن و مردی که نفسست و خرد ‘Aql u nefsdır bu er ‘avrat bütün

نیک پابسته ست بهر نیک و بد İyi pāy-zāndır eyi kötü için

2573 وین دو پا بسته<sup>3</sup> درین خاکی سرا Bu iki bağılı pāy bu toprak hānede

روز و شب در جنک و اندر ماجرا Gıce gündüz mācerā vü cenkde he

[72a]

2574 زن همی خواهد هویج خانکاه ‘Avrat ister ev ḥavāyicin müdām

یعنی آب رو و خوان و نان و جاه Manşıb etmek sofrı yüz şuyı be-nām

2575 نفس همچون زن پی<sup>4</sup> خانه کری Evcilik için nefis ҡarı gibi

گاه خاکی گاه جوید سروری Gāh yüzü yerde Gāh ister başlığı

<sup>1</sup> Arap ile karısının macerasının sonu.

<sup>2</sup> Der Kenar: Zātūñ derūnu.

<sup>3</sup> Der Kenar: Gerçi pāy-zān ta‘biri şoğucağdır lakin ‘aql ile nefis pā-bestdir. Ya‘ni ikisiniñ ayakları bir yere bağılıdır. İki zıddır biri eyiye t̄alib biri kötüye rāğıbdır buyurur. İmdi icmālen pāy-zān ta‘bır olundu ki müstemi’ tarafına fehm-āsān olsun için ve illā ‘aqla o ta‘bır olunmaz ḥod nefis pāy-zān oğlu pāy-zāndır ma‘lūm.

<sup>4</sup> Der Kenar: Evcimendlik.



2576	عقل خود زین فکرها آگاه نیست درد ماغش جز غم الله نیست	‘Aql-ı hüd bu fikrden āgāh degil Yok dimāğında ğam-ı Hāğ ğayrı bil
2577	گرچه سرّ قصّه این دانه ست و دام صورت قصّه شنو اکنون تمام	Qıṣṣa sırrı bu tuzak bu dānedir Diñle kıṣṣa sūretin şimdi nedir
2578	گر بیان معنوی کافی شدی خلق عالم عاطل و باطل بدی	Ma‘nā beyānı olaydı kāfi ger Halk mu‘aṭṭal baṭṭal olurdu meger
2579	کر محبت فکرت و معنیستی صورت روزه و نمازت نیستی	Fikr ü ma‘nā olsa idi sevgi ger Namāz oruç şūreti olmazdı der
2580	هدیه‌های دوستان با همدگر نیست اندر دوستی الا صور	Birbirine dostlarıñ hediyyesi Dostluğūñ degildir illā şūreti
2581	تا گواهی داده باشد هدیه‌ها بر محبت‌های مضمّر در خفا	Tā şahādet vermiş ola hediyyeler Gizlide gizli muḥabbetlere der
2582	زانک احسانهای ظاهر شاهدند بر محبت‌های سرای ارجمند	Zāhir iḥsānları zīrā şahidān Ey ‘azīz gizli muḥabbetlere şān
[72b]		
2583	شاهدت گه راست باشد گه دروغ مست گاه از می بود گاهی ز دوغ	Şāhidiñ geh doğru olur geh yalān Mest olur geh mey <sup>1</sup> gehī ayrandan

<sup>1</sup> Der kenar: Gāh meyden.

2584	دوغ خورده مستیٰ ی پیدا کند های و هوی و سر گرا نیها کند	Ayran içmiş mestliği izhâr eder Hây u hüy başı ağırlıklar eder
2585	آن مرایی در صیام و در صلوه ست تا گمان اید که آن مست و لاست	Ol riyâcı oruc u namâzdadır Zann gele tâ ki velîlik mestidir
2586	حاصل افعال برونی دیگرست تا نشان باشد بر آنچه مضمurst	Taşra ef'âli netîce gayrıdır Tâ nişân ola aña ki gizlidir
2587	یا رب این تمییز ده مارا بخواست تا شناسیم آن نشان گر زراست	Ver bize istekle bu farkı Hüdâ Añlayalım doğrudan egriyi tâ
2588	حس را تمییز دانی چون شود آنک حس ینظر بنور الله بود	Nice <sup>1</sup> hisse fark bilicilik ola Nūr-ı Hâk'la his o dem bakar ola
2589	وراثر نبود سبب هم مظهرست همچو خویشی کز محبت مخرست	Hediye yoğsa hubb anı izhâr eder Hışm gibi sevgiden ihbâr eder
2590	نبود آنکه نور حقش شد امام مر <sup>2</sup> اثر را یا سببها را غلام	Olmaz ol ki nūr-ı Hâk oldu imâm Hediyelere sevgilere kûl gûlâm
2591	چونک نورالله در امد رمشان مر اثر را یا سبب نبوی غلام <sup>3</sup>	Çünkü nūrullâh dimâğa geldi tam Hediyeye sevgiye olmazsıñ gûlâm

<sup>1</sup> “Çünkü” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der Kenar: Eşerden murâd hediye, sebebdan murâd hubb olması hubb-ı mecâzi murâd olduğundandır  
yoğsa Hubbu'l-lâha kûl degil belki kelb gibi yaltaqlanırım ey 'âşık.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

[73a]

- 2592 تا محبت در درون شعله زند  
 زفت گردد وز اثر فارغ کند  
 Tā muḥabbet derūnda şu‘le ura  
 Hediye den fāriğ edib semīn<sup>1</sup> ola
- 2593 حاجتش ناید پی اعلام مهر  
 چون محبت نور خود زد بر سیهر  
 Ḥubbu bildirmege gelmez ḥāceti  
 Çün göke ḥubb kendi nūrun uradı
- 2594 هست تفصیلات تا گردد تمام  
 این سخن لیکن بجو تو والسلام  
 Var mufaşşillar ola tā ki tamām  
 İste lākin bu sözü sen ve’s-selām
- 2595 دانك آن معنی درین صورة بدید  
 صورة از معنی قریبست و بعید  
 Bil ki o ma‘nā bu şüretde ‘ayān  
 Ma‘nādan şüret yakīn ırak hemān
- 2596 در دلالت همچو ابند و درخت  
 چون بماهیت روی دورند سخت  
 Şu ağac gibi delilde ikisi  
 Yürüsüñ māhiyyete uzak katı
- 2597 ترك ماهیات و خاصیات گو  
 شرح کن احوال آن دو ماه رو  
 Söyle māhiyyet ḥāşiyet terkin  
 İki ay yüzlünüñ et şerḥ ḥālını
- دل نهادن مرد عرب بر التماس زن خویش و سوکند خوردن که درین تسلیم مرا حیلتی نیست<sup>2</sup>
- 2598 مرد گفت اکنون گذ شتم از خلاف<sup>3</sup>  
 حکم دادی تیغ بر کش از غلاف  
 Er dedi el'an ḥilāfdan geçmişim  
 Tīği kından çek tıtarısıñ zīrā ḥükm

<sup>1</sup> Der Kenar: “Semīn” ‘Arabī’dir “semiz” Türkī’dir.

<sup>2</sup> Bedevinin, karısının iltimasını kabul etmesinde bir hile maksadının bulunmadığını anlatmak için yemin etmesi.

<sup>3</sup> Der Kenar: “Ḥilāf” muḥālefet ma‘nāsına.

2599	هر چه گویی من ترا فرمان برم در بد و نیک آمدن آن ننگرم	Her ne derseñ ben saña fermān-berim İyi kötü gelmesine bakmayam
[73b]		
2600	در وجود تو شوم من منعدم چون محبم حبّ یعمی و یصم	Hem vücūduñ varlığında yoğ olam Çün muhibbem sevgi şağır a‘mā hem
2601	گفت زن اهنك برم می کنی یا بحیلت کشف سرم <sup>1</sup> می کنی	İhsāna mı kaşd edersiñ dedi zen Ya açasıñ sırr-ı kalbim hīleden
2602	گفت والله عالم السرّ الخفی کافرید از خاک الدم را صفی	Dedi gizliler bilen Hāq haqqıçün Ādemi hākdan yaratdı şafī çün
2603	درسه گز قالب که دادش و انمود هر چه در ارواح و در الواح بود	Üç āriş ten verdi gösterdi aña Her ne rūhlarda idi levhde ola
2604	تا ابد هر چه که بود از پیش پیش <sup>2</sup> درس کرد از علم الا سمای خویش	Her ne oldu ise öñden tā ebed ‘Alleme’l-esmādan etdi ders o ferd
2605	تا ملك بیخودشد از تدریس او قدس دیگر یافت از تقدیس او	Melek bī-ḥod oldu dersinden anıñ Ġayrı quds buldu şahrından anıñ

<sup>1</sup> Der Kenar: Keşf edersiñ.

<sup>2</sup> Der Kenar: Pīş lafzınıñ biri evvel ma‘nāsınadır ki hılqat-i ervāḥ zamānından ‘ibāretdir. İkinci pīş lafzı ki evvelden evvel demekdir ki ezel murāddır.

2606	آن کشادی <sup>1</sup> شان <sup>1</sup> از ادم رو نمود در کشاد اسمانها شان نیود	Ol keşf gösterdi yüz ādemden uş Yoğdu olarıñ <sup>2</sup> gökleri keşfinde hoş
2607	در فراخی عرصه <sup>3</sup> آن پاک جان تتك امد عرصه <sup>3</sup> هفت اسمان	Ol temiz cān yeri bolluğunda hem Yedi gök arşası dar geldi dedem
2608	گفت پیغمبر که حق فرموده است من نکنج هیچ در بالا و پست	Dedi Aḥmed ki buyurmuşdur Hüdā Hiç şıgmam yüksege vü alçağa
<b>[74a]</b>		
2609	در زمین و اسمان و عرش نیز من نکنج این یقین دان ای غریز	Yere göge dedi ‘arşa daḥi ben Ey garīz şıgmam yakīn bil bunu sen
2610	در دل مؤمن بکنج ای عجب گر مرا جویی در ان دلها طلب	Mü’miniñ ḳalbine şıgarım ‘aceb Beni isterseñ ḳulūbda et taleb
2611	گفت <sup>3</sup> اذ خل فی عبادی تلئتقی جننه من رؤیتی یا متقی	Ḳullarıma gir mülākāi olasıñ Cennete rü’yetime ey taḳīsin
2612	عرش با آن نور و باپهنای خویش چون بدید آنرا برفت از جای خویش <sup>4</sup>	Kendi yaşşı cirmi nūru ile ‘arş Gitdi yerinden anı gördü çün ‘arş

<sup>1</sup> Der Kenar: Anlarıñ ya‘ni melāikiñ.

<sup>2</sup> “Anlar” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Der Kenar: Dedi.

<sup>4</sup> Der Kenar: Kendi.

2613	خود بزرگی عرش باشد بس مدید	‘Arş büyüklüğü çok uzun oldu hüd
	لیک صورت کیست چون معنی رسید	Lik şüret kim çü ma‘nâ erdi hüd
2614	هر ملک میگفت مارا پیش ازین	Hep melekler dedi bundan öñ bize
	الفتی می بود بر کره زمین	Ülfet idi kürre-i arzla bize
2615	تخم خدمت در زمین میکا شتیم	Yere hizmet tohumunu ekmiş idiñ
	زان تعلق ما عجب می داشتیم	O ta‘alluğdan ‘aceb çutmuş idiñ
2616	کین تعلق چیست با این خاک مان	Ki bu ta‘alluğ nedir hākla bize
	چون سرشت ما بدست از اسمان	Yoğurulmağ göğden olmuşdur bize
2617	الف ما انوار با ظلمات چیست	Biz nūrun ülfeti zulumetle nedir
	چون تو اند نور با ظلمات زیست <sup>1</sup>	Ne mümkün diriyle zulumāt ile nūr
<b>[74b]</b>		
2618	الما آن الف از نوی تو بود	Yā ādem ol ülfet seniñ қоһuñ idi
	زانک جسمت را زمین بد تا رو بود	Eriş argac cismiñe yerden idi
2619	جسم خاکت را از ینجا با فتند	Buradan doқudular topraқ teniñ
	نور پاکت را در ینجا یا فتند	Nūr-ı pākiñ bunda buldular seniñ
2620	این که جان ما ز روحت یافتست	Bu ki bulmuşdur rūḥuñdan cānımız
	پیش پیش از خاک آن می تافتست	Öñden öñ hākden yalabıymış o tiz

<sup>1</sup> Der Kenar: زیست - zīst

2621	در زمین بو دیم و غافل از زمین غافل از گنجی که در وی بد <sup>1</sup> دفین	Yerde idiñ ġāfil idiñ yerden ah Dağmeden ġāfil ki medfūn anda ah
2622	چون سفر فرمود ما را زان مقام تلخ شد <sup>2</sup> ما را از ان تحویل کام حجتهای ملائک بر حضرت حق تعالی <sup>3</sup>	Ol maḡāmdan bize buyuruldu sefer Bize taḡvīlden dimāğ acıdı ter
2623	تا که حجتهای گفتیم ما که بجای ما که آید ای خدا	Tā ki delīller der idiñ dā'imā Kim gelir yerimize yā Rabbi tā
2624	نور این تسبیح و این تهلیل را میفروشی بهر قال و قیل را	Hem bu tesbīḥ u bu tehlīl nūrunu Ḳāl u ḳīl iḫūn şatar mısıñ anı
2625	حکم حق کسترد بهر ما بساط که بگوئید از طریق ان بساط	Ḥükm-i Ḥaḳ döşedi bize döşeme Deyiñ açıklık yolundan siz baña
<b>[75a]</b>		
2626	هرچه اید بر زبانتان بی حذر همچو طفلان یگانه با پدر	Ne gelirse diliñize ḳorḳusuz Babaya bir dāne oğul gibi siz
2627	زانکه این دمها چه گر نا لایق است رحمت من بر غضب هم سابق است	Zīrā bu demler degil lāyık eger Raḡmetim ġaḏabım üstüne geḫer

<sup>1</sup> Der Kenar: “بد” İdi.

<sup>2</sup> Der Kenar: Oldu.

<sup>3</sup> Hz. Hak tealadan meleklerin delili.

2628	از بی اظهار این سبق ای ملک در تو بنهم داعیه اشکال و شک	Ey melek bu geçmegi izhâr için Size qorum şübhe da‘vâsın görüñ
2629	تا بگویی و نگیرم بر تو من منکر حلم نیارد دم زدن	Sen diyesiñ tıtmayım üstüne tã Hilmime münkir ne qâdir dem ura
2630	صد پدر صد مادر اندر حلم ماست کف رود اید ولی دریا بجاست	Hilmimizde yüz ana var yüz peder Çün köpük gelir gider yerinde baqr
2631	خود چه گفتم پیش آن درّ این صدف نیست الا کفّ کفّ کفّ کف <sup>1</sup>	Ne dedim o dürr öñünde bu şedef Degil illâ üç köpükden sonra kef
2632	حقّ آن کف حقّ آن دریای صاف کامتحانی نیست این گفت و نه لاف <sup>2</sup>	Ol köpük haqqı o şâf baqrin haqqı İmtihân u lâf degil bu söz siti <sup>3</sup>
2633	از سر مهر و صفا است و خضوع حقّ آنکس که بد و دارم رجوع	Hıbb şafâ teveccüh ucundan derim Anıñ haqqı ki aña rücû‘ tıtarım
2634	گر ببیشت امتحانست این هوس امتحان را امتحان کن یک نفس	Ger önünde imtihândır bu heves İmtihânı imtihân et bir nefes

[75b]

<sup>1</sup> Der Kenar: Ya‘ni köpüğünüñ köpüğünüñ köpüğünüñ köpügüdür. Muhaşşal buyururlar ki Haq te‘âlâdan beyânda yüz mâder yüz peder vardır diye ta‘bir etdi kim ancak tefhîm içündür ve-illâ Haqq-ı sübhâne ve te‘âlânıñ hilmî dürrüne nisbetle peder ü mâder hilmî vü rahmeti şedef-i hilm-i ilâhîniñ ‘inde hiçdir ve lâ-şeydir. Niçe yüz biñ kerre biñ dağı desem yine azdır ammâ yüz ta‘biri ile iktifâ olundu buyurdular.

<sup>2</sup> Der Kenar: Bu beyt zene eriniñ cevâbıdır.

<sup>3</sup> Der Kenar: Kadın.



2635	سر مپوشان تا بدید آید سرم امر کن تو هر چه بروی قادرم	Örtme baş tā zāhire gelsin sırım Emr kı1 her ne ki aña kâdirim
2636	دل مپوشان تا بدید آید دلم تا قبول ارم هر آنچه قابلم	Örtme qalb tā zāhire göñlüm gele Yine kâdirsem getirem maqbüle
2637	چون کنم در دست من چه چاره است درنگر تا جان من چه کاره است	Niceydim ne çäre elimde benim Ne işe yararsa baq cānım benim
تعیین کردن زن طلب روزی کدخدای خود را و قبول کردن شوهر آنرا <sup>1</sup>		
2638	گفت زن يك افتابی تا فتست عالمی ز ورو شنایی یا فتست	Dedi zen yalbırdamışdır bir güneş 'Ālem andan bulmuş aydınlık düşeş
2639	نأب رحمن خلیفه گرد کار شهر بغدادست ازوی نوبهار	Nā'ib-i raḥman ḥalīfe-i muḥiṭ Bağdad andan nev-bahār gibi neşit
2640	گر بییوندی بد ان شه شه شوی سوی هراد بیر تا کی <sup>2</sup> می روی	Ger ulaşañ ol şehe şāh olasıñ Semt-i her idbāre nice gidesiñ
2641	همنشین مقبلان چون کیمیاست چون نظر شان کیمیایی خود کجاست	Maqbul eyle oturan kimyā gibi Qanda kimyā ḥod nazarları gibi
2642	چشم احمد بر ابو بکری زده اوز يك تصدیق صدیق امده	Degmiş Ebū Bekr'e nebīniñ gözü Geldi bir taşdıqden şiddiḳ özü

<sup>1</sup> Kadının kocasına rızık arama yolunu göstermesi ve onun da bunu kabul etmesi.

<sup>2</sup> Der Kenar: Niceye dek.

[76a]

- 2643      گفت من شه را پذیرا چون شوم      Dedi ben şāhiñ ḳabūlü nice olam  
            بی بهانه سوی او من چون روم      Bī-bahāne semtine nice varam
- 2644      نیستی باید مرا یا حیلتی      Mūnāsebet gerek uş bir ḥīle ya  
            هیچ پیشه راست شد بی التی      Hiç aletsiz şan‘at uş doğru mu ola
- 2645      همچو مجنونی کب شنید از یکی      Ḳays gibi ki işitdi bir kimseden az  
            که مرض امد بلیلی اند که      Ki biraz Leylā’ya geldi bir maraž
- 2646      گفت اوّه بی بهانه چون روم      Dedi eyvāh bī-sebeb nice gidem  
            ور بمانم از عیادت خون شوم      Ḥāṭır sormaḳdan ḳalam ger ḳan olam
- 2647      لیبتنی کُنتُ طیبیًا حاذِقًا      N’ola ben üstād ḥekīm olsamdı uş  
            کُنتُ امشی نَحْوَ لیلی<sup>1</sup> سابقًا      Leyli’ye evvel gider olsamdı hoş
- 2648      قلُّ نَعَا لَوْاْ گُفت حق ما را بدان      De geliñiz Ḥaḳ buyurdu bize bil  
            تا بود شرم اشکنی ما را نشان      Tā kırıklıḡımıza ḥayā ola delīl
- 2649      شب یرآن<sup>2</sup> را گر نظر والت بدی      Yarasaya ālet olsa hem nazār  
            روز شان جولان خوش حالت بدی      Gündüzün olurdu hoş-ḥālle uçar
- 2650      گفت چون شاه کرم میدان رود      Dedi kerem şāhı gitse meydāna  
            عین هر بی التی الت شود      Her āletsizlik ‘ayn ālet ola

<sup>1</sup> Der Kenar: “نَحْوَ لیلی” Leylā ṭarafına.

<sup>2</sup> Der Kenar: Yarasalar.

2651	زانك الت دعويست و هستيست كار در بي التى و پستى است	Zirā ālet varlığı u da‘vādudur İş āletsizlikde tevāzu‘dadır
[76b]		
2652	گفت كه بي التى <sup>1</sup> سودا كنم تا نه من بي التى پيدا كنم <sup>2</sup>	Dedi kaçan ben anı sevdā edem Ben āletsiz bir şey izhār edemem
2653	پس گواهى بايدم بر مفلسى تا شهيم رحمى كند يا مونسى	Pes baña şāhid gerek müflisliğe Tā baña şeh raḥm ya mūnislilik ede
2654	تو گواهى غير گفت و گو و رنك وانما <sup>3</sup> تا رحم ارد شاه شنك	Sen sözü vü renk ğayrı bir şāhidi tā Göster o hoş şeh raḥm getire tā
2655	كين گواهى كه زگفت و رنك بد نزد آن قاضى القضاة آن جرح شد	Ki bu şāhid ki oldu reng ü lağvdan Oldu cerḥ kâzi’l-kuzāt katında şen
2656	صدق ميخواهد گواه حال او تا بتابد نور او بر قال او	Doğru ister şāhid anıñ ḥāline Nūru yalbırdaya tā ki kavline
2657	گفت زن صدق آن بود كز <sup>4</sup> بود خویش پاك تر چیزى تو از مجهود خویش	Dedi şıdḡ o kendi olanıñdan uş Bir temiz şey kendi sa‘yıñdan ki uş

<sup>1</sup> Der Kenar: Āletsizligi.

<sup>2</sup> Der Kenar: “تهمیکنم در نه است نمی” ye maşrūfdur.

<sup>3</sup> Der Kenar: ‘Ayān.

<sup>4</sup> Der Kenar: O olur ki.

2658	اب بارانست ما را در سبو ملکت و سرمایه و اسباب تو	Destide yağmur şuyu vardır bize Māl ü sermāye vesīledir size
	هدیه بردن عرب سبوی آب باران بخلیفه و پنداشت آنکه آنجا هم قحط <sup>1</sup>	
2659	این سبوی آب را بردار و رو هدیه ساز و پیش شاهنشاه شو	Bu şuyun destisini qaldır yürü Hediye düz şāh önüne irgür yürü
[77a]		
2659	گوکه ما را غیر از این اسباب نیست در مغازه هیچ به ذین آب نیست	De sebeb yokdur bize bundan qalan Mağazada bu şudan yek yok qalan
2660	گر خزینش پر ز راست و گوهرست این چنین ابش نباشد نادرست	Ger dolu altın güherse huznesi Olmaz aña böyle şu azdır hemi
2661	چیست آن کوزه تن محصور ما واندر و آب حواس شور <sup>2</sup> ما	Nedir ol bardağ hışār-ı cismimiz Hem içinde şu girān hışlerimiz
2662	ای خداوند این خم و کوزه مرا در پذیر از فضل الله اشتری <sup>3</sup>	Bu benim bardağ u küpüm yā muqīt Aldı Haq fazlından imdi qabul et
2663	کوزه با پنج لوله پنج حس پاک دار این آب را از هر نجس	Beş lüleli bardağı bu beş hışı Her necisden pāk tūtğıl bu şuyu

<sup>1</sup> Bedevinin, su kıtlığı var zannıyla bir testi yağmur suyunu halifeye hediye etmesi.

<sup>2</sup> Der Kenar: “شور” Girān şu ki tuzlu ve acı ola.

<sup>3</sup> Der Kenar: “Fazlu’l-lāhü’ş-terā” dan qabul et.

2664	تا شود زین کوزه منفذ سوی بحر	Baḥre mecrā ola tā bu destiden
	تا بگیرد کوزه <sup>1</sup> من <sup>1</sup> خوی بحر	Tā deñiz ḥūyun ṭuta bardağı men
2665	تا چو هدیه پیش سلطاننش بری	Eyletesin sultāna hediye gibi tā
	پاک بیند باشدش شه مشتری	Pāk göre şāh müşteri ola aña
2666	بی نهایت گردد ابش بعد از آن	Bī-nihāye ola şuyu ba‘dez’z-an
	پر شود از کوزه <sup>1</sup> من صد جهان	Dolu ola bardağımdan yüz cihān
2667	لوله ها بر بند پر دارش زخم	Bağla lüle dolu ṭut küpten anı
	گفت غُضُوا عَنْ هَؤُلَاءِ أَبْصَارَ كُمْ	Dedi hevādan yumuñ gözünüzü
[77b]		
2668	ریش او پر باد کین هدیه کراست	Şaçalı pür yel ki hediye kimedir
	لایق چون او شهی اینست راست	Doğrusu o şeh gibiye lāyık budur
2669	زن نمی دانست کانجا بر گذر	Bilmedi zen ki o yerde geçmede
	هست جاری دجله <sup>1</sup> همچون شکر	Var şekerleş Dicle şuyu aqmada
2670	در میان شهر چون دریا روان	Deryāveş şehir ortasında aqıcı
	پر زکشتیها و شست و ماهیان	Balıq u aq gemilerden dolucu
2671	روبر سلطان و کار و بار بین	Bādişāha git de işi gücü gör
	حسّ تجری تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ بَيْنَ	Altına ırmaklar aqar ḥissi gör

<sup>1</sup> Der Kenar: “کوزه<sup>1</sup> من” Benim bardağım.

2672	این چنین حسها و ادراکات ما قطره‌ باشد در ان بحر صفا	Buncılayın hıss ü idrāklarımız O duru deñizde olur kaçre çız
2673	مرد گفت اری سبو را سر ببند هین که این هدیه ست ما را سود مند	Er dedi desti başın bağla belī Tızçe bu hediyye bizimçün faydalı
2674	در نمد در دوز تو این کوزه را تا کشاید شه بهدیه روزه را	Keçeye dik sen bu destiyi şehā Orucun hediyye eyle tā şāh açā
2675	هیچ اب این چنین رواق نیست جز رحیق و مایه‌ ادواق نیست	Hiç yokdur bir şu böyle duru bil Şāf şarāb lezzet māyesi ğayr degil
2676	زانک ایشان زابه‌ای تلخ و شور دأ ما پر علتند و نیم گور	Zirā anlar acı hem tuzlu şudan Beli bükri dolu ‘illet o şudan
[78a]		
2677	مرغ کاب شور باشد مسکنش او چه داند جای آب روشنش	Çuş ki girān şu ola mesken aña Şāfi şuyun yerini o ne bile
2678	ای که اندر چشمه‌ شورست جات تو چه دانی شط و جیحون و فرات	Ey ki yerin tuzlu çeşmede seniñ Şeṭṭ Fıraṭ Ceyhun’u sen ne bilesiñ
2679	ای تو نارسته از ین فانی رباط تو چه دانی محو و سکر و انبساط <sup>1</sup>	Sen bu fānī hāndan ey kırtulmamış Ne bilirsin inşirāh sekr maḥvı uş

<sup>1</sup> Der Kenar: Vaqıf hān.

2680	ور بدانی نقلت از ابّ و جدست	Ger bilirsiñ naqlıñ āb ceddendürür <sup>1</sup>
	پیش تو این نامه ها چون ابجداست	Önüñe bu nāmeler ebceddürür
2681	ابجد و هوّز چه فاشست و بدید	Ebced ü hevvez ne ‘ayān hem açık
	بر همه طفلان و معنی بس بعید	Ma‘nā hep çocuklara çok uzacık
2682	پس سبو بر داشت آن مرد عرب	Destiyi qaldırdı o ‘Arab kişi
	در سفرشد میکشیدش روز و شب	Yola gitdi rüz u şeb çekdi anı
2683	بر سبو لرزان بد از افات دهر	Ditredi dehr āfetinden destiye
	هم کشیدش از بیابان تا بشهر	Şehre dek çekdi o çöllerden yaya
2684	زن مصلی باز کرده از نیاز	Açık etdi mescidi zen bā-niyāz <sup>2</sup>
	رَبِّ سَلِّمْ <sup>3</sup> ورد کرده در نماز	Rabbi sellim eylemiş vird-i namāz
2685	که نگهدار اب ما را از خسان	Ki çalılardan hıfz tut şuyumuz
	یا رب این گوهر بد آن دریا رسان	Yā Rab irgür ol deñize incimiz
<b>[78b]</b>		
2686	گرچه شویم آگهست و پر فنست	Gerçi āgahdır qocam pür fen velī
	لیک گهر را هزاران دشمنست	Nice biñ var cevhere düşmen velī
2687	خود چه باشد گوهر آب کوثر است	Ne ola hōd cevher āb-ı kevşer uş
	قطره زینست کاصل گوهرست	Qatredir bundan ki <sup>1</sup> aşl-ı cevher uş

<sup>1</sup> Der Kenar: Ābā vü ecdād.

<sup>2</sup> Der Kenar: Niyāzdan.

<sup>3</sup> Der Kenar: “رَبِّ سَلِّمْ” Yā Rabbi selāmet ver.

2688	از دعا های زن و زاریء او	Zen du‘ālarıyla zārından anıñ
	وز غم مرد و گر ان باریء او	Er ğamı ağır yükünden hem anıñ
2689	سالم از دزدان و از اسیب سنك	Taş doğunmağdan ħarāmīden emīn
	برد تا دار ا لخلافه بی درنك	Taht-gāha eyletdi durmaqsız hemīn
2690	دید درگاهی پر از انعامها	Gördü bir dergāh dolu en‘āmdan
	اهل حاجت کستریده دامها	Ehl-i ħācet döşemiş tuzak şen
2691	دم بدم هر سوی صاحب حاجتی	Ehl-i ħācet her tarafda dem-be-dem
	یافته زان در عطا و خلعتی	Ol kapıdan bulmuş ‘atā şevb hem
2692	بهر کبر و مؤمن و زیبا و زشت	Kāfir ü mü’min güzel çirkin için
	همجو خورشید و مطر بل چون بهشت	Şems ü yağmür belki cennet gibi çün
2693	دید قومی در نظر ار استه	Gördü nazarda bezenmiş bir kavm
	قوم دیگر منتظر خاسته	Muntazır kalkmış ħuzūrda ğayrı kavm
2694	عام و خاصه از سلیمن تا بمور	Süleymān’dan murādıñ ħaş ‘ām hemān
	زنده گشته چون جهان از نفخ صور	Diri olmuş nef ħ-i şürdan çün cihān <sup>2</sup>

[79a]

<sup>1</sup> “Cevher ki” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der Kenar: Mūra dek , ħarıncaya dek.



2695	اهل صورة در جواهر یافته <sup>1</sup> اهل معنی بحر معنی یافته	Şüret ehli dür cevāhir bulmuş uş <sup>2</sup> Ma‘nā ehli ma‘nā baḥri bulmuş uş
2696	آنک بی همت چه با همت شده وانک با همت چه با نعمت شده	Ol ki himmetsizdi olmuş pür-himem Ol ki himmetliydi oldu pür-ni‘am
بیان آنکه چنانکه کدا عاشق کریم است کریم هم عاشق گداست صبر کردن کمالست و صبرنکردن نقصان میگویم <sup>3</sup>		
2697	بانک می آمد که ای طالب بیا جود محتاج گدا یان چون گدا	Geldi un ki ey talebçi gel biyā Faḫīre muḫtāc faḫīr gibi seḫā
2698	جود محتاجست و خواهد طالبی همچنانک توبه جوید تا بی <sup>4</sup>	Seḫā muḫtācdır daḥi ṭālibdiler Tevbe gibidir ki bir tā’ibdiler
2699	جود میجوید گدایان و ضعاف همچو خوبان کاینه جویند صاف	Cūddular faḫīrleri za‘ifleri Ḥūblarveş ki diler şāf gözgüyü
2700	روی خوبان زاینه زیبا شود روی احسان از گدا پیدا شود	Gözüden güzel olur ḥūblar yüzü Faḫīrden peydā olur iḫsān yüzü
2701	پس ازین فرمود حق در والضحی بانک کم زن ای محمد بر کدا	Ve’d-ḫuḫā’ da bundan emr etdi ḥudā Yā Muḫammed sā’ile az ur şadā

<sup>1</sup> Der Kenar: “بافته” Düzeltilme. Bafte olsa daḥi güzel olur.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ehl-i şüret inci cevāhir urmuş

<sup>3</sup> Bu bahis yoksulun kerem sahibine aşık olması gibi ihsan sahibinin de yoksula aşık olmasına daırdır. Sabrı ona kemal, kerimin sabrı ise onun için bir noksanlıktır.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2702	چون گدا اینهٔ جودست هان دم بود بر روی اینه زیان	Çün faḳîr cûd gözgüsüdür bil hemân Gözü yüzüne nefes olur ziyân
[79b]		
2703	آن یکی جودش گدا ارد <sup>1</sup> بدید وان دگر بخشد گدایانرا مزید	Faḳîri zâhir eder bir cûd-ı Hâḳ Çok bağışlar ğayrı ol bir cûda bak
2704	پس گدایان اینهٔ جود حقند وانک باحقند جود مطلقند	Pes faḳîrler cûd-ı Hâḳ gözgüsüdür Ol ki Hâḳ'ladır o muṭlaḳ cûdidir
2705	وآنکه جز این دوست او خود مرده ایست او برین در نیست نقش پرده ایست	Ol ki bu dost ğayrıdır ölmüşdür o Perde naḳşıdır degil ḳapıda o
فقر میان درویش بخدا و تشنهٔ خدا و میان درویش از خدا و تشنهٔ غیر <sup>2</sup>		
2706	لیک درویشی که تشنهٔ غیر شد او حقیر و ابله و بی خیر شد <sup>3</sup>	Oldu bir dervîş ki ğayrın şuşuzu O ḥaḳîr aḥmaḳ ḥayrsız oldu de
2707	نقش درویشست او نه اهل جان نقش سک را تو میند از استخوان	Ehl-i cân degil o dervîş naḳşıdır Atma kelp naḳşına kemik sen ğadr
2708	فقر لقمه داردا و نی فقر حق پیش نقش مردهٔ کم نه طبق	Loḳma faḳrı ṭutar o ḥaḳ faḳrı yoḳ Ölü naḳş önüne ṭabaḳ az ḳo bak

<sup>1</sup> Der Kenar: Getirir.

<sup>2</sup> İçten Allah fakiri ve Allah'a teşne olanla, görünüşü derviş içi Hak'tan teşne olan arasındaki fark.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

2709	ماهيٰ خاكي بود درويش نان شکل ماهي ليک از دريا رمان	Nan faḵīri ola toprak balığı Şekli balık lîk deñizden ürkücü
2710	مرغ خانست او سيمرغ هوا لوٹ نوشد او ننوشد از خدا	Ev tavuğudur gök ‘ankāsi degil Murdār iĉer Ḥaḵ’dan iĉmez şu o bil
[80a]		
2711	عاشق حقت او بهر نوال نيست جانش عاشق حسن و جمال	‘Āşık-ı Ḥaḵ’dır o loğma ecliçün Cemāl ‘āşıkı degildir cānı çün
2712	گر تو هم میکند او عشق ذات ذات نبود هم اسما و صفات	Ger ĵuruntu ede ‘aşĵ zātı o Ne ola zāt esmā vü şıfātı o
2713	وهم مخلوقست و مولود امده ست حق نه زاييدست و اولم يولداست	Fikr-i maḥlūğdur gelipdir doğmuş o Doğmamışdır Ḥaḵ daḥi doğurmaz o
2714	عاشق تصوير و وهم خويشتن کي بود از عاشقان نوالمنن	Kendi taşvīri vü fikri ‘āşıkı Ķaçan ‘uşşāk-ı Ḥüdā’dan ola de
2715	عاشق آن وهم اگر صادق بود آن مجازش باحقيقت ميکشد	Ol fikr ‘āşıkı ger doğru ola Ol mecāz anı ḥaḵīkate çeke
2716	شرح ميخواهد بيان اين سخن ليک مي تر سم ز افهام کهن	Bu sözün beyānı şerḥ ister dedem Lîk ‘atık añlamalardan ĵorĵarım

2717	فهمهای کهنه <sup>۱</sup> کوتاه نظر صد خیال بد در ارد در فکر	Qışa nazarlı ‘atık añlamalar Getirir yüz bed-ḥayāl fikre meger
2718	بر سماع راست هر کس چیر نیست لقمه <sup>۱</sup> هر مرغی انجیر نیست	Rāst iŝitmege her er gālīb degil Her tayrcık loḡması incir degil
2718	خاصه مرغی مرده <sup>۱</sup> پوسیده پر خیالی اعمی <sup>۱</sup> بی دیده <sup>۱</sup>	Bā-ḥuŝuŝ bir ḡuŝ ki ölmüş çürümüş Gözsüz a‘mā pür-ḥayāl bir kör imiŝ
<b>[80b]</b>		
2719	نقش ماهی را چه دریا و چه خاک رنك هندو <sup>۱</sup> را چه صابون و چه زاك	Yer ne deñiz ne balıḡ taŝvīrine Ŗaḡı kıbrız ne ŝabun ne zengiye
2720	نقش گر غمکین نگاری بر ورق او نداند از غم و شادی سبق	Naḡŝı ḡamlı naḡŝ edersiñ kāḡıda Bilmez o ders ŝādılıḡ u ḡamdan n’ide
2721	صورتش غمکین و او فارغ از آن صورتش خندان و او ز ان بی نشان	Ŗūreti ḡamlı ve fāriḡ andan o Ŗūreti ḡandān niŝānsız andan o
2722	وین غم و شادی که اندر دل خطیست پیش آن شادی و غم جز نقش نیست	Bir çizidir ḡalbde bu ŝādılıḡla ḡam Aña naḡŝıñ ḡayrı degil ŝād u ḡam
2723	صورت غمکین نقش از بهر تست تا از ان صورت شود معنی درست	Naḡŝ ḡamlı ŝūreti seniñ için Tā o ŝūretten ola ma‘nā bütün

<sup>1</sup> Der Kenar: “Hindu” siyāh ‘Arab.

2724	نقشهایی کاند رین کرما بهاست از برون جامه کن چون جامه هاست	Nağşlar ki bu ħamāmlar içredir Cāmekāndaki libāslar gibidir
2725	تابرونی جامه ها بینی و بس جامه بیرون کن در ای هم نفس	Ṭaşradasıñ göresiñ ancak libās İçeri gel demdaş et taşra libās
2726	زانک با جامه درون شو راه نیست تن زجان جامه زتن آگاه نیست	Yok libāsla yol içeri olmağa Cāme ten ten cāndan āgāh degil ah
2727	باز میگردد سوی قصهٔ عرب از بیان سرّ راز بوالعجب <sup>1</sup>	Geri ‘Arab kışşasına döndüm uş Pek ‘aceb sır sırrı beyānından uş

#### [81a]

پیش آمدن نقیبان و در با نان خلیفه از بهر اکر ام اعرابی و پذیرفتن هدیهٔ وی ایشان<sup>2</sup>

2728	آن اعرابی از بیابان بعید بر در دارالخلافة <sup>3</sup> چون رسید	Ol ‘Arab uzaq o çöllerden yine Erdi çün dārü’l-ħilāfe bābına
2729	پس نقیبان پیش اعرابی شدند بس گلاب لطف بر جیبش زدند	Pes naķībler gitdi ‘Arab öñüne Urdular çok gül şuyı yaqasına
2730	حاجت او فهم شان شد بی مقال کار ایشان بد عطا پیش از سوال	Sözsüz oldu istegi fehmleri Şormadan öñ oldu iħsān işleri

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Halifenin adamlarının ve kapıcılarının Arabi’yi karşılayıp hediyesini kabul etmeleri.

<sup>3</sup> Der Kenar: “Dārü’l-ħilāfet” ħālīfe sarayı.

2731	پس بد و گفتند یا وجه العرب از کجایی از راه و تعب	Dediler aña ey ‘Arab yüz şuyu Nicesiñ yol zaḥmetinden nereli
2732	گفت و جهم گو مرا وجهی دهید بی وجوهم چون پس پشتم نهید	Dedi yüz ḳanı veriñ bir vech baña Yüzsüzüm ḳoñ beni arḳa ardına
2733	ای که در روتان نشان مهتری فرتان خوشتر ز زر جعفری	Ey yüzüñüzde ululuk nişanı Feriñiz ca‘ferī altından iyi
2734	ای که يك دیدار تان دیدار ها ای نثار دیده تان دینار ها	Ey ki bir dīdārīñiz niçe cemāl Ey gözüñüze şaça zerlerle māl
2735	ای همه ينظر بنور الله شده از بر حق بهر بخشش امده	Ey Nūrullah’la baḳar olmuş ḳamu Ḥaḳ için baḳışış için gelmiş ḳamu
<b>[81b]</b>		
2736	تا زنید آن کیمیا های نظر بر سر مسهای اشخاص بشر	Ol naḳar kimyāların tā urasız Şaḳş-ı insān <sup>1</sup> baḳırını başına siz
2737	من غریبم از بیابان امدم بر امید لطف سلطان امدم	Ben ğarībim beyābāndan gelmişim Lütf-i şāh ümmīdi ile gelmişim
2738	بوی لطف او بیابانها گرفت ذره های ريك هم جانها گرفت	Çölleri tutdu çü lütfu ḳoḳusu Tutdu cānlar ḳumların her zerresi <sup>2</sup>

<sup>1</sup> “Beşer” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der Kenar: Ḳumların zerrelerini hem cānları tutdu.

2739	تا بدینجا بهر دیناد امدی	Tā bu yere altın için gelmişim
	چون رسیدم مست دیدار امدم	Çün erişdim mest-i dīdār gelmişim
2740	بهر نان شخصی سوی نانبا دوید	Yaldı etmekçiye bir şahş nān için
	داد جان چون حسن نانبارا بدید	Verdi cān etmekçi hüsün gördü çün
2741	بهر فرجه شد کسی تا گلستان	Gülşene gitdi teferruce bir er
	فرجه او شد جمال باغبان	Bāğcı hüsnu oldu seyrānı meger
2742	همچو اعرابی که آب از چه کشید	‘Arab-āsā ki şu çekdi kıyudan
	آب حیوان از رخ یوسف چشید	Āb-ı hayāt tātđı hüs-n-ü Yūsuf’dan
2743	رفت موسی کاتش ارد او بدست	Gitdi Mūsā ki ele getire od
	اتشی دید او که از اتش برست	Gördü bir nār nārdan kırtuldu hōd
2744	جست عیسی تا رهد از دشمنان	Şıçradı ‘İsā ki ‘adüvden kırtula
	بردش <sup>1</sup> آن جستن بچارم اسمان	Şıçramak ırgürdü dördüncü göge
<b>[82a]</b>		
2745	دام ادم خوشه کندم شده	Ādem’e dām oldu buğday şalkımı
	تا وجودش خوشه مردم شده	Tā vücūdu oldu ādem şalkımı
2746	باز اید سوی دام از بهر خور	Gele şāhin tuzaga yemek için
	ساعد شه یابد و اقبال و فر	Ferr ü ikbāl şāh bilegi bula çün

<sup>1</sup> Der kenar: Anı.

2747	طفل شد پی مکتب و کسب و هنر بر امید مرغ یا لطف پدر	Mektebe kesb-i hünere gitdi tıfl Çuş ümîdi ya peder lütfuyla bil
2748	پس زمکتب آن یکی صدری شده ماه نو راداده و بد ری شده	Şadre mensüb oldu mektebden biri Yeñi ay vermiş bedr olmuş ahi
2749	امده عبّاس حرب از بهر کین بهر قمع احمد و استیز دین	Harbe cenge gelmiş ‘Abbās kin için Dīn gavğasıçün nebī ref‘i için
2750	گشت دین را تا قیامت پشت و رو در خلافت او و فرزند ان او	Oldu dīne haşre deg arka vü cemāl O hilāfetde hem oldu bu hāl
2751	امده عمر بقصد مصطفی تیغ برکف بسته بس میثاقها <sup>1</sup>	Mustafa kaçdına gelmişdi ‘Ömer Tığ avuçda bağlamış çok ‘ahdler
2752	گشته اندر شرع امیر المؤمنین پیشو ای و مقتدای <sup>2</sup> اهل دین <sup>3</sup>	Şer‘de olmuş emîrû’l-mü’minîn Hem imām u muḳtedā-yı ehl-i dīn
2753	آن علف کش سوی ویرانها شده بی خبر بر گنج ناگه باز ده <sup>4</sup>	Vîrāneye gitmiş ol bir otçu er Gençe ayak urmuş ansız bî-ḥaber

[82b]

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der کنار: “Muḳtedā” imām.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.



2754	تشنه امد سوی جوی <sup>1</sup> آب در	Şu çayı semtine gelmiş bir şusuz
	دیده اندر جوی خود عکس قمر <sup>2</sup>	Görmüş ırmağ içre ay ‘aksini rüz
2755	من بدین در طالب چیز ادم	Kapıya şey istemeye gelmişim
	صدر گشتم چون بدهلز ادم	Dehlize geldim çü şadr olmuşum
2756	آب اوردم بتحفه بهر نان	Şu getirdim armağana nân için
	بوی نانم برد تا صدر جنان	Nân koğusu cennete eyletdi çün
2757	نان برون راند ادمی را از بهشت	Taşra sürdürü uçmağdan nân âdemi
	نان مرا اندر بهشتی در سرشت	Cennet içinde yoğurdu nân nebî
2758	رستم از آب و زنان همچون ملك	Âb u nândan çün melek kurtulmuşum
	بی غرض کردم درین در چون فلك	Bî-garez bu kapıda gökveş dönem
2759	بی غرض نبود بگردش در جهان	Bî-garez dünyâda olmaz dönmede
	غیری جسم و غیر جان عاشقان	Cism ü cân ‘âşıkāndan ğayrı tā

در بیان آنکه عاشق دنیا بر مثال دیوار که بر و تاب افتاب زند و فهم نکرد که آن تاب دیوار نیست از قرص افتاب است که در اسمان چهارم است و کلی دل بر دیوار نهاد چون پر تو افتاب ب افتاب پیوست

او محروم ماند و حیل بینهم و بین ما یشتھون<sup>3</sup>

2760	عاشقان کلّ نی عشاق جزؤ	Külle ‘âşıklar degil cüz’ ‘âşıkı
	ماند از کل هر که شد مشتاق جزؤ	Çaldı külden kim ola cüz’ ‘âşıkı

<sup>1</sup> Der کنار: “der sūy-i cū” taqdīrindedir.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Dünyaya aşık olan, duvardaki güneş ışığının nereden geldiğini düşünmeyip duvara aşık olan gibidir. Duvardaki parlaklığın dördüncü semadaki güneştir, duvardan değil. Duvara gönül veren güneşin ışığı güneşe kavuşunca duvar aşığı mahrum kalır.

2761	چونکه جزوی عاشق جزوی شود زود معشوقش بکلّ خود رود	Çünkü cüz’-i cüz’iyye ‘āşık ola Tızçe ma‘şūk kendi küllüne gide
<b>[83a]</b>		
2762	ریش گاو <sup>1</sup> و بنده <sup>1</sup> غیرى شد او غرقه شد کف در ضعیفی درزد او	Tābi‘ī hem kulu oldu gayrın o Oldu garķ avcun za‘iflige urdu o
2763	نیست حاکم تا کند تیمار او کار خواجه <sup>1</sup> خود کند یا کار او	Degil hākīm ger ede tımārın anıñ Hoca işin ede ya kārın anıñ
2764	فازن بالحرّة پی این شد مثل فَسْرَق الدُّرّة بدین شد منتقل	Hürre sev bunuñ içün oldu meşel İnci iste buña oldu naql ü hal
2765	بنده سوی خواجه شد او ماند زار بوی گل شد سوی گل او ماند و خار	Şāhibine gitdi kul o qaldı zār Qoḥu gitdi güle qaldı o vü hār
2766	او بمانده دور از مطلوب خویش سعی باطل رنج ضایع پای ریش	Kendi maṭlūbundan uzak qalmış ah Sa‘y bāṭıl yūf emek ayak yara
2767	همچو صیّادی که گیرد سایه <sup>1</sup> سایه کی گرد دور اسر مایه <sup>1</sup>	Avcı gibi ki tutar gölgeyi ha Gölge kaçan ola sermāye aña
2768	سایه <sup>1</sup> مرغی گرفته مرد سخت مرغ حیران گشته بر شاخ درخت	Er qatı tutmuş kuşun gölgesini Quş ağaç dalında ḥayrān olmuş ey

<sup>1</sup> Der کنار: “ریش گاو” Muṭlaq tābi‘degildir aḥmaḳ ve lā-şey mekūlesi bir kişiyeye tābi‘ olana “ریش گاو” derler. Külle nisbetle cüz’ daḥi lā-şeydir aña ‘āşık olan “ریش گاو” dır.

2769	کین مدمغ بر که میخندد عجب اینست باطل اینست پیوسته سبب	Ki bu beyinsiz kime güler ‘aceb İşte saña bāṭıl ve çürük sebeb
2770	ور تو گویی جزو پیوسته گلست خار میخور خار مقرون گلست	Ulaşıkdır külle cüz’ derseñ eger Güle yaķındır diken diken ye ħar
[83b]		
2771	جزو يك رو نیست پیوسته بكل ورنه خود باطل بدی بعث رسل	Bir vech degil küle cüz’ muṭṭaşıl Yoĥsa olurdu ‘abeş ba‘ş-ı rusul
2772	چون رسولان از پی پیوستتند پس چه پیوند ندشان خود يك تنند	Çün rasüller ittişāl içündürur Ne ola şūrlar çü bir ten gibidir
2773	این سخن پایان ندارد ای غلام روز بیگه شد حکایه کن تمام	Bu kelām encām ṭutmaz ey gulām Gün vaķitsiz ğitdi et kışşayı tam
	سپردن عرب هدیه را بغلامان خلیفه <sup>1</sup>	
2774	آن سبوی آب رادر پیش داشت تخم خدمت رادر ان حضرت بکاشت	Öñde ṭutdu ol şu destisin ‘Arab Ekdi ħizmet toĥmun ol ħazrete heb
2775	گفت این هدیه بر سلطان برید سأل شه راز حاجت و اخريد	Dedi bu hediyyeyi şāha iletiñ Şāh dilencisiñ ħācetden ğirü alıñ
2776	آب شیرین و سبوی سبز و نو زاب بارانی که جمع امد بگو	Ṭatlı şu yeñi yeşil desti iyi Cem‘ gelmiş çuķura yaĝmur şuyu

<sup>1</sup> Bedevinin, hediyesini halifenin adamlarına teslim etmesi.

2777	خنده می امد نقیبان را از آن لیک پزرفتند آن را همچو جان	Gülecek geldi andan naķıblere Çabūl ettiler anı cān gibice
2778	زانک لطف شاه خوب باخبر کرده بُد اندر همه ارکان اثر	Zīrā āgāh šāh-ı hūb <sup>1</sup> lūtfu peser Etmiş idi cümle erkāna eṣer
<b>[84a]</b>		
2779	خوی شاهان در رعیت جا کند چرخ اخضر خاک را اخضر کند	Re‘āyāda yer eder šāhlar hūyu Ki yeşil felek yeşil eder yeri
2780	شه چو خوضی دان زهر سو لوله ها آب از لوله روان در گولها	Ḥavz bil šāhı lūleler her taraf Lūleden şu güllere aķar tuḥaf
2781	چونك آب جمله از حوضیست پاك هر یکی آبی دهد خوش ذوقناك	Pāk ḥavzdandır kamunuñ şuyu çün Hoş lezīz bir şu verir her biri çün
2782	ور در ان <sup>2</sup> حوض اب شورست و پلید هر یکی لوله همان ارد بدید	Ger ḥavzda murdār u girān şudur Zāhire her lūle anı getirir
2783	زانکه پیوستست هر لوله بحوض خوض کن در معنی <sup>۱</sup> این حوض خوض	Zīrā ḥavza ulaşıkdır her lūle Dalmaķ et ḥavz ma‘nāsında dāl hele
2784	لطف شاهنشاه جان بی وطن چون اثر کردست بین در کلّ تن	Bī-vaṭan cān šāhınıñ lūtfu hele Hep tene gör eṣer etmişdir nice

<sup>1</sup> Der کنار: Hūb šāh

<sup>2</sup> Der کنار: O.

2785	لطف عقل خوش نهاد خوش نست چون همه تن را در ارد در ادب	Huş-ı aşl hoş-ı tab <sup>۱</sup> ‘aqlıñ lütfü hep Nice getirir edebe cismi hep
2786	عشق سنك بی قرار بی سکون چون در ارد کلّ تن را در جنون	‘Aşk sükünsuz bî-çarār hem dil-küşā Hep teni nice cenūna getire
2787	لطف آب بحر کو چون کوثرست سنك ریزه ش جمله درّ و گوهرست	Baħr şuyu ki laṭif kevşerdürür Ufağ ṭaşı hep dürr ü güherdürür
[84b]		
2789	هر هنر کاستا بد ان معروف شد <sup>1</sup> جان شاگردان بدان موصوف شد	Her hüner ki üstād anıñla biline Hem şākird cāmı anıñla vaşf ola
2790	پیش استاد اصولی هم اصول خواند آن <sup>2</sup> شاکرد جست با حصول	Uşul üstādı önünde hem uşul Oқudu çapuk şākird ehl-i huşul
2791	پیش استاد فقیه آن فقه خوان فقه خواند نی اصول اندر بیان	Faḫīh üstād önünde fıḫ oқuyan Fıḫ oқur degil uşul-i ‘ilm-i beyān
2792	پیش استادی که او نحوی بود جان شاگردش از و نحوی شود	Üstād önündeki o naḥvī ola Andan o şākird cāmı naḥvī ola
2793	باز استادی که او محور هست جان شاگردش از و محوشهشت	Girü bir üstād ki o yol maḥv eder Andan o şākird cāmı şāh maḥv eder

<sup>1</sup> Der kenār: Bilinmiş oldu.

<sup>2</sup> Der kenār: Ol.

2794	زین همه انواع دانش روز مرک دانش فقراست ساز راه و برک حکایت ماجرای نحوی و مرد کشتی بان <sup>1</sup>	Çamu bu ‘ilm dürlüsünden mevt günü Yol yerāğı düzeni faqr ‘ilmi de
2795	آن یکی نحوی بکشتی در نشست رو بکشتی بان نهاد آن خود پرست	Gemide oturdu ol bir naḥvī er Hod-perest yüz 긑odu gemiciye er
2796	گفت هیچ از نحو دانی گفت لا گفت نیم عمر تو شد در فنا	Dedi hiç naḥv bilirsñ dedi lâ Dedi gitdi yarım ‘ömrñ hevāya
<b>[85a]</b>		
2797	دل شکسته گشت کشتی بان زتاب لیک آن دم گرد خامش از جواب	Çalp kırık oldu elemden gemici Līk cevābdan ḥāmūş oldu ol demi
2798	باد کشتی را بگرد ابی فکند گفت کشتی بان بد ان <sup>2</sup> نحوی بلن	Yel bıra긑dı gemiyi bir girdāba Dedi mellāḥ naḥvīye 긑aba 긑aba
2799	هیچ دانی <sup>1</sup> اشنا کردن <sup>3</sup> بگو گفت نی ای خوش جواب خوب رو	Söyle gel üzme bilir misiñ hemān Dedi yo긑 ey ḥoş-cevāb ḥüb yüzlü cān
2800	گفت کلی عمرت ای نحوی فناست زانک کشتی غرق این گردابهاست	Dedi ey naḥvī hep ‘ömrñ bir hevā Zīrā bu girdāblara ğar긑 gemi hā

<sup>1</sup> Bir nahiv alimi ile gemicinin macerası hikayesi.

<sup>2</sup> Der kenār: O.

<sup>3</sup> Der kenar: Üzgeçlik etmek.

2801	محو می باید نه نحو اینجا بدان	Bil maḥv gerek bu yerde naḥv degil
	گر تو محوی بی خطر در ابدان <sup>1</sup>	Bī-ḥaṭarsıñ maḥvisiñ ḥavzda bil
2802	آب دریا مرده را بر سر نهد	Deryā şuyu ölüyü başına qor
	ور نبود زنده ز دریا کی رهد	Deryādan ḥay olsa qačan qurtulur
2803	چون بمردی تو ز اوصاف بشر	Şıfat-ı ādemden ölürseñ şehā
	بحر اسرار ت نهد بر فرق سر	Baḥr-ı esrar qor seni baş üstüne
2804	ای که خلقا نرا تو خر می خواندهء	Ey ki ḥalka sen oqumuşsuñ eşek
	این زمان چون خر برین یخ ماندهء	Buzda qalmışsıñ bu demde çün eşek
2805	گر تو علامهٔ زمانی در جهان	Ger cihānda sensiñ ‘allāme-i zemān
	نك فنای این جهان بین و بین زمان	İşte gör dünyā fenāsın bu zemān
[85b]		
2806	مرد نحوی را از آن درد و ختیم	Ol sebebden dikdik ol naḥvīyi biz
	تا شما را نحو و محو امو ختیم	Naḥv ü maḥvī tā size ögredeyiz
2807	فقه فقه و نحو نحو و صرف صرف	Fıkh fıkhı naḥv naḥv şarf şarfı çü
	در گم آمد یا بی ای یا رشکرف <sup>2</sup>	Maḥva gelmekde bulursuñ ey ulu
2808	آن سبوی آب دانشهای ماست	Ol şu destisi ‘imlerimizdürür
	وآن خلیفه دجلهٔ علم خداست	Ol ḥalife ‘ilm-i Ḥaḳ ırmağıdır

<sup>1</sup> Der kenar: “ابدان حوض اما در آب” dan ma‘nāsı verilirse şuda bil demek olur.

<sup>2</sup> Der kenar: “در گم آمد یا بی” gayb gelmekde bulursun “ای یا رشکرف” ey ulu ve bī-ka‘r-yār-ı mefhüm meşru‘ maḥva gelmek ile ta‘bīr olundu.

2809	ماسبوها پر بد جله می بریم	Destiyi dolu çaya eyletiriz
	گر نه خرد انیم خود را ما خریم <sup>1</sup>	Ger eşegiz kendimiz ħar bilmeziz
2810	باری اعرابی بدان معذ و رایدی	Bāri anda ol ‘Arab ma‘zūr idi
	کوز دجله غافل و بس دور بود	Dicle’den gāfildi hem çok dūr idi
2811	کوز دجله با خبر بودی چو ما	Olsa āgāh Dicle’den bizim gibi
	او نبردی ان سبو را جا جا	O getirmez idi yer yer destiyi
2812	بلکه از دجله اگر وقف بدی	Dicle’den āgāh olaydı belki ey
	آن سبو را بر سر سنگی زدی	Ṭaş başına destiyi urur idi
	قبول کردن خلیفه هدیه را و خلعت و عطا دادن با کمال بی نیازی از ان هدیه <sup>2</sup>	
2813	چون خلیفه دید و احوالش شنید	Gördü şāh aĥvālını iştidi şād
	آن سبو را پر زر <sup>3</sup> زر کرد و مزید	Destiyi pūr-altın etdi hem ziyād
<b>[86a]</b>		
2814	آن عرب را کرد از فاقه خلاص	‘Arab’ı etdi zügürtlükden ħalāş
	داد بخششها و خلعتهای خاص	Verdi bahşişlerle ħıl‘atleri ħāş
2815	کین سبو پر زر بدست او دهید	Destiyi pūr-zer eline veriñiz
	چون که واگردد سوی دجله ش <sup>4</sup> برید	Geri dönse Dicle’ye iletiñiz

<sup>1</sup> Der kenar: Nidā-nīm ile taqđir olundu.

<sup>2</sup> Halifenin o hediye ve kaftana ihtiyacı yokken kabul etmesi ve ‘ağa ve ihsanda bulunması.

<sup>3</sup> Der kenar: -Den

<sup>4</sup> Der kenar: Anı.



2816	کز ره خشک امدست او از سفر از ره دجلش بود نزد یکنتر	Ki kuru yoldan <sup>1</sup> seferden gelmiş o Dicle yolundan yaqın olur yolu
2817	چون بکشتی در نشیند رنج راه خود فراموشش <sup>2</sup> شود آنجا یگاه	Çün gemiye otura yol zaḥmeti Unutulmuş ola ol yerde qatı
2818	همچنان کردند و دادندش سبو پر ز زر بردند تا دجلش دو تو <sup>3</sup>	Öyle edib aña desti verdiler Pür-zer iki qat şuya eyletdiler
2819	چون بکشتی در نشست و دجله دید سجده میکرد از حیا و می خمید <sup>4</sup>	Gemiye oturdu gördü Dicle'yi Ḥayādan egildi secde eyledi
2820	کای عجب لطف این شه وهّاب را وآن عجیتر کو ستد آن آب را	K'ey 'aceb lütf baḥşedici şāhā bu Pek 'aceb ol ki o aldı ol şuyu
2821	چون پذیرفت از من آن دریای جود آنچنان نقد دغل را زود زود	Qabūl etdi benden o cūd baḥri çün Tiz tiz qalp öyle naqdimi bütün
2822	کلّ عالم را سبو دان ای پسر کو بود از علم خوبی تا بسر	'Ālem-i hep desti bilgil ey oğul Ḥūbluq olur 'ilmden başa dek ol

[86b]

<sup>1</sup> Der kenar: Qara yolundan.

<sup>2</sup> Der kenar: Aña.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

2823	قطره از دجله خوبیء اوست کان نمی کنجد زپری زیر پوست	Anıñ hūbluḡ Dicle'sinden ʧatre uş Şıǵmaz o post altına pūrlükden uş
2824	گنج مخوی بد ز پری چاک کرد خاک را تابان تر از افلاک کرد	Gizli gençdi doluluḡdan etdi ʧāk Hāki nūrlu etdi gökden daḡi pāk
2825	گنج مخفی بد زپری جوش کرد خاک را سلطان اطلس پوش کرد	Gizli gençdi doluluḡdan etdi cūş Hāki aṭlas örtünür şāh etdi uş
2826	ور بدیدی شاخی از دجله جدا آن سبو را او فنا کردی فنا	Görse bir dal şuyu ayrı Dicle'den Fāni ederdi o destiyi hemen
2827	آن که دیدن دش همیشه بیخودند بیخود ان هبرسبو سنگی زدند	Ol ki gördü anı beyhūdedir müdām Kendiliksiz destiyeye taş urdu tam <sup>1</sup>
2828	ای ز غیرت بر سبو سنگی زده وآن سبو ز اشکست کامل تر شده	Destiyeye ey ḡayretinden taş uran Desti kāmīl oldu o ʧırılmadan <sup>2</sup>
2829	خم شکسته آب از و ناربخته صد در ستی زین شکست انکیخته	Küp ʧırılmış andan āb dökülmemiş Yüz bütünlük bu ʧırıkdan ʧopmuş uş
2830	جزو جزو خم برقص است و بحال عقل جزوی را نموده این محال	Parça parça küp raqşda ehl-i ḡāl 'Aḡl-ı cüz'īye görünmüş <sup>3</sup> bu muḡāl <sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Cem'ler vezn için müfred zıkr olundu.

<sup>2</sup> Der kenar: ʧırılmaḡdan

<sup>3</sup> “-Yor” eki “müş” olarak düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: Görem

2831	نه سبو پیداد رین حالت نه آب خوش ببین و الله اعلم بالصواب	Ne sebū zāhir bu ḥāletde ne şu Hoş gör Allāh pek bilici doğruyu
<b>[87a]</b>		
2832	چون در معنی زنی با زت کنند پرّ فکرت زن که شهبازت <sup>1</sup> کنند	Ma‘nā bābın ur sañā fetḥ edeler Ur ḳanāt-ı fikri şahbāz edeler
2833	پرّ فکرت شد گل آلود و گران زانک گل خواری تو را گل شد چو نان	Gil bulaşık <sup>2</sup> ağır oldu ḳanadıñ Gil saña nān oldu zīrā gil yediñ
2834	نان گلست و گوشت کمتر خور از ین تا نمائی همچو گل اندر زمین	Gildir etmek hem eti bundan ye az Ḳalmasıñ yerde gil gibi ayaz
2835	چون گرسنه می شوی سک می شوی تند و بد بیوند و بد رک می شوی	Çün aç olasıñ hemān kelb olasıñ Dargın ‘ırḳı bed bed-ülfet olasıñ
2836	چونک گشتی سیر مرداری شدی اوفتاده همچو دیواری شدی	Çün ṭok olduñ olasıñ murdār uş Olasıñ düşmüş tene dīvār uş
2837	پس دمی مردار و دیگر دم سگی چون کنی در راه مردان هم تکی	Bir nefes murdār öbür dem kelpsiñ Er yolunda nice yilmek edesiñ
2838	آلت اشکار خود جز سک مدان کمترک انداز سک را استخوان	Bilme kelpden ğayrı av āletiñi Azcık at kelbe yaransıñ kemigi

<sup>1</sup> Der kenar: Seni

<sup>2</sup> Der kenar: Toprakdan olan gildir.

2839	زانك سڱ چون سير شد سرکش شود کی سوی صید شکاری خوش دود	Zirā kelb çün toḵ ola serkeş olur Çaçan av kuş semtine yeler o gör
2840	آن عرب را بی نوایی می کشید تا بدان درگاه و ان دولت رسید	Bī-naşṭblik ol ‘Arab’ı çekdi hā Erdi ol devlete ol қапіya tā
[87b]		
2841	در حکایت گفته ایم احسان شاه در حق آن بی نوای بی پناه	Lütf şāhı demiş idik kışşada Ol naşṭbsiz bī-kesiñ ḥaḳḳında hā
2842	هر چه گوید مرد عاشق بوی عشق از دهانش می جهد در کوی عشق	Her ne söyler ‘āşık er ‘āşḳ ḳoḥusu Şıçrar aşḳ semtine aḡzından aḥi
2843	گر بگوید فقه فقر اید همه بوی فقر اید از ان خوش دمدمه	Ger fiḳh dese faḳr gelir ḳamu Gelir o ḥoş sesden uş faḳr ḳoḥusu <sup>1</sup>
2844	ور بگوید کفر دارد بوی دین ور بشک گوید شکش گردد یقین	Ger dese küfr ṭutar dīn ḳoḥusu Ger dese şeḳle yaḳtīn olur şeḳi
2845	ور بگوید کژ نماید راستی ای کژی که راست را راستی	Ger dese egri görünür doğruluk Ey bezeyen <sup>2</sup> egriyi doğruya çoḳ
2846	کفّ کژ کز بحر صدقی خاستست اصل صاف آن فرع را راستست	Egri köpük ḳalksa bahr-i şıḳḳdan Bezemişdir fer‘i şāf aşl heman

<sup>1</sup> Der کنار: “-su”.

<sup>2</sup> Der کنار: “بزین” (bezeyen)

2847	آن کفش <sup>1</sup> را صافی و محقوق <sup>2</sup> دان همچو دشنام لب معشوق دان	Ol köpüğü duru ve muhtâr bil Maḥbûb ağzı söğmesi gibice bil
2848	گشت آن دشنام نا مطلوب او خوش زبهر عارض محبوب او	Oldu anıñ ol dilenmez söğmesi Hoş anıñ hûb yanağından ötürü <sup>3</sup>
2849	از شکر گر شکل نانی می پزی طعم قند اید نه نان چون می می	Ger şekerden şekl-i nân pişiresiñ Ṭa‘m-ı şeker nân degil ger ṭatasıñ <sup>4</sup>
<b>[88a]</b>		
2850	چون بیابد مؤمنی زرین وثن کی هلد او را برای هر شمن	Çün bula bir mü’min altından putu Put-perest içün kaçan kıoya anı
2851	بلکه گیرد و اندر اتش افکند صورة عاریتیش را بشکند	Belki tatar od içine buragur Egreti şüretini kırar yürür
2852	تا نماند بر ذهب نقش وثن زانک صورة ما نعست و راه زن	Qalmaya put naqşı altın üzre tā Zırā şüret māni‘ vü reh-zen ola
2853	ور بت زرین بیابد مؤمنی کی هلد <sup>5</sup> او را پی سجده کنی <sup>6</sup>	Ger bula bir mü’min altınlı putu Secde edici içün kıor mu anı

<sup>1</sup> Der کنار: Anıñ.

<sup>2</sup> Der کنار: “maḥḩūḩ” begenilmiş.

<sup>3</sup> Der کنار: Hoş mesru‘ evveldendir.

<sup>4</sup> Der کنار: Şeker ṭa‘mı gelir.

<sup>5</sup> Der کنار: “کی هلد” Kıaçan kıor ya‘ni bırağır.

<sup>6</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2854	ذات زرش داد ربانیت است نقش بت بر نفس زر عاریت است	Oldu altın zātı Allah vermesi Nefs-i zerde naqş-i putdur egreti
2855	بهر کیکی تو کلیمی را مسوز وز صداع هر مکس مگذار روز	Bir ħalıyı yaqma bir pire için Gündüzü terkme <sup>1</sup> sinek taşdı‘ için
2856	بت پرستی چون بمانی در صور صورتش بگذار و در معنی نگر	Put-perestsîñ ħalasıñ şüretde çün Ma‘nāya baq şüreti vazgel bütün
2857	مرد حاجی همراه حاجی طلب خواه هندو خواه ترك و خواه عرب	Hācı erseñ hācı yoldaş et taleb İste siyāh iste Türk iste ‘Arab
2858	منکر اندر نقش و اندر رنگ او بنگر اندر عزم و در اهنك او	Baqma aniñ naqşına vü rengine Baq aniñ teveccühüne qaşdına
<b>[88b]</b>		
2859	گر ساهست او هم اهنك تو است تو سپیدش خوان کی هم رنگ تو است	Ger siyāhdır qaşddaşındır seniñ o Rengdaşındır sen aña beyāz oqu
2860	این حکایت گفته شد زیر و زبر همچو کار عاشقان بی پا و سر	Söylenilmiş oldu alt üst bu meşel Baş ayaksız ‘aşıkān işi mişāl
2861	سر ندارد چون ز ازل بودست پیش پا ندارد با ابد بودست خویش	Ťutmaz uş baş olmuş ezelden oñ aq Kendi olmuş ebediñ Ťutmaz ayak

<sup>1</sup> Der kenar: “Terkme” terk etme.

2862	بلکه چون آبست هر قطره از ان هم سراسست و پا و هم بی هر دو آن	Belki andan şu gibi her kaçresi Bu ikisiz o baş ayak hem dağı
2863	حاش الله این حکایت نیست این نقد حال ماوتست این خوش ببین	Hāşlillāh bu degildir kışşa baķ Naķd-i hālimiz seniñ bizim bu baķ
2864	زانك صوفی با کر و با فر بود هر چه آن ماضیست لایذکور بود	Zīrā şūfī nūrlu ķudretli olur Her ne o geķmiş anı demez olur
2865	هم عرب ما هم سبو ما هم ملك جمله ما <sup>1</sup> يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ	Hem ‘Arab hem desti biz hem şāh biz Şarf olunur maķrūm er andan temiz
2866	عقل را شود ان و زن این نفس و طمع این دو ظلمانی و منکر عقل شمع	Er bil ‘aklı nefis u ıama‘ ķarı şūm Bu iki ķabīh ķaragū ‘akl-ı mūm
2867	بشنو اکنون اصل انکار از چه خاست زانك كل را گونه گونه جزؤ هاست	Diñle şimdi ķalkdı aşl inkār neden Zīrā dürlü dürlü cüz’ var külle zann
<b>[89a]</b>		
2868	جزؤ كل نی جزؤ هانسبت <sup>2</sup> بکل نی چو بوی گل که باشد جزؤ گل <sup>3</sup>	Nisbet ile cüz cüz’-i kül degil Ķoķu gibi ki olamaz cüz’-i gül
2869	لطف سبزه جزؤ لطف گل بود بانك قمری جزؤ آن بلبل بود	Sebze lūtfu lūtf-i gül cüz’ü olur Ķumru sesi bülbülüñ cüz’ü olur

<sup>1</sup> Der kenar: Ķamusu şol şeydir ki.

<sup>2</sup> Der kenar: Külle nisbetle.

<sup>3</sup> Der kenar: “نباشد” taķdīrindedir.

2870	گر شوم مشغول اشکال و جواب تشنکا نرا کی تو انم <sup>1</sup> داد آب	Ger olam meşğul cevāba şübheye Ḳādir olamam şusuza şu vermege
2871	گر تو اشکالی بکلی و حرج صبر کن کا لصبرُ مفتاحُ الفرج	Müşkil ü güçlük iseñ ger küllü pür Şabr et açıklık anahtarı şabr
2872	احتما ها بر دواها سر و رست زانک خاریدن فزونی کرسر	Başdır ‘ilāçlara perhîzler çü bak Uyuz artmasıdurur uş kaçımak
2873	احتما اصل دوا امد یقین احتما کن قوه جانن ببین	Aşlı geldi perhîz ilācın yakîñ Hımye <sup>2</sup> ile gör cānınıñ kuvvetin
2874	احتما کن احتما زاندیشه ها فکر شیر و گور و دلها بیشه ها	Fikrlerden perhîz ile hımye kııl Fikr-i aslan dağ eşegi mîşe dil
2875	قابل این گفتها شو گوش وار تا که از زرسازمت من گوشوار	Ol bu sözleri qabūlcü sem‘ gibi Küpe altından düzem saña tā ki
2876	حلقه در گوش <sup>3</sup> مه زر گر شوی تا بماه و بر ثریا بر شوی	Māh quyumcunuñ kölesi olasıñ Ay u Ülker üzre ‘ālī olasıñ

[89b]

<sup>1</sup> Der kenar: Қаған қәдір олам.

<sup>2</sup> Der kenar: “Hımye” az yemek.

<sup>3</sup> Der kenar: “حلقه در گوش” Құлағы Һалқалы құл ki ‘ömrü oldukça rızâyla āzād olmamağı qabūl eder ba‘de sāhibi qulağına Һалқа geçirir.



2877	اولا بشنو که خلق مختلف مختلف جانند از یا تا الف	Evvelā diñle ki ḥalk-ı muhtelif Yā'dan Elif'e cānlardır muhtelif
2878	در حروف مختلف شورو شکيست گرچه از يك روز سر تا پا يکيست	Muhtelif ḥarflerde gavğa şübhe var Minvech başdan ayağā bir eger
2879	از یکی رو ضدّ و يك رو متحد از یکی رو هزل و از يك روی جدّ	Bir vechden zıddır uygun minvech Şağa bir yüzden o gerçek minvech
2880	پس قیامت روز عرض اکبرست عرض او خواهد که با زیب و فراست	Pes kıyāmet 'arz-ı ekber günüdür 'Arz o ister ki zīnetli nūrludur
2881	هر که چون هندوی بد سودا بیست روز عرضش <sup>1</sup> نوبت رسوا بیست	Kim fenā sevdālı zengī gibidir 'Arz günü rüsvāyılığḡ nevbetidir
2882	چون ندارد روی همچون افتاب او نخواهد جز شبی همچون نقاب	Şems gibi çünkü tutmaz hūb-rū Perdeveş şeb ğayrısın istemez o
2883	برك چون يك گل ندارد خار او شد بهاران دشمن اسرار او	Ḥār bir gül gibi tutmaz yaprağḡ Oldu bahārlar anıñ sır düşmeni
2884	وانك سر تا پا گلست و سوسنست پس بهار او را دو چشم روشنست	Ol ki gül zanbağdır o ser-tā-ḳadem İki rüşen göz aña bahār hem

<sup>1</sup> Der kenar: Anñ.

2885	خار بی معنی خزان خواهد خزان تا زند پهلوی خود با کلستان	Ma'nāsız diken ḥazān ister ḥazān Gülistāna tā ura göñlünce yan
<b>[90a]</b>		
2886	تا بیوشد حسن ان و ننگ این تا نه بینی رنگ آن و ننگ این	Örte tā 'aybın bunuñ ḥüsnün aniñ Görme tā <sup>1</sup> rengin aniñ pasıñ bunuñ
2887	پس خزان او را بهارست و حیوة یک نماید سنک و یاقوت زکوت	Pes bahārdır hem ḥayāt ḥazān aña Bir görünüñr pāk yāḳutla ṭaş aña
2888	باغبان هم داند آنرا در خزان لیک دید یک به از دید جهان	Bağcı ḥazānda bilir ol diken Bir görüş dünyā görüşünden iyi
2889	خود جهان آن یک کس است این باقیان جمله اتباع و طفیلند ای فلان	Ḥod cihān ol bir kişidir bu ḳalan Hepsi tābi'ler çocuklar ey falan
2890	پس همی کویند هر نقش و نگار مژده مژده ننگ همی آید بهار	Dāi'mā derler ḳamu naḳş u nigār <sup>2</sup> Müjde müjde işte gelir <sup>3</sup> bahār
2891	تا بود تابان شکوفه چون زره کی کند آن میوه ها پیدا گره	Tā çiçek zirḥ gibi yalabır ola Mīveler ḳaçan düğüm peydā ede
2892	چون شکوفه ریخت میوه سر کند چونک تن بشکست جان سر بر زند	Çün çiçek döküle mīve baş ede Çün cism ḳırıldı cān başın ura

<sup>1</sup> Der kenar: "Görme tā" görmeyesiñ.

<sup>2</sup> Der kenar: Naḳş nigār bir ma'nāya olmağla metn ile tercümede lafızlar becāyiş-i şerḥ olundu.

<sup>3</sup> "Geldi hem" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

2893	میوه معنی و شکوفه صورتش	Mīve ma‘nā çiçek anıñ şūreti
	آن شکوفه مزده میوه نعمتش	Müjde çiçek mīve anıñ ni‘meti
2894	چون شکوفه ریخت میوه شد بدید	Zāhir ola mīve dökülse çiçek
	چونک آن کم شد شد این اندر مزید	Çün o an oldu bu zāi’ d oldu pek
[90b]		
2895	تا که نان نشکست قوه کی دهد	Nān kırılmasa kaçan kuvvet verir
	نا شکسته خوشه خرمن کی دهد	Başak kırılmaz kaçan harman verir
2896	تا هلیله نشکند با ادویه	Devālarla helīle kırılmasa
	کی شود کی صحت افزا ادویه	Kaçan ola şihhat artırıcı devā
	در وصف پیر و مطاوعت وی <sup>1</sup>	
2897	ای ضیاء الحق حسام الدین بگیر	Ey Haḫḫ’ıñ nūru Hüsāme’ d-dīn tut
	یک دو کاغذ بر فزا در وصف پیر	Vaşf-ı pırde bir iki kāğıd artıḫ et
2898	گرچه جسم نازکت را زور نیست	Gerçi nāzik teniniñ yoḫ kuvveti
	لیک بی خورشید ما را نور نیست	Līk şemssiz bize nūr yoḫ feti <sup>2</sup>
2899	گرچه مصباح و زجاجه گشته	Gerçi olmuşsuñ şişe kandīl daḫi
	لیک سر خیل دلی سر رشته	Göñül ser-askerisiñ hem ip ucu

<sup>1</sup> Pirin vasfı ve ona itaat.

<sup>2</sup> Der kenar: “Feti” yigit.

2900	چون سر رشته بدست و کام تست درّهای عقد دل ز انعام تست	Çün murādîñca elinde ip ucu En‘āmîñdir kalb şalkım incisi
2901	گرچه جسمت نازکست و بس نزار بر نمی اید جهان را بی تو کار <sup>1</sup>	Gerçi nāzıkdir teniñ hem çok hîrā Sensiz iş gelmez yukarı dünyāda
2902	بر نویس احوال پیر راه دان پیر را بگزین و عین راه دان	Yol bilici pîriñ aḥvālını yaz Pîri öğürtle yol ‘aynı bil de yaz
<b>[91a]</b>		
2903	پیر تا بستان و خلقان تیر ماه خلق مانند شیند و پیر ماه	Pîr yaz faşlı vü ḥalklar faşl-ı güz Ḥalk gice gibi kamedir pîre yüz
2904	کرده ام بخت جوانرا نام پیر کوز حق پیر است نه از ایام پیر	Genc yeñideñ etmişim adını pîr Pîrdir o Ḥaḳ’dan degil günlerde pîr
2905	آنچنان پیرست کش آغاز نیست با چنان درّ یتیم ان باز نیست	Öyle pîrdir ki aña yok ibtidā Böyle a‘lā dürre ortak yok şehā
2906	خود قوی تر میشود خمر کهن خاصه آن خمري که باشد من لدن	Eski sucu ḥod-ḳūy olur şehā Bā-ḥuşuş ol mey ki ledünden ola
2907	پیر را بگزین که بی پیر این سفر هست پر افات و پر خوف و خطر	Pîri öğürtle ki pîrsiz bu sefer Oldu pür-āfet dolu ḥavf u ḥaṭar

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2908	آن رهی که بارها تو رفته <sup>۱</sup> بی قلاوز اندران اشفته <sup>۱</sup>	Sen ki kerrāt ile gitdiñ bir yolu Kılavuzsuz anda sersemsiñ velī
2909	پس رهی که آن را ندیدستی تو هیچ هین مر و تنها زره <sup>۱</sup> بر سر مپیچ	Bir yolu ki görmemişsin hiç yaķtın Gitme yalnız dönme baş üzre şaķın
2910	کر نباشد سایه <sup>۱</sup> او بر تو گول پس ترا سر گشته دارد با نک غول	Olmasa üstüne arķa gölgesi Seni dönmüş başlı ıtutar gūl sesi
2911	غولت از ره افکند اندر گزند از تو داهی تر درین ره بس بند	Gūl seni yoldan ziyāna burağur Senden ‘ākīl çok bu yolda oldu gör
<b>[91b]</b>		
2912	از نبا بشنو ضلال ره روان کز چه سان کرد آن بلیس بد روان	Yol gidenler azdı Qur’an’dan işit Bed-cān ol maħrūm ne yüzden etdi şayt
2913	صد هزاران ساله راه از جاده دور بردشان و کردشان ادبار و عور	Cāddeden dūr nice yüz biñ yıl yola Anları iltedi geri çıplaķ kıla
2914	استخوانها شان ببین و مویشان عبرتی گیر و مران خر سوی شان	Anlarıñ kemiklerin gör kılların ‘İbret al semtlerine sorma ħarıñ
2915	گردن خر گیر و سوی راه کش سوی ره بانان و ره دانان خوش	ıtut eşek boynun yoluñ semtine çek Yol bilen hoş yolcular semtine çek

<sup>۱</sup> Der کنار: Yolda.

2916	هين مهل خر را و دست از وی مدار زانك عشق اوست سوی سبزه زار	Şalma ħarı t̄utma el andan şaċın Zirā yeşilligedir meyli anıñ
2917	گر یکی دم تو بغفلت و اهلیش اورود فر سنکها سوی حشیش	Bir dem açık şalasıñ ğafletle ger Nice fersaĥ ot t̄arafına gider
2918	دشمن را هست خر مست علف ای که خر بنده را کرد او تلف	Yol ‘advīsıdır eşek ot <sup>1</sup> mestidir Çok eşekçiyi telef etdi o zır
2919	گر ندانی ره خر <sup>2</sup> آنچت خر بخواست عکس آن کن خود بود آن راه راست	Bilmez iseñ yol anı ki ister eşek Et anıñ ‘aksın olur yol doğru pek
2920	شاورُو هُنَّ وَ أَنْگَهْ خَالِفُوا إِنَّ مَنْ لَمْ بَعْصِهِنَّ تَالِفُوا	Müsteşār et nefsi zıddın et o dem Aña ‘işyān etmeyen telef dedem
<b>[92a]</b>		
2921	با هوا و ارزو کم باشد هست چون يُضِلُّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ اوست	Arzuya hevāya az yār ol bütün Ĥaĥ yolundan azdırır seni o çün
2922	این هوا را نشکند اندر جهان هیچ چیزی همچو سایهٔ همر هان	Dünyede kırmaz hevāyı ey oğul Hiç şey yoldaş zılli gibi bil <sup>3</sup>

در وصیّت علی رض الله عنه قال انبىّ علیه السلام اذا تقرب النّس الى اخلاقهم با نواع البر فتقرب الى الله با نواع العقل تسبقهم با لدرجات و از لف عندالنس با لدنیا و عند الله فى الاخرة<sup>1</sup>

<sup>1</sup> “Yol” üzeri çizilerek “ot” olarak düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: “Al” ya ‘ni intiĥāb eyle.

<sup>3</sup> Der kenar: “Sāye” Farisī “zıl” ‘Arabī “gölge” Türkī

2923	گفت پغمبر علی را کای علی شیر حقی پهلوان پر دلی	Dedi peygamber ‘Ali’ye yā ‘Ali Şīr-i Haḡ yürekli bahādır ‘Ali
2924	لیک بر شیرى مکن هم اعتماد اندر ادر سایه نخل امید	Etme dayanmaḡ velī aslanlıḡa Gel ümīd ḡurmasınıñ gölgesine
2925	هر کسی گر طاعتی پیش اورند بهر قرب حضرت بی چون و چند <sup>2</sup>	Kim öñe getire bir Ta‘at o çün Nite nicesiz <sup>3</sup> Ḥüdā ḡarbī içün
2926	اندر ادر سایه آن عاقلی کش نتاند برد از ره ناقلی	İçeri gel zılline o ‘ākiliñ Yoldan ırmaḡa gücü yoḡ nākiliñ
2927	پس تقرّب جو بد و سوی اله سر میبچ از طاعت او هیچ گاه <sup>4</sup>	İste anıñla teḡarrüb Allāh’a Tā‘atinden bükme baş hiç vaḡt hā
2928	زانک او هر خار را گلشن کند دیده هر کور را روشن کند <sup>5</sup>	Zīrā o her dikenı gülşen eder Her kör olanıñ gözün rüşen eder
[92b]		
2929	ظلّ او اندر زمین چون کوه قاف روح او سیمرخ بس عالی طواف	Ḳaf Daḡıveş yerde anıñ gölgesi Rūḡu çoḡ ‘ālī ṡavāf ‘anḡā ḡuşu

<sup>1</sup> Hz. Rasul (s.a.v.)’ün Hz. Ali (a.s.)’ye “herkes bir çeşit ibadet ile Hakk’a yaklaşmayı ister. Sen akıllı ve makbul kulların sohbetinde bulun ki herkesten daha çok Hakk’a yakın olasın” diye vasiyet etmesi.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der kenar: Niteliksiz niceliksiz.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2930	دست گیرد بندهٔ خاص اله	Allāh'ın hāş bendesidir el tutar
	طالبان را میبرد تا پیش گاه <sup>1</sup>	Eyletir talepleri huzūra er
2931	گر بگویم تا قیامت نعت او	Maḥşere dek desem anıñ medḥini
	هیچ او <sup>2</sup> را مقطع و غایت مجو	İsteme hiç gāyetini kaç'ini <sup>3</sup>
2932	در بشر و پوش کرده ست افتاب	Etmiş insānda güneş yüz örtüsü
	فهم کن والله اعلم با لصواب	Fehm et Allāh doğruyu pek bilici
2933	افتاب روح نی ان فلك	Rūḥ şemsi degil o nūr-i felek
	که ز نورش زنده است انس و ملک <sup>4</sup>	Anıñ nūrundan diri ins ü melek
2934	یا علی از جملهٔ طاعت راه	Cümle yol tāt'atlerinden yā 'Ali
	بر گزین تو <sup>5</sup> سایهٔ خاص اله	Ḥaḳ hāşı gölgesin ögürtle velī
2935	هر کسی در طاعتی بگریختند	Her kişi bir tā'ate kaçışdılar
	خویشتن را مخلصی انگیختند	Kendine ḥalāş yeri kopardılar
2936	تو بر و در سایهٔ عاقل گریز	Sen yürü kaç gölgesine 'ākiliñ
	تا رهی زان دشمن پنهان ستیز	Gizli 'inād 'adüvden kırtulasıñ
2937	از همه طاعات اینت بهترست	Cümle kılluḳdan bu yegrek saña uş
	سبق یا بی مر هر آن سابق که هست	Her gečen ki var bulasıñ sebķat uş <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar: Anıñ.

<sup>3</sup> Der kenar: Ya'ni gāyeti ve kesilib dökünmesi yokdur anıñ medḥiniñ.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der kenar: Sen.



[93a]

- 2938 چون گرفتۍ پیر هین تسلیم شو Pīri ʔutduñ ʕün bilib teslīm ol  
همچو موسی زیر<sup>2</sup> حکم خضر دو Git Hıẓr ʔükmüne Mūsā gibi ol
- 2939 صبر کن بر کار خضر ای بی نفاق Ey nifāksız Hıẓr işine ʔıl şabr  
تا نگوید خضر رو هذا فراقُ İşte ayrılık yürü deme Hıẓr
- 2940 گرچه کشتی بشکند تو دم مزن Gerçi kırar gemiyi sen urma dem  
گرچه طفلی را کشتد تو مو مکن Oldurur ger ʕocuęu ʔıl yolma hem
- 2941 دست او را حق چو دست خویش خواند Eline Hāḡ kendi eli oğudu  
تا یدُ الله فوقَ آیدیهم<sup>3</sup> براند Sordu yedullāhı eller üzre aḡı
- 2942 دست حق میراندش زندهش کند Oldurur Hāḡ eli ḡay eder anı  
زنده چبود جان پاینده ش کند Ḥay ne ola bāḡı cān eder anı
- 2943 هر که تنها نادر این ره را برید Kim yalnız kesdi nādir bu yolu  
هم بیاری دل پیران رسید Erdi pīrler göñlü yardımıyla aḡı
- 2944 دست پیر از غابان کوتاه نیست Ġāi'blerden pīr eli ʔıṣa degil  
دست او جز قبضه الله نیست Eli ḡaḡ ʔabzasınıñ ḡayrı degil
- 2945 غابان را چون چنین خلعت دهند Yola ḡil'at vereler ḡā'ibe ʕün  
حاضران از غابان لاشک بهند Hāẓırān lā-şek ḡā'ibden yek bütün

<sup>1</sup> Der کنار: Sen her geʕib gidenlere sen geʕmek bulasıñ, ya'ni menzil olasıñ.

<sup>2</sup> Der کنار: Altına.

<sup>3</sup> Allah'ın eli onların elinden üstündür.

2946	غأبان را چون نواله میدهند پیش مهمان نا چه نعمتها نهند	Çünkü ğā'iblere naşīb vereler Çonuk önüne ne ni'met koyalar
[93b]		
2947	کو کسی کو <sup>1</sup> پیش شه بندد کمر کو کسی کوهست از بیرون در	Çanı o ki bağlar şāh önünde kuşak Çanı o kimse ki oldu bābdan taşra çāk
2948	چون گزیدی پیر نازک دل مباش سست و ریزنده چو آب و گل مباش	Olma nāzik dil çü pīr ögürtlediñ Olma gil şuveş dökülücü gevşek in
2949	ور بهر زخمی تو پر کینه شوی پس کجا بی صیقل ایینه شوی	Sen eger her zaħme pūr-kīn olasıñ Çanda pes sayķalsız ayna olasıñ
قصه کبودی زدن قزوینی بر شانه گه صورت شیر و ناله کردن و پشیمان شدن بسبب زخم سوزن <sup>2</sup>		
2950	این حکایت بشنو از صاحب بیان در <sup>3</sup> طریق و عادت قزوینیان <sup>4</sup>	Beyān ehlinden işit bu kışşayı 'Ādeti Çazvīnli'leriñ yolları
2951	بر تن و دست و کتفها بی درنگ میزنند از <sup>5</sup> صورت شیر و پلنگ	Arķa el ten üzre eglenmeksizin Ururlardı kaplan aşlan şüretin

<sup>1</sup> Der kenar: Bir kimse ki.

<sup>2</sup> Bir Kazvinli'nin vücuduna aslan resmi yaptırmak isteyip iğne acısıyla inlemesi ve pişman olmasının kıssası.

<sup>3</sup> Der kenar: "ده"

<sup>4</sup> Der kenar: ya'ni Çazvīnli'leriñ 'ādetinde ve şarķinde.

<sup>5</sup> Der kenar: "از" –den.

2952	از سر سوزن کیود یها زئند بر چنان صورت پیا پی می گزند <sup>2</sup>	İgne ucundan ururlar gökleri <sup>1</sup> Şıp şıra şüret işirdırlar idi
2953	سوی دلا کی بشد قزوینیء که کبودم زن بکن شیرینیء	Gitdi bir Qazvinî tellâk semtine Ki çivid ur ʔatlılık eyle baña
2954	گفت چه صورت زئم ای پهلوان گفت بر زن صورة شیر ژیان	Dedi ne şüret uram ey pehlivân Dedi ur bir añırıcı arslan
<b>[94a]</b>		
2955	طالعم شیرست نقش شیر زن جهد کن رنك کبودی سیر زن	Tâli'im eseddir aslan naqşı ur Çividiñ rengini cehd et ʔoqça ur
2956	تا شود پیشتم قوی در رزم و بزم با چنین شیر ژیان <sup>3</sup> در خرم و غرم <sup>4</sup>	Meclis ü cenkde ola arqam qavî Böyle şırle gitmede qalmada ahi
2957	گفت بر چه موضعت صورة زئم گفت بر شانه گهم زن آن رقم <sup>6</sup>	Dedi hem ne <sup>5</sup> yeriñe şüret uram Dedi ur küregim üstüne raqam
2958	چو نك او سزون فرو بردن گرفت درد آن در شانه گه مسکن گرفت	ʔutdu aşığa eyletmek igneyi ʔutdu yer kürekde anıñ şızısı

<sup>1</sup> Der kenar: Gökleri ya'ni gök boyaları.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Der kenar: Añırıcı

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>5</sup> "Qanğı" düzeltme.

<sup>6</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

2959	پهلوان در ناله امد کای سنی مر مرا کشتی چه صورت می زنی	İñleñe geldi dedi ey ulu Ne naqş urursuñ öldürdüñ beni
2960	گفت اخر شیر فرمودی مرا گفت از چه عضو کردی ایتد	Dedi āhir şīr buyurduñdu baña Dedi ne a‘zādan etdiñ ibtidā
2961	گفت از دم گاه اغازیده ام گفت دم بگذار ای دو دیده ام	Dedi kıyruq yerinden başlamışım Dedi vazgel kıyruğu iki gözüm
2962	از دُم و دُمگاه شیرم دم گرفت دُم که او دَم گهم محکم گرفت	Baña nefes tıtdu aslan kıyruğu <sup>1</sup> Tıtdu pek kıyruğu nefes yerimi
2963	شیر بی دم باش گو ای شیر سان که دلم سستی گرفت از زخم کاز	Şīre de kıyruksuz ol ey şīr düzen Tıtdu göñlüm sustluk igne zaħmīden <sup>2</sup>
<b>[94b]</b>		
2964	جانب دیگر گرفت آن شخص زخم بی محابا بی مواسا بی رحم	Ġayrı semte tıtdu ol şahş yarayı Oħşama kıyırma raħmsız iyi
2965	بانك کرد او کین چه اندامست از و گفت این گوشست ای مرد نگو	Etdi ses andan ne endām bu diye Dedi bu kılaqdır ey iyi kışı
2966	گفت تا گوشش نباشد ای حکیم گوش را بگذار کوته کن کلیم <sup>1</sup>	Dedi olmasın kılağı ey haķīm Kılağı kıo kışa et kelīmi nīm

<sup>1</sup> Der کنار: Aslanın kıyruq yerinden ve kıyruğundan baña nefes tıtuldu.

<sup>2</sup> Der کنار: “Zaħmīden” zaħmından.

2967	جانب دیگر خلش اغاز کرد	Ġayrı semte başladı batırmağa
	باز قزوینی فغان را ساز کرد	Düzdü feryādını Qazvinli yine
2968	کین سوم جانب چه اندامست نیز	Bu üçüncü semt ne endāmdır daħi
	گفت اینست اشکم شیر ای عزیز	Dedi budur qarnı aslanıñ aħī
2969	گفت تا اشکم نباشد شیر را	Dedi qarnı olmasın tā aslanıñ
	خود چه اشکم می ببايد سير را	Hod ne qarin gerek ol toka hemīn
2970	خیره شد دلاً و بس حیران بماند	Qaldı hayrān oldu yorgun tellāq uş
	تا بدیر انکشت در دند ان <sup>2</sup> بماند	Qaldı parmaq dişde geç qaldı o hoş
2971	بر زمین زر سوزن آن دم اوستاد	Ol dem üstād yere urdu igneyi
	گفت در عالم کسی را این فتاد	Dedi halkda kimseye bu düşdü mü
2972	شیر بی دمّ و سر و اشکم که دید	Qarin baş quyruqsuz aslan kim göre
	این چنین شیری خدا خود نا فرید	Böyle aslan haq yaratmadı hele
<b>[95a]</b>		
2973	چون نداری طاقت سوزن زدن	İgne urmaq t̄aqtatın t̄utmaz iseñ
	از چنین شیر ژیان پس دم مزن <sup>3</sup>	Urma dem añırıcı aslandan

<sup>1</sup> Der کنار: “Kelīm” hālī ma‘nāsına yāħud ki elīm lafzlarından mürekkebe olup ma‘nā şu olur ki “qışa et aslanı ki elem vericidir.”

<sup>2</sup> Der کنار: Çok.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

2974	ای برادر صبر کن بر درد نیش تا دهی از نیش نفس گبر خویش	Ey arındaş şabr et igne derdine urtulasıñ nefis-i kâfirde yine <sup>1</sup>
2975	كان گروهی كه رهیدند از وجود چرخ و مهر و ماه شان ارد <sup>2</sup> سجود	Ol gürüh ki cisimden urtuldular Gün felek ay anlara secde eder
2976	هركه مرد اندر تن او نفس گبر مرورا فرمان برد <sup>3</sup> خورشید و ابر	Kim teninde oldu kâfir nefis anıñ Gün bulut fermân-beri olur anıñ
2977	چون دلش اموخت شمع افروختن افتاب او را نبارد سوختن	Göñlü öğrendi çü mûm yandıрмаğı âdir olmaz güneş anı yamağı
2978	گفت حق در افتاب منتجم ذکر تزا ور کذا عَنكَهَم <sup>4</sup>	Hâ buyurdu doğucu şems haına Şöyle gârdan meyl eder zıkrin şehâ
2979	خار جمله لطف چون گل میشود پیش جزوی کو سوی کل میرود	Gül gibi diken daı hep lütf ola Cüz’ü önündeki o külle gide
2980	چيست تعظیم خدا افراشتن خویشتن را خوار و خاکی داشتن	Bâri řa ‘zîmini yüceltmek nedir Kendini şopra gibi or şutmadır
2981	چيست تو حید خدا آموختن خویشتن را پیش واحد سوختن	Allâh’ın tevhdin öğrenmek nedir Kendini vâhid önünde yamadır

<sup>1</sup> Der kenar: Tâ kendi kâfir nefsinin nîşterinden urtulasıñ.

<sup>2</sup> Der kenar: “ارد” Getirir.

<sup>3</sup> Der kenar: “برد” İletir.

<sup>4</sup> (Güneş)Ashab-ı Kehf’in mağaralarını ziyaret ederdı.(Kehf sûresi: 17)

[95b]

- 2982 گر همی خواهی که بفر و زی چو روز  
هستیء همچون شب خود را بسوز  
Diler iseñ gün gibi nūrlanasıñ  
Kendi şeb gibi vücūduñ<sup>1</sup> yaqasıñ
- 2983 هستیت در هست آن هستی نواز  
همچو مس در کیمیا ان در گداز  
Varlık oñşar varlığında varlığıñ  
Baqırveş kimyāda erimekte çün
- 2984 در من و ما سخت کردستی تو دست  
هست این جمله خرابی از دو هست  
Ene nañnüde qatı etmişsiñ el  
Heb ħarāblıq ikiden vār oldu bel
- رفتن گرك و روبه در خدمت شیر بشكار<sup>2</sup>
- 2985 شیر و گرك و روبهی بهر بهر شكار  
رفته بود ندا از طلب در کوهسار  
Şayd içün aslanla qurt tilki şehā  
Gitmiş idiler talebden dağlığa
- 2986 تا بیشت همد کر بر صیدها  
سخت تر بندند بند و قیدها  
Avlara birbiri arqasıyla tā  
Pek qatı bağlayalar bağları hā
- 2987 سه باهم اندر ان کوهسار ژرف  
صیدها گیرند بسبار و شکر ف  
Ol deriñ dağlıqda bu üçü bile  
Çok hem ulu tütalar avlar hele
- 2988 گرچه زیشان شیر نر<sup>3</sup> را ننگ بود  
لیک کرد اکرام و همراهی نمود  
Vardı anlardan ‘ār er aslana līk  
Gösterib yoldaşlıq ikrām etdi līk

<sup>1</sup> Der kenar: “Vücūduñ” varlığıñ ma‘nāsına.

<sup>2</sup> Bir kurt ile tilkinin aslanın hizmetinde avlanmaları.

<sup>3</sup> Der kenar: Erkek.

2989	این چنین شه راز لشکر زحمت است لیک همره شد جماعت رحمت است	Böyle şāha ‘askeri zaḥmetdürür Cem‘ yoldaş oldu çün raḥmetdürür
<b>[96a]</b>		
2990	این چنین مه راز اختر ننگ هاست او میان اختر ان بهر سخاست	‘Ār olur yıldızdan öyle aya çü Sühā için yıldız ortasında o
2991	امر شاورهُم <sup>1</sup> پیمبر را رسید گرچه رأی <sup>2</sup> نیست رایش راند ید	Nebīye şāvīrhüm emri erdi hem Tedbīren görmez re’y yok gerçi hem
2992	در تراز و جو رفیق زر شده ست نه از ان که جو <sup>3</sup> چو زر گوهر شدست	Arpa mīzanda refīq olmuş zere Degil andan ki çü zer <sup>4</sup> cevher ola
2993	روح قالب را کنون همره شدست مدّ تی سک حارس در گه شدست	Yoldaş olmuştur tene rūḥ şimdi hep Bir zemān olmuş ḡapı beḡçisi kelp
2994	چونکه رفتند آن جماعت سوی کوه در رکاب شیر با فرّ و شکوه	Ol cemā‘at gitdiler daḡ semtine Şīr rikābında ferr u heybet eyle
2995	گاو کوهی و بزوخر گوش زفت یافتند و کارایشان پیش رفت	Daḡ öküzü keçi bir ṡavşan iri Buldular işleri gitdi ileri

<sup>1</sup> Der کنار: Anlar ile müşāvere eyle.

<sup>2</sup> Der کنار: “رأی” Tedbīr edici.

<sup>3</sup> Der کنار: Arpa.

<sup>4</sup> Der کنار: “Çü zer” altın gibi.



2996	هر که باشد در پی شیر حراب	Cenkçi şîr ardında her kim ki ola
	کم نیاید روز و شب او را کباب	Gice gündüz az kebâb gelmez aña
2997	چون ز گه در بیشه آور دند شان	Mîşeye dağdan getirdiler çamu
	کشته و مجروح اندر خون کشان	Mecrûh olmuş çekerek çanda çamu
2998	گړک و روبه را طمع بد اندر ان	Anda çama‘ vardı çurda tilkiye
	که رود قسمت بعدل خسروان	Ki taq̄sîm hüsrevler ‘adl ile gide
<b>[96b]</b>		
2999	عکس طمع هر دو شان <sup>1</sup> بر شیر زد	Çama‘ ‘aksi şîre urdu <sup>2</sup> anlarıñ
	شیر دانست آن طمعها را سند	Şîr bildi ol çama‘lar sebebin
3000	هر که باشد شیر اسرار و امیر	Her kim ola aslan esrârlı emîr
	او بداند هر چه اندیشد ضمیر	O bilir her neyi fikr eder zamîr <sup>3</sup>
3001	هین نگه دار ای دل اندیشه جو	Ey fikr ister gönül hıfz tut şağın
	دل <sup>4</sup> ز اندیشه بدی در پیش او	Kötü fikrden anıñ önüñdesiñ
3002	داند او خر را همی راند خموش	Eşeki bilir o hem sürer sükût
	در رخت خندد بر ای روی پوش	Yüzüñe güler yüz örtüsüñ ot

<sup>1</sup> Der kenar: Anların her ikisiniñ.

<sup>2</sup> “Düşdü” kelimesinin üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Der kenar: “Zamîr” çalb.

<sup>4</sup> Der kenar: Gönlüñü.

3003	شیر چون دانست این وسواس شان وان گفت و داشت این دم پاس شان <sup>1</sup>	Bildi aslan anlarıñ vesvesesin Tutdu bu dem hıfz açık demedi kin
3004	لیک با خود گفت بنمایم سزا مر شما را ای خسیسان کدا	Kendine lîk dedi lâyıķ gösterem Size ey alçaķ dilenciler n'edem
3005	مر شما را بس نیامد رای من ظننتان اینست در اعطای من	Kāfî gelmedi benim re'yim size Zannınız bu mudur ihsānımıza
3006	ای عقول و رایتان از رای من از عطاهای جهان ارای من	'Āql u re'yiñiz benim re'yimden uş Dünyā bezeyen a'ḫalarımđan uş
3007	نقش با نقاش چه سگا لد دگر چون سگا لش اوش بخشید و خیر	Naķķāşa naķş ğayrı ne sū-i zann eder Aña ol baħş etdi zannı hem haber
<b>[97a]</b>		
3008	این چنین ظنّ خسیسانه بمن مر شما را بود ننگان زمن	Buncılayın alçağa ne zann baña <sup>2</sup> Size miydi ey zamān 'ārları tā
3009	ظا ئین بالله ظنّ السّوءء را گر نبرم سر بود عین خطا	Kesmeyim ger baş olur 'ayn-i ḫaḫā Sū-i zanla zann edenler Ḥaķķ'a
3010	وا رهانم چرخ را از ننگتان تا بماند در جهان این داستان	'Ārıñızđan ķurtaram vā-ḫarḫı-vā Tā ḫala dünyāda bu ķışşa şehā

<sup>1</sup> Der kenar: Anları.

<sup>2</sup> "Bize" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3011	شیر با این فکر می زد خنده فاش بر تبسمهای شیر امین مباش	Urdu bu fikr ile şîr gülmeği fâş Şîr tebessümlerine emîn mebâş <sup>1</sup>
3012	مال دنیا شد تبسمهای حق کرد ما را مست و مغرور و خَلَق	Dünyâ mâlı oldu Hâk tebessümü Mest ü mağrûr köhne eyledi bizi
3013	فقر و رنجوری بهستت ای سند کان تبسم دام خود را پر کند	Faqr u renc ey ‘âkıl iyidir saña Dolu eder ızağın o gülme hâ <sup>2</sup>
امتحان کردن شیر گرك را و گفتن که پیش آی و این صیدها را بخش کن <sup>3</sup>		
3014	گفت شیر ای گرك این را بخش کن معدلت را تو کن ای گرك کهن	Dedi şîr ey kırt bunu hişşe et ‘Adli sen eyle ey eski kırt buz et
3015	نأب من باش در قسمت گری تا بدید آید که تو چه گوهری	Nâ’ibim kısmetçilikde ol şehâ Sen ne cevhersin gele zâhire tâ
<b>[97b]</b>		
3016	گفت ای شه گاو وحشی بخش تست آن بزرک و تو بزرک و زفت و چست	Dedi ey şeh hişşeñ uş vaşî öktüz O büyük sen ulu semiz çapuk uz
3017	بز مرا که بز میانه ست و وسط روبه <sup>4</sup> خر گوش بستان بی غلط	Keçi baña ki keçi ortancadır Ġalaşsız ey tilki al tavşanı der

<sup>1</sup> Der kenar: Olma.

<sup>2</sup> Der kenar: O gülmek hâ.

<sup>3</sup> Aslanın kurdu imtihan için “gel, bu avları sen üleştir” demesi.

<sup>4</sup> Der kenar: Ey.

3018	شیر گفت ای گړك چون گفټی بگو چونك من باشم تو گویى ما و تو	Şîr dedi ey ƣurt de nice söylediñ Çün ben olam sen sen vü biz diyesiñ
3019	گړك خود چه سك بود كو خویش دید پیش چون من شیر بی مثل <sup>1</sup> و ندید	Ƙurt ne kelp ola ki göre kendini Ben gibi nā-dīde şîr önünde de
3020	گفت <sup>2</sup> پیش ا ای خرى كه او خود خرید پیش امد پنچه زد او را <sup>3</sup> درید	Öñe gel ey ƣar ki aldı kendin o Öñe geldi pençe urdu yırtdı o
3021	چون ندیدش مغز و تدبیر رشید در سیاست پوستین ازوی کشید	Doğru tedbîr beyni görmedi aña Çekdi andan post siyâsetde şehâ
3022	گفت چون دیدمنت <sup>4</sup> از خود نبر <sup>5</sup> این چنین جانرا بیاید زار مرد	Beni görmek kendiden çün almadı Zâr öldürmek gerek böyle cānı
3023	چون نبودی فانی اندر پیش من فرض امد مر ترا کردن زدن	Fāni olmadıñ benim öñümde çün Boynuñ urmağ geldi farz seniñ bu gün
3024	كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ <sup>6</sup> جز و جه او چون نه در وجه او هستی مجو	Anıñ vechi ğayrısı her şey ola <sup>7</sup> Degilsıñ vechinde varlık isteme <sup>8,9</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Meselsiz.

<sup>2</sup> Der kenar: Dedi.

<sup>3</sup> Der kenar: Anı.

<sup>4</sup> Der kenar: “ات-” Seni.

<sup>5</sup> Der kenar: “تبرد” İletmedi.

<sup>6</sup> Her şey helak olup gidicidir (Allah’a bakan yüzü müstesna).(Kassas sûresi: 88)

<sup>7</sup> “Olurdum” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>8</sup> “Yoksuñ uş vechinde varlık iste dur” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>9</sup> Der kenar: Çün anıñ cemālinde degilsıñ ƣayāt-ı ebedî ile varlık isteme.

[98a]

- 3025 هر که اندر و جه ما باشد فنا Vechimizde kim ki o fāni ola  
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ نَبود ورا Her şey olur olmaz aña hay ola
- 3026 زانك در الاست او از لا گذ شب Zīrā lā'dan geçdi illādadır o  
هر که در الاست او فانی نگشت Fāni olmaz kim ki illādadır o
- 3027 هر که بر در او من و ما میزند Kim ura qapıda biz ben qalanı  
ردّ بابست او و بر لا می زند Redd-i bābdır o urur yoq yere anı
- قصّه آن کس که در یاری بگفت از درون گفت کیست گفت منم گفت بر و<sup>1</sup>
- 3028 آن<sup>2</sup> یکی آمد در یاری بزد Biri geldi urdu bir dost qapısın  
گفت یارش کیستی ای معتمد Dedi dost ey mu'temed kimsiñ nesiñ
- 3029 گفت من گفتش بر و هنگام نیست Dedi ben dedi yürü vaqti degil  
بر چنین خوانی مقام خام نیست Buncılayın şofra hām yeri degil
- 3030 خام را جز اتش هجر و فراق Hāmı ayrılıq odundan gayrı gör  
کی پزد کی وار هاند از نفاق Qaçan pişirir nifāqdan qurtarır
- 3031 چون توییء تو هنوز از تو نرفت Seniñ senligiñ çü senden gitmedi  
سوختن باید ترا در نار و نفت<sup>3</sup> Saña yanmaq gerek odda neftde ahi

<sup>1</sup> Bir kimsenin, dostunun kapısını çalıp “kimdir?” denilince, “benim” demesinin kıssası.

<sup>2</sup> Der کنار: O.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3032	رفت آن مسکین و سالی در سفر در فراق دوست سوزید از شرر	Gitdi o miskīn sefere bir sene Yandı dost hicrinde qorlardan hele
[98b]		
3033	پخته گشت آن سوخته پس باز گشت باز <sup>1</sup> گرد خانه انباز گشت	Pişkin oldu ol yanık döndü girü Ortaq evi etrafın dolandı o
3034	حلقه زد بر در بصد ترس و ادب تا بنجهد بی ادب لفظی زلب	Yüz edeb havfla urdu qapı halkasın Bī-edeb lebden tā söz şıçramasıñ
3035	بانگ زد یارش که بر در کیست آن <sup>2</sup> گفت بر در هم تو بی ای دلستان	Urdu ses dostu ki kimdir qapıda Dedi ey gönül alan sen qapıda
3036	گفت اکنون چون منی ای من در نیست کنجایی دو من را در سرا	Dedi bensiñ şimdi ben gel içeri Evde sığmaq olmaz iki ben ahu
3037	نیست سوزن را سر رشته دو تا چونک یکتایی در ین سوزن در	Olmaz igneye iki qat iplik ucu Çünkü birsiñ igneye gel içeri
3038	رشته را <sup>3</sup> با سوزن امد ارتباط نیست در خور با جمل سم الخياط	İpligiñ igneye geldi nisbeti Deveye lāyık degil igne gözü
3039	کی شود باریک هستی جمل جز بمقراض ریاضات و عمل	Deve varlığı kaçan ince ola Riyāzat a‘māl maqası gayrile

<sup>1</sup> Der کنار: Yine.

<sup>2</sup> Der کنار: O.

<sup>3</sup> Der کنار: İpligiñ igneyedir bağlanması.

3040	دست حق باید مر آنرا ای فلان کو بود بر هر محالی کن فکان	Ḥaḡ eli gerek anıñçün ey fekān Ki ol olur her muḥāle kün fekān
3041	هر محال از دست او ممکن شود هر حرون از بیم او ساکن شود	Anıñ elinden muḥāl mümkün olur Ḳorḡusundan her ḥarūn sākin olur
[99a]		
3042	اکمه و ابر ص چبا شد مرده نیز زنده گردد از فسون <sup>1</sup> آن عزیز	A‘mā ebraṣ ne ola ölü daḡı Ruḡyesinden ‘azīziñ olur diri
3043	وان عدم کز مرده مرده تربود در کف ایجاد او مضطر بود	Hem o yoḡ ki ölüden ölü ola Ḥalkı <sup>2</sup> elinde anıñ nā-çār ola
3044	کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِی شَانِ <sup>3</sup> بخوان مر و را بی کار و بی شغلی مدان	Her gün o işdedir oḡu ey oḡul Anı işsiz şuḡlsuz bilme oḡul
3045	کمترین کاریش هر روزست آن کو <sup>4</sup> سه لشکر را کند این سود و ان	Hem anıñ her gün odur pek az işi Eder üç askeri bu semte yelici
3046	لشکری ز اصلاب سوی امّهات بهر آن تا در رحم روید نبات <sup>6</sup>	Şulbdan <sup>5</sup> bir askeri analara Anıñ içün tā raḥmde ot bite

<sup>1</sup> Der کنار: Efşūn ü ruḡye ḥasta üzerine oḡūyub üfürmekdir.

<sup>2</sup> Der کنار: “Ḥalk” yaratmaḡ.

<sup>3</sup> Cenab-ı Hak her gün iştedir. (Rahman sûresi: 29)

<sup>4</sup> Der کنار: Ki o.

<sup>5</sup> Der کنار: “Şulb” babanıñ veled yataḡı.

<sup>6</sup> Der کنار: “Nebāt” ot, “benāt” kızlar, bu dahi ḥoşdur.

3047	لشکری ز ارحام سوی خاکدان تا زئر و ماده پر گردد جهان	Raḥımlerden bir asker yer semtine Er dışıden tā cihān dolu ola
3048	لشکری از خاکدان سوی اجل تا ببیند هر کسی حسن عمل	Bir bölüğü yerden ecel semtine Her kişi güzel ‘amelin tā göre
3049	این سخن پایان ندارد هین بتاز سوی آن دو یار پاک پاک باز	Ṭutmaz āḥir bu söz āgāh ol segirt Pāk nazārılı ol iki pāk yare git

تتمه داستان کو بنده که گفت منم<sup>1</sup>

[99b]

3050	گفت یارش کاندرا ای جمله من نی مخالف چون گل و خار چمن	Dedi dost içeri gel ey cümle ben Zıdd degiliz gül çemen ḥār gibi şen
3051	رشته یکتا شد غلط کم شو کنون گرد و تا بینی حروف کاف و نون	Oldu ip bir kat az ol şimdi gālaṭ Kāf u nūn ḥarfın görürseñ iki kat
3052	کاف و نون همچون کمند آمد جذوب تا کشاند مر عدم را در خطوب	Çekiçi geldi kemendveş nūn u kāf Tā ‘azīm işe ‘ademi çeke şāf
3053	پس دو تا باید کمند اندر صور گرچه یکتا با شد آن دو در اثر	İki kat gerek naqşlarda kemend Gerçi iki bir olur te’şirde bend

<sup>1</sup> O, “benim” diyen kişinin hikayesinin kalanı.



3054	گرد و پا گر چار پا يك <sup>1</sup> ره برد همچو مقراض دو تا يكتا برد	İki ayaklı dört ayaklı yol keser İki kat maçaş çü bir kat şey keser
3055	آن دو انباز ان کازر را ببین هست در ظاهر خلافی زان وزین	Ol iki çırpıcı ortaqlara baq Bundan andan var hilāf <sup>2</sup> zāhirde baq
3056	آن یکی کریاس را بر آب زد وان یکی انباز خشکش میکند	Ol biri urdu bizi şu üzre ger Ol bir ortağı anı quru eder
3057	باز او ان خشک را تر می کند گویاز استیزه بر ضدی تند <sup>3</sup>	Ol biri quruyu girü yaş eder Güyā ‘inādından ‘aksine büker
3058	لیک این دو ضد استیزه نما یک دل و یک کار باشد در رضا	Līk ‘inād görünce bu iki zıdd Bir gönül bir işli olur rızāda cidd
<b>[100a]</b>		
3059	هر نبی و هر ولی را سسلکیست لیک با حق میرود جمله یکیست	Her nebīniñ velīniñ var bir yolu Cümle birlikdir gider Haqq’a velī
3060	جونک جمع مستمع را خواب برد سنگهای آسیا را آب برد	Diñleyen cem‘i eyletdi uyhu çü Diğer men taşlarını hem aldı şu

<sup>1</sup> Der کنار: Bir.

<sup>2</sup> Der کنار: “Hilāf” muḥālefet ma‘nāsına.

<sup>3</sup> Der کنار: Güyiyāniñ qabaca Türkī’si dersiñ demekdir. Meşelā felan o rütbe güzeldir ki görseñ melek ya ḥūrīdir dersiñ, güyā melek ya ḥūrīdir.

3061	رفتن این آب فوق سیاست	Degirmen başınadır şu gitmesi
	رفتیش در آسیا بهر شماس	Degirmene siziñ için gitmesi
3062	چون شما را احاجت طاحون نماند	Çalmadı degirmene hâcet size
	آب را در جوی اصلی باز راند	Girü sürdürü şuyu aşl ırmağā
3063	ناطقه سوی دهان تعلیم راست	Söz ağız semtinedir ta‘līm için
	ور نه آن نطق ترا جویی جداست	Yoğsa ayrı bir çayı var nuṭṭuñuñ
3064	میروود بی بانگ و بی تکرارها	Dip iñiltilesiz āvazsız gider <sup>1</sup>
	تحتها الاهار تا گلزارها	Anıñ altından gülistāna şular
3065	ای خدا بنما تو جانرا آن مقام	Ol maḳāmı cāna göster ey Hüdā
	که در و بی حرف می روید کلام	Ki kelām ḥarfsiz biter anda şehā
3066	تاك <sup>2</sup> سزد جان پاك از سر قدم	Pāk-i cān tā başdan <sup>3</sup> ayak düze
	سوی عرصه <sup>3</sup> دور پهنای عدم	Yokluğun enli irāk ‘arşasına
3067	عرصه <sup>3</sup> بس با کشاد و با فضا	Çok açıklıklı geñiş bir ‘arşa ol
	وین خیال و هست یابد ز و نوا	Bu ḥayāl varlık bula andan behre bul

<sup>1</sup> Der kenar: Nüşhada tekrār ra’-i mühmele ile idi şuyun bî-tekrār olmasında hiçbir zevk bulamadım tettebbu‘ ve tefekkür edib muşannefe teveccüh edib bu ma’nā fetḥ oldu ki tek ḳa‘r ma’nāsına zār-hā ki zārñ cem‘idir. Vaşf-ı terkîbi olub dip iñiltileri ile ma’nā verildi ki ulu ve ‘aẓīm şularda vāḳī‘dir. Yüzü gūyā akmaz gibi ammā dibinden bir iñilti işidilir ki müstemi‘ andan heybet alır. İmdi b’anek vü tek-zār-hā işidilmeksizin ḳalp çayından āb-ı feyẓ ve ‘aşḳ gider li’l-lāhil-ḥamd ve’l-minne bir şāriḥe bu ma’nā fetḥ olmamışdır cümlesi rā’-i mühmele ile şerḥ etmişlerdir varlık yüzü degildir teemmül ile fehm olunur.

<sup>2</sup> Der kenar: Ki.

<sup>3</sup> “(baş)-ını” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

[100b]

- 3068 تنك تر امد خيالات از عدم Geldi pek darca ‘ademden hep ḥayāl  
 ز آن سيب باشد خيال اسباب غم Andan olur ḡam sebebi hep ḥayāl
- 3069 باز هستی تنك تر بود از خيال Oldu ḥayālden de varlık geri dar  
 ز ان شود در وی قمر همچن هلال Andan olur anda helālveş kamer
- 3070 از هستی جهان حس و رنگ Girü reng ü ḥiss cihānı varlığı  
 تنك تر امد که زندانیست تنك Geldi dar bir dar zindāndır hemi
- 3071 علت تنکیست ترکیب و عدد Darlığa ba‘iş bu terkīb bu şayı  
 جانب ترکیب حسها می کشد Cānib terkībe çeker ḥisleri
- 3072 زان سوی حس عالم تو حیددان Semt-i ḥisden ‘ālem-i tevḥīdi bil  
 گر یکی خواهی بدان جانب بُرآن Birlik isterseñ sor ol semte oğul
- 3073 امر کن يك فعل بود و نون کاف Emr-i kün bir fi‘il idi nūn kāf idi  
 در سخن افتاد و معنی بود صاف Söze düşdü ma‘nā idi şāf idi
- 3074 این سخن پایان ندارد باز گرد Girü dön ūtmaz bu söz encām hā  
 تاجه شد احوال گرك اندر نبرد Ẹurt ḥāli cenk içinde n’oldu tā
- عتاب کردن شیر مر كرك را که در قسمت بی ادبی کردی و او را در بدن<sup>1</sup>
- 3075 كرك را بر گند سر آن سر فراز Başını kopardı ęurduñ o yüce  
 تا نماند دو سری و امتیاز İki başlılık seçi ęalmaya tā

<sup>1</sup> Kısmette edepsizlik ettiği için aslanın kurdu azarlaması.

[101a]

- 3076 قَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ<sup>1</sup> است ای گرك پير  
Aldık öc anlardan uş ey kıca kıurd
- چون نبودى مرده در پيش امير  
Ölü olmadıñ beg önünde çü kıurd
- 3077 بعد زان رو شیر با روباه گرد  
Döndü yüz tilkiye andan şoñra şır
- گفت این را بخش کن از بهر خورد  
Dedi başş et bunu ekl içün ayır
- 3078 سجده کرد و گفت کین کاو سمین  
Secde etdi dedi semiz öküz āh
- چاشت خوردن باشد ای شاه کزین<sup>2</sup>  
Ola kıuşluk yemegi ey belli şāh
- 3079 وان بز از بهر میان روز را  
Ol keçi gün ortası eclinden uş
- یخنی باشد شه پیر و زرا  
Yañni olasıñ mużaffer şāha hoş
- 3080 وان دگر خرگوش بهر شام هم  
Añşam içün ğayrı ol tavşan dañi
- شب چره<sup>3</sup> این شاه با لطف و کرم  
Lütf ü keremli şāhıñ leyl çerezi
- 3081 گفت ای رو به تو عدل افروختی  
‘Adl parlatdıñ sen ey tilki dedi
- این چنین قسمت زکه اموختی  
Böyle taķsım kimden öğrendiñ dedi
- 3082 از کجا اموختی این ای بزرک  
Kıandan öğrendiñ bunu ey ulu cān
- گفت ای شاه جهان از حال گرك  
Dedi kıurd ħālinden ey şāh-ı cihān
- 3083 گفت چون کشتی بعشق ما گرو  
Sevgimize gemiveş yanaş dedi
- هرسه را بر گیر و بستان و برو  
Her üçünü yuķarı tüt al yürü

<sup>1</sup> “Biz onlardan intikam aldık.” (Araf sûresi: 136)

<sup>2</sup> Der کنار: “کزین” münteħab.

<sup>3</sup> Der کنار: “شب چره” Gecelik çerez.

3084	رو بها چون جملگی ما را شدی چون بیاز اریم چون تو ما شدی	Hep bizim olduñ çün ey tilki bizim Çün biz olduñ sen nice incidelim
[101b]		
3085	ما تر او جمله اشکار ان ترا پای بر گرد ون هفتم نه برا	Biz seniñ hem cümle avlar seniñ al Yedi göge ço ayak yukarı gel
3086	چون گرفتى عبرت از گرك دنى پس تو رو به نیستی شیر منى	Țutduñ ‘ibret çünki alçaq kırtan uş Tilki degil benim aslanımsıñ uş
3087	عاقل آن باشد که گیرد عبرت آن مرك ياران در بلاى محنت آن	‘Āqıl ol olur ki Țuta ‘ibret o Yārān ölümün belā miñnetde o
3088	روبه ان دم بر زبان صد شكر راند که مرا شیر <sup>1</sup> از پی آن گرك خواند	Tilki dile yüz şükr sürdü o dem Kırduñ ardından kağırdı beni hem
3089	گر مرا اول نفر مودى که تو بخش کن این را <sup>2</sup> که بردى جان ازو	Ger baña evvel buyuraydı ki sen Hışşe et andan kim eyletirdi cān
3090	پس سپاس او را که ما را در جهان کرد بيدار از پی پیشينيان	Pes aña minnet ki dünyāda bizi Öñdekiler ardı āgāh eyledi
3091	تا شنید یم آن سیاستهای حق بر قرون ماضیه اندر سبق	Tā işitdiñ Hāq siyāsetlerini Ol geçen kırlara dersde aḥī <sup>1\2</sup>

<sup>1</sup> Der کنار: Aslan.

<sup>2</sup> Der کنار: Bunu.

3092	تا که ما از حال آن گر کان پیش همچو روبه پاس میداریم خویش	Öñdeki ځurtlar ĥālinden tā ki biz Tilki gibi ټotalım ĥıfz kendimiz
3093	امت مرحومه زین رو خواند مان آن رسول حق صادق در بیان	Merĥūm ümmet bundan oĥudu bizi Ol beyānda dođru Ĥaĥĥ'ıñ rasūlü
[102a]		
3094	استخوان و پشم آن گرکان عیان بنگر یڈ پند گیرید ای مهان	O ځurtlarıñ kemigin yünün 'ayān Ey ulular pend ټutuñ baĥıñ hemān
3095	عقل از سر بنهد آن هستی و باد چون شنید انجام فرعونان و عاد	Ĥor 'āĥil başdan hevāyı varlığı Ĥün işitdi 'Ād u Fir'avn şonunu
3096	ور بنهد دیگر ان از حال او عبرتی گیرند از اضلال او	Ger ځomasa anıñ ĥālinden ĥāyırılar Anıñ azmasından 'ibret ټutalar
تهدید کردن نوح علیه السلام قوم را که با من میبچید که من رو بزیم باخد ای تعالی <sup>3</sup>		
3097	گفت نوح ای سرکشان من من نیم من زجان مردم بجانان می زیم	Dedi Nūĥ ben ben degil ey ser-keşān Cāndan öldüm diriyim dostla hemān
3098	چون بمردم از خواس بوالبشر حق مرا شد سمع و ادراک و بصر	Ĥünki ādem ĥislerinden öldüm uş Oldu idrāk göz ځulak Ĥaĥ baña uş

<sup>1</sup> “ Sābıĥa geĥmiş ځarnlar ځahrını” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der کنار: Dersde işitdiñ ya'ni ځur'anda umem sālifeye olan ĥaĥ siyāsetlerini.

<sup>3</sup> Nuh Aleyhi's-selam'ın “bana kötü davranmayın, benimle uğraşmayın, Allah ile uğraşmış olursunuz” diye kavmini tehdit etmesi.

3099	چونکی من من نیستم این دم ز هوست	Degilim ben ben hūdandır bu nefes
	پیش این دم هر که دم ز دکافر اوست	Kāfir odur bu deme uran <sup>1</sup> nefes
3100	هست اندر پیش این روباه شیر	Vardır uş bu tilkiniñ önünde şîr <sup>2</sup>
	سوی این روبه نشاید شد دلیر	Semtine lāyık degil gitmek dilîr
3101	گر ز روی صورتش می نگروی	Ten yüzünden ger yanaşmazsañ aña
	غرّه شیران از و می نشنوی	Andan işitmezsiñ aslan gömürme
[102b]		
3102	گر نبودى نوح را از حق یدى	Olmayaydı Nūḥ'a ger Ḥaḳ'dan bir el
	پس جهانی را چرا بر هم زدى	Nice bir yere ururdu kevnî bel
3103	صد هزاران شیر بود او در تنى	Nice yüz biñ şîr idi bir tende o
	او دو عالم را همى دیدار زنى	Gördü iki 'ālemi bir darı o
3104	او چو ائش بود عالم خرمنى	O bir od gibiydi bir ḥırmî cihān
	او برون رفته بد از ما و منى <sup>3</sup>	Ṭaşra gitmiş idi ene naḥnüden
3105	چونكى خرمن پاس عشر او نداشت	'Aşrını ḥırmî çü ḥıfz ṭutmadı
	او چنان شعله بر آن خرمن گماشت	Ḥırmene yalıñ ḥāle eyledi

<sup>1</sup> "Urdu" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Bu tilkiniñ önüne gögüs gererek bahādir gibi varlıqla gitmek münāsib degildir zîrā aslana müte'allıkdir.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3106	هر كه او در پيش اين شير نهان بي ادب چون گرك بگشايد دهان	Kim bu gizli aslanın önünde o Çurd gibi ağız aç a edebsiz o
3107	همچو گرك آن شير بر در اندش فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ بِرِخْوَانِدَش	Çurt gibi yırtar anı ol şir hemn Aldık öc anlardan okur aña <sup>1</sup> şen
3108	زخم يا بد همچو گرك از دست شير پيش شير ابله بود گو <sup>2</sup> شد دلير	Şir elinden çurt gibi yara bulur Öñüne yigit giden aḥmaç olur
3109	كاشكى آن زخم بر تن امدى تا بدى كايماں و دل سالم <sup>3</sup> بدى	Keşke ol yara tene gelse idi Ol ki imān-ı emīn olsa idi
3110	قو تم بكست چون انجا رسيد چون تو انم كرد اين سر را بديد	Erdi bu yere üzüldü kuvvetim Sırrı izhār etmege ne kâdirim
<b>[103a]</b>		
3111	همچو آن روبه كم اشكم كنيد پيش او روباه بازى كم كنيد	Çarnı obur tilki gibi az ediñ Tilki oyunun önünde az ediñ <sup>4</sup>
3112	جمله ما و من بپيش او نهيد ملك ملك اوست ملك او را دهيد	Hep anıñ önüne koyuñben bizi Mülk anıñ mülkü veriñ aña mülkü

<sup>1</sup> “Saña” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Ki o.

<sup>3</sup> Der kenar: Göñlü selāmet.

<sup>4</sup> Mısra başındaki “oyun ol” üzeri çizilerek düzeltilmiş.



3113	چون فقیر ایید اندر راه راست شیر و صید شیر خود آن شماس	Doğru yola çün gelesiñiz faķır Şır hem şiriñ avı siziñdürür
3114	زانکه او پاکست سبحان و صف اوست بی نیاز است او ز نغز و مغز و پوست	Vaşfidır sübhān zīrā pākdir o Bī-niyāzdir gökçek vü iç postdan o
3115	هر شکار و هر کراماتی که هست از برای بندگان آن شه است	Her kerāmet ki her av ki vardurur Ol şehiñ ķulları eclindendürür
3116	نیست شه را طمع بهر خلق ساخت این همه دولت خنک آنکوشناخت	Halk düzmekçün ṭama‘ yoktur şāha Ne mutlu devlet aña ki añladı ha
3117	آنکه دولت افرید و دو سرا ملك و دولتها چه کار اید و را	Ol ki devleti iki evi yarada Mülk ü devlet ne işe gele aña
3118	پیش سبحان بس نگهدارید دل تا نگرید از گمان بد خجل	Sübhān öñünde ṭutuñ ķalbi hıfz Sū-i zandan tā ḥacīl olmayasız
3119	کو ببیند سرّ و فکر و جست و جو همچو اندر شیر خالص تار مو	Sırr u fikri cüst u cūyu görür o Şanki ḥāliş süd içinde ķıl ucu
<b>[103b]</b>		
3120	آنکه او بی نقش ساده سینه شد نقشهای غیب را ایینه شد	Ol ki oldu gögsü pāk bī-naķş hem Gözü oldu ḡayb naķşlarına hem

3121	سرّ ما را بی گمان موقن <sup>1</sup> شود	Sırrımıza bî-şek o ‘ālem olur
	زانک مؤمن ایینه مؤمن شود	Zirā mü’min gözgü-i mü’min olur
3122	چون زند او نقد ما را بر محک	Çün mehenge ura bizim naḳdimiz
	پس یقین را باز داند او ز شک	Pes yaḳîni şekden açığ bile tîz
3123	چون شود جاننش محک نقد ها	Naḳdler mehengi ola cāni çün
	پس ببیند نقد را و قلب را	Pes göre naḳdî vü ḳalpî o bütün
بیان نشاندن پادشاهان صوفیان عارف را پیش رو تا چشمشان بدیشان روشن کردد <sup>2</sup>		
3124	پادشاهان را چن ان عادت بود	Şāhlara hep böylece ‘ādet olur
	این شنیده باشی ار یادت بود	Diñlemiş ol ger ḥātırında olur
3125	دست چب شان <sup>3</sup> پهلوانان ایستند	Şol elinde pehlivānlar dikilir
	زانکه دل پهلوی چب باشد ببند	Zirā şol yanda yürek bağda olur
3126	مشرف و اهل قلم بردست راست	Defterdār ehl-i ḳalem sağ eldedir
	زانک علم و خط و ثبت آن دست راست	Zirā yazmaq ḥatt-ı ‘ilm ol eledir <sup>4</sup>
3117	صوفیان را پیش رو موضع دهند	Yer verirler şūfilere yüz onu
	کایینه جانند و ز ایینه بهند	Cān aynasıdırlar aynadan <sup>5</sup> iyi

#### [104a]

<sup>1</sup> Der کنار: “موقن” Pek yaḳîni bilici.

<sup>2</sup> Padişahların adetince sufileri ve arifleri karılarına oturtmalarını beyan eder.

<sup>3</sup> Der کنار: Anlarıñ.

<sup>4</sup> “Şağ elledir” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>5</sup> “Hem cāndan” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3118	سینه صیقلها ز ده در ذکر و فکر تا پذیرد ایینه دل نقش بگر	Şaykal urmuş gögse zıkr ü fikrde Nağş-ı şıddîk tã gönül kabûl ede <sup>1</sup>
3119	هر که او از طلب فکرت خوب زاد ایینه در پیش او باید نهاد	Her kim o hûb doğdu şalb-i fikrden Gözü komağ gerek önüne heman
3120	عاشق ایینه باشد روی خوب صیقل جان امد و تقوی القلوب	Gözü ‘aşıkı olur hûb yüz katı Geldi cãn şaykalı kalb taqvāsı ahi
3121	هر که دارد خوب رویی بانظام طالب ایینه باشد والسلام <sup>2</sup>	Kim ki nizâmlı güzel yüz tuta tam Gözüye řālib olur o ve’s-selām
امدن مهمان پیش یوسف و تقاضا کردن یوسف از و تحفه وارمغان <sup>3</sup>		
3122	امد از افاق یاری مهربان <sup>4</sup> یوسف صدیق را شد میهمات	Geldi devrāndan muhibb bir yār çün Yūsuf-ı şıddîka konuğ oldu çün
3123	کاشنا بودند وقت گودکی بر و ساده اشتای میکی	Ki çocukluk vaqt idiler āşinā Dayanıcı āşnālık yaşıdıgına
3124	یاد دادش جور اخوان و حسد گفت کان زنجیر بود و ما اسد	Cevr-i ihvāndan şasedden verdi yād <sup>5</sup> Dedi ol zencir idi ben şır-zād <sup>6</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Bu dağlı vārid bık-r-i nağşı tã gönül kabûl ede.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Hz. Yusuf (a.s.)’un eski bir misafirine “bize ne getirdin” diye sorması.

<sup>4</sup> Der kenar: “Afāk” ufğun cem’i ya’ni dünyâyı dolaşmağdan geldi.

<sup>5</sup> Der kenar: “Yād” ihřār ma’nāsına.

<sup>6</sup> Der kenar: “Şır-zād” aslan oğlu.

3125	عار نبود شیر را از سلسله نیست ما را از قضای حق گله	Aslana zencirden ‘ār olmaz şehā Ḥaḡ ḡazāsından şikāyet yoḡ bize
[104b]		
3126	شیر را بر گردن ار زنجیر بود بر همه زنجیر سازان <sup>1</sup> میر بود	Aslanıñ boynunda ger zencir olur Cümle zencirciler üzre mīr olur
3127	گفت چون بودی ز زندان و ز چاه گفت همچون در محاق و کاست ماه	Nice idiñ ḡuyu vü zindāndan dedi Dedi ay eksilmesi ḡasfı gibi <sup>2</sup>
3128	در محاق ار ماه تو گردد دو تا نی در اخر بدر گردد در سما	Ger ḡasfda ayıñ ola iki ḡat Degil āḡir bedr olur gökde o zāt
3129	گرچه در دانه بها ون کوفتند نور چشم و دل شد و بیند بلند	İnci dānesin ḡavanda dögeler Göz göñül nūru olur ‘ālī görür
3130	کند می را زیر خاک انداختند پس ز خاکش خوشها بر ساختند	Atsalar buḡdayı topraḡ altına Düzeler başaḡları yerden şehā
3131	باز دیگر کوفتندش ز اسیا قیمتش افزود نان شد جان فزا	Ġayrı girü degirmende döñeler Ḥıymet artdı oldu nān cān artırır <sup>3</sup>
3132	باز نان را زیر دندان کوفتند گشت عقل و جان مرد هوشمند	Girü diş altında nānı dögdüler ‘Āḡil ādem ‘aḡlı cānı oldu der

<sup>1</sup> Der کنار: Zencir düzücüler.

<sup>2</sup> Der کنار: Gerḡı ḡusuf ma‘nā verildi meḡāḡ māḡıñ āḡir günü ziyāde ince ve za‘if olmasıdır.

<sup>3</sup> Der کنار: Artırıcı.

3133	باز آن جان چونکی محو عشق گشت يُعِجِبُ الزُّرَّاعُ <sup>1</sup> امد بعد گشت	‘Aşk maḥvī oldu girü çün o cān Geldi ekin şönu ‘acebler eken <sup>2</sup>
3134	این سخن پایان ندارد باز گرد ناکه با یوسف چه گفت آن نیک مرد	Girü dön tütmez bu söz āhir aḥi Yūsuf’a ol iyi adam ne dedi
[105a]		
	طلب کردن یوسف صدیق علیه السلام ارمغان از میهمان <sup>3</sup>	
3135	بعد قصه گفتنش گفت ای فلان <sup>4</sup> هین چه آوردی تو ما را ارمغان	Kışşa dedi şöña dedi ey felan Bize ancak ne getirdiñ armağān
3136	بر در یاران تهی دست امدن هست بی کندم سوی طاحون شدن	Eli boş gelmek yārān kapısına Oldu gitmek buğdasız degirmene
3137	حق تعالی خلق را گوید بحشر ارمغان کو از برای روز نشر	Hāq te‘ālā ḥalqa maḥşerde diye Armağān kanı bu neşr gününe
3138	جئمونا و فرادی بی نوا هم بدان سان که خَلَقْنَاكُمْ كَذَا	Geldiñiz bize yalnız bī-nasīb Öyle ki sizi yaratdık böyle tīb
3139	هین چه آوردید دست اویز را ارمغانی روز رستا خیز را	Ne getirdiñiz hediye ancak uş Kıyamet günü için hediye uş

<sup>1</sup> Ekincileri taaccüp ettiren (Fetih sûresi: 29)

<sup>2</sup> Der کنار: “Ekenler” demeli idi vezn için “eken” denildi.

<sup>3</sup> Hz. Yusuf (a.s.)’un misafirinden hediye istemesi.

<sup>4</sup> Der کنار: Aña kışşa söylediginden şöña.

3140	یا امید باز گشتن تان نبود وعدہ امروز باطل تان نمود	Ya size yok muydu rüçü‘ ümīdi Bātıl mı göründü bugün va‘desi
3141	وعدہ مهمانیش را منکری پس ز مطبخ خاک و خاکستر بری	Çonukluk va‘dine münkirsin anıñ Pes külü toprağı maṭbaḥdan alıñ
3142	ور نه منکر چنین دست تھی در در آن دوست چون پای نہی	Ger degilsin münkir el boş böylece Nice ayak korsun ol dost bābına
<b>[105b]</b>		
3143	اند کی صرفه بکن از خواب و خور <sup>1</sup> ارمغان بهر ملاقاتش ببر	Yemedен uyḥudan et fayda biraz Armağān eylet buluşmağçün biraz
3144	شو قلیل النوم ممّا یهجعون باشد در اسحار هم یستغفرون <sup>2</sup>	Leyli az uyurdun ol az uyḥulu Şeḥeri müstağfirinden ol aḥu
3145	اند کی جنبش بکن همچن جنین تا ببخشندت حواس نور بین	Cünbüş et biraz cenīn <sup>3</sup> gibi şehā Nūr görür his baḥş edeler tā saña
3146	وز جهان چون رحم بیرون روی از زمین در عرصه واسع شوی	Ṭaşra gidesin rahmveş dünyādan Olasin yerden bol ‘arşada hemān
3147	آنک ارض الله واسع گفته اند عرصه دان کانیا در رفته اند	Ol ki demişlerdir Allāh ‘arzı bol Enbiyā gitdigi yeri bil oğul

<sup>1</sup> Der kenar: ‘Arabī’de nef‘-i aṣl fāi’de şarfedişden kesib artan fāi’deye derler.

<sup>2</sup> Az uykuyla geceleyip, seherde istiğfar ile meşgul olurlar.

<sup>3</sup> Der kenar: “Cenīn” rahmde olan nuṭfe.

3148	دل نگرده تنك در عرصهٔ فراخ نخل تن آنجا نگرده خشك شاخ	Qalb dar olmaz geniş ‘arşada heman Quru budaqlı olmaz anda naḥl-i <sup>1</sup> ten
3149	حاملی تو مر حواست را کنون کند و مانده میسوی و سر نکون	Hısleriñi şimdi yüklenicisiñ Künd baş aşağı qalmış olasıñ
3150	چونکه محمولی نه حامل وقت خواب ماند کی رفت و شدی <sup>2</sup> بی رنج و تاب	Yüksüñ uyḥuda degil yüklenici Rencsiz olduñ gitdi qalmışlık ḥacı
3151	جاشنی میدان تو حال خواب را پیش محمولی <sup>3</sup> حال اولیا	Çāşni bil uyḥu ḥālin sen şehā Velī ḥāli yüklüğü önünde hā
<b>[106a]</b>		
3152	اولیا اصحاب کهنده ای عنود در قیام و در یقلب <sup>3</sup> هم رفود	Ey ‘inādcı Aşḥāb-ı Kehf’ dir velī Durmada dönmede anlar uyḥucu
3153	میکشد شان بی تکلف در فعال بی خبر ذات الیمین ذات الشمال	Fi‘le zaḥmetsiz çeker ḥaḥ anları Bī-ḥaber şol sağı tarafdān her biri
3154	چیست آن ذات الیمین فعل حسن چیست آن ذات الشمال اشغال تن	Nedir o sağı zātı <sup>3</sup> bu güzel ‘amel Nedir o şol zātı ten şuḡlu güzel

<sup>1</sup> Der kenar: “Naḥl” ḥurma ağacı.

<sup>2</sup> Der kenar: “بی رنج و تاب” meşakqātsiz ve zaḥmetsiz.

<sup>3</sup> “Şāḥib” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3155	می رود این هر دو کار از انبیا	Enbiyādan bu her iki iş gider <sup>1</sup>
	بی خبر زین هر دو ایشان چون صدا	Sesveş anlar ikiden de bî-ḥaber <sup>2</sup>
3156	گر صدایت بشنو اند خیر و شر	Ger sesiñ ḥayr şer saña işitdirir
	ذات که باشد زهر دو بی خبر	Dağ her ikiden de ḥabersiz olur
3157	گفت یوسف هین بیا ور ارمغان	Dedi Yūsuf tizçe getir armağān
	او ز شرم این تقاضا ز دفعان	Urdu <sup>3</sup> bu şıķlet ḥayāsından fiğān
3158	گفت من چند ارمغان جستم ترا	Dedi ben çok hediye istedim saña
	ارمغانی در نظر نامد مرا	Göze gelmedi bir armağān baña
3159	حبه را جانب کان چون برم	Nice iltem ḥabbeyi uş ma‘dene
	قطره را سوی عمان چون برم	Nice iltem kıatre ‘ummān semtine
3160	زیره را من سوی کرمان اورم	Getirem kimyonu Kirmān semtine
	گر ببیش تو دل و جان اورم	Getirem ger dil cānı öñüñe
<b>[106b]</b>		
3161	نیست تخمی کاندین انبار نیست	Yoķ toḥm ki yoķ bu anbārda şehā
	غیر حسن تو که آنرا یار نیست	Ḥünsünüñ ğayrı ki yoķ o yār aña

<sup>1</sup> “Yürür” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Ya‘ni enbiyā ‘aleyhi’s-selām kemāl ile kıulluķ ederler ve beşeriyete mütea‘lilik olan ekl ü şurb ü bey‘ ü şıra tezvīc ü nevm vü bu meşelliler ile daḫi ülfet edeler.

<sup>3</sup> “Etdi” üzeri çizilerek düzeltilmiş.



3162	لایق آن دیدم که من ایینه <sup>۱</sup> پیش تو ارم چو نور سینه <sup>۲</sup>	Anı hoş gördüm ki ben bir āyine Sine nūruveş getirem önüñe
3163	تا ببینی روی خوب خود در آن ای تو چون خورشید شمع آسمان	Kendi ħub yüzüñ göresiñ anda tā Ey gögüñ şem‘i güneş gibi şehā
3164	ایینه اوردمت ای روشنی تا چو بینی روی خود یادم کنی	Gözü getirdim eyā rüşen saña Yüzüñü gördükde yād et beni tā
3165	اینه بیرون کشید او از بغل خوب را ایینه باشد مشتغل	Taşra çıktı koltuğundan gözgüyü Ĥūba āyine olur şuğlüñ yeri
3166	اینه <sup>۱</sup> هستی چه باشد نیستی نیستی بر گر تو ابله نیستی	Varlık aynası ne olur yokluk ah Yokluk al ger degil iseñ aĥmak ah
3167	هستی اندر نیستی بتو ان نمود مال داران بر فقیر آیند جود	Varlığı yoklukda mümkün gösteriş Māl tutan fakīre getirir veriş
3168	اینه <sup>۱</sup> صافی هم از خود گر سنه ست سوخته هم اینه <sup>۲</sup> آتش زن است	Şaf gözü kendiden açdır o uş Gözüsüdür kav çaĥmağın hem uş
3169	نیستی و نقص هر جایی که خاست اینه <sup>۱</sup> خوبی <sup>۲</sup> جمله هستهاست	Ĥalkdı her ĥanda ki noĥşān yokluk uş Varlığıñ hep ĥūbluk aynasıdır uş

[107a]

3170	چونکه جامه جست دوزنده بود مظهر فرهنگ درزی میشود	Derziyi isteyici olur esvāb çün Maẓhar olur derzi ‘aqlına bütün
3171	ناتراشیده همی باید جُدوغ تا دروگر <sup>1</sup> اصل سازد یا فرون	Gerek ağaç budagı yonulmamış Düze dülger aşl yā fer‘ anı uş
3172	خواجه اشکسته بند آنجا رود که در آنجا پای اشکسته بود	Şınık bağlaycı usta ol yere gider Ki o yerde şınık ayak ola şār
3173	کی شود چون نیست رنجور و نزار ان جمال صنعت طب اشکار	Kaçan olur çün za‘ıf yok hısta hem Āşikār tıbb şan‘atı cemāli hem
3174	خواری و دونی مسها بر ملا گر نباشد کی نماید کیمیا	Halkda bakır horluğu alçaqlığı ya Olmasa kaçan görünür kimyā ha
3175	نقصها اینه وصف کمال وآن حقارت اینه عزّ و جلال	Naqşlar kemāl şıfatı gözgüsü ha Haķırlıķ ‘azz ü celāl āyinesi
3176	ز انکه ضد را ضد کند پیدا یقین زانکه با سرکه بدیدست انگین	Zırā taḥķīķ zıddı zıd peydā eder Zırā bal sirke iledir āşikār
3177	هر که نقص خویش را دید و شناخت اندر استکمال خود ده اسیه تاخت	Kendi naqşın kim ki gördü añladı Çapdı kemāline on atla aḥi

<sup>1</sup> Der kenar: “دروگر” Biçici ma‘nāsınadır.

3178	ز ان نمی برد بسوی ذوالجلال کو گمانی میبرد خود را کمال	Andan uçmaz zü'l-celâliñ semtine Ki o kemâl zannın eyletir kendine
[107b]		
3179	علتی بد تر ز پندار کمال نیست اندر جان تو ای ذو دلالت	Zann-ı kemâlden kötü bir derd ahi Yok seniñ cānında ey nāz şāhibi
3180	از دل و از دیده ات بس خون رود تا ز تو این معجبی بیرون رود	Dīde vü kalbiñden uş çok kan gide Tā ki senden bu ‘ucb taşra gide
3181	علت ابلیس آنا خیری بدست وین مرض در نفس هر مخلوق هست	Ben hayr sözü oldu şeytān ‘illeti Bu marāz var her nüfūs nefsinde ahi
3182	گرچه خود را بس شکسته بیند او اب صافی دان و سرکین زیر جو	Gerçi kendin çok kırık görür hem <sup>1</sup> Bil duru şu ara altında poḥu <sup>2</sup>
3183	چون بشو راند ترا در امتحان اب سرگین رنگ گردد در زمان	İmtihānda seni qarışdırsalar Ol zamān poḥ renkli olur şu meger
3184	در تک جو هست سرگین ای فتی گرچه جو صافی نماید مر ترا	Çay dibinde necis vardır ey feti <sup>3</sup> Gerçi ırmak duru gösterir saña
3185	هست پیر راه دان پر فطن باغهای نفس گل را جوی کن	‘Aql dolu yol bilen pīr oldu hem Hāk nefis bağına arķ qazıcı hem

<sup>1</sup> “Gösterir o” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der کنار: Yāḥūd “جو” یرماق ma‘nāsına olub duru şu ve çayın altında necāset bil demek olur.

<sup>3</sup> Der کنار: “Feti” yigit.

3186	جوی خود را کی تو اند پاک کرد نافع از علم خدا شد علم مرد	Kaçan mümkün ırmağı pāk etme der Nāfi‘ oldu ‘ilm-i Haḡ’ dan ‘ilm-i er
3187	کی ترا شد تیغ دسته خویش را رو بجرّاحی سپار این ریش را	Kendi ḡabzasın ḡılıç kaçan yonar Cerrāḡa işmarla yarayı yürü var
[108a]		
3188	بر سر هر ریش جمع اید مکس تا نه ببند قبح ریش خویش <sup>1</sup> کس	Her yara başına cem‘ gelir sinek Yara ḡubḡun görmeye tā kimse tek
3189	آن مکس اندیشه ها و آن مال تو ریش تو ان ظلمت احوال تو	Ol sinek fikrlerin malıñ seniñ Seniñ yarañ zulmet ḡāliñ seniñ
3190	ور نهد مرهم بر آن ریش تو پیر آن زمان ساکن شود درد و نفیر	Ger ḡosa merhem seniñ zaḡmıña pīr Derd-i fiḡān sākin olur ol demde emīr
3191	تا که پندارد که صحت یافتست پر تو مرهم بر آنجا تافتست	Tā şanır şıḡḡati bulmuşdur ḡatı Yalabıymış anda merhem şu‘lesi
3192	هین <sup>2</sup> ز مرهم سر مکش ای پشت ریش و ان <sup>3</sup> ز پر تو دان مدان از اصل خویش	Çekme baş merhemden ey şırtı yara Şu‘leden bil bilme kendiñden şehā

مرتد شدن کاتب وحی بسبب آنکه پر تو وحی برورد او ایتی را پیش از نبی بخواند<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der کنار: Kendiniñ.

<sup>2</sup> Der کنار: Şaḡın

<sup>3</sup> Der کنار: Anı.

<sup>4</sup> Hz. Peygamber (s.a.v.)’e inen vahyin nuru, vahiy katibine aksedince peygamberden önce okuyunca dinden ḡıkması.

3193	پیش از عثمان <sup>1</sup> یکی نسّاخ بود	Birisi ‘Oşman’dan ön kâtib idi
	کو <sup>2</sup> بنسخ وحی جدّی می نمود	Vaḥy yazmaqda sa‘y gösterirdi
3194	چون نبی از وحی فرسودی سبق	Ders buyururdu vaḥyden çün nebī
	او همان را و انوشتی <sup>3</sup> در ورق	Kāğıda yazardı hemān ol anı
3195	پر تو آن وحی بروی تا فتی	Yalabırdı üstüne vaḥy şu‘lesi
	او درون وحی حکمت یافتی	Vaḥy içinde ḥikmeti buluridi
<b>[108b]</b>		
3196	عین آن حکمت بفرمودی رسول	O ḥikmet ‘aynın buyururdu rasūl
	زین قدر گمراه شد آن بوالفضول	Bu qaderden oldu yol yitik fuḏūl
3197	کانچه میگوید رسول مستنیر	Ki ne ki söyler ise nūrlu rasūl
	مر مرا هست آن حقیقت در ضمیر	Ḥaḳīqat var baña ḳalbinde der ol
3198	پر تو اندیشه اش ز دبر رسول	Urdu fikr-i şu‘lesi peygambere
	قحر حق آورد بر جانش نزول	Ḥaḳ ḳahr inmek getirdi cānına
3199	هم ز نسّاحی بر آمد هم ز دین	Geldi kâtiblikle dinden yuḳarı
	شد عدوی مصطفی و دین بکین	Kinle dīne nebīye oldu ‘adūv
3200	مصطفی فرمود کای گبر عنود	Nebī buyurdu ey ‘inadcı gavur
	چون سیه گشتی اگر نور از تو بود	Ne ḳara olduñ eger senden idi <sup>1</sup> nūr

<sup>1</sup> Der کنار: Radi-al-lāhu anh.

<sup>2</sup> Der کنار: Ki o.

<sup>3</sup> Der کنار: ‘Ayān.

3201	گر تو ینبوع الہی بود ہ	Ger sen Allah bīgārī olsañ idi
	این چنین آب سیہ نکشو دہ	Açmaz idiñ böyle bu kara şuyu
3202	تا کہ نامسش بہ پیش این و آن	Tā aniñ bunuñ önünde aniñ ‘ārı
	نشکند بر بستش از توبہ دہان	Çırılmasın tevbeden fehm bağladı
3203	اندرون میسوختش ہم ز ین سبب	Hem bu sebebden aniñ yandı içi
	تو بہ کردن می نیارست ای عجب	Tevbe etmege de kâdir olmadı
3204	آہ می کرد و نبودش آہ سود	Etdi āh olmadı āh fayda aña
	چون در امد تیغ سر را درر بود	Geldi kılıç kapdı başın <sup>2</sup> ez-każā
[109a]		
3205	کرده حق ناموس را صد من حدید	‘Ārı yüz batman demīr etdi ilāh
	ای بسا بستہ ببند نا بدید	Bağlamış çoğun görünmez bağ ile
3206	کبر و کفر آن سان <sup>3</sup> بیست آن راه را	Kibr ü küfr öyle o yolu bağladı
	کہ نیارد کرد ظاہر آہ را	Āhı ‘ayān etmege kâdir olmadı
3207	گفت اغلالاً <sup>4</sup> فہم بہ مُمَحَّن	Hâk dedi zencir olar baş yukarı
	نیست آن اغلال بر ما از برون	Taşradan bize o zencir yok dedi

<sup>1</sup> “İse” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> “Boyunun” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Der kenar: “آن سان” o mişalli.

<sup>4</sup> “Biz onların boyunlarına öyle halkalar geçirdik ki, çenelerine kadar dayanır da Hak’ka boyun eymezler.” (Yâsin sûresi: 8)

3208	خَلَقَهُمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَا هُمْ <sup>1</sup> می نبیند بند از پیش و پس	Arçalar şedd sersem etdik anları Bendi görmez öñden artdan o dañi
3209	رَنك صحرا دارد آن سَدِّی كه خاست او نمی داند كه آن سَدِّ قضاست	Şahrā rengi tutar ol sed kaçkđı uş Bilmez o ki kaçā seddidir o uş
3210	شاهد تو سَدِّ روى شاهدست مرشد تو سَدِّ روى مرشدست	Maħbūbuñ maħbūb yüzünüñ seddidir Mürşidiñ mürşid yüzünüñ seddidir
3211	ای بسا كُفَّارُ را سود ای دین سَدِّ شان <sup>2</sup> ناموس و کبر و آن و این	Ey nice küffāra din sevdāsı der Bunuñ anıñ kibr u ‘ārı seddidir
3212	بند پنهان لیک از اهن یتر بند اهن را کند پاره تیر	Gizli bāğ līk oldu demīrdan beter Demīr bāğı balça hem pāre eder
3213	بند اهن را تو ان کردن جدا بند غیبی را نداند کس دوا	Demīr bāğı eylemek mümkün cüdā Kimse bilmez ğayb bāğına <sup>3</sup> devā
<b>[109b]</b>		
3214	مرد را زنبور اگر نیشی زند طبع او ان لحظه بر دفعی تند	Adama arı eger igne ura Tab‘ı ol dem def‘i içün dolana
3215	زخم نیش اما چو از هستی تست غم قوی باشد نگردد درد سست	Varlığıñdandır velī çün zaħm-ı nīş Gevşek olmaz derd olur ğam kavī biş

<sup>1</sup> “Onların önlerinde ve arkalarında bir set yaptık.” (Yâsin sûresi:9)

<sup>2</sup> Der کنار: Anlarıñ Seddi.

<sup>3</sup> “Bağ derdine” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3216	شرح این از سینه بیرون می جهد لیک می ترسم که نومیدی دهد	Taşra bunuñ şerhi şıçrar sīneden Çorçarım līk vere nevmīdlik heman
3217	نی مشو نومید <sup>1</sup> خود را شاد کن پیش آن فریاد رس فریاد کن	Yok şād et kendiñ ümīdsiz olma ha Feryād et feryād-res <sup>2</sup> önüñe ha
3218	کای محبّ عفو از ما عفو کن ای طبیب رنج نا سور کهن	Ki ey ‘afv sevici bizden ‘afv kıł Eski nāşır ‘illette çāre kıł
3219	عکس حکمت آن شقی را یاهه کرد خود مبین تا بر نیارد از تو گرد	Hikmet ‘aksi yāve etdi o şakīyi Görme kendiñ gelmesin <sup>3</sup> toz senden ey
3220	ای برادر بر تو حکمت جاریه آست آن زابدالست بر تو عاریه ست	Ey birāder saña hikmet cārīdir ‘Āriyetdir saña abdāldan o der
3221	گرچه در خود خانه نوری یافتست آن زهم سایه مؤور تا فتست	Gerçi bulmuş kendide bir nūr ev Nūrlu komşudan yalabıymış o zav <sup>4</sup>
3222	شکر کن غره مشو بینی مکن گوش دار و هیچ خود بینی مکن	Mağrūr olma burun etme şükr kıł Tut kulağ hiç etme ħod-bīnlik oğul

[110a]

<sup>1</sup> Der کنار: Nā-ümīd.

<sup>2</sup> Der کنار: İmdāda erişici.

<sup>3</sup> Der کنار: Getirmesin.

<sup>4</sup> Der کنار: “Zav” ziyā ma‘nāsına.



3223	صد دریغ و درد کین عاریتی امتان را دور کرد از امتی	Yüz hayf yüz derd ki bu egreti Eder <sup>1</sup> ümmetlikden ırak ümmeti
3224	من غلام آن که او در هر <sup>2</sup> رباط خویش را واصل نداند بر سمات	Çuluyum anıñ ki her ħanda o tā Kendini bilmeye vāşıl ni‘mete
3225	بس رباطی که بیاید ترک کرد تا بمسکن در رسد یکر و زمرد	Çok ħanı etmek gerek terk ġalibā Kişi bir ġünde ere meskene tā
3226	گرچه آهن سرخ شد او سرخ نیست پرتو عاریت آتش ز نیست	Ger kızıl oldu demİR kızıl degil Od oranıñ egreti pertevi bil
3227	گر شود پر نور روزن یا سرا تو مدان روشن مگر خورشید را	Ger ola pür nūr saray ya pencere Bilme rüşen şemsi bil illā şehā
3228	هر در و دیوار گوید روشنم پر تو غیری ندارد این منم	Her ħapı dīvar der ben rüşenim Ġayrı pertevini ħutmaz bu benim
3229	پس بگوید افتاب ای نا رشید چونک من غاب شوم آید بدید	Pes güneş der ey reşid olmayan er Ġā’ib olsam ben gelir <sup>3</sup> zāhir eger
3230	سبزها گویند ما سبز از خودیم شاد و خندانیم و بس <sup>4</sup> زیبا خدیم	Sebzeler der kendimizden biz yeşil Şād u ħandānız ġüzel yanaħlı bil

<sup>1</sup> “Tutar” üzeri çizerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: “رباط” Vakf ħan, kervansaray daħi derler.

<sup>3</sup> “Olur” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: Çok.

3231	فصل تا بستان بگوید ای امم خویش را بینید چون من بگذرم	Yaz faşlı der ey ümmetler ki hem Kendiñiz görürsüñüz çün ben geçem
[110b]		
3232	تن همی نازد بخوبی و جمال روح پنهان کرده فرّ و پرّ و بال	Nazlanır ten hūbluğa cemāle uş Gizli etmiş rūḥ ḳanādın nūrun uş
3233	گویدش ای مزبله تو کیستی یک دو روز از پرتو من زیستی	Der aña kimsiñ sen ey süpründü sen Bir iki gün dirisiñ şu‘lemden
3234	غنج نازت می نکنجد در جهان باش تا که من شوم از تو جهان	Nāz u şīveñ dünyāya şıǵmaz ne hoş Şabr ḳıl tā şıçrar olam senden uş
3235	گرم دارانت <sup>1</sup> تو را گوری کنند طعمه ماران و موران می کنند	Ḳabr ḳazarlar muḥibleriñ saña Mār u mūr loḳması ederler şehā
3236	بینی از کند تو گیرد آنکسی کو ببیش تو همی مردی بس	Ol kişi burnuñ tutar ḳoḳmañdan uş Ki seniñ önüñde çok olurdu uş
3237	پرتو روحست نطق و چشم و گوش پرتو آتش بود در آب جوش	Şu‘le-i rūḥdur ḳulaḳ söz göz aḥi Şuda ḳaynamaḳ olur od şu‘lesi
3238	آنچنانکه پرتو جان بر تنست پرتو ابدال بر جان من است	Öyle ki cān şu‘lesi ten üzredir Şu‘le-i abdāl benim cānımadır

<sup>1</sup> Der kenar: ”گرم داران“ Sıcaḳ tutucular muḥibb-i şādıḳdan ‘ibāretidir.

3239	جان جان چون و اکشد پا راز جان جان چنان ماند که بی جان تن بدان	Cāna cān cāndan ayak çekse geri Öyle kalır cān ki bil cānsız ten o
3240	من از ان رومی نهم سر بر زمین تا گواه من بود در یوم دین	Ben o yüzden baş korum yer üzre tā Din gününde şāhidim ola şehā
[111a]		
3241	یوم دین که زلزلت زلزالتها این زمین باشد گواه حالها	Din günü ki şarsılır şarsılması Bu yer halleriñ hep şāhidi
3242	کو تُحَدِّثُ جَهْرَةً أَخْبَارَهَا در سخن اید زمین و خارها	Söyler o çağırarak haberleri Yer diñler hep söze gelir hemi
324	فلسفی گوید ز معقولات دون عقل از دهلیز می ماند برون <sup>1</sup>	Alçaq ‘aqla geleni der felsefi Taşra kalır ‘aql dehlizden ahi
3244	فلسفی منکر شود در فکر و ظن گو بر و سر را بر آن دیوار زن	Fıkr u zanna felsefi münkir olur De yürü başiñ ur ol dīvāra gör
3245	نطق آب نطق خاک و نطق گل هست محسوس حواس اهل دل	Şu sözü toprak sözü her şey sözü Er hissi hiss etdigi oldu ahi
3246	فلسفی کو منکر حنانه است از حواس اولیا بیکانه است	Felsefi ki o münkir-i hannānedir Evliyā hissinden o bī-gānedir

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

3247	گوید او که پرتو سودای خلق بس خیالات آورد در رای خلق	Der o ki sevdā-yı hālkıñ şu‘lesi Fıkr-i hālkā götürür çok hayāli
3248	بلکه عکس آن فساد و کفر او این خیال منکری را ز دیو	Belki anıñ küfr ü fesād ‘aksi uş Bu münker hayāli yüze urdu uş
3249	فلسفی مر دیو را منکر شود در همان دم سخره دیوی بود	Felsefi şeytāna da münkir olur Hem o dem mashāra-yı şeytān olur
<b>[111b]</b>		
3250	گر ندیدی دیو را خود را ببین بی جنون نبود کیودی در جنین	Şeytānı ger görmediñ gör kendiñi Göklük <sup>1</sup> elinde cenünsuz olmadı
3251	هر کردار دل شک و پیچانی است در جهان او فلسفی پنهانیست	Şek dolaşıklık kimiñ kalbindedir Dünyāda gizlice bir felsefidir
3252	مینماید اعتقاد و گاه گاه آن رک فلسف کند رویش سیاه	Gösterir o i‘tikād lık gāh gāh Ede felsef damarı yüzün siyāh
3253	الخذ رای موا منان کان در شماسست در شما بس عالم بی منتهاست	Çorquñ ey mü’minler uş o sizdedir İntihāsız çok ‘ālemler sizdedir
3254	جمله هفتاد و دو ملت در تو است وه که روزی این بر ارد از تو رست	Sendedir yetmiş iki millet kamu Vāh ki bir gün senden el kaldıra bu

<sup>1</sup> Der kenar: Gök renkli olmak.

3255	هر كه او را برك اين ايمان بود همچو برك از بيم آن لرزان بود	Kim bu ĩmān kuvveti olur aña Çorçudan yaprağ gibi ditrer ola
3256	بر بليس و ديو از ان خنده كه تو خود را نيك مردم ديده	Güldüñ andan şeytāna maħrūma ha Ki iyi er kendiñi gördüñ şehā
3257	چون کند جان باژ گونه بوستين چند واويلا بر آيد زاهل دين	Çün ede cān kürkü tersine şehā Ehl-i dīnden nice vāveylā gele
3258	بر دكان هر زر نما خندان <sup>1</sup> شدست ز انك سنك امتحان پنهان شدست	Dükānda her zer görünen gülcü Zirā gizli olmuş imtiḥān taşı
[112a]		
3259	برده ای ستار از ما بر <sup>2</sup> مگیر باش اندر امتحان ما را محبير	Țutma ey settār bizden perdeyi İmtiḥānda bize mu‘īn ol daḥi
3260	خویش را دیدیم و رسوایی <sup>3</sup> خویش امتحان ما مکن ای شاه بیش <sup>4</sup>	Kendimiz <sup>3</sup> gördük vü rüsvāylığımız Artıq ey şāh imtiḥān etme bizi
3261	قلب پهلو ميزند با زر بشب انتظار روز میدارد ذهب	Yan urur altın ile gicede Ʒalp Gündüz inṭizārını Țutar zeheb <sup>5</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Olmuşdur.

<sup>2</sup> Der kenar: “بر” Yukarı.

<sup>3</sup> Der kenar: Gendümüz.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlānâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Der kenar: “Zeheb” altın.

3262	از زبان حال گوید ز رکه باش ای مزور تا بر آید روز فاش	Hāl dilinden der ki altın şabr kı1 Ey müzevver tā gele gün fāş ol
3263	صد هزاران سال ابلیس لعین بود ابدال و امیرالمؤمنین	Nice yüz biñ yıl la‘īn maḥrūm hem Oldu mü’minler begi abdāl hem
3264	پنجه زدبا ادم <sup>1</sup> از نازی که داشت گشت رسوا همچو سرگین وقت چاشت	Ādem ile nice urdu kibrden Poḥ gibi kuşlukda rüsvāy oldu şan
دعا کردن بلعم با عور که موسی را و قومش را ازین شهر بی مراد باز کردان و اجابت آن <sup>2</sup>		
3265	بلعم باعور را خلق جهان سغبه شد مانند عیسی <sup>3</sup> زمان	Bel‘am ibn-i Bā‘ūra ḥalk-ı cihān Muṭi‘ oldu meşel İsā-yı zamān
3266	سجده ناوردند کس <sup>3</sup> را دون او صحت رنجور بود افسون او	Secde getirmediler bākīsine Ḥastaya şihhat ede ruqyesi tā
<b>[112b]</b>		
3267	پنجه ز دبا موسی از کبر و کمال <sup>4</sup> آنچنان شد که شنیدستی تو حال	Urdu Mūsā ile pençe kibrden Öyle oldu ki işitdiñ ḥālī sen
3268	صد هزار ابلیس و بلعم در جهان همچونین بود هست پیدا و نهان	Dünyāda iblis ü Bel‘am yüz biñi Böyle gizli āşikār olmuş hemī

<sup>1</sup> Der کنار: Bir kibirden ki tutardı.

<sup>2</sup> Musa (a.s.) ve kavminin şehirden muradlarına ermeden geri dönmeleri için Bel‘am-ı Baur’un dua etmesi ve duasının kabul olması.

<sup>3</sup> Der کنار: Kimse.

<sup>4</sup> Der کنار: Ve kemālden.

3269	این دو را مشهور گردانید الله تا که باشد این دو بر باقی گواه	Bu ikiyi meşhūr eyledi ilāh Çalanına tā iki şāhid ola
3270	این دو دزد آویخت از دار <sup>1</sup> بلند ور نه اندر شهر بس دزد ان <sup>2</sup> بدند	Bu iki hırsız aşıldı dārdan Yoḥsa hırsızlar şehre çok hemen
3271	این دو را برجم بسوی شهر برد کشتگان قهر را نتوان شمرد	Çatle iltedi bu ikiyi şehre ol Çahr maqtülün şayı mümkün degil
3272	ناز نینی تو بلی در حدّ خویش الله <sup>3</sup> پا مزن از حد ببیش	Nāzeninsiñ ḥadd-i zātında belī Urma ḥādden artığa ayağıñı
3273	گر زنی بر نازنین تر از خودت در تک هفتم زمین زیرا ردت	Ger urasiñ kendiden bir nāzlıca Yedi yer alt dibe seni götüre <sup>4</sup>
3274	قصه عادو ثمود از بهر چیست تا بدانی کانیا را نازکیست	Ne içündür ‘Ād ü Şemūd kışşası Bilesiñ enbiyā nāzikliğini <sup>5</sup>
3275	این بیان خسف و قذف و صاعقه شد بیان عزّ نفس ناطقه	Batmağ alt üst yıldırımdan bu beyān Ehl-i nuṭk zāt ‘azzini oldu beyān

[113a]

<sup>1</sup> Der kenar: Yüksek.

<sup>2</sup> Der kenar: Oldular.

<sup>3</sup> Der kenar: Allah için.

<sup>4</sup> Der kenar: Yedinci yeriñ dibine seni aşağı götüre.

<sup>5</sup> Der kenar: Tā bilesin ki enbiyāya nāziklik vardır.

3276	جمله حیوان را پی انسان بکش	Oldur uş insān içün hep hayvānı
	جمله انسان را بکش از بهر هس	Oldur ‘aql eclinden uş hep insānı
3277	هس چه باشد عقل کل هوش مند	Ne ola ‘aql āqiliñ’ aql-ı külü
	هوش جزوی هس بود اما نژند	Cüz’ī ‘aql ‘aql olur amma guşşayı
3278	جمله حیوانات وحشی ز ادمی	Ādemīden vaḥşī hayvānlar hepi
	باشد از حیوان انسی را کمی	Ola mūnislige hayvānda azı
3279	خون آنها خلق را باشد سبیل	Halkā olur anlarıñkanı sebīl
	چون نیند اعمال انسان را قبیل	İnsan a‘māliñ degillerdır kabīl <sup>1</sup>
3280	خون ایشان خلق را باشد روا	Halka oldu anlarıñkanı lāyıķ
	زانك انسان را نیند ایشان <sup>2</sup> سزا <sup>3</sup>	Zirā insāna degildirler lāyıķ
3281	عزت وحشی بدین ساقط شدست	Vaḥşī ‘azzi şāķıt <sup>4</sup> oldu bu ile
	کا مر انسان را مخالف امدست	Ki muḥālif geldi insān işine
3282	پس چه عزت باشدت ای نادره	Ey ‘aceb şahş saña ne ‘izzet ola
	چون شدی قو <sup>5</sup> حمر <sup>5</sup> مستفور <sup>5</sup>	Nefret edici cüz’ī olduñ sen hele
3283	خر نشاید کشت از بهر صلاح	İşe yarar ħar katlı lāyıķ degil <sup>6</sup>
	چون شود وحشی بود خوش مباح	Vaḥşī olsakanı mübāḥ ola bil

<sup>1</sup> Der kenar: “Kabīl” kabūl edici yāhud isti‘dātli müste‘idd.

<sup>2</sup> Der kenar: Anlar.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Der kenar: “Sāķıt” düşücü.

<sup>5</sup> “Ürkmüş eşekler” (Müddessir sûresi: 50)

<sup>6</sup> Der kenar: İşe yaradığı için.



3284	گرچه خر را دانش ز اجر نبود هیچ معذورش نمی دارد و دود	Dögene ħar bilişi olmaya ger Hiç ma‘zūr ħutmaz anı ħaħ döger
[113b]		
3285	پس چو وحشی شد از آن دم ادمی کی بود معذور ای یار سمی <sup>1</sup>	Vaĥşī oldu çün o demden ādemī Ķaçan ola ma‘zūr ādem nāmdaşı
3286	لا جرم کفار را خون شد مباح همچو وحشی پیش نشاب ورماع	Mübāĥ oldu şübhesiz küffār ħanı Mızraħ oħ önündeki vaĥşī gibi
3287	چفت و فرزند ان شان جمله سبیل زانکی بی عقلند از عقل جلیل	Hep sebīl oħulları hem çiftleri Yüce ‘aħldan zīrā bī-‘aħl aĥi
3288	باز عقلی کو رمد از عقل عقل کرد از عقلی بحیوانات نقل	Girü bir ‘aħl ki ürke ‘aħl ‘aħlından o Etdi ħayvāna naħl ‘aħldan o
3289	همچو آن هاروت و ماروت شهیر کز بطر خوردند <sup>2</sup> زهر الود تیر	Meşhūr ol Hārūt’la Mārūt gibidir Ki kibrden yediler zehrli tīr
3290	اعتمادی بود شان <sup>3</sup> بر قدس خویش چیست با شیر اعتماد گاو میش	Kendi pāklığına dayanmaħ var <sup>4</sup> idi O ne şīre mandanıñ dayanması

<sup>1</sup> Der کنار: “سمی” İsimdaş.

<sup>2</sup> Der کنار: “زهر الود تیر” Zehr bulaşık oħ.

<sup>3</sup> Der کنار: Anlara.

<sup>4</sup> “-nmişlar” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3291	گرچه او با شاخ صد چاره کند شاخ شاخش شیر نر <sup>1</sup> پاره کند	Gerçi o boynuzla yüz çāre eder Dilim dilim şīr anı pāre eder
3292	گر شود پر شاخ همچون <sup>2</sup> خارپشت شیر خواهد گاو را ناچار کشت	Dolu boynuz olsa ger kirpi gibi Nā-çār oldurmak diler şīr mandayı
3293	باد صر صر چون در ختان میکند با گیاهی پست احسان می کند	Bād şarşar çün ağaçlar koparır Alçak olan bir ota ihsān kılar
<b>[114a]</b>		
3294	بر ضعیفی آن گیاه آن باد تند رحم کرد ای دل تو از قوه ملند	Ol kaşırğa hem ol otuñ za‘fina Etdi raḥm ey dil lāf urma kuvvete
3295	تیشه را ز انبوهی شاخ درخت کی هراس اید ببری دلخت لخت	Ağaç dalı geñliginden kesere Ḥavf kaçan gele keser az az hele
3296	لیک بر بر کی نکوبد خویش را جزکه بر نیشی نکوبد نیش را	Lik döñmez kendini bir yaprağa Nīş <sup>3</sup> urulmaz mefeş şancı ğayrına
3297	شعله را ز انبوهی هیزم چه غم کی رمد قصاب ز انبوهی غم	Ne ğam odun eñliginden oda Qoyun önünde kaşāb kaçan ürke
3298	پیش معنی چیست صورت بس زیون چرخ را معنیش میدارد نگون	Ma‘ni önünde şüret ne çok zebün Ma‘ni aşağı tutar çarḥı bütün

<sup>1</sup> Der کنار: Erkek.

<sup>2</sup> Der کنار: “خارپشت” Diken urulu kirpidir.

<sup>3</sup> Der کنار: “Nīş, nişter” vü bir şancı ismidir ki ḥükemā “mefeş” derler.

3299	تو قیاس از چرخ دولابی بگیر	Ṭut kıyās dollāba mensüb çarḥdan
	گردشش از چیست از عقل مشیر	Devri neden işāretçi ‘aqlıdan
3300	گردش این قالب همچون سپر	Devri bu kalkan gibi olan teniñ
	هست از روح مستر ای پسر	Ey oğul örtülü rūḥdan oldu bin
3301	گردش این باد از معنی اوست	Ma‘nisindendir anıñ devri yeliñ
	همچو چرخ کو اسیر آب جوست	Çarḥ gibi ki çay şuyı esīri bin
3302	جزر و مدّ و دخل و خرج این نفس	Nefes girib çıkması cezr ü medi
	از که باشد جز زجان پر هوس	Pür heves cān ğayrı kimden oladı
[114b]		
3303	گاه جیمش میکند گه خی و دال	Gāh eder cīm anı geh ḥā gāhi dal
	گاه صلحش میکند گاهی جدال	Şulḥ eder gāhi anı gāhi cidāl
3304	گه یمینش میکند گاهی یسار	Gah şağ eder anı gāhice şol
	گه گلستان میکند گاهیش خار <sup>1</sup>	Geh eder gülşen geh eder diken ol
3305	همچنین این باد را یزدان ما	Ḥālîkımız buncılayım bu yeli
	کرده بد بر عاد همچون اژدها	‘Ād’e ejderhā gibi etmiş idi
3306	باز هم این باد را بر مؤمنان	Bu yeli mü‘minler üzre girü hem
	کرده بد صلح و مرا عاة و امان	Etmiş idi şulḥ emān ri‘āyet hem

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

3307	گفت المعنى هو الله <sup>1</sup> شيخ دين	Dedi el-ma‘nā hüva’llah şeyh-i dīn
	بحر معنيهاى رب العالمين <sup>2</sup>	Fātiḥā ma‘nāları baḥri hemīn
3308	همچنان اين آب را بزدان پاك	Pāk-i ḥālīk ancılayın bu şuyu
	کرد بر فرعون خون سهمناك <sup>3</sup>	Çorçulu kan etdi etdi Fir‘avn’a aḥi
3309	جمله اطباق زمين و اسمان	Hep yeriñ gögüñ tabakaları hem
	همچو خاشاکی در ان بحر روان	Cān deñizi içre bi çöp gibi hem
3310	حمله هاور قص خاشاك اندر آب	Şuda çöpüñ ḥamleleri raqşı hem
	هم زآب آمد بوقت اضطراب	Izṭırāb vaḳtinde şudan geldi hem
3311	چونكى ساكن خواهدش کرد از مرا	Sākin etmek istese dostluqdan uş
	سوى ساحل افکند خاشاك را	Çöpü kenār semtine burağa boş
<b>[115a]</b>		
3312	چون کشد از ساحلش در موج گاه	Çekse kenārdan anı mevc yerine
	آن کند با او که صرصر با گیاه	Anı eder aña ki şarşar ota
3313	این حدیث اخرنند ارد باز ران	Geri sur ūtmaz bu söz āḥir hemān
	جانب هاروت و ماروت ای جوان	Hārūt Mārūt semtine tā ey cevān
	باقی قصه هاروت و ماروت و عقوبت ایشان هم در دنیا <sup>4</sup>	

<sup>1</sup> Mana Allah’tan ibarettir.

<sup>2</sup> Alemlerin Rabbi (Fātiḥā:1)

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Harut ve Marut kıssasının bakiyesi ve onların dünyada cezalandırılması.

3314	چون كناه فسق خلقان جهان میشدی بر هر دو روشن آن زمان	Dünyā halklarının günāhı fısqı hem İkisine aydın olurdu o dem
3315	دست خاییدن گر فتندی ز خشم لیک عیب خود ندیدندی بچشم	Tutarlardı <sup>1</sup> el ısıрмаğ hışmdan Kendi ‘aybın görmediler güzele şan
3316	خویش بین <sup>2</sup> چون از کسی جرمی بدید اتشی بروی ز دوزخ شد بدید	Görse hod-bîn bir kişiden bir günāh Zāhir olur aña od dūzağdan ah
3317	خویش در آیینه دید آن زشت مرد رو بگردانید از آن و خشم کرد	Gördü kendin gözğüde o çirkin er Etdi hışm andan yüzün döndürdü er
3318	حمیت دین خواند او آن کبر را ننگرد در خویش نفس گبر را	Oğudu o kibre o dîn gayreti Kendide baqmaz gavur nefse ahi
3319	حمیت دین را نشانی دیگر ست که از آن اتش جهانی اخضرست	Ġayret-i <sup>3</sup> dîne nişān gayrıdurur Ki o āteşden cihān yeşildürür
<b>[115b]</b>		
3320	گفت حق شان که شما روشن گرید در سیه کاران مغفل منگرید	Dedi Hağ anlara siz rüşensiñiz Bağmayıñ nā-keslere ğafletle siz

<sup>1</sup> Der kenar: Tutarlar idi.

<sup>2</sup> Der kenar: Hāyīden diğ ile çinemek.

<sup>3</sup> “Ġayretine” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3321	شکر گوید ای سپاه اختران رسته اید از شهوة و از خاکدان	Şükür deyiñ ey kevākib <sup>1</sup> ‘askerisiz Şehvet ü hākdan çü kırtulmuşsuñuz
3322	گر از ان معنی نهم من بر شما مر شما را بیش نیز یرد سما	Ben kıosam size eger o ma‘nādan Gök kıabül etmez sizi artık heman
3323	عصمتی که مر شما را در تنست آن ز عکس عصمت حفظ من است	Size bir pāklık ki tendedir o hoş <sup>2</sup> Benim ‘ismet hıfzımıñ ‘aksinden uş <sup>3</sup>
3324	آن زمن بینید نه از خود هین و هین تا نه چر بد بر شما دیو لعین	Kendiden degil görüñ benden şaķın Ġālib olmaya size şeytān la‘īn
3325	آنچنانکه کاتب و حی رسول دید در خود حکمت و نور اصول <sup>4</sup>	Ancılayın ki nebī vahy kıātibi Gördü kendide o hikmet nūrunu
3326	خویش را هم صوت مرغان خدا می شمرد آن بد صغیری چون صدا	Kendini Hāk kıuşlarınıñ sesdeşi Şaydı o ses gibi bir ışlık idi
3327	لحن مرغان را اگر واصف شوی بر مراد مرغ کی واقف شوی	Vaşf eder olsuñ tuyūr na‘mesini Kuş murādına kaçan vākıf şevī <sup>5</sup>
3328	گر بیاموزی صغیر بلبلی تو چه دانی کوچه دارد با گلی	Öğrenirseñ bülbül āvāzı eger Ne bilirsin ki o gülle ne kıutar

<sup>1</sup> “Ṭāli‘ler” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> “şehā” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> “ha” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: Uşūlden murād Kıurān-ı ‘azīmdir ki Kıur‘ān nūrunu ve hikmetini demekdir Allāhü’l-a‘lem.

<sup>5</sup> Der kenar: Olasıñ.

[116a]

- |      |  |   |
|------|--|---|
| 3329 | گر بدانی از قیاس و از گان<br>باشد آن بر عکس آن ای نا توان  | Ger bilesiñ ḡann u ḡıyāsdan hemān<br>Ola ey ḡudretsiz ‘aksi belki ān <sup>1</sup> |
| 3330 | باشد آن بی شكّ و شبه و بی گمان<br>چون ز لب جنبان گمانهای گران<br>صفت عیادت رفتن مردگر بر همسایه <sup>2</sup> رنجور خویش <sup>2</sup> | Olur o bī-ṣekk ü ṣübhe bī-gümān<br>Şağırlar ḡannıveş aḡz oynamadan                |
| 3331 | آن گری را گفت <sup>3</sup> افسون مایه <sup>3</sup><br>که ترا رنجور شد همسایه <sup>3</sup>  | Bir şağıra dedi bir ruḡyeci er<br>Ki seniñ ḡasta oldu bir ḡoñşuñ meger            |
| 3332 | گفت باخود گر که باگوش گران<br>من چه دریا بم زگفت آن جوان   | Dedi şağır kendine aḡır sem‘ ile<br>Ne añlayam ol genc sözünden ben hele          |
| 3333 | خاصه رنجور و ضعیف اواز شد<br>لیک باید رفت آنجا نیست بد   | İnce sesli ḡasta oldu bā-ḡuşuş<br>Yoḡ lāzım ḡitmek gerek līk anda şuş             |
| 3334 | چون ببینم کان لبم <sup>4</sup> جنبان شود<br>من قیاسی گیرم آن را هم زخود  | Çün görem ki o baña dudak deprede<br>Anı kendimden ḡıyās ṡutam yine               |
| 3335 | چون بگویم چو نی ای مخت کشم<br>او بجواهد گفت نیکم یا خوشم   | Çün diyem nicesiñ ey miḡnet-keşim<br>O demek ister iyiyim ya ḡoşum                |

<sup>1</sup> Der کنار: O.

<sup>2</sup> Bir adamın hasta komşusunu ziyarete gitmesi.

<sup>3</sup> Der کنار: Efsün u ruḡye, ḡastaya oḡumaḡ

<sup>4</sup> Der کنار: Depredici ola.

3336	من بگویم شکر چه خوردی ابا او بگوید شربتیی یاماش با	Ben diyem şükr ne yediñ aş aḥī O diye şerbet ya mercimek aşı
<b>[116b]</b>		
3337	من بگویم صحّ نوشت کیست آن از طبیبان بیش تو گوید فلان	Diyem şihhat ‘āfiyet saña kim o Ṭabībiñ katında felan diye o
3338	من بگویم بس مبارک پاست او چونکه او امد شود کارت نگو	Ben diyem mübārek ayakdır <sup>1</sup> çok o Çünkü o geldi işiñ olur iyi
3339	پای او را از مود ستیم ما هر گجا شد میشود حاجت روا	Tecrübe etdik biz anıñ pâyını Çanda gitdi ḥāşıl olur ḥāceti
3340	این جوابات قیاسی راست کرد عکس آن واقع شد ای ازاد مرد	Doğru etdi bu kıyās cevābların Ey āzād er ‘aksi vāki‘ oldu bin
3341	گویبار رنجور را خاطر زگر اندکی رنجیده بود ای پر هنر <sup>2</sup>	Güyā ḥāḫırı şağırdan ḥastaniñ Biraz incinmiş idi ey yār çün
3342	او در امد پیش رنجور و نشست بر سر او خوش همی ما لید دست <sup>3</sup>	Geldi ḥasta önüne oturdu o Hoşça anıñ anıñ başına el sürdü o
3343	گفت چو نی گفت مردم گفت شکر شد از این رنجور پر ازاد و <sup>1</sup> نکر	Dedi nicesiñ der öldüm dedi şükr Oldu bundan ḥasta pür incinme nükr <sup>2</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Çadem-i mübārek.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.



3344	هين چه شکرست او عدوی <sup>3</sup> ما بدست گر قیاسی کرد و آن گر آمده ست	O ‘advimizdir bizim şağın ne şükr Etdi kıyās şağır egri geldi gör
3345	بعدزان گفتش چه خوردی گفت زهر گفت نوش و صحت افزون گشت قهر	Ba‘de’z-zan dedi ne yediñ dedi zehr Dedi şihhat ‘āfiyet çok oldu қаhr
[117a]		
3346	بعدازان گفت از طابیبان کیست او کو همی اید بچاره پیش تو	Ba‘de’z-zan dedi ҳakīmlerden kim o Çāreye önüñe gelir dā’im o
3347	گفت عزرائیل می اید برو گفت پایش بس مبارک شار شو	Dedi ‘Azrā’il gelir yıkıl yürü Dedi şād ol pek mübarek қademi
3349	گر برون امد از آنجا شادمان شکر دلداریش کردم این زمان	Таşра geldi şağır andan şād-mān Ki şükr-i dildārлық etdim bu zamān
3350	گفت رنجور این عدوی جان ماست ما ندانستیم کو کان جفاست	Dedi ҳasta cānımız düşmāni bu Bilmez idiñ biz cefā kānidir o
3351	خاطر رنجور جویان صد سقط تا که پیغامش کند از هر نمط	Ҳastaniñ ҳāṭırı yüz sögmek diler Tā her üslūbdan ede aña ҳaber
3352	چون کسی که خورده باشد آش بد می بشوراند دلش تا قی کند	Kötü aş bir kimse yemiş olsa ger Қaynadır göñlü anı tā қay eder

<sup>1</sup> Der kenar: “تکر” ‘Ākillik ve münker şey ve niğmet ve keder.

<sup>2</sup> Der kenar: “Nükr” pür keder.

<sup>3</sup> Der kenar: Olmuşdur.

3353	كظم غيظ اينست آن را قى مكن تا بيابى در جزا شيرين سخن	Kîni yutmaq budur anı etme qay Tā cezāda bulasîñ tatlı söz ey
3354	چون نبودش صبر مى بيچيد او كين سك زن روسپئ حيز كو	Şabrı yoğdu tıkdı sögmekle sözü Ki qarısu ruspi kelb qahbe qanı
3355	تا بريزم بروى آنچه گفته بود كان زمان شير ضميرم خفته بود	Dökem aña anı ki demiş idi <sup>1</sup> Qalbim aslanı o dem uyur idi <sup>2</sup>
[117b]		
3356	چون عيادت بهر دل اراميست اين عيادت نيست دشمن كاميست	Hasta hâtır şorma qalb rāhatıdır Şorma degil bu ‘adüv dimāğlıdır
3357	تا ببيند دشمن خود را نزار تا بگيرد خاطر زشتش قرار	Kendi düşmānını za‘îf göre tā Hâtırı çirkini tā qarār tuta
3358	بس كسا كایشان عيادتها كنند دل بر ضوان و ثواب آن نهند	Çok kişi ki anlar ‘iyâdetler eder Şevāba rāzılığına qalbi qor
3359	خود حقيقت معصيت باشد خفى آن كدر باشد كه پندارد صفى	Hod haqîkat o günāh olur hafî Ol bulanık olur o şanır şāfî
3360	همچو آن گر كو همى پنداشتست كو نگوئى كرد و آن بر عكس جسد	O şagır gibi ki zann etmişdir o İylik etdi ‘aksine şıçradı o

<sup>1</sup> “Demişdi” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> “Uyur ola” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3361	او نشستہ خوش کہ خدمت کردہ ام حقّ ہمسایہ بجای آوردہ ام	O oturmuş hoş ki hizmet etmişim Kõnşu haqqın yerine getirmişim
3362	بہر خود او اتشی افروختست در دل رنجور خود را سوختست	Kendi için od şu‘lelendirmişdir o Kendi hasta kalbini yakmışdır o
3363	فَأَتَوْهُ النَّارَ الَّتِي أَوْ قَدْ نُمُوا إِنَّكُمْ فِي الْمَعْصِيَةِ أَرْ دَدَ نُمُوا	Kõrkuñ oddan ki anı yalıñlatdınız Ma‘şiyetde siz ziyāde etdiniz
3364	گفت پیغمبر بیک صاحب ریا صَلِّ إِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ يَا فَنِي	Dedi bir ehl-i riyāya Muştafa Yine kı1l taḥkīk kılamadıñ feti <sup>2</sup>
[118a]		
3365	از برای چارهء این خوفها امد اندر هر نمازی إهدنا	Bu kõrķular çāresiçün gālibā Her namāzda geldi lütf ihdinā
3366	کین نماز مرا میامیز ای خدا با نماز ضالین و اهل ریا	Ki bu namāzım karşıdırma ey Hūdā Mūrāy-ı azgınlarıñ namāzına
3367	از قیاسی کہ بکرد آن <sup>3</sup> گر گزین صحبت ده ساله باطل شد از بین	Bir kıyāsdan ki etdi şağır intiḥāb Oldu bāṭıl andan on yıllık şihāb

<sup>1</sup> Der Kenar: Riyā ile bir kimse namaz kılarcken peygamberimiz görüb “namazı yine kı1l zīrā kılmadıñ” buyurdular.

<sup>2</sup> Der Kenar: “Feti” yigit.

<sup>3</sup> Der kenar: O.

3368	خواجه پندارد که طاعت میکند	Hoca şanır kendini t̄ā‘at eder
	بیخبر کز معصیت جان می گند <sup>1</sup>	Bī-ḥaber ki şuçdan uş cānın qazar
3369	این قیاس خویش را رو ترک کن	Bu kıyāsın yürü <sup>2</sup> terk et kendiniñ <sup>3</sup>
	کز کیاس تو شود ریشت کهن <sup>4</sup>	Ki kıyāsdan eski <sup>5</sup> ola şaçalıñ
3370	خاصه ای خواجه قیاس حسّ دون	Bā-ḥuşūş alçaq ḥisiñ kıyāsı uş
	اندران وحیی <sup>6</sup> که هست از حد فزون	Vaḥye mensūbda oldu ḥadden artıq uş
3371	گوش حسّ تو بحرف ار درخورست	Ḥis qulağıñ ḥarfe lāyıkdır eger
	دانك گوش غیب بین تو گراست	Ġayb gören qulağı bil şağır ve ger
	در بیان آنکه اوّل کسی که در مقابلهُ نصّ قیاس آورد ابلیس بود <sup>7</sup>	
3372	اوّل آنکس که قیاسکها نمود	O ki öñ gösterdi kıyāsçıqları
	پیش انوار خدا ابلیس بود	Nūr-ı Ḥaḡ önünde o iblīs idi
<b>[118b]</b>		
3373	گفت نار از خاک بی شک بهترست	Dedi şeksiz pek eyi toprakdan od
	من ز نار واو ز خاک اکرست	O bulanıq ḥākdan ben oddan od

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> “Kendiniñ” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> “Yürü” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>5</sup> “Şaçalıñ” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>6</sup> Der kenar: “Vaḥyī”den murād kâtib-i vaḥy merdüddür.

<sup>7</sup> Kelamullah’a karşı ilk kıyas yapan şeytanın durumunun beyanı.

3374	پس قیاس فرع بر اصلش کنیم او ز ظلمت ما ز نور روشنیم	Fer‘i kıyās edelim aşlına uş Biz rüşen nürdan o ƙarağüdan uş
3375	گفت حق نی بلکه لا انسَابَ شد زهد و تقوی فضل را محراب شد	Dedi Hâƙ yok şoy yok oldu belki hem Zühd ü taƙvâ fazla mihrâb oldu hem
3376	این نه میراث جهان فانیهست که با نسابش بیابی جانی است	Bu degil fânî cihân mîrâşı gör Ki bulasñ şoyla cân mensûbudur
3377	بلکه این میراثهای انبیاست وارث این جانهای اتقیاس	Belki bu enbiyâ mîrâşlarıdır Buña vâriş muttâķīler cânıdır
3378	پوران بو جهل شد مؤمن عیان پوران نوح <sup>1</sup> نبی از گمراهان	Mü‘min oldu Ebü Cehl oğlu ‘ayân Oldu azgınlardan ibn-i Nüh hemân
3379	زاده خاکی منور شد چو ماه زاده آتش تویی رو رو سیاه	Toprak oğlu nürлу oldu ay gibi İbn-i nâr sensñ yüzü ƙara yürü
3380	این قیاسات و تحرّی <sup>2</sup> روز ابر یا بشب مر قبله را گر دست جبر <sup>3</sup>	Bulut günüdür kıyās teħarri hem Yâ gice ƙıbleye cebr etmiş o dem
3381	لیک با خورشید و کعبه پیش رو این قیاس و این تحرّی را مجو	Lîk güneşli Kâ‘be yüz önünde hem Bu kıyās teħarriyi isteme hem

### [119a]

<sup>1</sup> Der کنار: Aleyhi’s-selâm.

<sup>2</sup> Der کنار: “تحرّی” Aramağda ihtimâm etmek.

<sup>3</sup> Der کنار: ‘Ālim ü fażıl

3382	كعبه نادیده مكن ز و <sup>1</sup> رو متاب از قیاس <sup>2</sup> الله أعلم بالصواب	Kā'be'yi görmezlik etme bükme yüz Kıyāsdan Hāḡ doğruyu bilici düz
3383	چون صفیری بشنوی از مرغ حق ظاهرش رایاد گیری چون سبق	Hāḡ kuşundan işidirseñ bir şadā Ders gibi yādda tütarsıñ zāhirā
3384	وآنگهی از خود قیاساتی کنی مر خیال محض را ذاتی کنی	Kıyāslar kendiñden edersıñ o vaḡt Şırf hayāl içün edersıñ şanki zāt
3385	اصطلاحاتیبست مر ابدال را که نباشد ز ان خبر اقوال را	Abdāl içün ıştılāḡlar vardır uş Ḳālleriñ ḡaberi olmaz andan uş
3386	منطق الطیری بصوت اموختی صد قیاس و صد هوس افروختی	Kuş dilin ses ile öğrendiñ gibi Yüz kıyās heves yalıñlandırdıñ ey
3387	همچو آن رنجور دلها از تو خست گر بیندار عیادت گشتی مست	Tırmalandı o ḡastaveş senden ḡulüb 'İyādet zannıyla mest olduñ durub
3388	کاتب آن وحی ز ان اواز مرغ برده ظنی کو بود همراز مرغ	O kuşuñ sesinden o vaḡy kātibi Zann eyletmiş ki ola kuş sırdaşı
3389	مرغ پری زد مرا و را کور کرد نك فرو <sup>3</sup> بردش بقعر مرك و درد	Kuş ḡanad urdu aña kör eyledi İşte derd mevt dibine eyletdi anı

<sup>1</sup> Der kenar: "ز و" Andan.

<sup>2</sup> Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

<sup>3</sup> Der kenar: Aşağı.

3390	هین بعکسی یا بظنی هم شما در میفتید از مقامات سما	‘Aks ile ya zann ile hem siz şağın Gök maqāmlarından uş düşmeñ şağın
[119b]		
3391	گرچه هاروتید و ماروت و فزون از همه بر بام نَحْنُ الصَّا فُونَ	Hārut u Mārut’suñuz hem çok ziyād Cümleden biz şāflarız şamında şād
3392	بر بدیهای بدان رحمت کنید بر منی و خویش بینی کم تنید	Kötüler bedliğine raḥmet edeñ Benlige ḥod-bīnliğe az dolaşıñ
3393	هین مباد اغیرت اید از کمین سر نکون افتید در قعر زمین	Olmaya hā pusudan ġažab gele Yer dibine düşesiz baş aşağā
3394	هر دو گفتند او خدا فرمان تراست بی امان تو امانی خود کجاست	İkisi dedi yā Rab fermān seniñ Senden amānsız amān ḳanda hemīn
3395	این همه گفتند دلشان می طیبید بد کجا اید ز ما اِنِعْمَ الْعَبِيدُ	Bunu dediler yürekleri ṭalabır Ḥoş ḳuluz bizden kötü ḳanda gelir
3396	خار خار دو فرشته هم نه هشت تا که تخم خویش بینی را نکشت	İkiniñ ḥarāreti şalıyorumdu Tā ki ḥod-bīnlik toḥmun ekmedi
3397	پس همی گفتند کای ارکانیان بی خبر از پاکی روحانیان	Dediler ey ehl-i erkān u rusūm Bī-ḥaber rūḥāni pāklardan ‘umūm

<sup>1</sup> Ne güzel bir kul.

3398	مابدین گردون تتقها می تنیم بر زمین اییم و شاد روان زنیم	Doğuruz bu gögde perdeler nihān Yere gelib ururuz döşek hemān
3399	عدل و رزیم و عبادت اوریم باز هر شب سوی گردون بر پریم	‘Adle uzanır t̄ā‘at getiririz Girü gök semtine her şeb uçarız
[120a]		
3400	تا شویم اعجوبه دور زمان تا نهیم اندر زمین امن و امان	Tā olalım devr-i zamānda ‘acīb Emn ü amān qoyalım tā yere zīb
3401	آن قیاس حال گردون بر زمین راست ناید فرق دارد در کمین	Ol felek hālın kıyās etmek yere Doğru gelmez fark tatar pusuda
در بیان آنکه حال و مستی خود پنهان باید داشت از جاهلان <sup>1</sup>		
3402	بشنو الفاظ حکیم بردهء <sup>2</sup> سر هما نجا نه که باده خوردهء	Diñle bir kul hākīmın kelāmını Baş o yere ço ki içmişsiñ meyi
3403	مستی از میخانه چون ضال شد تسخر و بازیچه اطفال شد	Meygededen oldu çün mest azıcı Oldu eṭfāl meshūresi oncağı
3404	می فتد این سو و آن سو بر دهی در گل و میخنددش هر ابلهی	O yaña bu yaña yol üzre düşer Balçık içre aña her ahmaq güler

<sup>1</sup> İnsanın, kendi halini ve sarhoşluğunu cahillerden gizli tutmasının lüzumlu olduğunun beyanı.

<sup>2</sup> Hāzret-i Loqmān.



3405	او چنين و گودگان اندر پيشُ بی خبر از مستی و ذوق میش	Buncılayın o çocuklar eñsede Zevk-i meyden bî-haber mestlik ile
3406	خلق اطفالند جز مست خدا نیست بالغ جز رهیده از هوا	Halk-ı çocukar mest-i Haq'dan gayrısı Yok bālig hevā ihlāşı gayrısı
3407	گفت دنیا لعب و لهوست و شما گود کید و راست فرماید خدا	Dedi dünyā āyin oyun daḥi siz Doğru buyurur Hüdā çocuksuñuz
<b>[120b]</b>		
3408	از لعب بیرون نرفتی گود کی بی ذکای روح کی باشی ذکی	Ṭaşra oyundan çocuksuñ gitmediñ Rūh-ı pāksız kaçan 'ākil olasıñ
3409	چون جماع طفل دان این شهرتی که همی رانند اینجا ای فتی	Şabi cimā'ı gibi bil şöreti Ki sürerler ey yigit bunda anı
3410	آن جماع طفل چبود بازیء با جماع رستمی و غازیء	Oı çocuk cimā'ı n'ola bir oyun Rüstem ü ğāzi cimā'ıyla görüñ
3411	جنگ خلقان همچو جنگ گودکان جمله بی معنی و بی مغز و مُهان	Ceng-i nās çocuklarıñ cengi gibi Cümle içsiz ma'nāsız ḥaḳīr aḥi
3412	جمله با شمشیر چو بین جنگشان جمله در لا یَقَعی اهنك شان	Anlarıñ cengi ağaç kılıçla hep Ḳaşdları fāi'de vermez şeyde hep

3413	جمله شان گشته سواره بر نبي كين بر اقامست يا دلدل پيي	Bir çamışa binici olmuş hep olar Ki burağımız ya düldül izli der
3414	جاهلند و خود ز جهل افراشته راكب و محمول ره پنداشته	Cāhil öğündün yüceltmış cehlden Yol yükü hem binici şanmış hemn
3415	باش تاروزی که محمولان حق اسب تازان بگذر نداز نه طبق	Bir güne şabr et ki Hâk'ın yükleri At segirdib <sup>1</sup> geçe doğuz katdan ey
3416	يَعْرِجُ الرُّوحُ إِلَيْهِ وَ الْمَلَكُ مِنْ عُرُوجِ الرُّوحِ يَهْتَرُ الْفَلَكُ	Rūh çıkar aña daği çıkar melek Ditrer ol rūh çıkmasından noh felek
[121a]		
3417	همچو طفلان جملتان دامن سوار كوشه دامن گرفته اسب وار	Cümleñiz tıfl gibi etege biner <sup>2</sup> Tutmuş etek köşesin at gibi her
3418	از حق إنَّ الظَّنَّ لَا يَعْنِي <sup>3</sup> رسید مركب ظن بر فلکها کی دويد	Erdi Hâk'dan zann ğinā vermez sözü Göge kaçan yeldirirsiz zann atı
3419	أغلبُ الظَّنِّينِ فِي تَرْجِيحِ ذَا لا تُمارى الشَّمْسُ فِي تَوْضِيحِهَا	İki zanniñ ağlebi terciğdedir Gün zuhūrunda 'inād eylemedir
3420	آنگهی بینید مرکبهای خویش مركبی سازیده اید از پای <sup>1</sup> خویش	Ol vaqt binekleriñiz göresiz Ayağınızdan binek düzmüşsünüz

<sup>1</sup> Der kenar: Segirtirerek.

<sup>2</sup> Der kenar: Binici.

<sup>3</sup> "وَأَنَّ الظَّنَّ لَا يُعْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْءٌ"<sup>3</sup> Zan merkebi felekler üstünde nasıl koşabilir.(Necm Sûresi:28)

3421	وهم و حسّ و فکر و ادراک شما همچو نی دان مرکب گودک هلا	Añlamak uruntu hiss ü fikriñiz Bil amıŖveŖ ocuk atı belı siz
3422	علمهای اهل دل حمالشان علمهای اهل تن احمالشان	Ehl-i alb ‘ilmi olarıñ ammalı Ehl-i ten ‘ilmi olarıñ yükleri
3423	علم چون بر دل زند یاری شود علم چون بر تن زند باری شود	‘İlm ün albe ura yarılık olur ‘İlm ün cisme ura bir yük olur
3424	گفت ایزد حْمَلُ اسْفارُهُ بار باشد علم کان نبود ز هو	a buyurdu yüklenir kitābları Yük olur ‘ilm k’o olmaya hū’dan ai
3425	علم کان نبود ز هو بی واسطه آن نه باید همچو رنگ <sup>3</sup> ماشطه	‘İlm ki olmaya hū’dan bī-vāsıta Yüz yazıcı rengiveŖ eglenmeye
<b>[121b]</b>		
3426	لیک چون این بار را نیگو کشی بار بر گیرند و بخشندت خوشی	Bu yükü lākin iyi ekseñ Ŗehā aldırıp yük baŖ ede hoŖluk saña
3427	هین مکش بهر هوا آن بار علم تا ببینی در درون انبار علم	Hevā iün ‘ilm yükün ekme Ŗaın ‘İlm anbarın iiñde göresiñ

<sup>1</sup> Der kenar: Kendi.

<sup>2</sup> Onlar, sırtına kitap yüklenmiş merkep gibidir.(Cuma sûresi:5)

<sup>3</sup> Der kenar: “ماشطه” Tarayıcı demektir ammā ‘aruslarıñ yüzünü tezyīn eden hātuna ‘ilm olmuşdur.

3428	از هوا هاکی رهی بی جام <sup>1</sup> هو	Hū'suz qaçan kırtulasıñ hevādan
	ای ز هو قانع شده بانام هو	Ey hū ismiyle hū'dan qāni' olan
3429	تا که بررهوار علم ایی سوار	Tā 'ilm yorgasına binmiş gelesiñ
	بعدازان افتد ترا <sup>2</sup> از دوش بار	Yük omzuñdan düşer soñra hemīn
3430	از صفت و ز نام چه ز اید خیال	İsm ü şıfatdan ne doğar yā hayāl
	آن خیالش هست دلّال وصال	Ola dellāl vişāl aña o hayāl
3431	دیده دلّال بی مدلول <sup>3</sup> هیچ	Delīl şutansız delīl gördüñ mü hiç
	تا نباشد جاده نبود غول هیچ	Olmaya tā cadde olmaz gül hiç
3432	هیچ نامی بی حقیقت دیدهء	Hiçbir ad gördüñ mü şāhibsiz ola
	یا ز کاف و لام گل گل چیدهء	Kāf lāmından gülüñ gül derdiñ mi yā <sup>4</sup>
3433	اسمی خواندی رو مسمی را بجو	Nām oқuduñ yürü nāmlyı dile
	مه ببالا دان نهاند راب جو <sup>5</sup>	Ayı bil yuқarda şuda dileme
3434	گر ز حرف و نام خواهی بگزری	Ger dilerseñ harf u addan geçesiñ
	پاک کن خود را ز خود هم یکسری	Kendiden kendiñ pāk et bir baş hemīn

### [122a]

<sup>1</sup> Der kenar: Kadeh.

<sup>2</sup> Der kenar: Seniñ.

<sup>3</sup> Der kenar: Burada "medlül"dan murād yoldur ya'ni delālet edecek yol olmaqsızın bir delīl gördüñ mü demektir.

<sup>4</sup> Der kenar: Ya'ni "gül"üñ harfleri ki biri "kāf" biri "lām"dır anlardan "gül devşirdiñ mi" demektir.

<sup>5</sup> Der kenar: "نجو" Taқdīrindedir yāhud çay şuyuna bilme.

3435	همچو آهن ز آهنی بی رنگ شو در ریاضت اینه بی ژنگ شو	Demirlikden demir gibi renksiz ol Riyāzetde passız āyīne ol
3436	خویش را صافی کن از او صاف خود تا ببینی ذات پاک صاف خود	Kendi vaşfiñdan şāfī kı l kendiñi Tā göresiñ kendi pāk şāf zātıñı
3437	بینی اندر دل علوم انبیا بی کتاب و بی معید و اوستا	Enbiyā ‘ilmini Ʒal bde göresiñ Ustasız kitāb mu‘īdsiz göresiñ
3438	گفت پیغمبر که هست از امّتم کو بود هم گوهر و هم همّتم	Dedi peygamber ki vardır ümetim Ki olur cevherdaşım himmetdaşım
3440	مر مرا ز ان نور بیند جانیشان که من ایشانراهمی بینم از آن	Beni ol nürdan görür hem cānları Ki ben andan görürüm hem anları
3441	بی صحیحین و احادیث و روات بلکه اندر مشرب اب حیات	Buḫārī Müslim ḫadīş rāvīsiz ḫall Āb-ı ḫayāt gibi meşreb içre bel
3442	سرّ امسینا لکردیّا بدان راز اصبَحْنَا عَرَبِيًّا بخوان	Gicelediñ Kürdī sırrın bil aḫı ‘Arabī şabaḫladık sırrın oḫu
3443	ور مثالی خواهی از علم نھان قصّه گو از رومیان و چینیان	Gizli ‘ilmden ger isterseñ mişāl Çīni’lerden Rūmi’lerden de maşāl

قصه مری کردن چینیان و رومیان در علم نقاشی و صورت گری<sup>1</sup>

[122b]

<sup>1</sup> Rum ve Çin ressamlarının nakkaşlık ve ressamlıkla ilgili konuşmaları.

3444	چینیان گفتند ما نقاش تر	Dedi Çinli'ler ziyāde naḫḫāşız
	رومیان گفتند ما را کرّ و فر	Rūmlu'lar dedi ki kerr ü ferliyiz
3445	گفت سلطان امتحان خواهم برین	Şāh dedi buña dilerim imtiḥān
	کز شما ها کیست در دعوی گزین	Da'vāda sizden kim intiḥāb olan
3446	چینیان گفتند صنعتها کنیم	Çinli'ler şan'atlar edelim dedi
	رومیان گفتند بر حکمت تنیم <sup>1</sup>	Rūmlu ḥikmete şarılalım dedi
3447	چینیان با رومیان بحث امدند	Rūmī'lerle Çinli bahşge geldiler
	رومیان در علم واقف تر بدند <sup>2</sup>	Rūmlu 'ilme pekçe vāḳıf idiler <sup>3</sup>
3448	چینیان گفتند يك خانه بما	Çinli'ler dedi ki bir ḥāne bize
	خاص بسپارید و يك آن شما	Maḥşuş işmarlañ o bir ḥāne size
3449	بود دو صفت مقابل در بدر	Çapı çapıya iki şuffe var idi
	زان یکی چینی ستد رومی دگر	Andan aldı Çinli bir Rūmlu aḥarı
3450	چینیان صد رنگ از شه خواستند	Çinli'ler diledi yüz renk şāhdan
	شه خزینه باز کرد اندر پسند	Ḥazne açık etdi şeh begendi şen
3451	هر صباحی از خزینه رنگها	Her şabāḥda renkler ḥazīneden
	چینیان را راتبه بود از عطا	Vazīfe idi Çinli'ye iḥşāndan

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> "Oldular" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3452	رومیان گفتند نی نقش و نه رنگ در خور اید کار راجز دفع ژنک	Rūmlu'lar dedi ne naqş ne renk bize Pas gidermek ğayrı yarār mı işe <sup>1</sup>
[123a]		
3453	در فر <sup>2</sup> و بستند و صیقل می زدند همچو گردون ساده و صافی شدند	Bağladılar kapı şaykal urdular Gök gibi hem pāk u duru oldular
3454	از دو صد رنگی به بی رنگی رهیبست رنگ چون ابرست و بی رنگی مهیبست	Yol var iki yüz renkten renksizlige Renk bulut renksizlik ay gibi ola
3455	هر چه اندر ابر ضو بینی و تاب آن ز اخترد ان و ماه و افتاب	Her ne bulutda göresiñ nūr ziyā Bil anı yıldızdan ay günden şehā
3456	چینیان چون از عمل فارغ شدند از پی شادی دهلها می زدند	Fāriğ oldular çün işden Çinli'ler Şādliq eclinden davullar urdular
3457	شه در امد دید آنجا نقشها می رود آن عقل را و فهم را	Geldi anda gördü şāh naqşları Çapdı o <sup>3</sup> 'aқılları fehmleri
3458	بعدزان امد بسوی رومیان پرده را برداشت رومی از میان	Rūmlu'lar semtine geldi ba'de'z-zan Ortadan kaldırdı perdeyi Rūmiyān
3459	عکس آن تصویر و آن گردارها زد بر ین صافی شده دیوارها	O tasvīrler o şan'atlar 'aksi ha Urdu bu duru olan dīvarlara

<sup>1</sup> Der کنار: İşe yarār gelir mi?

<sup>2</sup> Der کنار: Çarşı.

<sup>3</sup> "Naqş" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3460	هر چه آنجا دید اینجا به <sup>۱</sup> نمود دیده را از دیده خانه می ربود	Her ne anda gördü bunda gördü yeg Göz evinden gözü kapdı şu‘le hey
3461	رومیان آن صوفیانند ای پدر بی زکرار و کتاب و بی هنر	Rūmlu’lar ol şūfīlerdir ey baba Tekrār u kitāb hūnersiz ey ata
[123b]		
3462	لیک صیقل کرده اند آن سینه ها پاک ز از و حرص و بخل و کینه ها	Şayqal etmişler o göğüsleri lık Kin baḥl hırş u ṭama‘dan pāk u nīk
3463	آن صفای ایینه لا شک دلست صورت بی منتها را قابلست	Şübhesiz kalbdır o ayna şāflığı Ḳabūl edici ḥudūdsuz şūreti
3464	صورت بی صورت بی حدّ عیب ایینه دل راست در مضمون جیب	Hem ‘ayb ḥadsiz şūretsiz o cemāl Ceyb zımnında dil aynasına ḥāl
3465	آن بهر صورة نکنجد در فلك نی بعرش و فرش و دریا و سمک	Şıgmaz o her şūrete felekde ha Ne balık ne ‘arş ne yer ne baḥre ta
3466	زانک محدودست و معدودست آن اینه دل را نباشد حد بدان	Zīrā ḥadlenmiş o şayılmışdurur Bil ḥad olmaz göñül aynasına gör
3467	عقل اینجا ساکت امد یا مضلّ ز انک دل با اوست یاخود اوست دل	‘Aql-ı ḥāmūş geldi bunda ya muzıll Zīrā kalb anıñladır odur ya dil

<sup>1</sup> Der kenar: Göründü.



3468	عكس هر نقشى نپايد تا ابد جز كه بر دل با عدد هم بى عدد	Tā ebed her naqşıñ ‘aksi durmaz <sup>1</sup> uş Şayısız şayılı gönülden ğayrı hoş
3469	تا ابد هر نقش نو كايد بدو مینماید بى حجابى اندر و	Tā ebed yeñi naqş ki aña gelir Anda o hem perdesizlik gösterir
3470	اهل صيقل رسته اند از بو و رنك <sup>2</sup> هر دمى بينند خوبى درنك	Ehl-i şaykal kókudan kurtulmuş uş Durmasız hūbluğ görürler her dem uş
<b>[124a]</b>		
3471	نقش قشر علم را بگذاشتند رايت عين اليقين افراشتند	‘İlm kabuğu naqşını vazgeldiler Yağın ‘aynı sancağın yüceltdiler
3472	رفت فكر و روشنايى يافتند نهر و بحر اشنايى يافتند	Fikr gitdi buldular aydınlığı Buldular dostluğ çayını baħrini
3473	مرك كزوى جمله اندر و حشتند میکنند اين قوم بروى ريش خند	Mevt ki ürkmekdedir andan kamu ha Şağala gülmek eder bu kavm aña
3474	كس نيابد بر دل ايشان ظفر چون صدف گشتند ايشان پر گهر	Qalblerine kimse bulmaz hiç zifir Anlar oldular şedefveş pür-güher
3475	گر چه نحو و فقه را بگذاشتند ليك محو و فقر را برداشتند	Naħvi fiħhı gerçi ki terk etdiler Maħvı faħrı lākin ‘ālī tūtular

<sup>1</sup> Der kenar: Eglenmez.

<sup>2</sup> Der kenar: Renkden.

3476	تا نقوش هشت جنت تا فتست لوح دل شان را پذیرا یافتست	Sekiz cennet naqşı tā yalabıymış Çalbleri levhinde qabul bulmuş uş
3477	صد نشان از عرش و کرسی و خلا چه نشان بل عین دیدار خدا <sup>1</sup>	‘Arş u kürsden lā-mekāndan yüz nişān Ne nişān belki cemāl-i müste‘ān
3478	بر ترند از عرش و کرسی و خلا ساکنان مقعد صدق خدا	‘Ālīdirler lā-mekān ‘arş kürsüden Mevzu‘-ı şıdķında Haqq’ın sākinān

پرسیدن پیغمبر مر زید را که امروز چو نی و چون بر خاستی و جواب گفتن<sup>2</sup>

[124b]

3479	گفت پیغمبر صباحی زید را کئفا صبحت ای رفیق با صفا	Nebī uş buyurdu Zeyd’e bir şabāh Ey şafālī yār nice etdiñ şabāh
3480	گفت عبدا مؤمنا باز اوش <sup>3</sup> گفت کو نشان از باغ ایمان گر شکفت	Dedi mü’min Kul dedi yine hemān Ger açıldı iman bāğ <sup>4</sup> qanı nişān
3481	گفت تشنه بوده ام من روز ها شب نخفتستم ز عشق و سوز ها	Dedi gündüzlerde şusuz olmuşum Yanmadan ‘aşqdan gice uyumamışım
3482	تاز روز و شب گذر کردم چنان که ز اسپر بگذرد نوک سنان	Dün ü günden öyle güzer etdim uş Ki geçer mızraq ucu qalqandan uş

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Rasul-i Ekrem (a.s.m.)’in Zeyd’e: Bugün nasılsın ve nasıl kalktın? diye sorması.

<sup>3</sup> Der کنار: “اوش” O aña.

<sup>4</sup> “Gülü” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

- 3483 که از ان سو جملهٔ ملت یکيست  
Ki o semtden kamu millet birlik uş
- صد هزاران سال و يك ساعت یکيست  
Bir sa‘at yüz biñ sene birlikde hoş
- 3484 هست ازل را و ابد را اتحاد  
Var ezele ebede birlik şuhûl<sup>1</sup>
- عقل را ره نيست ز ان سوز افتقاد  
Ġayb olur yok ol tarafından ‘aqla yol
- 3485 گفت از ين ره كورۀ اوردئ بيار  
Dedi bu yoldankanı peşkeş getir
- در خور فهم و عقول اين ديار  
Bu il ‘aql u fehmine yarar getir
- 3486 گفت خلاقان می ببينند اسمان  
Dedi bu halklar görürler bu göğü
- من ببينم عرش را با عرشيان  
Ben görürüm ‘arşı ‘arş ehlin daği
- 3487 هشت جئت هفت دوزخ پيش من  
Yedi şamusunuz uçmak ön baña
- هست پيدا همچو بت پيش<sup>2</sup> شمن<sup>3</sup>  
Put-pereste putveş ‘ayân oldu tā
- [125a]
- 3488 يك بيك من می شناسم خلق را  
Bir bir añlarım kamu halkı daği
- همچو كندم من ز جو در اسيا  
Degirmende arpadan buğday gibi
- 3489 كه بهشتی كيست بيگانه كيست  
Ki yabancı kim ya cennetlik kim uş
- پيش من پيدا چو ما رو ما هيست  
Balık yılanveş ‘ayân önümde hoş
- 3490 روز زدان روم و زنك و هر گروه  
Doğma gününde siyāh Rüm her gürüh
- يَوْمَ تَبْيَضُّ وَتَسْوَدُّ وَجُوهُ<sup>1</sup>  
Çara vü beyāz bu gün olur vücüh<sup>2</sup>

<sup>1</sup> “Oğul” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Önünde.

<sup>3</sup> Der kenar: Benim önümde.

3491	پیش ازین هر چند جان پر عیب بود در رحم بود وز خلقان غیب بود	Bundan öñ ne deñli cān pür-‘ayb idi Raḥmda idi vü ḥalqdan ğayb idi
3492	أَشَقَىٰ مَنْ شَقَىٰ فِي بَطْنِي الْأُمِّ مِنْ سَمَاتِ اللَّهِ نَعْرِفُ كُلَّهُمْ	Ana ḳarnında şaḳī şaḳī olan Sīmasından biliriz küllü heman
3493	تن چو مادر طفل جان را حامله مرك درد زادنست و زلزله	Ten anaveş cān çoçuğuna ḥāmile Mevt doğurmaḳ ağrısı hem ditreme <sup>3</sup>
3494	جمله جانهای گذشته منتظر تا چگونه ز اید آن جان بَطْرُ	Cümle geçmiş cānlar olmuş muntazır Tā ne dürlü doğa ol cān baṭır <sup>4</sup>
3495	زنکیان گویند خود از ماست او رومیان گویند بس زیباست او	Ḳaralar derler o bizdendir hemān Çoḳ güzeldir derler aña Rūmiyān
3496	چون بز اید در جهان جان و جود پس نماند اختلاف بیض و سود	Çün doğa dünyāya o ten cānı ḥoş Ḳara beyāz iḥtilāfı ḳalmaz uş
<b>[125b]</b>		
3497	گر بود زنگی بر ندش زنگیان ور بود رومی بر ندش رومیان	Ger ḳara olsa alırlar zengiler Dilber olursa alırlar Rūmiler

<sup>1</sup> O günde (kıyamet günü) bir takım yüzler beyazlanacak, bir takım yüzler kararıp simsiyah olacak.(Ali İmran Sûresi:106)

<sup>2</sup> Der kenar: “Vücūh” yüzler, çehreler.

<sup>3</sup> “zelzele” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: “Baṭır” munṭazam ma‘nāsına.

3498	تا نژاد او مشکلات عالم است آنکه نازاده شناسد او کم است	Doğmasa tā ‘ālemiñ müşkilidir Ol ki añlar doğmadan ol azdurur
3499	او مگر بِنَطْرُ بُرِّ الله بود کاندرون پوست او را ره بود	Nūr-ı Hāḡ’la baḡar ola o meger Post içine yol olur aña görür
3500	اصل اب و نطفه اسپیدست و خوش لیک عکس روی رومی و جیش	Şu meni aşlı beyāzdır daḡı hoş Yüzü zıddı Rūmī’niñ lākin ḡabeş
3501	میده رنک احسن التَّقْوِيمِ را <sup>1</sup> تا با سفل میبرد این نیم را	Pek güzel taşvīre renk verir Hūdā Bu <sup>2</sup> yarısın eyletir alçağa tā
3502	این سخن پایان ندارد باز دان تا نما نیم از قطار کاروان	Geri sor tutmaz bu söz āḡir hemān Qalmayalım ḡatar kervāndan
3503	یَوْمَ تَبْيَضُّ وَتَسْوَدُّ وُجُوهُ ترك و هند و شهده گردد ز ان گروه	İş bugün yüzler ḡara beyāz olur Ol gürūhdan Türk siyāḡ meşhūr olur
3504	فاش گردد که تو کاهی یا که کوه هندویی یا ترك پیش هر گروه <sup>3</sup>	Fāş olur ki sen şamansıñ ya ki daḡ Her gürūh önünde ḡarasıñ ya aḡ
3505	در رحم پیدا نباشد هند و ترك چونکه ز اید بیندش زار و سترك	Zengi Türk raḡmda olmaz āşikār Ulu za‘īf görür anı çün doğar

<sup>1</sup> Der kenar: “Aḡsen-i taḡvīm”den murād insandır.

<sup>2</sup> “Ol” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

[126a]

3506	جمله را چون روز رستاخیز من فاش می بینم عیان از مرد و زن	Ben kıyāmet günü gibi cümleyi Er dışıden görürüm fāş ey nebī
3507	هین بگویم یا فرو <sup>1</sup> بندم نفس لب گزیدش مصطفی یعنی که بس	Bunu diyem mi ya bağlayam nefes Dudağ ışırdı nebī ya‘ni ki bes <sup>2</sup>
3508	یا رسول الله بگویم سرّ حشر در جهان پیدا کنم امروز نشر	Yā Rasūlallah ḥaşr sırrın diyem Neşri bugün dünyāda izhār edem
3509	هل مرا تا پرده ها را بردرم تا چو خورشیدی بتابد گوهرم	Çoy beni tā perdeleri yırtayım Gün gibi tā yalabıya cevherim
3510	تا کسوف اید ز من خورشید را تا نمایم نخل را و بید را	Güne benden tā tutulmağ gele hem Tā ki ḥurmayı söğüdü gösterem
3511	و انمایم روز رستاخیز را نقد را و نقد قلب امیز را	Gösterem açık kıyāmet gününü Çalp qarışmış naqd naqd-i şāfını
3512	دستها ببریده اصحاب شمال و انمایم رنگ کفر و رنگ آل	Şol taraf aşḥābı kesmiş ellerin Gösterem küfr rengin al rengi hemīn
3513	واکشایم هفت سوراخ نفاق در ضیای ماه بی خسف و محاق	Yedi münāfiğ deliklerin açam Za‘af ve ḥusūfsuz ayıñ nūrunda hem

<sup>1</sup> Der کنار: “فرو” Aşağı.

<sup>2</sup> Der کنار: “Bes” yeter.

3514	وانمايم من پلاس اشقيا	Eşkıyānıñ eski çulun gösterem
	بشنو انم طبل و کوس انبیا	Enbiyā davul kūsūñ diñletdirem
<b>[126b]</b>		
3515	دوزخ و جنّات و برزخ در میان	Ortaya cennet cehennem berzahı <sup>1</sup>
	پیش چشم کافران ارم عیان	Getirem küffār gözüne peydā aḥi
3516	وانمايم حوض کوثر را بجوش	Göstereyim cūşda ḥavz-ı kevşeri
	کاب بر روشن زند بانگش بگوش	Ki ura yüzlerine şu sem‘a <sup>2</sup> sesi
3517	واکسان که تشنه بر گردش دوند	Şusuz anlar ki yalar etrāfına
	يك بيك را وانمايم که کيند	Gösterem bir bir ki kimlerdir şehā
3518	اهل جنّت پیش چشم ز اختیار	Ehl-i cennet göz önünde bā-rızā
	در کشیده يك دگر را در کنار	Cümle çekmiş birbirini kucağa
3519	دست همدیگر زیارت میکنند	Birbiri elin muşāfḥa eder
	از لبان هر بوسه غارت میکنند	Dudaqlardan būseler yağma eder
3520	گر شد این گوشم زبا نك آه آه	Āh sesinden şaḡır oldu kulaḡım
	از خسان و نعره و احسرتاه	Ḥasretā āvāzından alçaqlarıñ <sup>3</sup>
3521	این اشارتهاست گویم از نضول	Derinden derim bu işāretleri
	ليك می ترسم ز ازار رسول	Qorqarım nebī āzārından velī

<sup>1</sup> Der kenar: “Berzah” mevt gününden rüz-ı ḥaşre dek vāki‘ olan zamān.

<sup>2</sup> Der kenar: Kulağa.

<sup>3</sup> Der kenar: Vezni için “خسان” lafzı teḡaddüm etmiştir “از نعره و احسرتای خسان” taḡdīrindedir.

3522	همچنین میگفت سر مست و خراب داد پیغمبر گر بیانش بتاب	Buncılayın dedi başı mest h̄arāb Verdi nebī yaqasın bükmeḵ bitāb
3523	گفت هین درکش که اسبت گرم شد عکس حق لا یستحی زد شرم شد	Dedi şaḵın çek atñ ki kızdı hā Ḥaḵ utanmaz urdu ‘aks gitdi ḥayā
[127a]		
3524	اینه تو جست بیرون از غلاف ایینه و میزان کجا گوید خلاف	Ṭaşra z̄arfdan <sup>1</sup> şıçradı āyineñ uş Gözgü mīzān ḵanda yalan söyler uş
3525	ایینه و میزان کجا بندد نفس بهر ازار و جفای هیچ کس	Ḷanda baḡlar gözgü terāzi demi <sup>2</sup> Kimse āzārı cefāsıçün aḥi
3526	ایینه و میزان محکهای سنی گرد و صد ساله تو خدمت میکنی	Ayna mīzān ‘ālī miḥeklerdürür İki yüz yıl ḥizmet etseñ aña ger
3527	کز برای من بپوشان راستی بر فزون بنما و منما کاستی	Ki benimçün doğruluḡu ört deseñ Göster artık eksigi gösterme sen
3528	اوت گوید ریش و سبلت بر مخند ایینه و میزان و آنکه ریو و بند	Sañ der gülme bıyıḡa şaḵala Gözgü mīzān ḥīle andan şoñra ha
3529	چون خدا ما را برای آن فراخت تا بما بتوان حقیقت راشناخت	Çün bizi yüceltdi anıñçün Ḥüdā Bizle Ḥaḵḵ’ı añlamak mümkün ola

<sup>1</sup> Der kenar: Ḷından.

<sup>2</sup> Der kenar: Nefslerini baḡlamaz ya‘ni doğru söyle.



3530	این <sup>1</sup> نباشد ما چه ارزیم ای فلان	Olmasa niye degeriz ey kişi <sup>2</sup>
	کی شویم ایین روی <sup>3</sup> نیکوان	Çaçan oluruz iyiler gözğüsü
3531	لیک در کش در بغل ایینه را	Çek velâkin kıltuğa âyineyi
	کز تجلی کرد سینا سینه را	Ki tecellîden Tûr etdi Sînâ'yı
3532	گفت اخر هیچ کنجد در بغل	Dedi âhir hiç şığar mı kıltuğa
	افتاب حق و خورشید ازل	Âfitâb-ı Hâk ezel güneşi ya
<b>[127b]</b>		
3533	هم دغل را هم بغل را بر درد	Yırtar o kıltuğu kılpı cümle bil
	نی جنون ماند ببیشش نی خرد	Ne cünûn kıılır önünde ne 'aql
3534	گفت يك اصبع چو بر چشمی نهی	Dedi bir parmağı bir göze kıosañ
	بیند از خورشید عالم را تهی	'Âlemi boş göre günden o heman
3535	يك سر انگشت پرده ماه شد	Oldu bir parmak ucu mâh perdesi
	وین نشان ساتری شاه شد	Oldu hâk settârlığıññ nişanı
3536	تا بیوشاند جهانرا نقطه <sup>4</sup>	Orta bir noқта cihâñı tâ şehâ
	مهر گردد منکسف از سقطه <sup>5</sup>	Gün ola bir çizgiden bî-nûr hâ
3537	لب ببند و غور دریا می نگر	Bağla dudak deryâññ dibini gör
	بحر را حق کرد محکوم بشر	Eyledi Hâk bahri nâs hükümünde gör

<sup>1</sup> Der kenar: Bu.

<sup>2</sup> "Felan" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>3</sup> Der kenar: Yüzü.

3538	همچو چشمهٔ سلسبیل و زنجبیل هست در حکم بهشتیٔ جلیل	Selsebîl vü zencebîl çeşmesiveş ‘Âlî cennetligiñ emrinde oldu hoş
3539	چار جوی جنّت اندر حکم ماست این نه زور ما ز فرمان خداست	Hükümümüzde cennetiñ dört ırmağı Zorumuz degil bu Hâk emri ahi
3540	هر کجا خواهیم داریمش <sup>1</sup> روان همچو سحر اندر مراد ساحران	Çanda dilesek aķıcı ıtatarız Sihrveş sâhir murâdında çü biz <sup>2</sup>
3541	همچو این دو چشمهٔ چشم روان هست در حکم دل و فرمان جان	Aķıcı bu iki göz çeşmesiveş Oldu qalb hükümünde cân emrinde hoş
[128a]		
3542	گر بخواهد رفت سوی زهر مار ور بخواهد رفت سوی اعتبار	Zehr-i mâr semtine gide istese İ‘tibâr semtine gide dilese
3543	گر بخواهد سوی محسوسات رفت ور بخواهد سوی ملبوسات رفت	Hîslenenler semtine ister gide Semt-i esvâblara gide istese
3544	گر بخواهد سوی کلیات راند ور بخواهد حبس جزویات ماند	Küllîler semtine sürer istese Cüz’îler hâpsinde qala istese
3545	همچنین هر پنج حس چون ناره بر مراد و امر دل شد حاره	Buncılayın lüleveş her beş his uş Oldu aqar qalb murâdı üzre hoş

<sup>1</sup> Der کنار: Anı.

<sup>2</sup> “Sâhir elinde sihr-veş ederiz” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3546	هر طرف که دل اشاره کرد شان میر و دهر پنج حس دامن کشان	Qalb işāret istese olara ne yaña Beş his etek çekerek gide aña
3547	دست و پادر امر دل اندر ملا همچو اندر دست موسی آن عصا	Emr-i qalbde halk içinde el ayak Müsi elinde ‘aşā gibi o baq
3548	دل بخواهد پادر اید ز و بر قص یا گریزد سوی افزونی ز نقص	Qalb diler rakşa gelir andan ayak Ya kaçār noqşāndan artıqlığa çaq
3549	دل خواهد دست اید در حساب با اصابع تا نویسد او کتاب	Qalb diler ise hisāba gelir el Tā ki parmaqlarla kitāb yaza el
3550	دست در دست نهانی مانده است او درون تن را برون بنشانده است	Bir gizli elinde el el qalmışdurur O iç teni taşrada dikmişdürür
<b>[128b]</b>		
3551	گر بخواهد بر عدو ماری شود ور بخواهد بر ولی یاری <sup>1</sup> شود	Ger dilerse düşmana bir mār olur Ve eger dilerse dosta yār olur
3552	گر بخواهد کفچه <sup>1</sup> در خورد نی ور بخواهد همچو گرز ده منی	Dilese ta‘āmda bir kepçe olur Dilese on baţman o bir gürz olur
3553	دل چه میگوید بدیشان ای عجب طرفه وصلت طرفه پنهانی سبب	Qalb ne söyler cümle anlara ‘aceb Turfā vuşlat ‘ucbe bir gizli sebeb

<sup>1</sup> Der kenar: Bir.

3554	دل مگر مهر سلیمان یا فتست که مهار پنج حس بر تا فتست	Çalb Süleymān mührü bulmuşdur meger Ki havās ḥamse yuların бүker
3555	پنج حسّی از برون میسور او پنج حسّی از درون مأمور او	Beş ḥis anıñ taşradan maḥkūmudur Beş ḥis içerden anıñ ma'mūrudur
3556	ده حسست و هفت اندام دگر آنچه اندر گفت ناید می شمر	Ḥiss ondur ğayrı a'zā hem yedi Şay anı ki söze gelmez yā aḥi
3557	چون سلیمانی دلا در مهتری بر پری و دیو زن انکشتری	Çün Süleymān'sıñ ululukda göñül Dīve perīye mühr ur zabt kıl
3558	گر درین ملکیت بری باشی ز ریو خاتم از دست تو نستاند سه دیو	Ḥīleden olsuñ biri bu mülkde ger Alamaz üç dīv eliñden mührü gör
3559	بعدزان عالم بگیرد اسم تو دو جهان محکوم تو چون جسم تو	Tuta andan şoñra nāmıñ 'ālemi Dü cihān maḥkūm ola cismiñ gibi
<b>[129a]</b>		
3560	ور ز دستت دیو خاتم را ببرد پادشاهی فوت شد بختت بمرد	Ger eliñden dīv eyletdi mührü ha Baḥtıñ oldu oldu şāhlık fevt ha
3561	بعدزان یا حسر تا شد یا عباد بر شما مختوم تا <sup>1</sup> یَوْمَ التَّنَادِ	Oldu ḥasret şoñu lākin yā 'ibād Size mahmūr oldu tā yevme't-tenād

<sup>1</sup> Der kenar: “یَوْمَ التَّنَادِ” Çağırışmaq günü ya'ni maḥşer günü.

3562	ور تو دیو خویشتن را منکری از تو را زوو ایینه جان کی بری	Kendi dīviñe eger münkirseñ in Gözü mīzāndan kaçan cān iltesiñ
	قصهٔ متهم کردن غلامان لقمن را که میوه هایی که آوردیم لقمن خورد <sup>1</sup>	
3563	بود لقمان پیش خواجهٔ خویشتن در میان بندگانش خوارتن	Loğmān efendisi önünde idi Kullar ortasında ħor bir ten idi
3564	میفرستاد او غلامان را بیاغ تا که میوه اردش بهر فراغ	Bāğa gönderdi gulāmların o ha Rāhat için getireler mīve ta
3565	بود لقمان در غلامان چون طُفیل پر معنی تیره صورت همچو لیل	Loğmān anlarda bebek gibi idi Dolu ma‘nā yüz donuğ gice gibi
3566	آن غلامان میوه های جمع را خوش بخورد نداز نهیب طمع را	Ol köleler hem kamu mīveleri Yediler ħama‘ hücumundan eyi
3567	خواجه را گفتند لقمن خورد آن خواجه بر لقمن ترش گشت و گران	Dediler Loğmān yedi ħoca anı Loğmān’a oldu ağır ekşi yüzü
[129b]		
3568	چون تفحص کرد لقمن از سبب در عتاب آن خواجه اش بکشاد لب	Çün sebebden eyledi Loğmān su’āl Açdı ta‘zīre dudak ħoca o ħāl

<sup>1</sup> Kölelerin, Hz. Lokman’ı “meyveleri Lokman yedi” diye suçlaması.

3569	گفت لقمن سیداً پیش خدا بندهٔ خاُن نباشد مرتضی	Dedi Loḳmān ḥaḳ önünde seyyidā <sup>1</sup> Ḥā'in ḳul müstaḥsen olmaz ebeden
3570	امتحان را کارفرما ای کیا شربت را نش بده بهر نما <sup>2</sup>	İmtihāna iş buyur ey ulu hoş Sorma şerbeti görünmekçün ver uş
3571	امتحان کن جمله ما نرا ای کریم سیر مان درده تو از آب حمیم	İmtihān et bizi cümle ey kerīm Bizi doyur ver şıcaḳ şudan doyum
3572	بعذران ما را بصحرای گلان تو سواره ما پیاده می دوان	Ba'de'z-zan bizi büyük ovaya hem Biz yaya sen atlı yaldır ey dedem
3573	آنگهان بنگر تو بد گردار را صنعهای کاشف الا سرار را	Ol vaḳtde baḳ kötü 'amelliye Sırlar açıcı Ḥüdā'nıñ şun'una
3574	گشت خواجه ساقی از آب حمیم مرغلامانرا و خوردند آن ز بیم	Ḥoca ḳaynar şudan oldu bir şāḳī Ḳullara ḳorḳudan içdiler anı
3575	بعذران می راند شان در دشتها می دویدند آن نفر تحت و علا	Şoñra sordu anları şahrālara Yeldi ol asker yukārı aşaḡa
3576	قی در افتادند ایشان در عنا آب می آورد زیشان میوه ها	Ḳusmaḡa düşdüler anlar rence ten Şu olardan mīve getirdi heman

<sup>1</sup> Der kenar: "Seyyidā" ey efendim!

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

[130a]

- 3577 چونکه لقمن را بر امد قی ز ناف  
می بر امد از در و نش آب صاف  
Göbeginden geldi kay Loḳmān'a çün  
Duru şu çıḳdı<sup>1</sup> içinden büsbütün
- 3578 حکمت لقمن چو داند این نمود  
پس چه باشد حکمت ربّ الوجود  
Ḥikmet-i Loḳmān bu göstermegi bile  
Varlığıñ Rabb-i ḥikemī ne ola
- 3579 یَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ كُلُّهَا<sup>2</sup>  
بَانَ مِنْكُمْ كَامِنٌ لَا يُسْتَهَى  
Bugün sırlar cümlesi 'ayān ola  
Sizden istenmez bāḫın beyān ola
- 3580 چون سَفُوا مَاءً حَمِيمًا قَطَعَتْ  
سَيَّرَتِ الْأَسْتَارَ مِمَّا أَفْضَحَتْ  
Issı şu içireler çün kesile  
Bağırsak perdesi rüsvāylıḳdan ah
- 3581 نار ز آن امد عذاب کافران  
تا حجر را نار باشد امتحان  
Geldi kāfirlere od andan 'azāb  
İmtihān ola ṭaşa od tā-be-tāb
- 3582 آن دل چون سنک ما را چند چند  
نرم گفتیم و نمی بذرفت پند  
Ṭaş gibi o ḳalbimize niçe çend  
Söyledik yumuşak ḳabül etmedi pend
- 3583 ریش بد را داروی بد یافت رک  
مرسر خر را سزد دندان سک  
Buldu damar bed-'ilāc bed-yaraya  
Kelp dişi ḥar başına lāyık ola
- 3584 الْحَبِيثَاتُ لِلْحَبِيثِينَ<sup>3</sup> حُكْمَتُ اسْت  
زشت را هم زشت چفت و بابت است  
Çirkine hem çirkin eş bābetdürür

<sup>1</sup> "Geldi" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> "Gizliliklerin çıkacağı gün" (Tārık sūresi:9)

<sup>3</sup> "Kötü kadınlar kötü erkeklere"(Nur sūresi:26)

3585	پس تو هر چفتی که میخواهی برو محو هم شکل و صفات او بشو	Yürü her çifti ki istersin oğul Maḥvı şıfatdaşı şekldaşı ol
[130b]		
3586	نور خواهی مستعد نور شو دور خواهی خویش بین و دور شو	Nūr dilerseñ müste‘idd-i nūr ol Dūr dilerseñ ḥod-bīn olub dūr ol
3587	نور خواهی مستعد نو بگیر محو او باشو صفات او پذیر <sup>1</sup>	Nūr dilerseñ ṭut cedīd bir müste‘id Ol anıñ maḥvı şıfātın ḳabūl et
3588	ور رهی خواهی از ین سجن خرب سر مکش از دوست و اسجد و اقتراب	Ger ḥarāb zindāndan isterseñ ḥalāş Ol yaḳīn ḳıl secde dostdan çekme baş
3589	این سخن پایان ندارد خیز زید بر براق ناطقه بر بند قید	Ṭutmaz encām bu söz ey Zeyd ḳalkḳ hemīn Nātıḳa burāḳına bend baḡla bīn
	بقیة قصه زید رضی الله عنه <sup>2</sup>	
3590	ناطقه چون فاضح امد عیب را می دراند پردهای غیب را	‘Aybı rüsvāy edici söz geldi çün Yırtar o ḡayb perdelerini bütün
3591	غیب مطلوب حق امد جند گاه <sup>3</sup> این دهلزن را بران بر بند راه	Cenk demi ḡayb geldi maṭlūb Rabb’ine Sor bu davul-zeni yol derbendine

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Zeyd Radiallahu Anh’ın hikayesinin kalanı.

<sup>3</sup> Der kenar: “Çünd-gāh” ‘asker vaḳti “cenk demi” ile ta‘bīr olundu.



3592	تك مران درکش عنان مستور به هرکس از پندار خود مسرور به	Sorma çapqın çek yular mestür iyi Kendi zannından her er mesrür iyi
3593	حق همی خواهد که نومیدان <sup>1</sup> او زین عبادت هم نگردانند رو	Dā'im ister Haq ki anıñ me'yūsları Yüz çevirmeye bu kulluqdan beri
<b>[131a]</b>		
3594	هم مشرف در عبادتهای او مشتغل گشته بطاعتهای او <sup>2</sup>	Hem anıñ kulluqlarında pür-şeref Meşgūl olmuş t̄a'atine her taraf
3595	هم بامیدی مشرف میشوند چند روزی در رکابش میدوند	Hem müşerref olalar ümmīd ile Nice günler hem rikābında yeke
3596	خواهد آن رحمت بتابد بر همه بر بد و نیک از عموم مرحمه	Cümleye rahmet yalabıtmak diler Yeg kötü merhūm umūm üzreydiler
3597	حق همی خواهد که هر میر و اسیر با رجا و خوف با شنند و خذیر	Da'im ister Haq ki beg ister hacı Olalar hūvf u ricāda qorqucu
3598	این رجا و خوف در پرده بود تا پس این پرده پرورده شود	Bu ricā bu hūvf olur perdede hoş Perde ardında ola tā beslenmiş uş
3599	چون دریدی پرده کو خوف و رجا غیب را شد کرّ و فرّی برملا	Perdeyi yırtdıñ qanı hūvf u ricā Oldu halqda gayba nūr t̄aqtat şehā

<sup>1</sup> Der kenar: "نا امیدان"

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3600	بر لب جو برد ظئی يك فتی که سلیمانست ماهی گیر ما	Çay başındabir yigit eyletdi zan Ki balık tutan Süleymān bize ŧen <sup>1</sup>
3601	گر و یست این از چه فردست و خفیت ور نه سیمای سلیمانیش چیست	Gizlice yalnız neden bu ger odur Yoħsa ŧulṭānlık ‘alāmeti nedir
3602	اندرین اندیشه می بود اود و دل تا سلیم گشت شاه مستقل	Bu fikrde o mütereddid idi Tā Süleymān müstaṭıl ŧāh olduydu
<b>[131b]</b>		
3603	دیو رون از ملك و تخت او گریخت تیغ بختش خون آن شیطان بریخت	Mülk ü tahtından denī dīv kaçdı çün Dökdü bahtı kılıcı o ŧeyṭān ṭanın
3604	کرد در انگشت خود انگشتری جمع امد لشکر انس و پری	Etdi kendi parmağına yüzüğü Cem‘ geldi ins ü perī ‘askeri
3605	امد ندا زبهر نظاره رجال در میانشان آنکه بد صاحب خیال	Geldiler nezzāre ecličün ricāl Ortada o ki idi ŧāhib-ḩayāl <sup>2</sup>
3606	چون در انگشنتش بدید انگشتری رفت اندیشه و گمانش <sup>3</sup> یکسری	Gördü anıñ parmağında mührü çün ŧübhesi fikri anıñ gitdi bütün

<sup>1</sup> Der کنار: ḩāzret-i Süleymān’ı terbiyet için Allah tea‘la mührü bir dīve verib Süleymān zarūrī gelib balık avını kār etdikde bir yigit zan ile anı bildiđi gibidir. Ya‘ni Süleymān ise bu yalnızlık nedir yoħsa degil ise bu Süleymān sīmāsı nedir gūyā demek ister ki aña beñzer kimse yođdur.

<sup>2</sup> Der کنار: “ŧāhib-ḩayāl” muḩaddem ki yigitdir ki ŧübhelendi idi gördü ŧübhesi ḩal oldu.

<sup>3</sup> Der کنار: Bir baş.

3607	وهم آنگاهست کو پوشیده است این تحرّی از پی نادیده است	O vaqt uruntu k'o ortlmşdır o Arama orlmeyen iındr amu
3608	شد خیال غاب اندر سینه زفت چونکه حاضر شد خیال او برفت	ri oldu albde g'ibden ayl unki hzır ola gitdi o ayl
3609	گر سمای نور بی باریده نیست هم زمین تاربی بالیده نیست	Degildir nr gg ger yadırmamış arag ar hem degil bytmemiş
3610	بومنون بالغیب میباید مرا ز ان بیستم روزن فانی سرا	Baa gerek y'minne bi'l-ayb dedim Fn ev revzenin <sup>1</sup> andan baladım
3611	گرچه هست اظهار کرد ناز کمال می رهند جانها را از خیال <sup>2</sup>	Geri var kemlden ihr eylemek urtarır cnları aylden o tek
[132a]		
3612	لیك يك در صد بود ایمان بغیب ننك دان و بگذ را زتردید <sup>3</sup> و عیب <sup>4</sup>	ayba mn lk yzde bir olur ayb bil terdd  'aybdan ge n'olur
3613	چون شکافم اسمانرا در ظهور چون بگویم هل تری <sup>1</sup> فيها فطر <sup>2</sup>	n zhr etmede gg yararım alelin grr ms nice derim

<sup>1</sup> Der kenar: "Revzen" pencere.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevln Mzesi Nu. 51'deki nshada yok.

<sup>3</sup> Der kenar: "Terdd" şek  şbhe.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevln Mzesi Nu. 51'deki nshada yok.

3614	تا درین ظلمت تحرّی کسترند هر کسی روجا نبی می اورند	Tā bu zullmetde taḥarrī yaddılar Her kişi bir semte yüz götürdüler
3615	مدّ تی معکوس با شد کارها شخنه را دزد آورد بر دارها	Bir zamān ma‘kūs olur işler tayı Dāra hırsız getirir şubaşayı
3616	تا که بس سلطان عالی همّتی بنده خود اید مدّتی	Tā ki çok ‘ālī hem şāhlar hemān Kendi ḳulu ḳulu gelir bir zamān
3617	بندگی در غیب آید خوب و کش حفظ غیب اید در استعباد خوش	Ġayba ḳulluḳ hūb u güzel gele hoş Ḳulluḳ etmekte gelir ğayb hıfzı hoş
3618	کو که مدح شاه گوید پیش او تا که در غیبت بود او شرم رو	Ki o ki şāh medḥin önünde diye <sup>1</sup> Tā ki ğırbetde utanıcı yüzlü ola
3619	قلعه داری کز کنار مملکت دور از سلطان و سایه سلطنت	Ḳal‘a tutucu kenār-ı mülkde baḳ Saltanat zıllinde sulṭāndan ırāḳ
3620	پاس دارد قلعه را از دشمنان قلع نفر و شد بمال بی گران	Hıfz tuta ‘adüvlerinden ḳal‘ayı Şatmaya ḥadsiz māl ile ḳal‘ayı
<b>[132b]</b>		
3621	غائب از شه در کنار ثغرها همچو حاضر او نگه دارد وفا	Şāhdan ğā’ib kenār-ı serḥadde o Tuta vefāyı hıfz ḥāzırveş o

<sup>1</sup> “Ede” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

3622	پیش شه او به بود از دیگر ان که بخذمت حاضر ند و جانفشان	Şāh önünde iyi olur ğayrıdan Ki hāzır hızmette cān şaşar heman
3623	پس بغیبت نیم ذره حفظ کار به که اندر حاضر ی زان صد هزار	Ġaybda nīm-i zerre iş hıfz etme pes Eyi ki hāzırda yüz biñ ede kes
3624	طاعت و ایمان کنون محمود شد بعد مرک اندر عیان مردود شد	Tā‘at īmān şimdi maqbūl oldu uş Ba‘d-ı mevt izhārda merdūd oldu uş
3625	لیک یک در صد بود ایمان بغیب نیک دان و بگذ راز تزویر و عیب <sup>1</sup>	Ġayba īmān līk yüzde bir olur İyi bil ğaybdan yalāndan geç n’olur
3626	چنکه غیب و غآب و روپوش به پس دهان بر بند لب خاموش به	Çünkü ğayb ğā’ib niķāblı iyi baķ Pes aķız bağla iyi hāmūş dudak
3627	ای برادر دست و ادار از سخن خود خدا پیدا کند علم لدن	Yā aķı sözden geri tüt eli hā Āşikār ede ledün ‘ilmin Hüdā
3628	پس بود خورشید را رویش گواه ای شئی اعظم الشاهد <sup>2</sup> الیه	Şemse çün vechi olur şāhid şehā Şāhidiñ ulusu ķangı şey Hüdā
3629	می بگویم چون قرین شد در بیان هم خدا وهم ملک هم عالمان	Ben derim oldu beyāna çün yaķın Hem melek hem Hāķ hem ‘ālimler ğüzīn

[133a]

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> “Allah’tan daha büyük şahit kimdir.”(Enam sūresi:19)

3630	يَشْهَدُ اللهُ وَالْمَلَكُ وَاهْلُ الْعُلُومِ إِنَّهُ لَا رَبَّ إِلَّا مَنْ يُدُومُ	Şahâdet eder melek Hâk ehl-i ‘ilm Rabb yok ancak dâ’im olan Hâk şehim
3631	چون گواهی داد حق که بود ملک تا شود اندر گواهی مشترک	Hâk şâhidlik verdi çün kim ola melek Tâ ola şâhidlige o müşterek
3632	زانکه شعشاع ظهور افتاب بر نتابد چشم دلہای خراب	Zîrâ gün zuhûrunuñ lem‘ânına Hem harâb kalb gözü dayanmaz yine
3633	چون خفاشی کو تف خورشید را بر نتابد بکسلد امید را	Yarasa gibi ki gün ıssısına Dayanamaz üzer ümmîdin yine
3634	پس ملاک را چو ما هم یاردان جلوه گر خورشید را بر اسمان	Biz gibi melekleri pes yâr bil Gökde cilve edici şemse oğul
3635	کین ضیا ما ز افتابی یا فتیم چون خلیفه بر ضعیفان تا فتیم	Ki bu nûru biz güneşden bulmuşuz Za‘îfe hâlıfeveş yalabmışız
3636	ماه نو یا پنج روزه یا که بدر مرتبه هر یک بود بر نور قدر	Yeñi ay beş günlücek yaya bedr Her biri rütbesi nûr kâdrince olur
3637	ز اجنحه نوری ثلاث اورباغ بر مراتب هر ملک را آن شعاع	Nûra mensûb perr u bâldan üç ya dört Her melege nûru rütbe üzre tut
3638	همچو پرهای عقول انسیان که بسی فرقت شان اندر میان	İnsân ‘aқılları kanâdlarıveş Ortada çok anlara fark var uş

[133b]

3639	پس قرین هر بشر در نیک و بد آن ملک باشد که ماندش بود	Yegde bedde her âdem yaķîni pes O melek olur ki mişli ola pes
3640	چشم اعمش نور خور چون بر نتافت اختر او را شمع شد تا ره بیافت	Kör göze gün nûru yalabımsa <sup>1</sup> Yıldız aña mum olur tâ yol bula
3641	واعمشى کو ماه را هم بر نتافت اختر اندر رهبرى بروی <sup>2</sup> نتافت <sup>3</sup>	Ay'a ki kör gözgücü yetmeye tâ Yıldız rehberlige kâdir olmaya
3642	گفت پیغمبر که اصحابی نجوم ره روانرا شمع و شیطان را رجوم <sup>4</sup>	Hem nebî buyurdu aşhâbım nücüm Şeytâna taş yol gidicilere mûm
3643	هر کسی را گر بدی آن چشم و زور کو گر فتی ز افتاب چرخ نور	Kim ki olaydı o kuvvet o göz Gök gününden nûr tutaydı o henüz
3644	کی ستاره حاجتستی ای دلیل که بدی بر نور خورشیدآن دلیل	Kaçan hâcet idi yıldız ey zelîl Ki o gün nûruna olaydı delîl
3645	هیچ ماه و اختری حاجت نبود که بود بر افتابی او شهود <sup>5</sup>	Yıldıza Ay'a hâcet olmaz idi Ki ola gün nûrunuñ o vâķıfı

<sup>1</sup> Der kenar: "A'maş gözü" za'if ki bir vechle güneşe bakamaz.

<sup>2</sup> Der kenar: Aña.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Der kenar: Recm muṭlaq taş degildir muṭlaq taşın adı sengdir ammâ bu maḥâlde taşdan murâd recm için atılan taşdır ve zen için ihtîşâr olundu cümle ehline ma'lûmdur.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3646	ماه ميگويد بخاك و ابر و في <sup>1</sup>	Fey'e hāke buluda der ay bunu
	من بشر بودم ولي يوحى الـ	Ādem olsam baña vaḥy olur velī
3647	چون شما تا ريك بودم در نهاد	Siz gibi qarağū olsam ṭab'de
	وحى خورشيدم چنين نوري بداد	Böyle nūr verir mi gün vaḥyi baña
<b>[134a]</b>		
3648	ظلمتي دارم بنسبت باشموس	Zulmeti şemslere nisbet ṭutarım
	نور دارم بهر ظلمات نفوس	Nefsler zulmetine nūr ṭutarım
3649	زان ضعيفم تا تو تا بي اوري	İnceyim andan tā ṭāqat getiresiñ
	که نه مرد افتاب انوري	Ki münevver şemsin eri degilsin
3650	همچو شهد و سر که بر هم تافتم	Sirke bal gibi qarışdım bir yere
	تا سوی رنج جگر ره يافتم	Buldum uş yol tā ciger 'illettine
3651	چون زعلت وارهیدی ای رهین	Dertden ey maḥbūs çü kırtulduñ açık
	سر که را بگذار می خور انگبین	Bal ye terk et sirkeyi seyrāna çık
3652	تخت دل معمور شد پاک از هوا	Hevādan pāk ma'mūr olsa taḥt-ı dil
	بروی <sup>2</sup> الرّحمن علی العرش اسوی	Nūr-ı Hāq 'arş üzre lafzen aña bil

<sup>1</sup> Der kenar: "Fey (فی)" şemsiñ felekde kıubbeye gelmesinde bir hāletdir ki 'ilm-i cüz'iyatda aña "fey" derler hattā fey-i zevāl geçer vaqt-i zühür duḥūl eder.Tafşili budur ki feyy bi'l-fetḥu't-teşdid dönmecek cev' ma'nāsına vü zevāl vaqtinde olan gölge zıll ma'nāsına cem'i "efyā' vü feyū" degildir vü ṭulū'da zevāle dek zıll derler ve zevālden gürūba dek feyy derler.

<sup>2</sup> Rahman olan Allah arşa istiva etti.(Taha Sûresi:5)



3653	حکم بر دل بعد ازین بی واسطه	Ba‘de’z-zin albe hm b-vsta
	حق کند چون یافت دل این رابطه	Ede H un buldu bu alb rbta
3654	این سخن پایان ندارد زید گو	Syle Zeyd’e utmaz encm sz ai
	تا دهم پندش که رسوایی محو	Pend verem t ki isteme rsvyıı
3655	نیست حکمت گفتن این اسرار را	Hkmet olmaz sylemek bu sırları
	چون قیامت میرسد اظهار را <sup>1</sup>	ıymet erie izhra ai
3656	زید را اکنون بیابی گر گریخت	Zeyd’i ger adıysa bula mısn bu hl
	جست از صفّ نعال و نعل ریخت	ırad pabuc afından dkd nl
<b>[134b]</b>		
3657	تو که باشی زید هم خود را نیافت	Sen kim olasıñ Zeyd kendin bulmad
	همچو اختر که بد و خورشید تافت	Yıldız-s ki aa gn yalabıyd
3658	نی از و نقشی بیابی نی نشان	Ne na bulasıñ andan ne nin
	نی کهی یا بی برای <sup>2</sup> کهکشان	Ne aman ekici iun bir aman
3659	شد حواس ناطقه تابان ما	Lem‘alı nu hissimiz oldu temz <sup>3</sup>
	محو نور و دانش سلطان ما	hımız ‘ilm-i nrunuñ mav z

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevln Mzesi Nu. 51’deki nshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar: “کهکشان” aman ekici ki Trk’de aman urusu derler gkyznde bir kenrdan bir kenra varınca bir beyz ‘almetdir bulut gibi ve iinden gyet o yıldızlar grnr.

<sup>3</sup> “Oldu yalabıcı hisler nrumuz” üzeri izilerek dzeltilmi.

3660	حسّها و عقله‌اشان در درون موج در موج لدّینا مُحضَرُونَ	İçde anlar h̄isleri ‘aқılları Mevc mevc қатımda H̄aқ h̄azır dedi
3661	چون شب امد باز و قت بارشد انجم پنهان شده بر کار شد	İzn vaқti oldu şeb geldi yine Gizli olan yıldız oldu işde tā
3662	بیهشان را و ادهد حق هو شها حلقه حلقه حلقها در گوشها	Verir <sup>1</sup> ‘aқılsızlara H̄aқ ‘aқl geri H̄alkalar gūşlarda <sup>2</sup> h̄alka h̄alka o
3663	پای کو بان دست افشان بر ثنا ناز نازان رَبَّنَا أَحْيَيْتُنَا	Pāy dögücü el şaçıcı vaşfda Nāzile der bizi diriltidiñ Rabbenā
3664	آن جلود و آن عظام ریخته فارسان گشته غبار انگیخته	Ol dökülmüş deriler kemikler uş Cündi <sup>3</sup> olmuş toz қoparmış қamu hoş
3665	جمله ارند از عدم سوی وجود در قیامت هم شکور و هم کنود	Hep ‘ademden varlıға getireler Maşşere şükr edici ‘inādcı ger
<b>[135a]</b>		
3666	سر چه می پیچی کنی نادیده در عدم ز اول نه سر پیچیده	Baş ne бүkdüñ görmediklik eylediñ ‘Ademe evvel ne başıñ бүkmediñ
3667	در عدم افشرده بودی پای خویش که مرا که بر کند از جای خویش	Ayağıñ ‘ademde şaçmışdıñ şehā Kendi yerimden beni kim қopara

<sup>1</sup> “-di” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: “H̄aқla be-gūş” bahşi yuқarıda geçmişti.

<sup>3</sup> Der kenar: “Cündi” ‘askere, cenge mensüb demekdir gалағ-ı meşhūru “cindi”dir.

3668	می نبینی صنع ربّانیت را که کشید او موی پیشانیت را	Şan‘-ı Mevlā’ı <sup>1</sup> saña görmez misiñ Çekdi alnıñ saçını o gör hemİN
3669	تا کشیدت اندرین انواع حال که نبودت در گمان و در خیال	Dürlü dürlü hāllere çekdi seni Zann hayālda yoğdu saña her biri
3670	آن عدم او را همیشه بنده است کارکن دیوا سلیمن زنده است	Dāi’mā aña o ‘adem bendedir İşle iş ey dīv Süleymān zindedir
3671	دیو میسازد <sup>2</sup> جفان گالجواب زهره نی تا دفع کوید در جواب	Havzlar gibi şahanlar dīv düze Ödü yok cevābda tā def’in diye
3672	خویش را بین <sup>3</sup> چون همی لرزی زبیم مر عدم را نیز لرزان دان مقیم	Kendiñi gör kırkıdan ditresıñ uş Bil muķīm ditrer ‘ademe daħı uş
3674	ور تو دست اندر مناصب میزنی هم زترسست آن که جانی می کنی	El urasıñ ger münāsib içresin Cān qazarsıñ kırkıdandır o heman
3675	هر چه جز عشق خدای احسن است گر شکر خواریست آن جان کندن است	Her ne gökçek Hakk’ıñ ‘aşkı ğayrıdır Ger şükr yemektir o cān qazmadır

[135b]

3676	چیست جان کندن سوی مرک امدن دست در آب حیاتی نازدن	Cān qazmaq ne ölüme gelmedir Āb-ı hayāta elin urmamadır
------	---	--

<sup>1</sup> “Rabbānī” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Şeytan, havuzlar gibi çanak yapmada(Sebe Sûresi:13)

<sup>3</sup> Der kenar: Nice.

3677	خلق راد و دیده در خاک و ممات صد گمان دارند در اب حیات	Halkıñ iki gözü Hāk'da ölmeye Āb-ı hayātda tutar yüz şübhe tā
3678	جهد کن تا صد گمان گردد نود شب بر و ور تو بخسبی شب رود	Cehd kıl yüz şübhe tā doksan ola Gice git ger sen uyursañ şeb gide
3679	در شب تا ریک جو آن روز را بیش کن آن عقل ظلمت سوز را	İste qaragū gicede ol günü Artık et zulmet yaqıcı 'aqlıñı
3680	در شب بد رنگ بس نیگی بود آب حیوان چفت تا ریکی بود	Kötürekli şebde çok iylik olur Āb-ı hayāt zulmetiñ <sup>1</sup> çifti olur
3681	سر ز خفتن کی توان برداشتن با چنین صد تخم غفلت کاشتن	Kaçan baş kaldırma mümkün uyhudan <sup>2</sup> Böyle yüz gaflet toħmun ekmeyle sen
3682	خواب مرده لقمه مرده <sup>3</sup> یا رشد خواجه خفت و دزد شب در کار شد	Nevm meyyit loħma ölü oldu yār Hoca nāi'm uğru işde oldu yār
3683	تو نمیدانی که خصمانت کیند ناریان خصم وجود خاکیند	Sen bilemezsiñ ki haşmıñ kimler Hākiler cismine haşm nāriler
3684	نار خصم آب و فرزندان اوست همچنان که آب خصم جان اوست	Od şuyuñ haşmı hem evlādlarıñıñ Şöyle ki haşm-ı cānıdır şu anıñ

<sup>1</sup> "ile" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: "Ölü uyhusu" daħi çok vü ağır uyhudan 'ibāretidir.

<sup>3</sup> Der kenar: "لقمه مرده" Loħma ölü, bu ta'bır mübālağada isti'māl olunur Türkî'de bir şeyi'n büyüklüğünü murād edib "be hey qardaş bu bir qoca ölü qalkar mı?" derler bu daħi loħmanıñ büyüklüğü ve çok yemekden 'ibāretidir.

[136a]

- 3685 آب اتش را کشد زیرا که او      Āteşi şu söndürür zīrā ki o  
 خصم فرزندان آبست و عدو      Şuyuñ evlādları haşmı hem ‘adüv
- 3686 بعدازان این نار نار شهوتست      Ba‘de’z-zan şehvet odudur işbu nār  
 کاندرو اصل گناه و زلتست      Ki günāh u zelle aşı anda var
- 3687 نار بیرونی با بی بفسرد ه      Bir şu ile şula<sup>1</sup> taşra āteşi  
 نار شهوة تا بدوزخ میبرد      Tamuya eylete şehvet āteşi
- 3688 نار شهوة می نیار امد باب      Şehvet odu şu ile diñlenmeye  
 زانک دارد طبع دوزخ در عذاب      Tamu tab‘ı tutar ‘azābda zīrā
- 3689 نار شهوت را چه چاره نوردین      Çāre ne şehvet oduna dīn nūru  
 نُورُكُمْ إِطْفَاءُ نَارِ الْكٰفِرِيْنَ      Nūruñuz küffār odun söndürme ahi
- 3690 چه کشد این نار را نور خدا      Bu odu ne söndüre nūr-u Hūdā  
 نور ابراهیم را ساز اوستا      İbrāhim nebī nūrun düz usta
- 3691 تاز نار نفس چون نمروود تو      Seniñ Nemrūd nefsiñ nārından uş  
 وارهد این جسم هم چون عود تو      Kurtula ‘ud gibi cismiñ açik uş
- 3692 شهوة ناری براندن کم نشد      Nār-ı şehvet olmadı sürmekle az  
 او بماندن کم شد بی هیچ بد      Şeysiz oldu hem olur kalmağla az

<sup>1</sup> Der kenar: “Şula” ya’ni çiçek şolub şu’lesi gitdigi gibi āteş dağı yalana gidib şula.

3693	تا که هیزم می نهی بر اتشی	Tā ki od üzre odunu koyasıñ
	کی بمیرد <sup>1</sup> اتشا رهیزم کشی	Od kaçan ölür ger odun çekesiñ
<b>[136b]</b>		
3694	چونکه هیزم باز گیری نار مرد	Odunu çün geri tutsuñ öldü od
	زانک تقوی آب سوی نار برد	Zirā taqvā oda şu eyletdi hōd
3695	کی سیه گردد ز اتش روی خوب	Hüb yüzü oddan kaçan siyāh olur
	کو نهد گلگونه از تقوی القلوب	Ki o kalb taqvāsından kızılca qor <sup>2</sup>
3696	نار پاکان را ندارد خود زیان	Pāklara hōd tutmaz od zarar ziyān
	کی زخاشا که شود دریا نهان <sup>3</sup>	Kaçan ola deryā bir çöpden nihān
3697	هر کی تریاک خدایی را بخورد	Hakq'a mensüb tiryāğı her kim yiye
	گر خورد زهری نه بیند هیچ درد <sup>4</sup>	Ger zehr yesede hiç derd görmeye
3698	گر طبیبت گوید ای رنج ورزار	Saňa tabīb dese ey hasta za'if
	از زفر <sup>5</sup> پرهیز کن بس هوش دار <sup>5</sup>	Yağlıdan perhiz et 'aklıñ tut laṭif
3699	گر جوابش گویی از جهل ای سقیم	Dersiñ ey hasta cevāb ger cehlden
	که چرا تو میخوری بی ترس و بیم <sup>6</sup>	Qorqusuz havfsız niçün yersiñ ya sen

<sup>1</sup> Der kenar: "میرد" Soyunur

<sup>2</sup> Der kenar: Zirā o maḥbūb vechine tezyīn için kalb taqvāsından kızılılık nice anı od siyāh eder.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>6</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3700	آب چشمه بین ز ریزش شد فزون	Çeşme şu gör artık oldu dökülmeden
	آب خمره بین ز خوردن شد نگون <sup>1</sup>	Küb şuyu gör aşığa oldu içmeden
3701	خور کند رنجور را رنجور تر	Hastayı pek hasta eder çok yemek
	وآنکه معمور است خورد معمور تر <sup>2</sup>	Ol ki ma'mūr yer olur ma'mūr rek
3702	گویدش در دل حکیم مهربان	Sevgili ḥakīm gönülde der aña
	که قیاسی کرده چون ابلهان <sup>3</sup>	K'etdiñ aḥmaqlar gibi kıyās şehā
<b>[137a]</b>		
3703	در تو علت میفروزد همچو نار	Sende derd 'alevlenir âteş gibi
	هین مکن با نار هیزم را تو یار <sup>4</sup>	Şaқın etme sen oda yār odunu
3704	زین دو آتش خانهاآت ویران شود	Bu iki oddan eviñ vīran olur
	قالب زنده از و بی جان شود <sup>5</sup>	Diri teniñ andan uş bī-cān olur
3705	در من ار نار نیست هست آن همچو نور	Bende ger od var o oldu meşel nūr
	نار صحت در تن افزایش حضور <sup>6</sup>	Nār-ı şıḥḥat tende artırır ḥuzūr
3706	نار صحت چون فزاید در وجود	Nār-ı şıḥḥat artsa tende der vücūd
	بی زیانی <sup>7</sup> تن برد صو گونه سود <sup>8</sup>	Ten alır yüz dürlü fayda nef'-i sūd

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>4</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>5</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>6</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>7</sup> Der کنار: Ziyānsız.

<sup>8</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

	اتش افتادن در شهر بایام خلافت عمر رضی الله عنه <sup>1</sup>	
3707	اتشی افتاد در عهد عمر همچو چوب خشک میخورد او حجر	Düşdü bir âteş ‘Ömer (r.a.) vaqtinde ha Taşı yedi kuru ağaç gibi tā
3708	در فتاد اندر بنا و خانه ها تا زد اندر پر مرغ و لانه ها	Düşdü evlere binālara o tā Quş qanādın yuvaların urdu tā
3709	نیم شهر از شعله ها اتش گرفت آب می ترسید از آن و می شکفت	Ṭutdu yarım şehri âteş şu‘leden Qorqdu şu andan ‘acebledi heman
3710	مشکهای آب و سرکه میزدند بر سر اتش کسان هو شمند	Sirke hem şu meşklerini urdular Od başı üstüne ‘ākıl kimseler
<b>[137b]</b>		
3711	اتش از استیز افزون میشود می رسید او را مدد از بی حدی	Artıq olurdu ‘ināddan od hemān Ḥadsiz imdād erişirdi aña şan
3712	خلق امد جانب عمر شتاب کاتش ما می نمیرد <sup>2</sup> هیچ از آب	Geldi halk ivmekle ‘Ömer semtine Ki odumuz hiç şudan sönmez şehā
3713	گفت این اتش زایات خداست شعله از اتش بخل شماسست	Dedi Haq āyetlerindendir bu od Bir ‘alevdır baḥliñiz nārından od

<sup>1</sup> Hz. Ömer Radiallahu Anh hilafetinde şehirde yangın çıkması.

<sup>2</sup> Der kenar: “تمیرد” Ölmez, sönmez.



3714	آب بگذارید نان قسمت کنید بخل بگذارید اگر آل منید	Vazgeliñ şuyu ħubz taqsım ediñ Eger ālim iseñiz baħlı kıoyuñ
3715	خلق گفتندش که در بگشوده ایم ما سخی و اهل فتوة بوده ایم	Ĥalk dediler aña ki bāb açmışız Biz cömerdlik ehli seħī olmuşız
3716	گفت نان بر رسم و عادة داده اید دست از بهر خدا نکشاده اید	Dedi ‘ādet üzre nān vermişsiñiz Ĥaħķ’ıñ eclinden el açmamışsiñız
3717	بهر فخر و بهر بوس و بهر ناز نه از برای ترس و تقوی و نیاز	İftihār el etek öpmek kibr için Degil taqvā ħavf-ı Ĥaħ niyāz için <sup>1</sup>
3718	مال تخماست و بهر شوره منه <sup>2</sup> تیغ را در دست هر رهنز مده	Māl toħmdur ekme her çoraķ yere Verme tıg her yol urucu eline
3719	اهل دین را بازدان از اهل کین همنشین حق بجو باوی نشین	Ehl-i dīni ehl-i kīnden bil ayır <sup>3</sup> Ĥaħ muķarribi dile aniñla otur

[138a]

3720	هر کسی بر قوم ایثار کرد خواجه پندارد که او خود کار کرد	Her kişi bezl etdi kendi ķavmine Ĥoca şanır ki o ħod bir iş ede
------	---	--

خیواند اختن خصم در روی امیر المؤمنین علی رضی الله عنه و انداختن علی شمشیر از دست<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Der کنار: Bismi, boş şöret vü faħr etmek vü cem’ ...

<sup>2</sup> Der کنار: “مَنِيَّةٌ” Kıoma.

<sup>3</sup> Der کنار: Açık, birbirinden ayır.

<sup>4</sup> Emirü’l-müminin Hz. Ali Radiallahu Anh’ın yüzüne bir düşmanın tükürmesi ve Hz. Ali Radiallahu Anh’ın elinden kılıcını atması.

3721	از علی آموز اخلاص عمل شیر حق رادان مطهر از دغل	Öğren ‘Ali’den ‘amel ihlâsını Çalbden ārī bil Hakk’ıñ aslânını
3722	در غزا بر پهلوانی دست یافت زور شمشیری بر آورد و شتافت	Buldu galebe cenkde bir bahâdıra İvdi tîz çıkardı <sup>1</sup> kılıç tâ ura
3723	او خیوانداخت بر روی علی افتخار هر صفی و هر ولی	Tükrük atdı ‘Ali’niñ yüzüne o Her şofniñ velîniñ fahrına o
3724	آن خیار زد بر رخی که روی ماه سجده ارد پیش او در سجده گاه <sup>2</sup>	Urdu tükrük bir yüze ki ay yüzü Secde getirir anıñ önünde ahî
3725	آن زمان انداخت شمشیر آن علی کرد او اندر غزا اش کاهلی	Ol zamân atdı kılıcı ol ‘Ali Etdi ğazâsında mühmillik velî
3726	گشت حیران آن مبارز زین عمل وز نمودن رحم و عفو بی محل	Oldu hayrân pehlivân bu işden Bî-maḥall ‘afv u raḥm göstermeden
3727	گفت بر من تیغ تیز افراشتی از چه افکندی مرا بگذاشتی	Dedi keskin tîğ yüceltdiñdi baña Beni neden bırağıb kuduñ şehâ
<b>[138b]</b>		
3728	آنچه دیدی بهتر از پیکار من تا شدی تو سست در اشکار من	Ol ne gördüñ uş şavaşımдан iyi Tâ benim avımda gevşek olduñ iyi

<sup>1</sup> “Götürdü” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Secde yerinde.

3729	آنچه دیدی که چنین خشم نشست تا چنان برقی نمود و باز جست	Ol ne gördüñ ki oturdu hışmıñ uş Gösterib şimşek girü şıçradı uş
3730	آنچه دیدی که مر از ان عکس دید در دل و جان شعله امد بدید	Ya ne ki ol görmek ‘aksinden baña Cân u dilde şu‘le zâhir geldi <sup>1</sup> tã
3731	آنچه دیدی بر تر از کون و مکان که به از جان بود و بخشید یم جان	Ol ne gördüñ kevn ü mekândan yüce Yegdi cãndan cãn bağışladı bize
3732	در شجاعت شیر ربانیستی در مروءه خود که داند کیستی	Şecâ‘atde Rabb’e mensüb şĩrsiñ Kim bilir ĥod mürve’tde kimsiñ
3733	در مروءه ابر <sup>2</sup> موسی بی بئیه کزوی امد نان و خوانی بی شبیه	Mürv’etde tĩhde Mūsã ebrisiñ Geldi andan bĩ-meşel nãn şofra biñ
3734	ابرها کندم دهد کانرا بجهد پخته و شیرین کند مردم جو شهد	Bulutlar buğday verir cehdle anı Tatlı pişmiş eder âdem bal gibi
3735	ابر موسی پر رحمت بر کشاد پخته و شیرین و بی زحمت بداد	Ebr-i Mūsã açdı raĥmet ħanãdın Tatlı pişkin verdi zaĥmetsiz hemĩn
3736	از برای پخته خواران کرم رحمتش افراخت در عالم علم	Keremin pişkin yiyicilerçün Raĥmeti yüceltdi sancãĥ ĥalkda çün

[139a]

<sup>1</sup> “Oldu” üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: “ابر” Bulut.

3737	تا چهل سال آن وظیفه و ان عطا کم نشد يك روز از اهل رجا	Ol vazīfe ol ‘aṭā tā kırk yılı Umucudan bir gün eksik olmadı
3738	تا هم ایشان از خسیسی خاستند کند نا و ترّه و خس خواستند	Tā ḥasīslıken den olar hem kılqđılar Pırasa sebze tere istediler
3739	امّت احمد که هستند از کرام تا قیامت هست باقی آن طعام	Ululardan oldu <sup>1</sup> Aḥmed ümmeti Tā kıyāmet o ṭa‘ām oldu bākī
	تفسیر حدیث ابیبت عند ربّی هو یطعمنی و یسقینی <sup>2</sup>	
3740	چون آنبتُ عند ربّی فاش شد یُطعمُ و یسقی کِنایَتُ ز آتش شد <sup>3</sup>	Ḥaḡ katında gicelerim oldu fāş Yedirir şular kināye oldu aş
3741	هیچ بی تأویل این را در پذیر تا در اید در گلو چون شهد و شیر	Hiç te’vīlsiz k̄abūl ile bunu Tā boğaza gele süd hem bal gibi
3742	زانکه تأویلت و اداد عطا چونکه بیند آن حقیقت را خطا	Zīrā te’vīldir girü vermek ‘aṭā Çünkü göre o ḥaḡīḡati ḥaṭā
3743	آن خطا دیدن زضعفِ عقل اوست عقل کل مغزست و عقل جزو پوست	Ol ḥaṭā görmek anıñ ‘aḡl-ı za‘fıdır ‘Aḡl-ı küll içdir cüz’ ‘aḡlı postdur
3744	خویش را تأویل کن نه اخبار را مغز را بد گوی نه گلزار را	Kendiñ et te’vīl ḥaberleri degil Beyniye kötü de gülzāra degil

<sup>1</sup> Der kenar: Oldular.

<sup>2</sup> “Rabbimin katında gecelerim, o beni yedirir, içirir” hadisinin tefsiri.

<sup>3</sup> Der kenar: “آتش از” Ṭa‘amdan.

[139b]

3745	ای علی که جمله عقل و دیده <sup>۱</sup> شمه <sup>۱</sup> واگو <sup>۱</sup> از آنچه دیده <sup>۱</sup>	Cümle ‘aql u dīde señsin yā ‘Ali Şemme de andan ki gördüñ yā ‘āli
3746	تیغ حملت جان ما را چاک کرد آب علمت خاک ما را پاک کرد	Tīg-i hilmīñ cānımızı etdi çāk Āb-ı ‘ilmiñ çamurumuz etdi pāk
3747	باز گود انم که این اسرار هوست زانک بی شمشیر کشتن کاراوست	Bilirim hüve sırrıdır bu de açığ Zirā tīgsiz anıñ işi öldürmecik
3748	صانع بی الت و بی جارحه <sup>۲</sup> واهب این هدیه های رایحه	Bir şāni‘dir yara āletsiz Hūdā Hoş koḥu peşkeşleriñ verici hā
3749	صد هزاران می چشانند هوش را که خبر نبود دو چشم و گوش را	Nice yüz biñ tatdırır ‘aqla o hoş İki göz kulağ haberi olmaz uş
3750	باز گوی باز عرش خوش شکار تا چه دیدی این زمان از کردکار	De açığ hoş avlı ey ‘arş şāhini Tā ne gördüñ bu zamān Hāk’dan anı
3751	چشم تو ادراک غیب اموخته چشمهای حاضر <sup>۳</sup> ان بر دوخته	Gözüñ öğrenmiş gayb idrākını Hāzır olan gözleri dikmiş velī <sup>۴</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: ‘Ayān.

<sup>2</sup> Der kenar: “جارحه” Yaralayıcı ālet.

<sup>3</sup> Der kenar: “Hāzır” be-ma‘nā Hızır

<sup>4</sup> Der kenar: Hızırларыñ gözlerin dikmiş velī, Rāci.

3752	آن یکی ماهی همی بیند عیان	Ol biri ayı görür dā'im 'ayān
	وآن یکی تاریک می بیند جهان	Ol biri müzlim görür kevni hemān
3753	وین یکی سه ماه می بیند بهم	Bu biri üç ayı bir yerde görür
	وین کس بنشسته یک موضع بغم	Bu kişi bir yerde ğamla oturur
[140a]		
3754	چشم هر سه باز و گوش هر سه تیز	Her üçüñ gözü açık şaḡ kulağı
	در تو اویزان و از من در گریز	Çaçmada benden saña aşılıcı
3755	سحر غیبست این عجب لطف خفیست	Bu 'aceb gizli lütf ğayb sihridir
	بر تو نقش گرك و بر من یوسفیست	Saña kırt naḡşı baña Yūsuf' durur
3756	عالم ار هژده هزارست و فزون	'Ālem eger on sekiz biñ ya füzün
	هر نظر را نیست این هژده زبون	Her göze bu on sekiz olmaz zebün
3757	راز بکشا ای علی مرتضا	Sırrı açğıl yā 'Aliyye mürtezā
	ای بسا سوء القضا حُسنُ القضا	Kötü ḡazā çok olur iyi ḡazā <sup>1</sup>
3758	یا تو وا گو آن چه عقلت یا فتست	Ya 'ayān de anı 'aḡlıñ buldu hoş
	یا بگویم آن چه بر من تافتست	Ya diyem baña yalabıyanı hoş
3759	از تو بر من <sup>2</sup> تافت پنهان چون کنی	Ne ederseñ gizli senden parladı
	بی زبان چون ماه پر تو می زنی <sup>1</sup>	Bī-nuḡḡ şu'le urursuñ ay gibi

<sup>1</sup> Der kenar: Ḥazā, ḡāder ma'nāsma.

<sup>2</sup> Der kenar: Baña.

3760	از تو بر من <sup>2</sup> تافت چون داری نهان	Ne tutarsañ gizli senden parladı
	می فشانای نور چون مه بی زبان	Nūr şaçarsıñ dilsiz ey yār ay gibi
3761	لیک اگر در گفت آید قرص ماه	Līk eger söze gele ay çöregi
	شب روانرا زود تر ارد بر آه	Tīz yola götüre hep şeb-revleri <sup>3</sup>
3762	از غلط امین شوند و از ذهول	Ġalaṭ u nisyāndan olalar emīn
	بانک مه غالب شود بر بانک غول	Ay sesi ğül sesine ğālib hemīn
<b>[140b]</b>		
3763	ماه بی گفتن چو باشد ره نما	Söylemeksiz ay ola çün reh-nümā
	چون بگوید شد ضیا اندر ضیا	Söylese olur ziyā-ender ziyā
3764	چون تو بابی آن مدینه علم را	Çün o ‘ilm şehrine sen kapısıñ
	چون شعاعی افتاب حلم را	Hilm güneşi şu‘ā‘ı gibisiñ
3765	باز باش ای باب بر جویای باب	Açık ol ey bāb kapı üstüne
	تا رسد از تو قشور اندر لباب	Tā ere senden kabuqlar içlere
3766	باز باش ای باب رحمت تا ابد	Açık ol ey bāb-ı rahmet tā ebed
	بار گاه ما له کفوًا احدٌ	Bir küfvī olmayanıñ bābı meded
3767	هر هوا و ذره خود منظریست	Her hevā her zerre bir penceredir
	نا کشاده کی بود کآنجا دریست	Çaçan açılmaz o yer ki bāblıdır

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Der kenar: Baña.

<sup>3</sup> Der kenar: “Şeb-rev” gice gidici.

3768	تا بنکشاید دری را دیده باب در درون هر گز نکنجد این گمان	Gözcü bir apıyı hi mi <sup>1</sup> açmaya Bu gümān her dem derūna şımaz a
3769	چو کشاده شد دری حیران شود مرغ امّید و طمع پرآن شود	ün apı açılmış ola ayrān olur ama‘ ümmīd uşu uçucu olur
3770	غافلئ ناگه بو یران کنج یافت سوی هر ویران از ان پس می شتافت	Buldu genç vīrānda ansız bir gāfil Yeldi andan her vīrāne o o bil
3771	چون ز درویشئ نیابئ تو گهر کی گهر جویی ز درویشئ دگر	ün bulamazsıñ faırlıktan güher ayrı dervīşden ne istersıñ güher
<b>[141a]</b>		
3772	سالها گرظن دود با پای خویش <sup>2</sup> نگذ رذ اشکاف بینیهای خویش	Ayağıyla yelse zanda yıllar o Kendi burnu yarığından geçmez o
3773	تا به نینئ نایدت <sup>3</sup> از غیب بو غیر بینئ هیچ می بینئ بگو	Gelmeye aybdan ou burnuñta tā Burundan ayrı görür müsüñ de yā <sup>4</sup>
3774	پس بگفت آن نو مسلمان ولی از سر مستئ و لدت یا علی	Pes dedi o yeñi müselmān velī Lezzet ü mestlik başından yā ‘Ali

<sup>1</sup> Der kenar: Hi mi. “ki” üzeri izilerek düzeltilmiş.

<sup>2</sup> Der kenar: Kendi.

<sup>3</sup> Der kenar: Seniñ.

<sup>4</sup> “Ayā” üzeri izilerek düzeltilmiş.



3775	باز فرمایا امیر المؤمنین تا بجنبد جان بتن در چون جنین	Girü buyur yā emir'ül-mü'minîn Deprene cān tende tā meşel cenîn <sup>1</sup>
3776	هفت اختر هر جنین را مدتی می کنند ای جان بنوبت خدمتی	Yedi yıldız her cenîne bir zamân Nevbet ile hizmet ederler hemân
3777	چونکه وقت آمد که جان گیرد جنین افتابش آن زمان گردد معین	Gele vaḡti çünki cān tuta cenîn Güneş ol demde olur aña mu'în
3778	این جنین در جنبش اید ز افتاب کافتابش جان همی بخشد شتاب	Bu cenîn günden gelir deprenmege İvmek ile cān bağışlar gün aña
3779	از دگر انجم <sup>2</sup> بجز نقشی نیافت این جنین تا افتابش بر نتافت	Nücūmdan bir naḡş ġayrın bulmadı Bu cenîn tā gün aña yalabımdı
3780	از گدامین ره تعلق یافت او در رحم با افتاب خوب رو	Ḳangı yoldan o ta'alluḡ buldu hem Raḡmde hūb yüzlü şemse ah dedem
<b>[141b]</b>		
3781	از ره پنهان که دو را ز حسّ ماست افتاب چرخ را بس را ههاست	Gizli yoldan ki ḡisimizden ıraḡ Gög günüçün çok tarıḡler var baḡ
3782	آن رهی که زربیابد قوت از و وان رهی که سنک شد یاقوت از و	O bir yol ki andan altın ḡuvvet bulur Biri ki andan ḡacer yāḡut olur

<sup>1</sup> Der کنار: "Cenîn" raḡimde olan nuṡfe.

<sup>2</sup> Der کنار: Ġayrı yıldızlardan.

3783	آن رهی که سرخ سازد لعل را وان رهی که برق بخشد نعل را	Ol biri ki l‘ali kırmızı düzer O biri ki na‘le şu‘le bağışlar
3784	آن رهی که پخته سازد میوه را وان رهی که دل دهد کالیوه را	Ol biri ki yemişi pişkin düzer Ol biri ki ahmağa hem kalb verir
3785	باز گو ای باز پر افروخته با شه و با ساعدش اموخته	Söyle ey kanadı şu‘leli doğan Şahla bilegile öğrenmiş doğan
3786	باز گو ای باز عنقا گیر شاه ای سپاه شکن بخود نی با سپاه	De ey şahıñ ‘ankā tutañ şahini Degil ‘askerle ey ‘asker kıranı
3787	امّت وحدی یکی با صد هزار باز <sup>1</sup> گو این بنده بازت را شکار	Biricik ümmetsiñ ey yüz biñde bir Söyle bu kul şahininiñ avıdır
3788	در محلّ قهر این رحمت زچیبست اژدها را راه دادن کار کیست	Qahr yerinde neden bu merhamet Ejdere yol verme kimiñ işi evet

جواب گفتن علی که سبب افکندن شمشیر چه بوده است در آن حالت<sup>2</sup>

#### [142a]

3789	گفت من تیغ از پی حق می زخم بنده حقم نه مأمور تنم	Dedi kılıcı haq için ururum Haq kuluyum me‘mür-i ten degilim
------	---	---

<sup>1</sup> Der کنار: ‘Ayān.

<sup>2</sup> Hz. Ali (r.a.)’nin o vakit kılıcı elinden atmasının sebebinin cevabını vermesi.

3790	شیر حَقْم نیستم شیر هوا	Şîr-i haqqım degilim şîr-i hevâ
	فعل من بر دین من امد گوا	Geldi fi‘lim dînime şahid şehâ
3791	ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ <sup>1</sup> در حراب	Atmadıñ atdıqda eyle cenkde hem
	من چو تیغم و آن زننده افتاب	Ol urucu gün beni şan kılıcım
3792	رخت خود را من زره برداشتم	Kendi göçüm yoldan uş kaldırmışım
	غیر حق را من عدم پنداشتم	Mevlâniñ gayrısını yok şanmışım
3793	سایه ام من کدخدا ام افتاب	Gölgeyim ev şahibiylim şemse tâb <sup>2</sup>
	حاجبم من نیستم او را حجاب	Çapıcıyım degilim aña hicâb <sup>3</sup>
3794	من چو تیغم پر گهر های وصال	Vaşl cevheri dolu tîğ gibiyim
	زنده گرد انم نه کشته در قتال	Maqtûl etdim cenkde diri kılarım
3795	خون نپوشد گوهر تیغ مرا	Çan örtmez kılıcımıñ cevherin
	باد ازجا <sup>4</sup> کی برد میغ مرا	Yel kaçan eylete buludumu hemîn
3796	که نیم کو هم بحلم و صبر و داد	Hilm ü şabr ‘adl ile dağım ne şamân
	کوه را کی در رباید تند باد	Dağı kaçan kapa kaşırğa hemân
3797	آنکه از بادی رود از جا خسیست	O ki yerinden gide yelden çüb o
	ز آنکه باد ناموافق خود بسیست	Çoğdur uygunsuz yel uş zîrâ ahu

<sup>1</sup> Der kenar: "وَمَارَ مَيْتًا ذَرَمَيْتًا لَكِنَّا لَلَّهِرْمَى احْتَعَلَى" Peyğamberimiz buyurur. "Oku attığıñ vaqıtde sen atmadıñ biz Allâh ‘azîmü’ş-şân atdıq ya‘ni "ماصابکم نحسنته فمنا لله ماصدقی" ādābıdır.

<sup>2</sup> Der kenar: Gölgeyim o şahibimdir āfitāb.

<sup>3</sup> Der kenar: Hācib, perdecı.

<sup>4</sup> Der kenar: "ازجا" Yerinden.

[142b]

3798	باد خشم و باد شهوة باد آز برد او را کو نبود اهل نماز	Hışm yeli şehvet yeli hırş yeli bāz Anı aldı k'olmadı ehl-i namāz
3799	باد حرص و باد کینه باد ناز برد آن خس کو نبود اهل نیاز <sup>1</sup>	Ṭama' yeli kin yeli kibr yeli bāz Alçağı aldı k'olmadı ehl-i niyāz
3800	باد عجب و باد کبر و باد حلم برد او را کو نبود از اهل علم <sup>2</sup>	Kibr yeli 'ucb yeli menī yeli İltđi anı ki <sup>3</sup> ehl-i 'ilm olmadı
3801	کو هم و هستی من بنیاد اوست ور شوم چون کاه <sup>4</sup> بادم یاد اوست	Dāğım varlığım anıñ bināsıdır Şamanım yelim anıñ añmasıdır
3802	جز بیاد او نجند میل من نیست جز عشقی احد سر خیل من	Zikriniñ ğayrıya meylim oynamaz Yok Hāk 'aşkı ğayrı ser-askerimiz
3803	خشم بر شاهان شه و ما را غلام خشم را من بسته ام زین ولگام	Hışm řāhdır řāhlara çul bize uş Bağlamışım hışma eger dizgin uş
3804	تیغ حلمم گردن خشمم ز دست خشم حق بر من همه رحمت شدست	Boynuñ urmuş hıřmımıñ hilmim tığı Rağmet olmuş hep baña hāk ğazabı

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>3</sup> "K'olmadı" üzeri çizilerek düzeltilmiş.

<sup>4</sup> Der kenar: Ger şaman gibi olsam.

3805	غرق نورم گرچه سققم شد خراب روضه گشتم گرچه هستم بو تراب	Nūra ğarqım oldu ger tamam ħarāb Bāġçe oldum gerçi oldum Bū-türāb <sup>1</sup>
3806	چون در آمد در میان غیر خدا تیغ را دیدم نهان کردن سزا	Çünkü Ħaqq'ın ğayrı geldi ortaya Tīġi gizli etmegi gördüm revā
[143a]		
3807	تا احبَّ لله آید نام من تا که ابغضَ لله اید کام من	Ħağ için sever gelir tā ki adım Ħağ için buġz eder ola murādım
3808	تا که اعطی لله آید خود من تا که امسکَ لله اید بود من	Tā ki seĥām Ħağ için verir gele Tā vücūdum Ħağ için tutar gele
3809	بخل من لله عطا لله و بس جمله لله ام نیم من ان کس	Baĥl ü 'aṭām Allah için bu yeter Kimseniñ degilim Allah için er
3810	آن چه لله میکنم تقلید نیست نیست تخییل و گمان جز دید نیست	Ol ki ħağ için ederim taqlīd degil Zann-ı ħayāl yok görmegiñ ğayrı degil
3811	ز اجتهاد و از تحرّی رسته ام استین بر دامن حق بسته ام	İctihād taĥarrīden kırtulmuşum Yeñimi Ħağ etege bağlamışım
3812	گر همی پرّم همی بینم مطار ور همی کردم همی بینم مدار	Dā'im uçsam uçacağ yer görürüm Ger dolansam dönecek yer görürüm

<sup>1</sup> Der kenar: "Ebu-Türāb" toprak babası ammā ħāricīler ħazret-i 'Ali'ye 'ilm ya'ni ism etmişlerdir.

3813	ور کشم باری بدانم تا کجا ما هم و خورشید پیشم پیشوا <sup>1</sup>	Ger çekem yük bilirim tā kanda Çamerim gün muḳtedādır önüme
3814	بیش از ین با خلق <sup>2</sup> گفتن روی نیست بحر را کنجایی اندر جوی نیست	Vech yok bundan ziyāde demege Baħriñ olmaz şığması bir ırmağā
3815	پست <sup>3</sup> میگویم با ندانه عقول عیب نبود این بود کار رسول	‘Aql-ı teşmīle kışa derim hepi ‘Ayb olmaz bu idi kār-ı nebī
<b>[143b]</b>		
3816	از غرض حرّم گواهی حر شنو که گواهی بند کان نه ارزد دو جو	Ġarezden hürrem işit hür şāhdı Degmez iki arpaya kul şāhidligi
3817	در شریعت مر گواهی بنده را نیست قدری وقت دعوی و قضا	Şer‘ide şāhidlik için kuluñ uş Da‘vā-yı hükm vaḳti ḳadri olmaz uş
3818	گر هزاران بنده باشندت گواه بر نسنجد شرع ایشان را بکاه	Nice biñ kul şāhid olsalar saña Anları şer‘ bir şamanla tartmaya
3819	بنده شهوة بتر نزدیک حق از غلام و بند گان مسترق	Hāḳ ḳatında beş beter şehvet kulu Şatın alınmış ğulāmdan ey ulu
3820	کین بیک لفظی شود از خواجه حر وان زید شیرین و میرد تلخ و مر	Şāhibinden hür olur bir sözle bu Ol doğar tatlı ölür acı acı

<sup>1</sup> Der kenar: “پیشوا” Muḳtedā imām ve ḳulağuz.

<sup>2</sup> Der kenar: Halkā.

<sup>3</sup> Der kenar: “پست” Alçaḳ.

3821	بنده شهوت ندارد خود خلاص جز بفضل ایزد و انعام خاص	Ḥod ḥalāş ūtmaz kamu şehvet kulu Faẓl-ı Ḥaḳ en‘ām-ı ḥāşıñ ğayırısı
3822	در چهی افتاد کانرا غور نیست وان گناه اوست جبر و جور نیست	Düşdü bir kuyuya ki yok dip aña Cevr ü zür yok suçudur anıñ o ha
3823	در چهی انداخت او خود را که من در خور قعرش نمی یا بم رسن	Bir kuyuya atdı kendin o ki ben Dibine lâyıḳ bulamam ip resen
3824	بس کنم گر این سخن افرون شود خود جگر چه بود که خارا <sup>1</sup> خون شود	Yiter idim ger bu söz artık ola Ḥod ciger n’ola kati taş kan ola
<b>[144a]</b>		
3825	وین جگر ها خون نشد نه از سختیست غفلت و مشغولی و بد بختیست	Ciger ki olmaz kan katılığdan degil Kötü bahtlılık ğāfillik şuğl bil
3826	خون شود روزی که خونش سود نیست خونش و آن وقتی که خون مردود نیست	Birgün olur kan ki kan fayda degil Ol vaḳt kan ol ki kan merdūd degil
3827	چون گواهی بند گان مقبول نیست عدل او باشد که بنده غول نیست	Çü kullar şāhidligi maḳbül degil ‘Adl ol olur ki ğüle kul degil
3828	گشت ارسَلْنَاكَ شاهد در نُدر زانکه بد از کون او حرّ بن حر	Oldu erselnāke Ḳur’an’da şāhid Oldu kevnden zīrā ḥürr o nebī cidd

<sup>1</sup> Der kenar: “خارا” Ḳati taş.

3829	چنگه حرّ خشم کی بندد مرا	Çün hürüm hışm kaçan bağlar beni
	نیست اینجا جز صفات حق در آ	Bunda yok haq vaşfi gayr gel içeri
3830	اندر اکازاد کردت <sup>1</sup> فضل حق	İçeri gel ki āzād ede fazl-ı Haq
	زانکه رحمت داشت بر خشمم سبق	Raḥmeti hışmını sebkat <sup>2</sup> tıttu baq
3831	اندرا اکنون که رستی از خطر	Gel ki qurtulduñ ḥaṭırdan şimdi bin
	سنک بودی کیم یا کردت گهر	Kimyā cevher etdi seni taş idiñ
3832	رسته از کفر و خارستان او	Küfrden qurtulduñ hem ḥārlığından <sup>3</sup>
	چون گلی بشکف بسروستان او	Gül gibi açıl serviliginde hemn
3833	تو منی من تو که با تو من خوشم	Sen ben ü ben sen seniñle ben hoşum
	تو علی بودی علی را چون کشم	‘Ali olduñ ‘Ali’yi nice öldürem
<b>[144b]</b>		
3834	معصیت کردی به از هر طاعتی	Günāh etdiñ her ‘ibādetden iyi
	اسمان پیموده در ساعتی	Bir sā‘at içinde hem ölçdüñ gögü
3835	پس خجسته موصیت کان کرد مرد	Çoq mübārek şuç ki etdi anı er
	نی ز خاری بردمد اوراق ورد	Ḥār degil gül yaprağıdır ki biter
3837	نی گناه عُمَر و قصد رسول	Degil Ömer’iñ şuçı qaşd-ı nebī
	می کشیدش تا بدر گاه قبول	Çekdi tā qabül qapısına anı

<sup>1</sup> Der کنار: Seni.

<sup>2</sup> Der کنار: “Sebkat geçmek” tecāvüz etmek ma’nāsına.

<sup>3</sup> Der کنار: Küfrden ve küfrüñ dikenliginden qurtulduñ imdi Haqq’iñ servistānında gül gibi açıl.



3838	نى بسحر ساحران فرعونشان ميكشيد و گشت دولت عونشان	Degil sâhîr sihri Fir‘avn anları Çekdi devlet oldu yardımcıları
3839	گر نبودى سحر شان و آن جحود كى كشيدى شان نفر عون عنون	Sihr ü inkârları olmayaydı ger Anları Fir‘avn ‘inād kaçan çeker
3840	كى بديندى عصا و معجزات معصيت طاعت شد ای قوم عصات	Çanda görelerdi mu‘cize ‘aşā Oldu suç t̄ā‘at ey ‘āṣī kavm ha
3841	نا اميدى را خدا گردن زده ست چون گنه مانند طاعت امدست	Ümîdsizlik boynunu urdu Hūdā Çün günāh t̄ā‘at misilli geldi t̄ā
3842	چون مبدل ميکند او سيئات طاعتى و <sup>1</sup> اميکند رغم مُشائت	Seyyi’âtı çünki tebdîl ede o Raḳîbler rağmına t̄ā‘at eder o
3843	زين شود مرجوم شيطان رجيم وز حسد او بطرقه گردد دو نيم	Bundan taşlanmış olur şeytân-ı recîm Hasedden çatlar olur iki yarım
<b>[145a]</b>		
3844	او بگوشد تا گناهی پرورد زان گناه ما را بچاهی آورد	O çalışır bir şuçu t̄ā besleye Bizi ol şuçdan kıuyuya getire
3845	چون ببيند کان گنه شد طاعتى گردد او را نامبارك ساعتى	Çün göre ki oldu t̄ā‘at o günāh Nā-mübârek bir sâ‘at olur aña

<sup>1</sup> Der kenar: Geri.

3846	اندرا من در کشادم مر ترا	İçeri gel kapı açdım ben saña
	تف زدی و تحفه دادم مر ترا	Tükrük urduñ verdim uş peşkeş saña
3847	مر جفا گر را چنینها می دهد	Cefācıya bu mişilliler verem
	پیش پای چب چه سان سر می نهم	Şol ayak önüne naşıl baş қorum
3848	پس وفا گر را چه بخشم تو بدان	Pes vefācıya ne bañş edem bil uş
	گنجهها و ملکهای جاودان	Ebedī mülkler hāzīneler ki hoş
3849	من چنان مردم که بر خونی خویش	Öyle adamım ki kendi қanlıma
	نوش لطف من نشد در قهر نیش	Olmadı lütfum balı igne қahrda
	گفت نبیغمبر بگوش جاکر علی که کشتنی علی بر دست تو خواهد بود خبرت کردم <sup>1</sup>	
3850	گفت پیغمبر بگوش چاکرم	Dedi peygamber kölem қulağına
	کو برد روزی زگردن این سرم	Ki başım gerdāndan o bir gün kese
3851	کرد آگاه آن رسول از وحی دوس	Etdi āgah vañy-i Hāq'dan o nebī
	که هلاکم عاقبت بر دست اوست	Ki anıñ elinde helākım eñ şonu
<b>[145b]</b>		
3852	او همی گوید بکش پیشین مرا	Der o dā'im peşin öldür beni ha
	تا نیاید از من این فعل خطا	Gelmeye benden bu hāṭā fī'l tā

<sup>1</sup> Rasül-i Ekrem (s.a.v.)'ın Hz. Ali'nin seyisinin kulağına "Ali senin elinle şehit olacaktır" diye buyurması.

3853	من همن گویم چو مرک من زتست باقضا من چون تو انم حيله جست	Ben seniñ eliñde çün mevtim derim Çazāya hīle aramak <sup>1</sup> ne kādirim
3854	او همی افتد بییشم کای کریم مر مرا کن از برای حق دو نیم	Dā'im ol düşer öñüme k'ey kerim Beni kıl Hāḡ ecliçün iki yarım
3855	تا نیاید بر من این انجام بد تا نسوزد جان من بر جان خود	Bu fenā encām baña tā gelmeye Tā cānım kendi cānına yanmaya
3856	من همی گویم بر و جفّ القلم ز ان قلم بس سر نگون گردد علم	Ben derim yürü ki qorudu qalem Ol qalemden baş aşığa olur 'alem
3857	هیچ بغضی نیست بر جانم ز تو ز انکه این را من نمی دانم ز تو	Buğz yoqdur hiç senden cānıma Zirā bunu bilmezim senden baña
3858	الت حقّی تو فاعل دست حق چون زلم بر الت حق طعن و دق	Ālet-i Hāḡ'sıñ fā'il Hāḡ eli hoş Ālet-i Hāḡḡ'a nice ta'n uram uş
3859	گفت او پس آن قصاص از بهر حیپست گفت هم از حقّ و آن سرّ حفیست	Dedi o pes ne içündür o kışāş Dedi haḡdan gizli bir sırdır o hās
3860	گر کند بر فعل خود او اعتراض زاعتراض خود بر و یاند ریاض	Kendi fi'line ger ede i'tirāz İ'tirāzdan bitirir bāğçe riyāz <sup>2</sup>

[146a]

<sup>1</sup> Der کنار: Aramağa.

<sup>2</sup> Der کنار: "Riyāz" bağçeler.

3861	اعتراض او را رسد بر فعل خود زانک در قهرست و در لطف او احد	İ'tirāz kendi işine andan erer Zirā qahrda lütfdadır o berr <sup>1</sup>
3862	اندین شهر حوادث میر اوست در ممالک ملک تدبیر اوست	Bu hādışler şehri içre beg odur Memleketde mālîk-i tedbîr odur
3863	الت خود را اگر او بشکند آن شکسته گشته را نیگو کند	Kendi âletin egerçi o kırar O kırık olmuşu iyi yeg kılar
3864	رمز نَسَخِ آيَةِ اَوْتَسِيهَا نأت خَيْرًا در عقب میدان مها	Unudub bozmadık âyet sırrını Hayr verdiği bil ardça ey ulu
3865	هر شریعت را که او منسوخ کر او کیا برد و عوض آورد ورد	Her şerî'ati ki mensüh etdi o Ot götürdü gül 'ıvaż getirdi o
3866	شب کند منسوخ نور روز را بین جمادی خرد افروز را	Gice gündüz nûrunu mensüh eder 'Aql şu'lelendiren cânsız gör
3867	باز شب منسوخ شد از نور روز تا جمادی سوخت زان اتش افروز	Oldu nesh gündüz nûrundan şeb girü Yandı cânsız od yaqıcıdan girü
3868	گرچه ظلمت امد آن نَوْمُ و سُبَاتُ نی درون ظلمتست آب حیات	Ger qaragû geldi o uyhu rahat Degil mi qaragûda âb-ı hayât

<sup>1</sup> Der kenar: "Berr" ismullahdır.

3869	نی در ان ظلمت خردها تازه شد سکته <sup>1</sup> سرمایه <sup>1</sup> اوازه شد	Tāze olmadı mı zulmetde ‘aql Oldu ses sermāyesi diñlenme bil
<b>[146b]</b>		
3870	که ز ضد ها ضدّ ها امد بدید در سوید اروشنایی افرید	Ki zıddlardan geldi zāhir zıdlar uş Noқта-i қalbde ziyā halk etdi uş
3871	جنگ پیغمبر مدار صلح شد صلح این اخر زمان زان جنگ بد	Şulha bā’iş oldu nebī cengi hem Oldu o cenkden āhır zamān şulhu hem
3872	صد هزاران سر برید آن دلستان تا امان یا بد سر اهل جهان	Nice yüz biñ kesdi baş o dilsitān <sup>2</sup> Ehl-i dünyā başı bula tā amān
3873	باغبان زان میبرد شاخ مضر تا بیابد نخل قامتها و بر	Kesdi muzır dalı andan baġbān Hurma boylar bula hem mīve hemān
3874	میکنند از باغ دانا آن حشیش تا نماید باغ و میوه خرّمیش	Koparır bāġdan bilici ol otu Tā yemiş bāġ göstere hūrremligi
3875	میکنند دندان بد را آن طیب تا رهد از درد و بیماری حبیب	Qoparır çün kötü dişi ol tabīb Qurtula derd-i hastalıkdan tā habīb
3876	پس زیادتها درون نقصانهاست مر شهیدان را حیوة ان در فناست	Pes ziyādeler naqşlar içredir Şühedā hayātı fānīlikdedir

<sup>1</sup> Der kenar: “سکته” Āġāze ederken sesi kesib diñlenmek.

<sup>2</sup> Der kenar: “Dilsitān” göñül alıcı.

3877	چون بریده گشت حلق رزق خوار يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ شَدَّ غَوَارِ	Rızq yiyen boğaz kesilmiş çün ola Rızqlanıb feraqlanırlar siñdi ha
3878	حلق حیوان چون بریده شد بعدل حلق انسان رست و افزایش فضل	‘Adl ile kesilse hayvān boğazı Fazlı arta bite insān boğazı
<b>[147a]</b>		
3879	حلق انسان چون ببرّد هین ببین تا چه زاید کن قیاس آن را بدین	Gör bil insān boğazı çün kesile Anı buñā et kıyās tā ne doğa
3880	حلق ثالث زاید و تیمار او شربت حق باشد و انوار او	Üçüncü boğaz doğar timār aña Şerbet ü envār-ı Haq olur aña
3881	حلق ببریده خورد شربت ولی حلق از لا رسته مرده از بلی	Kesilmiş boğaz içer şerbet velī Çurtulub lādan belīdan ölmüşü
3882	بس کن ای دون همّت کوتاه بنان تا کیت باشد حیوة جان بنان	Yeter et ey kışa parmak dūn himem Çaçan ola saña hayāt nānla hem
3883	زان نداری میوه <sup>1</sup> مانند بید کاب رو بردی <sup>1</sup> پی نان سفید	Mīve tutmazsıñ söğütveş andan uş Ki yutulduñ yüz şuyun aq nāna boş
3884	گر ندارد صبر زین نان جان حس کیمیا را گیر و زر گردان تومس	Ger bu nāndan his cānı tutmaz şabr Tutalım tut kimyā altın et baqır

<sup>1</sup> Der kenar: “بردی” Yutduñ demektir. Bu maħalde ta’diye ma’nāsı verilib yutdurduñ demek olur ammā ekl ma’nāsına olan yutmaq degildir belki oyunda gālib olub meydāndaki aqçe yāhud bir şey’i alıb eyletib yutmaqdır yutmaq mecāzendir.

3885	جامه شویبی کرد خواهی ای فلان	Çamaşırıcılık dilerseñ etmegiz
	رو مگردان از محله کازران	Çırpıcı maħallesinden bükme yüz
3885	گرچه نان بشکست مر روزه ترا	Gerçi etmek kırdı seniñ şavmıñı
	بر شکسته بند پیچ و بر ترا	Qırığa dola bāğı gel yukarı
3886	چون شکسته بند امد دست او	Çün kırıkçı geldi anıñ kuvveti
	پس رفو باشد یقین اشکست او	Yama olur <sup>1</sup> bī-şek anıñ şınığı
<b>[147b]</b>		
3887	گر تو آنرا بشکنی کوید بیا	Ger sen anı kırasıñ o der ki gel
	تو در ستش کن نداری دست و پا	Anı şāğ kıl tutmadıñ sen ayak el
3888	پس شکستن حق او باشد که او	Pes anıñ haqqı olur kıрмаğ ki o
	مر شکسته بسته را داند رفو	Qırık içün bāğı yama bile o
3889	او که داند دوخت اود اند درید	O ki bilir dikmek o yırtmağ bilir
	هرچه را بفروخت نیگو تر خرید	Her neyi şatsa pek iyisin alır
3890	خانه را ویران کند زیر و زبر	Hāneyi vīrān edib alt üst eder
	پس بیک ساعت کند معمور تر	Bir sâ‘atde pes eder ma‘mūr ter
3891	خانه را کند و چو جنت ساخت او	Evi qazdı cennet-āsā düzdü o
	پست کرد و بر فلک افراخت او <sup>2</sup>	Alçağ etdi vü göge yüceltdi o

<sup>1</sup> Der کنار: “Yama olur” ya‘ni oñulur evvelki gibi olur.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

3892	گر یکی سر را ببرد از بدن صد هزاران سر بر ارد در زمن	Kesse ger bir başı tenden o hemān Götüre bir anda yüz biñ baş ‘ayān
3893	گر نفر مودی قصاصی بر جناة یا نگفتی فی القصاصات حیوا	Buyurmayaydı kıṣāṣ şuçlulara Demeyeydi dirilik kıṣāṣda yā
3894	خود گرا زهره بدی تا او ز خود بر اسیر حکم حق تیغی زند	Kimiñ olurdu ödü tā kendiden Tīg ura Ḥaḡ ḥükmü esīrine şen
3895	زانکه داند هر که چشمش را کشود کان کشنده سخره <sup>1</sup> تقدیر بود	Zīrā bilir kim ki açıldı gözü K’o ḡātil taḡdīre musahḡhar idi
[148a]		
3896	هر کرا آن حکم بر سر آمدی بر سر فرزند هم تیغی زدی	Her kimiñ gelse o ḥükm başına Hem kılıç ururdu oğul başına
3897	رو بترس و طعنه کم زن بر بدان پیش دام حکم عجز خود بدان	Yürü ḡorḡ ṡa‘nı kötülere az ur Ḥükm damı önünde ‘acziñi gör
3898	پیش حکم حق بنه گردن زجان تسخر و طعنه مزین بر کمرهان <sup>1</sup> تعجب کردن ادم علیه السّلام و عجب آوردن <sup>2</sup>	Ḥükm-ü Ḥaḡ önüne cāndan ḡo boyun Urma azḡınlara ṡa‘n istihzā ön

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Hz. Adem Aleyhi’s-selam’ın taaccüp etmesi ve kendini beğenmesi.



3899	روزی ادم بر بلبس کو شقیست از حقارت وز زیافت بنگریست	Birgün Ādem iblīse ki şaķt̄dir Baķdı nā-keslik ḥaķt̄rlikle o p̄r
3900	خویش بینی کرد <sup>1</sup> و امد خود گزین خنده زد بر کار ابلیس لعین	Ḥod-b̄n̄n oldu geldi kendin seķici İblīsiñ işine urdu gūlmegi
3901	بانك بر زد غیرت حق کای صفی تو نمیدانی ز اسرار خفی	Urdu nidā ğayret-i Ḥaķ k'ey safti Gizli sırlardan bilemezsiñ daḥi
3902	پوستین را باژکونه گر کند کوه را از بیخ و از بن بر کند	Ḥūkm eger kūrķünü 'aksine ede Daḡı kōkünden dibinden ḳopara
3903	پرده صد ادم آن دم بردرد صد بلیس نو مسلمان آورد	Yırta yüz Ādem ḥicābın o zamān Yüz iblīs getire yeñi müselmān
<b>[148b]</b>		
3904	گفت ادم توبه کردم زین نظر این چنین کستاخ نندیشم دگر	Dedi Ādem tevbeler bu baķmadan Bōyle küstāḥlık düşünnem ğayrı ben
3905	یارب این جزأه زبنده عفو کن توبه کردم می مکیرم زین سخن <sup>2</sup>	Yā Rab 'afv et bendeden cesāreti Tevbe etdim ḫutma bu sözden beni
3906	یا عِبَاتَ الْمُسْتَغِيثِينَ إِهْدِنَا لاِاقْتِخَارَ بِالْعُلُومِ وَلِغِنَا	Ey meded-res ḳıl hidāyet bizlere İftihār olmaz 'ulūma varlığa

<sup>1</sup> Der کنار: Ḥod-b̄n̄lik eyledi.

<sup>2</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

3907	لا تُزِعْ قَلْبًا هَدَيْتَ بِالْكَرَمِ وَأَصْرَفَ السُّوءَ الَّذِي خَطَّ الْقَلَمُ	Çalbi kararırma keremle etdiñ hüdā <sup>1</sup> Def' et o kötüyü ki qalem yaza
3908	بگذران از جان ما سو القضا وامبر ما را ز اخوان صفا	Cānımızdan kötü qazāyı geçir Bizi ihvāndan girü eyletme sūr
3909	تلخ تر از فرقت تو هیچ نیست بی پناهت غیر بیچا بیچ نیست	Fırqatıñden acırık yoq hiç şehā Yoq dolaşık ğayrı şıgınmaz saña
3910	رخت ما هم رخت ما را راه زن جسم ما مرجان ما را جامه گن <sup>2</sup>	Rahtımız rahtımıza yol urucu Cānımıza cāme-ken ten ey hacı
3911	دست ما چون <sup>3</sup> پای ما را میخورد بی امان تو کسی چون جان برد	Elimiz yükden ayağımızı yer Senden amānsız cāniñ kim eyletir
3912	ور برد جان زین خطر های عظیم برده باشد مایه را بابارو بیم	Büyük haşarlardan eylete ger cāni Yükle havfla iltmiş olur deveyi
<b>[149a]</b>		
3913	زانکه جان چون واصل جانان نبود تا ابد باخویش کورست و کبود	Zirā cān vāşıl-ı cānān olmasa Tā ebed 'abūs baḫīl hem kendine

<sup>1</sup> Der kenar: "Hüdā" hidāyet.

<sup>2</sup> Der kenar: "Cāme-ken" luğatde eşvāb qoparıcı ya'ni şoyucu işılāhda hammāmıñ taşrasına 'ilm olmuşdur.

<sup>3</sup> Der kenar: Nice.

3914	چون تو ندهی راه جان خود برده گیر جان که بی تو زنده باشد مرده گیر	Vermeseñ sen yol yutulmuş ʔut cānı Cān ki ger sensiz ola ʔay ʔut ölü
3915	گر تو طعنه میزنی بر بندگان مر ترا آن میرسد ای کامران	ʔullara ger ʔa'n urasıñ sen hemn O yetişir saña ey murād soran
3916	ور تو ماه و مهر را گویی جفا <sup>1</sup> ور تو قدّ سرو را گویی دو تا	Ay güne ger sen ʔurumuş diyesiñ ʔadd-i serve ger iki ʔat diyesiñ
3917	ور تو چرخ و عرش را خوانی حقیر ور تو کان و بحر را گویی فقیر	Göge 'arşa ger ʔakīr oʔuyasıñ Baḥre vü ma'dene faʔīr diyesiñ
3918	آن بنسبت باکمال تو رواست ملك اکمال فناها خود تراست	Kemāliñe nisbet o lāyıʔdurur Fāniler tekmīli mülkü sañadır
3919	تو که پاکى از خطر و زنیستی نیست ان را موجد و مغنیستی	Sen ki pāksiñ yoʔluğ u ʔaʔardan uş Yoʔlara ğinā veren ḥālīʔsiñ uş
3920	آنکه رویا نید داند سوختن زانکه چون بدرید داند دوختن	O ki bitirdi bilir yaʔmağı o Zīrā çün yırtar bilir dikmegi o
3921	می بسوزد هر خزان مر باغ را باز رویاند گل صباغ <sup>2</sup> را	Böyledir bu her ḥazān yaʔar bāğı Bitirir geri o şad-berg gülleri

<sup>1</sup> Der kenar: "جفا" ʔuru, ḥuşk ma'nāsına.

<sup>2</sup> Der kenar: "صباغ" Boyacı ziyāde renkli olduğundan şad-berk güle 'ilm olmuşdur boyanıcı demek olur. Yāḥud şad-bāğdır taḥfīf olunmuşdur ki güyiyā her bir gül yüz bāğ maʔāmına kâ'im olur gülün ğāyet letāfetinden 'ibāretidir.

[149b]

3922	کای بسوزیده برون آ تازه شو	K'ey yanıcı taşraya gel tāze ol
	بار دیگر خوب و خوب اوازه شو	Ġayrı kerre hūb-hem-hūb sesli ol
3923	چشم نرکس کور شد بازش بساخت	Oldu nergis gözü kör düzdü girü
	حلق نی ببرید و بازش خود نواخت	Kesdi kâmiş boynun oğşadı girü
3924	ما چو مصنو عیم و صانع نیستیم	Degiliz şāni' kâmu mašnū'uz uş
	جز زیون و جز که قانع نیستیم	Degiliz kâni' zebūnun ġayrı uş
3925	ما همه نفسی و نفسی می ز نیم	Biz kâmunuz nefsi nefsi ururuz
	گر نخوانی ما همه اهر منیم	Ger oğumazsañ bizi hep dīvleriz
3926	ز آن ز اهر من رهید ستیم ما	Ol sebebden kurtulurduğ dīvden
	که خریدی جان ما را از عما	Cānımız körlükden alsañ sen heman
3927	تو عصاکش هر کرا که زند گیت	Sen 'aşā çek her aña ki diridir
	بی عصا و بی عصاکش کور چیت	'Aşā-keşsiz hem 'aşāsız kör nedir
3928	غیر تو هر چه خوشست و ناخوش است	Seniñ ġayrıñ her ne hoş ya hoş degil
	ادمی سوزست و عین اتشست	Ādemi yaqıcı od 'aynıdır ol
3929	هر کرا اتش پناه و پشت شد	Kime od arka penāh oldu begim
	هم مجوسی گشت و هم زردشت <sup>1</sup> شد	Ya Mecūsī oldu ya mü'min hākīm

<sup>1</sup> Der kenar: "Zerdüşť İbrāhim (a.s) şuhufi şerī'ati üzre 'āmil bir mü'min-i hākīmın ismidir.

3930	كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ	Allah'ın gayrı kamu şey bātil uş
	إِنَّ فَضْلَ اللَّهِ عَظِيمٌ هَاطِلٌ	Faẓl-ı Hāḳḳ'ın buludu dā'imdir uş

[150a]

	باز گشتن بحکایت علی رضی الله عنه و خونیش <sup>1</sup>	
3931	باز رو سوی علی و خونیش	Girü git 'Ali'ye vü kanlı sîne
	وان کرم با خونی و افزونیش	Ḳanlıya lütfuna artıqlığına
3932	گفت خونی را همی بینم بچشم	Dedi ḳanlıyı gözümle görürüm
	روز و شب بروی ندارم هیچ خشم	Gice gündüz aña hışm ūtmazım
3933	زانکه مر کم همچو جان خوش امدست	Zirā mevt cān gibi hoş geldi baña
	مرک در من سخت چنک اندر ددست	Mevt urmuşdur ḳatı pençe baña
3934	مرک بی مرکی بود ما را حلال	Ölmesiz ölmek olur bize helāl
	برک <sup>2</sup> بی برکی بود ما را نوال	Yeraḳsız rızḳ oldu bize rızḳ nevāl
3935	ظاهرش مرک و بیاطن زندگی	Zāhirī mevt bāṭınında dirilik
	ظاهرش ابتر نهان پایندگی	Zāhirī helāk sırr-ı bāḳīlik
3936	از رحم زادن جنین را رفتن است	Raḥmden doğmaḳ cenīne gitmedir
	در جهان او را زنو <sup>3</sup> بشکفتن است	Dünyāda aḡlaması açılmadır

<sup>1</sup> Hz. Ali (r.a.) hikayesine ve kanına dönüş.

<sup>2</sup> Der kenar: "Berk" yapraḳ vü rızḳ vü yeraḳ vü gayra.

<sup>3</sup> Der kenar: "زنوبیدن" Lafzından taḥfif olunmuşdur.

3937	چون مرا سوی اجل عشق و هوست	Meyl ü istek var ecele çün baña
	نَهَى لَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ مَرَاة	Nehy-i lâ tülkü bi-eydüküm <sup>1</sup> baña
3938	زانکه نهی از دانه شیرین بود	Nehy zīrā ʔatlı dāneden olur
	تلخ را خود نهی حاجت کی شود	Nehy acıya kaçan lāzım olur
[150b]		
3939	دانه کش تلخ باشد مغز و پوست	Ḳabı içi dāneniñ ki acı ola
	تلخی و مکروهیش خود نهی اوست	Açlık mekrūhluk aña nehy ola
3940	دانه مردن مرا شیرین شدست	Dāne-i mevt ʔatlı olmuşdur baña
	بَلْ هُمْ أَحْيَاءُ پي من امده ست	Diridir anlar benimçün geldi ha
3941	أَقْتُلُونِي يَا نَيْتَاتِي لَا مَاءً	Levm ederek ʔatlı ediñ dostlar beni
	إِنَّ فِي قَتْلِي حَيَوَةً دَائِمًا	Var hayāt dā'im çü ʔatlimde iyi
3942	إِنَّ فِي قَتْلِي حَيَاتِي يَا قَتْلِي	Ey yigit ʔatlimde taḥḳḳıḳ dirligim
	كَمْ أَفَارِقُ مَوْطِنِي حَتَّى مَتِي	Niceye dek vaḫandan ayrılayım
3943	فُرَقْتِي لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي ذَا السُّكُونِ	Bu sükūnda ayrılığım olmasa
	لَمْ يَقُلْ إِلَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ	Biz ḫaḳḳa rāci'leriz denmezdi ha
3944	راجع آن باشد که باز اید بشهد	Rāci' oldur ki geri şehre gele
	سوی وحدت آید از تفریق دهر	Kevn ayırmasından vaḫdete gele

<sup>1</sup> Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayınız.

- 3945 باز امد کای علی زودم بکش      Girü geldi tîz beni öldür yâ ‘Ali  
تا نه بینم آن دم و وقت ترش      Ekşi vaḳti görmeyem hem ol demi
- 3946 من حالات میکنم خونم بریز      Saña helâl ederim dök ḳanıımı  
تا نبیند چشم من آن رستخیز      Görmesin göz o ḳıyâmet gününü
- 3947 گفتم ار هر ذره ام خونی شود      Dedim ḳâtil olsa her zerre eger  
خنچر اندر کف بخون تو رود      Elde ḥançer ḳanıña gitse eger
- [151a]
- 3948 يك سر مو از تو نتواند برید      Bir kııl üç senden kesim mümkün degil  
چون قلم بر تو چنین خطی کشید      Böyle ḥaṭ çekti ḳalem çün ey oğul
- 3949 ليك بی غم شو شفیع تو منم      Lîk benim seniñ şefî‘iñ ğamsız ol  
خواجه روح نه مأمور تنم      Rûḥ şāḥibiyim tene me’mûr degil
- 3950 پیش من این تن ندارد قیمتی      Tutmaz önümde benim ḳıymet bu ten  
بی تن خویشم فتی ابن الفتی      Bî-vücûdum yigit oğlu yigitim
- 3951 خنچر و شمشیر شد ریحان من      Feslegenim oldu tîĝ ḥançer şehâ  
مرك من شد بزم و نرکسدان من      Oldu mevt nergislik vü meclis baña
- 3952 آنکه او تن را بدین سان پی کند      Ol ki böyle ede o iz cismine  
حرص میری و خلافت کی کند      Hîlâfet beglige hırş ḳaçan ede

3953	زان بظاهد گوشت اندر جاه و حکم تا امیرانرا انماید راه و حکم	Çalışır zāhirde hükme manşıba Hüküm yolun göstere tā beglere
3954	او امیری را کند جایی دگر تا دهد نخل خلافت را ثمر	Ol ede beglik için bir başka yer Tā hilāfet hürması vere şemer <sup>1</sup>
در بیان آنکه فتح طلبیدن پیغمبر بمگه و غیره از جهت دوستی ملک دنیا نبود <sup>2</sup>		
3955	جهد پیغمبر بفتح مگه هم کی بود <sup>3</sup> در حبّ دنیا مئهم	Sa'y-i nebī Mekke'niñ fetihinde hem Dünyā sevmekle ola mı müttehim
<b>[151b]</b>		
3956	آنکه او از محزن هفت اسمان چشم دل بر بست روز امتحان	Yedi gök dağmelerinden o nebī Bağladı kalb gözün imtihan günü
3957	از پی نظاره او حور و جان پر شده افاق هر هفت <sup>4</sup> اسمان	Anı görmekçün kamu hürü vü cān Dolu olmuşdu ufuklar āsumān
3958	خویش را ازراسته از بهر او خود ورا پروای غیرد و ستکو	Anıñ için bezemişler kendini Hod anıñ dost ğayrına meyli xanı
3959	آنچنان پر گشته از اخلاص حق که در وهم ره نیابد خاص حق	Öyle pür olmuş Haq ihlāşından o Hāş-ı Haq yol bulmaz o ilhāşına çü

<sup>1</sup> Der kenar: "Semer" mīve, yemiş.

<sup>2</sup> Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke-i Mükerreme ve diğer yerleri feth etmek istemesi dünya mülkünü sevdiğinden değildi.

<sup>3</sup> Der kenar: Kaçan olur.

<sup>4</sup> Der kenār: "هر هفت" Her yedi.



3960	لا يَسْعُ فِينَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَالْمَلِكُ وَالرُّوحُ أَيْضًا فَاعْقُلُوا	Baňa mürsel hem nebī şıgmaz dedi <sup>1</sup> Hem melek rûh ‘aql ediñ sizler bunu
3961	گفت مازاغيم و همچون زاغ نى مست صباغيم و مست باغنى	Dedi mā-zāgız degil qarga gibi Mest-i şad-bergiz degil bāg serhoşu
3962	چونكه محز نهاى افلاك و عقول چون خسى امد بر چشم رسول	‘Aqıllar gökler hazineleri çün Geldi Rasûl gözüne çör çöp bütün
3963	پس چه باشد مگه و شام و عراق تا نمايد او نبرد و اشتياق	Pes ne ola Mekke vü Bağdād ü Şām Ceng ü şevk göstere tā fahra nām
3964	آن گمان بروى ضمير بد کند كو قياس از جهل و حرص خود کند	Aña ol zanı çü bed qalbli eder Kendi hırş u cehline kıyās eder
<b>[152a]</b>		
3965	ابکينه زرد چون سازى نقاب زرد بينى جمله نور افتاب	Şarı şışeden düzesiñ çün niqāb Gün nūrun şarı göresiñ bī-riyāb
3966	بشکن آن شیشه کبود و زرد را تا شناسى گرد را و مرد را	Qır o şarı şışeyi gök şışeyi Añlayasıñ tā ki tozu yigidi
3967	گرد فارس گرد ها افراشته گرد را تو مرد حق پنداشته	Bahādır cündī yüceltmiş tozları Merd-i Haq şandıñ şaşılıqdan tozu

<sup>1</sup> Der kenār: Şıgmaz ya’ni vüs‘atli olmaz.

3968	گرد دید ابلیس و گفت این فرغ طین چون فزاید بر من آتش جبین	Gördü toz iblīs dedi bu ḥak dalı Nice artık ben âteş yüzlüye de
3969	تا تو می بینی عزیزانرا بشر دانکه میراث بلیس است آن نظر	Tā ‘azīzleri göresiñ sen beşer Bil ki şeytān mīraşıdır o nazār
3970	گر نه فرزند بلیسی ای عنید پس بتو میراث آن سگ چون رسید	Ger degilseñ şeytān oğlu ey ‘inād Nice erdi o kelb mīraşı saña dād
3971	من نیم سگ شیر حقم حق پرست شیر حق انست <sup>1</sup> کز صورت پرست	Kelb degilim Ḥaḫḫ’a ṭapar aslanım Ḳurtulan şüretden Allāh şīri hem
3972	شیر دنیا جوید اشکاری و برک شیر مولی جوید ازادی و مرک	Loḫma av diler bu dünyā aslanı Mevt āzādlik diler Allāh aslanı
3973	چنکه اندر مرک ببند صد وجود همچو پروانه بسوزاند وجود	Çünki yüz varlığı görür mevtde o Yandırır ten pervāneveş mūma o
<b>[152b]</b>		
3974	شد هوای مرک طوق صادقان که جهود انرا بد آندم امتحان	Mevt hevāsı oldu şādık ḫaltası İmtihān oldu cehūdlara besi
3975	در نبی فرمود کای قوم یهود صادقانرا مرک باشد گنج و سود	Buyurdu Ḳur’ān’da ki ey ḳavm-i Yehūd Oldu mevt şādıklara genç fayda sūd

<sup>1</sup> Der kenar: Oldur ki.

3976	همچنانکه آرزوی سود هست	Öyle ki arzusu vardır faydanıñ
	ارزوی مرک بروی زان بهست	Arzu-yı mevt aña andan yeg hemîn
3977	ای جهودان بهر ناموس کسان	Ey cehūdlar halklarıñ ‘ārı için
	بگذرا نید این تمنا بر زبان	Geçiriñ bu istegi dil üzre koñ
3978	یک جهودی این قدر زهره نداشت	Bir cehūd hiç bu kadar öd tutmadı
	چون محمد این علم را بر فراشت	Çünkü yüceltdi nebī bu sancağı
3979	گفت اگر را نند این را بر زبان	Dedi ger dil üzre bunu soralar
	یک یهودی خود نماند در جهان	Bir Yehūdī dünyāda kalmaz meger <sup>1</sup>
3980	پس جهودان مال بردند و خراج	Pes cehūdlar iletdiler māl u ħarāc
	که مکن رسوا تو ما را ای سراج	Ki bizi eyleme rüsvāy ey sirāc <sup>2</sup>
3981	این سخن را نیست پایانی بدید	Bu sözüñ encāmı hem zāhir degil
	دست با من ده چو چشمت دوست دید	Gördü gözüñ dost baña el ver oğul
3982	اندرا در گلستان از مزبله	Mezbeleden gülşene gül içeri
	چونکه در ظلمت بدیدی مشعله <sup>3</sup>	Meş‘ale gördüñ qaragū içre çü
<b>[153a]</b>		
3983	بی تو قف زود تر در نه قدم	Pek çabuk durmaqsızın ayak koşun
	زین چه بی بُن سوی باغ ارم <sup>1</sup>	İrem bāğına bu dipsiz kıyudan

<sup>1</sup> Der kenar: Kelime-i şahādet murāddır ki temennā ile ta‘bīr olunur.

<sup>2</sup> Der kenar: “Sirāc” kıandil, efendimiziñ ism-i şerīfleridir.

<sup>3</sup> Bu beyit Konya Mevlānā Müzesi Nu. 51’deki nüshada yok.

گفتن علی رضی الله عنه که چون خیوبر روی من انداختی نفس من جنبید<sup>2</sup>

- |      |   |  |
|------|---|--|
| 3984 | گفت امیرالمؤمنین با آن جوان<br>که بهنگام نبرد ای پهلوان | Dedi o yigite emîrû'l-mü'minîn<br>Ey bahâdır cenk vaqtinde hemîn         |
| 3985 | چون حیواند اختی بر روی من<br>نفس جنبید و تبه شد خوی من  | Çün yüzüme tükürüğü atdıñ yazıķ<br>Nefs deprendi huyum oldu bozuķ        |
| 3986 | نیم بهر حق شد و نیمی هوا<br>شرکت اندر کار حق نبود روا   | Nışfı oldu Hâķ içün nışf-ı hevâ<br>Hâķ işinde olmaz ortaklık sezâ        |
| 3987 | تو نگاریده کف مولیستی<br>آن حقّی کرده من نیستی          | Sen ki Mevlâ eli naķşısıñ nesîñ<br>Benim etdügim degil Hâķ şun'ısıñ      |
| 3988 | نقش حق را هم با مر حق شکن<br>بر زجاجه دوست سنک دوست زن  | Emr-i Hâķ'la kır Hâķķ'ıñ naķşını hem<br>Dost taşu ur dost şîşesine dedem |
| 3989 | گبر این بشنید نوری شد بدید<br>در دل او تا که زئاری برید | Kâfir işitdi vü nûr oldu 'ayân<br>Çalbine anıñ kesdi zennârı hemân       |
| 3990 | گفت من تخم جفا میکاشتم<br>من ترا نوعی دگر پنداشتم       | Dedi cefâ toħmunu ben ekdim uş<br>Ben seni hem ğayrı dürlü şandım uş     |

[153b]

<sup>1</sup> Bu beyit Konya Mevlânâ Müzesi Nu. 51'deki nüshada yok.

<sup>2</sup> Hz Ali Radiallahu Anh'ın "sen yüzüme tükürünce nefsime iltifat getirdi" demesi.

3991	تو ترازوی احد خوبوده <sup>۱</sup>	Sen Hüdā terāzisi olmuşsuñ uş
	بل زبانه <sup>۱</sup> هر تراز و بوده <sup>۱</sup>	Belki terāzi dili olmuşsuñ uş
3992	تو تبرو اصل و خویشم بوده <sup>۱</sup>	Hışımım aşlım şuyum olmuşsuñ uş
	تو فروغ دین و کیشم بوده <sup>۱</sup>	Dīn ü mezzeb nūru olduñ baña hoş
3993	من غلام آن چراغ چشم جو	Çuluyum o dīde ṭālibi mūmuñ
	که چراغت روشنی پذیرفت ازو	Andan aydınlık ḳabūl etdi mūmuñ
3994	من غلام موج آن دریای نور	Ben o nūr deryāsı mevci ḳuluyum
	کو چنین گوهر بر ارد در ظهور	Böyle cevher getirir zuhūra hem
3995	عرضه کن بر من شهادة راکه من	Baña ‘arz eyle şahādeti ki ben
	خود ترا دیدم سر افراز زمن	Seni gördüm zamāniñ ulusu ben
3996	قرب پنجه کس ز خویش و قوم او	Hışımı ḳavmi elli kimseye yaḳīn
	عاشقانه سوی دین گردند رو	Dīne yüz döndürdüler çün ‘āşıḳīn
3997	او بتیغ حلم چندین خلق را	Bunca ḥalkı ḥilm ḳılıcıyla o
	واخرید از تیغ چندین خلق را	Bunca gerdāni ḳılıçdan aldı o
3998	تیغ حلم از تیغ آهن تیز تر	Tīg-i ḥilm demir ḳılıçdan keskin er
	بل ز صد لشکر ظفر انگیز تر	Çoparır yüz ‘asker artıḡı zafer <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Der kenar: Yüz ‘askerden ziyāde zafer ḳoparıcıdır tīg-i ḥilm.

3999	ای دریغا لقمه دو خوده شد	Ey dirîğ oldu iki loğma yemiş
	جوشش فکرة از آن افسرده شد	Fıkr cūşı andan oldu doñmuş <sup>1</sup>
<b>[154a]</b>		
4000	کند می خورشید ادم را کسوف	Ādemiñ şemsine bir buğday kūsūf <sup>2</sup>
	چون ذنب شعشاع بدری را خوسوف	Zeneb-āsā ay şu‘ā‘ına ĥusūf
4001	اینست لطف دل که از یک مشت گل	Bir avuç gilden laţif ħalb mā saña
	ماه او چون میشود پروین کسل	Ayı olur Ülker üzücü nice
4002	نان چو معنی بود خوردش سود بود	Nān çü ma‘nā idi yemek fayda idi
	چونکه صورت گشت انگیزد جحود	Şūret oldu çün ħopardı inkārı
4003	همچو خار سبز کاشتر می خورد	Yeşil diken gibidir ki deve yer
	زان خورش صد نفع و لذت می برد	O yemekden yüz nef‘ lezzet alır
4004	چونکه آن سبزیش رفت و خشک	Gitdi yeşilligi ħuru oldu çün
	چون همانرا میخورد اشتر زدشت	Ovadan yer deve hem anı da çün
4005	می دراند کام و لنجش ای دریغ	Yırtar āvurdun damağın ey dirîğ
	کان چنان ورد مربی گشت تیغ	Öyle terbiyeli gül oldu çü tîğ

<sup>1</sup> Der kenar: Bundan soñra ba‘zı faĳır nā-puĳtelerin cüz’i ‘ibādetle ĥod-bīnliklerini beyān buyururlar.

<sup>2</sup> Der kenar: “Kūsūf” güneşin ħara olub tutulması “ĥusūf” ayın nūru mestūr olması “zeneb” ‘ilm-i eflākda aña derler ki arzın bir kenarı şems ile ħamer muĳābil olduklarında binlerine girib ĥusūfa ba‘iş ü pertev-i şemsden ħamerin istifāzasına ĥa’il olan ĥak-i pāreye derler ki ħuyruĳ demek olur luğatda zīrā her ħuyruĳa zeneb derler.

4006	نان چو معنی بود بود آن خار سبز چونکه صورت شد کنون خشکست و کبز	Ma'nā idi nān yeşil idi o hār Şüret oldu şimdi kıru iri olur
4007	تو بد ان عاده که او را پیش ازین خورده بودی ای وجود نازنین	Sen o 'ādetle ki anı bundan öñ Ey vücūd-u nāzenīn yemiş idiñ
4008	بر همان بو میخوری این خشک را بعد از ان کامیخت معنی باثری	Қuruyu yersiñ o қоһu üstüne Ba'de'z-zan ki hāk қarışdı ma'nāya
<b>[154b]</b>		
4009	گشت خاک امیز و خشک و گوشت بر زان گیاه اکنون پرهیز ای شتر	Oldu et kesr hāk-āmīz қuruca Şimdi perhīz et o otdan ey deve
4010	سخت خاک الوده می اید سخن آب تیره شد سر چه پند کن	Қатı topraқ bulaşık gelir kelām Şu bulandı қuyu başın baғla tām
4011	تا خدایش باز صاف و خوش کند او که تیره کرد هم صافش کند	Tā Hāқ anı geri duru hoş ede O ki etdi bulanık duru ede
4012	صبر ارد آرزو را نی شتان صبر کن والله اعلم بالصواب	Getirir istegi şabr ivmek degil Şabr et Allāh doғruyı a'lem oғul

Derviş Aḥmed Şādık

این نه نجمست و نه رملست و نه خواب  
vaḥy-i Ḥaḳ Allāhu a'lem bi's-şevāb süvvede'l-faḳīr el-  
mütercimü'l-ḥaḳīr el-muḥtāc ilā raḥmet-i Rabbe'l-ḳadīr Derviş Aḥmed Şādık vezīr-i  
ketḥüdāsı Ḳaraḳulağı sābık Bin 'Ömer'ül-Fāruḳ ğafaralahu'l-huma el-ḥālıḳun Ve'l-  
vālıhumā ve'l-cemī'ül-mü'minīn ve'l-mü'mināt ellezīna kānū fı's-sābık ve yekunun illā  
Ḥaḳ Āmin ve'l-ḥamdülillāhi Rabbi'l-'ālemīn



## SONUÇ

İslam aleminde Kuran-ı Kerim'in sırlarını anlamak maksadıyla onlarca tefsir yapılmıştır. Mesnevi de bu tefsirlerden biridir. Mesnevi dini hususların yanı sıra, yazıldığı şekil ile kullandığı dil ve üslup özellikleriyle edebiyat sahasının ilgi alanına girmiştir.

Onun ele aladığı konuları etkileyici hale getiren şiir dili, insanları bu eseri inceleyip sırlarını ortaya çıkarma gayretine yöneltmiştir. Bu sebeple çeşitli dönemlerde şerhleri, manzum ve mensur tercüme yapılmıştır. Lübbü'l-lübâb yapılan manzum tercümelerden biridir.

Sonuç olarak eserin sahip olduğu özellikleri şöyle dile getirebiliriz. Mesnevi'nin manzum olarak tercüme edilmesinde en başarılı isim olarak Nahifi gösterilmektedir. Onun tercümesi, sanatlı anlatımı ve üslubuyla edebiyat aleminde büyük ilgi görmüştür. Nahifi ölçüsünde olmasa da Derviş Ahmed, Lübbü'l-lübâb'da kendine has üslûp ve anlatış biçimiyle, basit ve sade diliyle Mesnevi'yi halk tabakasının anlayabileceği düzeyde tercüme etme yoluna gitmiştir.

Nazım tekniği ve şiir yönünden kusurları olmakla beraber tercüme, Mesnevi'yle aynı vezinde yazılmıştır. Türkçe ve Farsça kelimelerin numara sistemi ile manalarının eşleştirilmesi yoluna gidildiği eser, bu özelliğiyle aynı zamanda bir Farsça-Türkçe sözlük görünümündedir.

Eser Mesnevi'nin birinci cildinin dibace şerhi ve iki binden fazla beyitinin, başlıklar halinde tercümesini kapsamaktadır. Karşılaştırmalarımız sonucunda dibace şerhinde

Ankaravi'nin Şerhinden yararlanıldığını gördük. Metin daha sonra mütercim Raci tarafından incelenmiŐ, bazı bölümlerde düzeltmeler ve kısa açıklamalar yapılmıştır.

Mesnevi'nin bu daha önce bilinmeyen manzum tercümesi, bu alanda sayıca fazla olmayan çalışmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Temennimiz odur ki bu çalışma, edebiyat, Mesnevi ve Türk tercüme sahasına katkı sağlayabilsin.

## KAYNAKÇA

AFİFİ, Ebu'l-Alâ (1999), *Tasavvuf, İslamda Manevi Hayat*, Çev: Ekrem Demirli,

Abdullah Kartal, İz Yayınları, İstanbul.

AYVERDİ, İlhan (2006), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, cilt 3, Kubbealtı Neşriyat,

İstanbul.

ANKARAVİ, İsmail Rusuhi (2008), *Mesnevi'nin Sırrı, Dibace ve İlk 18 Beyit Şerhi*,

Haz: Semih Ceyhan, Mustafa Topatan, Hayy Kitap Yayınları, İstanbul

BANARLI, Nihad Sami (1977), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, cilt 1, M.E.B. Yayınları,

İstanbul.

DİB (Diyanet İşleri Başkanlığı), (1986), *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Diyanet

İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

CHİTTİCK, William (2003), *Tasavvuf, Kısa Bir Giriş*, Çev: Turan Koç, İz Yayınları,

İstanbul.

ÇELEBİOĞLU, Amil (1998), *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, M.E.B. Yayınları,

İstanbul.

DEDE, Esrar (1998), *Hayatı- Eserleri- Şiir Dünyası ve Divanı*, Haz: Osman Horata,

Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

EFLAKİ, Ahmet (1987), *Ariflerin Menkıbeleri*, cilt 2, Çev: Tahsin Yazıcı, Remzi

Kitapevi, İstanbul.

ERDOĞAN, Kenan (1998), *Niyazi-i Mısri Divanı ve Tenkitli Metni*, Akçağ Yayınları,

Ankara.

GÖLPINARLI, Abdulkaki (1983), *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, İnkılap Yayınları,

İstanbul.

GÖLPINARLI, Abdulkaki (2004), *Tasavvuf*, Milenyum Yayınları, İstanbul.

GÜLEÇ, İsmail (2008), *Türk Edebiyatında Mesnevi Tercüme ve Şerhleri*, Pan

Yayıncılık, İstanbul.

GÜZEL, Abdurrahman (?), *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

İKBAL, Muhammed (1964), *İslamda Dini Tefekkürün Yeniden Teşekkülü*, Çev: Sofi

Huri, İstanbul.

İZ, Mahir (1990), *Tasavvuf*, Kitapevi Yayınları, İstanbul.

KARAHAN, Abdulakdir (1985), *14. yy. Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı*,

İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.

KABAKLI, Ahmet (2005), *Mevlana*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Fuad (1980), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Fuad (1981), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri

Başkanlığı Yayınları, Ankara.

MEVLÂNÂ (1974), *Fihî Ma Fih*, Çev: Meliha Ülker Anbarcıoğlu, M.E.B. Yayınları,

İstanbul.

NURSİ, Bediüzzaman Said (2005), *Lemalar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul.

ÖZÇELİK, Mustafa (2005), *Türk Tasavvuf Edebiyatı Sufi Şiirler Antolojisi*, Lamure

Yayınları, İstanbul.

PALA, İskender (2000), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

RUMÎ, Mevlânâ Celâleddin (1964), *Mesnevî*, Tercüme ve Şerh Eden Tahirü'l-Mevlevî,

Selam Yayınları, Ahmet Said Matbaası, İstanbul.

RUMÎ, Mevlânâ Celâleddin (1969), *Mesnevî-i Şerif*, Aslı ve Sadeleştirilmişiyile

Manzum Nahîfî Tercümesi, Haz: Amil Çelebioğlu, Sönmez Neşriyat, İstanbul.

RUMÎ, Mevlânâ Celâleddin (2007), *Mesnevî-i Manevî 1-2*, Haz: Prof. Dr. Adnan

Karaismailoğlu, Doç. Dr. Derya Örs, Akçağ Yayınları, Ankara.

REDHOUSE, Sir James W. (1992), *Turkish and English Lexicon*, Shewing İn English

The Significations Of The Turkish Tirms, 2. Edition, Çağrı Yayınları, İstanbul.

SAMÎ, Şemseddin (1998), *Kamus-i Türki*, Alfa Yayınları, İstanbul.

SEYHAN, Ertuğrul (2007), *Tasavvuf Edebiyatında Mevlana ve Mevlevî*, Sır Yayınları, İstanbul.

TAHİR, Bursalı Mehmed (1972), *Osmanlı Müellifleri*, cilt 2, Haz: Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul.

TANRIKORUR, Barihüda (2004), *İslam Ansiklopedisi*, cilt 29, Ankara.

TANYILDIZ, Ahmet (2007), Süreli Yayınlar Bağlamında Bazı Çeviriyazı Sorunları, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, Volmue 2/3, Summer.

TOPBAŞ, Osman Nuri (2002), *İmandan İhsana Tasavvuf*, Erkam Yayınları, İstanbul.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1986), cilt 6, Dergah Yayınları, İstanbul.

Türk Edebiyatı Tarihi (2006), cilt 1-2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

ÜNVER, İsmail (1993), “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *AUDTF Türkoloji Dergisi c.11, Sayı 1*, Ankara.

YASA, Alparslan, “Türk Tercüme Tarihi Hakkında Bazı Tespitler”,

[www.Yeminlitercuman.com/makale2](http://www.Yeminlitercuman.com/makale2), 28.04.2009

## ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Denizli’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1999-2001 yılları arasında Gürcistan’da bulundu. 2001-2005 tarihleri arasında Kıbrıs’ta bulundu. Burada, Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden lisans eğitimini tamamladı. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans eğitimine başladı. 2009 Haziran ayında “Lübbü’l Lübbâb (Manzum Mesnevi Tercümesi)” isimli teziyle Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. Halen özel bir kurumda Türkçe öğretmenliği yapmakta.

Yavuz ÖZKUL